

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV ROMANISTIKY

DISERTAČNÍ PRÁCE

ASPEKT VE VERBONOMINÁLNÍM PREDIKÁTU S KATEGORIÁLNÍM
SLOVESEM

Školitel: doc. PhDr. Jan Radimský, Ph.D.

Autorka práce: Mgr. Alena Venušová

Studijní obor: Románské jazyky

České Budějovice

2018

Prohlašuji, že svoji disertační práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své disertační práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 2. července 2018

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému školiteli doc. PhDr. Janu Radimskému, Ph.D. za cenné připomínky, podporu a kritický nadhled, který si udržel po celou dobu mého pětiletého bádání.

Tato práce by nemohla vzniknout bez rodilých mluvčích, kteří ochotně testovali má data a odpovídali na mé (někdy prazvláštní) otázky. Touto cestou bych chtěla poděkovat Grégoirovi Labbé, Valérii Boudou, Florence Vychytil a Françoisovi Dendonckerovi.

Velkou radost mi udělaly diskuze a bibliografické rady od zahraničních profesorů, kterým bych za jejich ochotu také ráda poděkovala. Patří k nim zejména Takuya Nakamura a Jukka Havu.

Alena Venušová

Anotace

Práce se zabývá zkoumáním aspektu ve verbonominálním predikátu s kategoriálním slovesem (VNP) ve francouzském jazyce. Tento typ analytického predikátu (např. *faire du doublage, faire une découverte, donner un conseil*) je spojením predikativního jména a kategoriálního slovesa a definuje se redukčním testem a koreferencí argumentů. Z aspektového hlediska je zásadní, že jeho sémantickým jádrem je nominální složka, od které se také odvíjí výchozí aspektová analýza. Celková aspektová interpretace se zjišťuje z věty a je výsledkem všech aspektově relevantních prvků (aspektová skladba). Aspekt sám je trojsložkový a zahrnuje lexikální aspekt (stavy, procesy, události), gramatický aspekt (perfektiva a imperfektiva) a povahu slovesného děje (kvantita, kvalita a fáze děje). Cílem práce je objasnit, jaké jsou aspektové možnosti predikativního jména a dále ověřit, zda a jak se ve VNP projevuje sekundární telicizace a co je pro ni rozhodující: příslušnost k sémantickému vzorci (vznik, zánik, pohyb do cílové destinace), komplement predikativního jména (jeho kvantizace, kumulativnost), počitatelnost a determinace predikativního jména. Ukazuje se, že výraznou aspektovou roli má počitatelnost či přesněji číslo i konkrétní determinant predikativního jména. Jeho interpretace výrazně ovlivňuje lexikálně-aspektové i povahodějové klasifikování (*faire un saut ≈ sauter une fois, faire un emballage ≈ emballer un cadeau, *emballer une fois*). Analýza vychází z lexikogramatických tabulek a z autentických příkladů z korpusů (InterCorp 2018, FrWac, araneum) a opírá se o kompetence rodilých mluvčích, kteří testovali slučitelnost různých kombinací a komentovali některé interpretace.

Klíčová slova: aspektová skladba, gramatický aspekt, kategoriální sloveso, lexikální aspekt, počitatelnost, povaha slovesného děje, sekundární telicizace, proces, stav, teličnost, událost, verbonominální predikát.

Abstract

Aspect in French Light Verb Constructions

The dissertation deals with aspect in light verb constructions in French (LVCs). Light verb predicates such as *faire du doublage*, *faire une découverte*, and *donner un conseil*, constitute a specific kind of verb-noun construction recognizable by two transformational tests i.e., *the cancellation test* and *the argument co-reference test*. From the aspectual point of view, there are three parameters to be recognized: the lexical aspect (states, processes, events), grammatical aspect (perfectivity, imperfectivity), and aktionsart (quantity, quality, and phase of action). Being the semantical root of LVCs, the predicative noun is a starting point for aspectual analysis, nevertheless this aspectual interpretation is drawn from the whole sentence and takes account of the whole LVC, as well as of other aspectually relevant components (aspect shifting and aspectual composition). The objective of the research is to clarify the aspectual properties of the predicative noun and examine whether and how the principle of lexical aspect shifting is applied in the context of LVCs with a focus on the role of semantics (creation, motion containing a goal destination), of the predicative noun's complement (its quantization and cumulativity), countability, and determination of the predicative noun. It is observed that countability marked by articles has a crucial effect on the interpretation of the lexical aspect and aktionsart (*faire un saut* $\approx$ *sauter une fois*, *faire un emballage* $\approx$ *emballer un cadeau*, **emballer une fois*). The research is based upon a systematic use of real corpora contexts (InterCorp 2018, FrWac, araneum), French lexicon-grammar data (Maurice Gross and his colleagues), and native-speaker competence.

Keywords: aktionsart, aspectual composition, atelic-to-telic shifts, countability, events, grammatical aspect, lexical aspect, light verb construction, processes, states, telicity.

Obsah

Seznam zkratk a symbolů	9
Úvod.....	10
1. Teoretická východiska a metodologie výzkumu	13
1. 1. Aspekt	13
1. 1. 1. Francouzské práce o aspektu	18
1. 1. 1. 1. Gustave Guillaume	19
1. 1. 1. 2. Howard Garey	24
1. 1. 1. 3. Paul Imbs	28
1. 1. 1. 4. Marc Wilmet	30
1. 1. 1. 5. Maurice Grevisse	36
1. 1. 1. 6. Martin Riegel, Jean-Christophe Pellat, René Rioul	37
1. 1. 1. 7. Maurice Gross	39
1. 1. 1. 8. Jean-Paul Confais	41
1. 1. 1. 9. Laurent Gosselin	45
1. 1. 1. 10. Shrnutí francouzských prací	51
1. 1. 2. Nefrancouzské práce o aspektu	53
1. 1. 2. 1. Zeno Vendler	54
1. 1. 2. 2. Bernard Comrie.....	61
1. 1. 2. 3. František Daneš a Zdeněk Hlavsa.....	69
1. 1. 2. 4. Joan Bybeeová, Östen Dahl	72
1. 1. 2. 5. Manfred Krifka	75
1. 1. 2. 6. Ray Jackendoff	85
1. 1. 2. 7. Shrnutí a kritické poznámky	88
1. 1. 3. Metodologické závěry k aspektu	96
1. 2. Verbonominální predikát s kategoriálním slovesem.....	109
1. 2. 1. Terminologie a základní teoretická východiska	109
1. 2. 2. Definice a zavedené testy	112
1. 2. 3. Syntaktické varianty základních kategoriálních sloves a jejich testování. 117	
1. 2. 4. Sémantická rozšíření kategoriálních sloves a postupy, jak se jich dopátrat	123
1. 3. Aspekt ve verbonominálním predikátu	126
1. 3. 1. Aspekt v lexikogramatických pramenech	126
1. 3. 1. 1. Kategoriální slovesa jako nositelé aspektu	128

1. 3. 1. 2. Neslovesné nositele aspektu	134
1. 3. 2. Povaha děje ve VNP dle Jana Šabršuly	139
1. 3. 2. 1. Lexikogramatik Jan Šabršula	139
1. 3. 2. 2. Jméno v SG a PL a jeho povaha slovesného děje	141
1. 3. 2. 3. Povahodějový význam slovesa ve VNP	145
1. 3. 2. 4. Kritický náhled na Jana Šabršulu	151
1. 4. Metodologické základy pro výzkum aspektu ve VNP	154
2. Predikativní jméno jako nositel aspektových vlastností	159
2. 1. Lexikální aspekt jména a jeho testování	159
2. 1. 1. Děje a stavy aneb dynamičnost versus staticnost	163
2. 1. 2. Procesy versus události	167
2. 1. 3. Procesy neohraničené a ohraničené	169
2. 1. 4. Události durativní a okamžikové	172
2. 1. 5. Shrnutí	173
2. 2. Lexikálně-aspektové testy 18 jmen a jejich základní interpretace ve VNP	177
2. 3. Gramatický aspekt jména	192
2. 4. Uplatnění testů gramatického aspektu na dubletní jména	195
2. 5. Závěry	201
3. Lexikální aspekt kategoriálního slovesa <i>avoir</i>	203
3. 1. Predikativní rodina <i>avoir – donner – faire</i> + predikativní jméno	206
3. 2. Když je <i>avoir</i> konverzní k <i>donner</i>	222
3. 3. Když je <i>avoir</i> konverzní k <i>avoir</i>	227
3. 4. Když je <i>avoir</i> nekonverzní	232
3. 5. Vybrané sémantické okruhy jmen s <i>avoir</i>	249
3. 6. Závěrečné shrnutí	261
4. Aspektová skladba ve VNP	264
4. 1. Počitatelnost a nepočitatelnost predikativního jména	266
4. 1. 1. Současné využívání počitatelnosti i nepočitatelnosti	271
4. 1. 2. Jak spočítat nepočitatelné	286
4. 1. 3. Singulár predikativního jména	289
4. 1. 3. 1. Jeden výsledný produkt	290
4. 1. 3. 2. Jeden předmět dějem zasažený	295
4. 1. 3. 3. Jedno množství děje	301
4. 1. 4. <i>Un coup de</i> – dvě vazby s odlišnou aspektovou interpretací	305

4. 2. Sémantika jmen.....	326
4. 2. 1. Vzorec vzniku / zániku.....	326
4. 2. 2. Jména na DÉ-	336
4. 2. 3. Vzorec pohybu a vyjádření cíle.....	340
4. 2. 4. Tři exemplární podhodnocená jména a pokusy o jejich telické ohraničení	349
4. 2. 5. Deadjektivní jména.....	351
4. 3. Závěrečné shrnutí.....	357
Závěr	359
Použitá literatura	363
Résumé.....	372

Seznam zkratk a symbolů

a. p.	Analytický predikát
a. p. k. s.	Analytický predikát s kategoriálním slovesem
CzechEncy	Nový encyklopedický slovník češtiny
D	Dokonavost
GA	Gramatický aspekt
Imprfv	Imperfektivum, imperfektivnost
KS	Kategoriální sloveso
LA	Lexikální aspekt
ND	Nedokonavost
Perf	Perfektum, perfektlost
Prfv	Perfektivum, perfektivnost
PsD	Povaha slovesného děje
VNP	Verbonominální predikát s kategoriálním slovesem
VS	Verbe support
≈	Přibližně odpovídá
*	Označení agramatické či jinak nepřijatelné věty (nebo její části)
?	Označení málo přijatelné či obtížně interpretovatelné
±	Označení více méně přijatelné věty

Úvod

Tato práce zkoumá, jaké aspektové vlastnosti má francouzský verbonominální predikát s kategoriálním slovesem. O tomto tématu bylo dosud napsáno jen poměrně málo publikací. Většinu z nich napsali lexikogramatičtí autoři sdružení kolem Maurice Grosse, kteří se jím zabývali přibližně ve dvacetiletém období (Jacqueline Giry-Schneiderová (1978), Maurice Gross (1980, 1998), Robert Vivès (1984), Gaston Gross (1996) a další). V českém prostředí téma studoval romanista Jan Šabršula (1962), jehož práce je s lexikogramatickou metodou kompatibilní. Z těchto prací především vyplývá, že VNP (predikativní jméno i kategoriální sloveso) je zdrojem různých povahodějových vlastností, jako je semelfaktivnost, iterativnost, fáze děje apod. Kromě povahy slovesného děje zahrnuje problematika aspektu také gramatický a lexikální aspekt, kterým se budu věnovat prioritně.

Literatura o aspektu je mimo téma verbonominálního predikátu velmi bohatá (kapitola 1. 1.). Základy lexikálně-aspektové klasifikace byly položeny v 50. a 60. letech 20. století autory Howardem B. Gareym a Zeno Vendlerem. V českém prostředí téma zpopularizoval František Daneš a Zdeněk Hlavsa (1981). V 90. letech autoři Manfred Krifka či Ray Jackendoff obohatili problematiku lexikálního aspektu svým popisem sekundární telicizace a oblast zájmu se tak rozšířila na celou slovesnou valenci. Gramatickému aspektu se věnoval romanista Paul Imbs (1960), typolog Bernard Comrie (1976), z francouzských autorů Jean-Paul Confais (1990, 1. vydání) či Laurent Gosselin (2005).

Ze všech těchto prací je více než jasné, že studium aspektu bývá tradičně spjato se slovesem. Zkoumání aspektu ve verbonominálním predikátu je v tomto ohledu odlišné, neboť vyžaduje přinejmenším znalost aspektových vlastností slovesa i jména.

Tak předně jejím sémantickým jádrem není sloveso, ale nominální složka (*emballer* versus *faire un emballage*). Syntakticky vypadá jako běžná juxtaopozice predikativního slovesa a jeho předmětu (např. *fabriquer un emballage*), ale v mnohých ohledech se od něj liší, což je vidět například v redukčním testu a testu koreference argumentů, viz Jan Radimský (2010) a kapitola 1. 2. 2. Od těchto specifík se odvíjí početné otázky. Cílem mého výzkumu je jejich zodpovězení, nebo přinejmenším ukázání nových perspektiv a možných řešení.

- (1) Je predikativní jméno schopné vyjadřovat lexikální aspekt? Pokud je odvozeno od slovesa, dědí lexikální aspekt od něj? Použijeme totožné kategorie jako při popisu slovesa?
- (2) Vyjadřuje sémanticky vyprázdněné sloveso lexikálně-aspektové vlastnosti?
- (3) Platí ve VNP principy sekundární telicizace? Jak je aplikovat?
- (4) Má smysl uvažovat o predikativním jménu jako o nositeli gramatického aspektu?

Tato práce vychází z lexikogramatické metodologie, ovšem bere v úvahu úpravy, které v ní vznikly po kritickém přepracování J. Radimským (2010). Minimální jednotkou analýz je ve většině případů věta, výjimečně jednotka menší (syntagma). Analýza vychází od predikativního jména a dále přihlíží ke všem aspektově relevantním prvkům věty. Analyzovaný jazykový materiál jsem excerpovala z lexikogramatických tabulek a z jazykových korpusů (InterCorp, FrWac a Araneum). Testy lexikálního i gramatického aspektu jsem prováděla s respondenty, kterými byli rodilí mluvčí.

Práce je rozdělená do čtyř částí. První z nich představuje teoretická východiska pro studium aspektu ve verbonominálním predikátu a začíná kritickým zhodnocením francouzské (či romanistické) a nefrancouzské literatury o aspektu (1. 1.). Následně je představen verbonominální predikát s kategoriálním slovesem (1. 2.). Tomuto tématu se věnovali lexikogramatikové, jejich metodu dále prohoubil a upřesnil Jan Radimský (2010) a nejnovějším ne-lexikogramatickým pohledem přispěla Václava Kettnerová (2017). Třetí kapitola spojuje obě předchozí a prezentuje poznatky k aspektu ve verbonominálním predikátu (1. 3.). Ve čtvrté kapitole pokládám metodologické základy práce (1. 4.).

Zbývající tři části se postupně zaměřují na predikativní jméno, kategoriální sloveso a na odečítání aspektových hodnot z věty (aspektová skladba). Ve druhé části práce se zabývám schopností predikativního jména vyjadřovat lexikálně-aspektové a gramaticko-aspektové hodnoty. Nejprve představuji lexikálně-aspektovou klasifikaci substantiv autorů Pauline Haasové, Richarda Huygha a Rafaela Marína (2. 1.), následně hypotézu Karen Ferretové, Eleny Soareové a Florence Villoingové ospravedlňující existenci některých dublet typu *arrivée* – *arrivage* jejich odlišnými gramaticko-aspektovými významy (2. 3.). Obě teorie aplikuji a kriticky hodnotím na vlastních datech (2. 2. a 2. 4.). Ve třetí části se zabývám slovesem *avoir* a analyzuji jeho statické i událostní použití (například ve smyslu ekvivalence mezi *avoir* ≈ *recevoir*). Čtvrtá část se kriticky vyjadřuje k otázce možné aplikace principů sekundární telicizace na verbonominální

predikát. V souladu se zavedenými principy sekundární telicizace si všímám příslušnosti VNP k sémantickému vzorci (4. 2.) či referenčních vlastností komplementu jména (napříč všemi kapitolami čtvrté části). Navzdory mému očekávání se ukazuje, že do interpretace může různou měrou zasahovat počitatelnost/nepočitatelnost predikativního jména i jeho konkrétní člen (4. 1.). Příslušné závěry představuji v kapitole 4. 3.

1. Teoretická východiska a metodologie výzkumu

K problematice aspektu ve verbonominálním predikátu s kategoriálním slovesem (VNP) existuje jen velmi málo zdrojů. Naproti tomu literatura k verbonominálnímu predikátu s KS je přeci jen bohatší a o aspektu pojednávají početné a rozsáhlé práce. Ve své práci představuji postupně nejdůležitější teoretická východiska z oblasti aspektu (1. 1.), stav výzkumu k tématu VNP (1. 2.) a teprve ve třetí části se věnuji aspektu ve VNP (1. 3.). Čtvrtá kapitola (1. 4.) stanovuje metodologické základy mého výzkumu.

1. 1. Aspekt

V dnešní době máme k dispozici velmi bohatou a rozmanitou literaturu o aspektu. Není divu, uvážíme-li, v jakém časovém rozsahu vznikala. Nejstarší publikací, kterou zde zmiňuji, je práce Gustava Guillaumea *Temps et verbes* z roku 1929. Později, v roce 1957, byly vydané hned dvě velmi důležité práce *Verbal Aspect in French* od Howarda Gareyho a *Verbs and Times* Zeno Vendlera. K rozkvětu aspektologie dochází ovšem zejména v 70. a 80. letech 20. století, a to především v souvislosti s narůstajícím zájmem o typologický přístup. Vzniká obecně lingvistické dílo Bernarda Comrieho (1976), Joan Bybeeová a Östen Dahl (1989) porovnávají význam gramatických morfémů napříč jazyky. Celou škálu typologicky odlišných jazyků dále zkoumají David Cohen ((1989) práce je psaná ve francouzštině) či Carlota S. Smithová ((1997) práce je psaná i o francouzštině). Ze současných prací, které mě nejvíce oslovily, jsou to zejména práce Laurenta Gosselina z roku 2005 a Hany Filipové z roku 2011 a 2012.

Rozmanitost prací o aspektu je dále podnícena počtem přístupů, které o něm pojednávají. Kromě filozofického přístupu (známým filozofem jazyka je Zeno Vendler) a již zmíněného typologického přístupu se uplatňují například přístupy strukturalistický či lokalistický. Každý z nich posunul výzkum určitým směrem. Strukturalisté zavedli termín příznakovost¹, přičemž se opírají o (spíše intuitivní) předpoklad, že ve dvou či

---

¹ Termín příznakovost se zrodil v dílně pražských fonologů Nikalaje Sergejeviče Trubeckého a Romana Jakobsona a je spjat s Pražskou lingvistickou školou. Současnější diskuze tento termín spojují i s Noamem Chomským (viz Comrieho zmínka, 1976:111).

vícečlenné opozici je často jeden její člen chápán jako obvyklejší či méně specifický než ten druhý / ti druzí. K určení toho, který člen je bezpříznakový, pomáhají různá kritéria². Předně kritérium sémantické. Podle něj může význam bezpříznakového členu zahrnovat význam členu příznakového (Comrie, 1976:112). V praxi to znamená, že příznakový člen je pouze volitelným nepovinným členem, protože bezpříznakový člen může figurovat na jeho místě. V rámci francouzského systému minulých časů označuje Bernard Comrie za bezpříznakový tvar ten perfektivní, tj. *passé simple*. V češtině je to opačně, bezpříznakovým členem je ten imperfektivní³. Jedinečným příkladem příznakovosti ve

---

² Nabízí se morfologické a sémantické kritérium. Sémantické kritérium se nedá používat univerzálně. Brání tomu častá exklusivita celé řady členů v opozici. Zdaleka ne ve všech kontextech můžeme české perfektivum nahradit bezpříznakovým imperfektivem a stejně tak to platí pro opozice progresivního a neprogresivního tvaru v angličtině apod. Z morfologického hlediska nás Bernard Comrie upozorňuje na tři vyzorovaná zjištění (Comrie, 1976:114). (1) Bepříznaková kategorie má méně morfologického materiálu. Odvozování českých perfektiv od imperfektiv kritériu odpovídá, nicméně, sekundární imperfektivizace u slovanských jazyků je protipříkladem. (2) Bepříznaková kategorie ukrývá větší pravděpodobnost morfologických nepravidelností, viz jednoduchá minulost (*Simple Past*) v románských jazycích. (3) U příznakové kategorie dochází ke splyvání forem (synkretismus), někdy jednoduše některé formy v paradigmatu zcela chybí. Naopak bezpříznaková kategorie si udržuje všechny formy oddělené. V češtině bezpříznakové imperfektivum najde své uplatnění ve všech třech časech a má tedy oddělený tvar pro minulost, přítomnost, budoucnost, zatímco příznakové perfektivum má pouze tvary pro minulost a budoucnost. Zmíněná kritéria (sémantické a morfologické) často vypovídají ve stejném duchu, ale někdy jsou protichůdná, a pak je potřeba rozhodnout o jejich váze. Můžeme dospět k názoru, že morfologická kritéria jsou v tomto případě méně spolehlivá, méně říkající. Přestože je pro nás morfologie snadno rozkódovatelným obrazem jazyka, je potřeba si uvědomit, co tento obraz zrcadlí. Jakákoliv potřeba změny se v jazyce nejprve odráží na sémantické rovině, protože rozsah významu je relativně snadno přizpůsobitelný. Než se příslušná změna projeví ve formě, chvíli to trvá a morfologie tak často vypovídá o starší fázi jazykového vývoje. Sémantické kritérium má větší váhu. Statistické kritérium bylo zavrhnuto úplně. Ukázalo se, že perfektivnost (nezávisle na její (bez)příznakovosti) je v jazyku častější, a to jak v konverzaci, tak mimo ni. Tato kritéria vypovídají jen o zajímavých tendencích.

³ Pro češtinu typicky platí, že její vidová opozice staví do protikladu dva členy: jeden perfektivní a druhý imperfektivní. Tento protiklad představuje privativní opozici, jejímž příznakovým členem je dokonavý vid. To znamená, že dokonavé sloveso („Ten obraz namaloval Červinka.“) vyjadřuje dokonavost, zatímco bezpříznakové nedokonavé sloveso („Ten obraz maloval Červinka.“) nic o dokonavosti/nedokonavosti neříká, tj. může být interpretováno jak dokonavě, tak nedokonavě (Encyklopedický slovník:529). Defaultní je nedokonavý význam.

francouzštině je poměrně málo používaná průběhová perifráze: *être en train de* + infinitiv, např. *il est en train de se laver*. Použitím této konstrukce mluvčí signalizuje jednoznačně progresivní význam⁴.

Lokalistická teorie spatřuje paralelu mezi aspektem a lokativním vyjádřením (Comrie, 1976:98 či Bybeeová a Dahl, 1989:78). Lokalistický přístup se opírá o podobnosti mezi formálními strukturami, kterými vyjadřujeme lokativní význam a těmi, které používáme pro vyjádření aspektuálních významů. Snadné uplatňování lokativních významů k vyjádření aspektu nejspíš souvisí s faktem, že je přirozené přenést analogicky výrazy typické pro pohyb v prostoru na pohyb v čase. Lokalistická definice aspektu se proto přirozeně drží lokativního výkladu za použití prostorových předložek *uvnitř* a *vně* nebo používá metaforického pojetí *cesty*.⁵ K lokativnímu vyjádření progresivu se uchyluje i francouzština s vazbou *être en train de*, v němž uplatňuje význam “být v procesu/průběhu”.

Přístupy k aspektu jsou opravdu různorodé. Na kategorii aspektu se originálním způsobem nahlíží v rámci konceptu skalární sémantiky.⁶ Tento přístup je založený na stupňovitém uspořádání a zaměřuje se na ty složky významu, které představují škálu či měrové funkce v rámci různých měřitelných dimenzí. Velmi moderní jsou pak matematicko-formální přístupy. Někteří autoři se opírají o pravdivostní hodnoty v duchu formální logiky (David Dowty, Manfred Krifka). Jindy je na aspektový systém nahlíženo

---

⁴ Namísto ní můžeme použít standardní přítomný tvar *il se lave*, který vedle progresivnosti může vyjadřovat generičnost či zvykovost.

⁵ Děj je jako cesta, která před mluvčím leží nebo kterou má již za sebou. Použitím perfektivního tvaru pojímá mluvčí děj globálně jako celou cestu (podobně Isačenko, 1960:10). Perfektivnost nabízí perspektivu, ze které na činnost nahlížíme zvnějšku, imperfektivnost značí pohled zevnitř (více CzechEncy, heslo Vid (aspekt) a Comrie, 1976:130).

⁶ Žádný z francouzských autorů se sice explicitně nepřihlásil ke konkrétnímu metodologickému pojetí aspektu, nicméně se zde objevují náznaky různých metod. Například Pottier (In: David, Martin, 1980:244) vysvětluje agramatičnost následujícího souvětí tak, že sloveso *savoir* označí za „trop duratif“, neboli příliš durativní, než aby se mohlo ve větě uplatnit: „**quand je suis arrivé, il était en train de savoir*“. Podobně *éclater* je údajně příliš okamžikové, tj. „trop ponctuel“ a tatáž věta je opět negramatická. Mezi oba extrémny umísťuje další tři slovesa, takže vníká cosi jako škála sloves s různou měrou vlastnosti (podobné skalárním přístupům): *exploser* ↔ *crier* ↔ *travailler* ↔ *réfléchir* ↔ *savoir*.

jako na jev, ve kterém jsou členy prototypické a členy periferní čili v duchu teorie prototypu („fuzziness“ Dahl, 1985:4; Dahl, Bybee, 1989:52).

Tato různorodost je velkým přínosem. Každý přístup zkoumá určitou oblast pod určitým úhlem a svým specifickým zaměřením je logicky více či méně nosný vůči určité problematice. Typologické práce se snaží stát nad jazyky a daří se jim poskytnout obecně lingvistické definice vyhovující typologicky zcela odlišným jazykům. Některé často ohýbané pojmy jako slavistická opozice perfektivnost / imperfektivnost či germanistický Aktionsart naopak vzešly z děl zaměřujících se na jeden jazyk či na jazykové rodiny. V neposlední řadě jsou tu práce kontrastivní. Mezi nimi mají pro mě prioritní postavení srovnávání francouzštiny se slovanskými jazyky. S češtinou a francouzštinou pracuje Jan Šabršula (1988), Iva Novakova (2001) porovnává francouzštinu a bulharštinu, Barbara Kuszmider-Bitoun (1998) provádí kontrastivní polsko-francouzskou studii. Jean-Paul Confais (2002) se upíná současně k francouzskému a německému jazyku⁷.

Moje práce není kontrastivní. Češtinu beru v úvahu jen nesystematicky, z pozice rodilého mluvčího. Na ní, stejně jako na ostatních jazycích, můžeme pozorovat přirozený zájem o témata, která jsou pro daný jazyk centrální. Mezi aspektology – bohemisty převládá snaha co nejpřesněji a nejvhodněji definovat dokonavost/nedokonavost a následně hledat vysvětlení nejrůznějších výchylek. Obecně je ve středu zájmu především problematika na morfologické úrovni a pojednání tuto rovinu překračující chybí. Nedostává se nám vysvětlení, jak si v případě českého jazyka stojí termíny teličnost/ateličnost (lexikální aspekt) či jakou roli hraje předmět přímý. Určitou výjimku tvoří František Daneš a Zdeněk Hlavsa (1981), jejichž práci níže představím. Anglistika zavádí celou řadu termínů, které čeština primárně postrádá. Například *progressive* či *habitual*, dále *perfektum* (vedle *perfektiva*) a mnoho dalších. Francouzština musí čelit podstatně základnějšímu problému. Chybí jí obecně zavedený a uznávaný termín aspekt, který v pojetí francouzských autorů velice často splývá s časem. Je tu tedy daleko výraznější potřeba vypořádat se s provázaností aspektu s jinými gramatickými

---

⁷ Děkuji paní profesorce Colette Feuillard z univesité Paris Descartes za doporučení tohoto zdroje. Sama uznávala, že pro ni bylo obtížné chápat, co je aspekt ve francouzském jazyce, dokud si nepřečetla tuto kontrastivní práci.

kategoriemi. Mimoto se pozornost věnuje zejména nejrůznějším lexikálním vlastnostem slovesa a gramatický aspekt stojí spíše stranou.

Definování aspektu (nejen) ve francouzštině provází mnohé nesnáze. Příliš pozitivně nevychází úsilí přenášet na ni aspektový systém jiných jazyků ani používání abstraktních obecně lingvistických definic. Ke snadné orientaci ovšem nepřispívá ani snaha některých autorů vytvořit jedinečný popisný aparát, i když tím sledují logický cíl zbavit svůj výklad nechtěných interferencí. Stává se, že aspektologové označují jediným názvem různé věci nebo nazývají různými pojmy stejný poznatek. Jeden příklad za všechny – termín imperfektivita se v různých pracích používá ve zcela odlišných významech, jednou pro označení gramatického, jindy pro označení lexikálního aspektu.⁸ Gramatický a lexikální aspekt jsou ostatně kategorie, mezi nimiž mnozí francouzští aspektologové vůbec nedělají rozdíl.

Živým důkazem toho, jak aspekt zamotal hlavu mnohým lingvistům, je prohlášení Bernarda Pottiera, který se snažil vytvořit přehlednou syntézu příspěvků uvedených na aspektové konferenci v Metách 18. – 20. května 1978 a který prohlásil, že jde o „mission impossible“ (David, Martin, 1980:7)⁹. Těmito slovy se nechci vyhnout syntetickému zpracování aspektu, v první fázi dávám nicméně přednost postupu po jednotlivých autorech. Nejprve se zabývám Francouzi a romanisty (kapitola 1. 1. 1.), dále pak několika významnými autory z nefrancouzského prostředí (1. 1. 2.). Každá část má vlastní závěrečné shrnutí (1. 1. 1. 10. a 1. 1. 2. 7.), v němž představuji syntetický souhrn nejdůležitějších myšlenek a jejich kritické zhodnocení.

---

⁸ Existují tací, kteří kritizují kontrastivní práce a distancují se od slovanských jazyků a na nich vytvořené aspektové opozici. Přesto používají slovanskou terminologii „perfektivní a imperfektivní aspekt“ a to pro označení lexikální vlastnosti slovesa, namísto zavedených pojmů teličnost, ateličnost.

⁹ Existují ale i úspěšně provedená shrnutí, například syntéza hlavních prací o lexikálním aspektu Sergeje Tatevosova (2002).

1. 1. 1. Francouzské práce o aspektu

Jedním z prvních francouzských aspektologů byl Gustave Guillaume (1929). Právě guillaumistům vděčíme zato, že se aspekt přestal ve francouzštině ignorovat a získal alespoň první nejistou pozici. Na Guillaumea navázali jeho následovníci jako R. Martin, B. Pottier, M. Wilmet, kteří, jak se zdá, vidí jako hlavní aspektovou opozici jednoduché a složené časy. Níže krátce představíme Wilmetovu práci (1980, 1998). Kdo začal jako první zkoumat dvojici *imparfait/passé simple* jako aspektově relevantní pár, není známo, ale myšlenka o francouzské aspektové opozici v minulém čase je poměrně rozšířená. Ze zde uvedených zdrojů se tímto tématem zabývá například Paul Imbs (1960) či Jean-Paul Confais (2002).

Francouzské práce jsou dobrou ukázkou toho, jak je aspekt komplexním problémem. Co autor, to vlastní terminologie. Ani dnes nepanuje shoda nad tím, co aspektem ve francouzštině nazývat. Některé gramatiky o aspektu mlčí, nebo mu věnují příliš krátké pasáže. Bez předchozích znalostí si čtenář studující francouzské gramatiky udělá jen poněkud zmatečnou představu. Zde krátce představím, co říká *Le bon usage* a *Grammaire méthodique du français*.

Zřejmě největší potíže působí fakt, že se velký počet autorů vůbec neuchyluje k opozici mezi aspektem gramatickým (viz paradigma času) a negramatickým (napojeným na lexikální význam slovesa (a případně dalších slovních druhů)). Francouzští autoři prezentují aspektové rysy netříděně, nebo dávají přednost třídění na základě formy (aspekt vyjádřený prefixem, sufixem, pomocným slovesem apod.)¹⁰. Výjimkou je práce romanisty Howarda Gareyho z roku 1957. Garey zavádí lexikálně-aspektovou opozici mezi teličností a ateličností a sleduje jejich kombinace s gramatickým aspektem. Jeho práce je velmi výjimečná.

Než se pustím do představování jednotlivých prací, chtěla bych upozornit na téma opakující se u více autorů. Francouzští lingvisté mají při analýze francouzského jazyka potřebu vymezit aspekt vůči kategorii času (někdy i způsobu). Vyplývá to logicky

---

¹⁰ Howard Garey mluví o nesystematickém přístupu k aspektu ve francouzštině a domnívá se, že je zřejmě způsoben tím, že aspektové opozice nehrají příliš důležitou roli v morfologickém systému francouzštiny (Garey, 1957:92).

z povahy francouzského jazyka, v němž je gramatický aspekt provázán s paradigmatickým časem. Právě vedle kategorie času hledají francouzští lingvisté nejčastěji místo pro definici aspektu. Nejpřehlednější je práce Laurenta Gosselina (1996, 2005).

1. 1. 1. 1. Gustave Guillaume

Gustave Guillaume je poměrně výraznou osobností a na jeho pojetí aspektu přímo navázalo či reagovalo nemalé množství lingvistů. O tom, že se z paměti francouzských jazykovědců zdaleka ještě nevytratil, svědčí kapitoly, které mu jsou věnované v současných pracích (např. disertační práce Pauline Haasové, 2009). Přestože se od jeho pojetí výrazně odchyľují, chci jej představit. Pozornost, kterou věnuje aspektu a jeho odlišení od času, je významným počinem, neboť pro francouzštinu bylo obvyklé aspekt zcela ignorovat.

Pro pochopení Guillaumova přístupu je praktické hned od počátku vnímat, jaká metodologická hlediska autora v jeho smýšlení ovlivňují. Zde jsou patrné dva směry. Jednak příklon k psychologické lingvistice, jednak k obecné lingvistice¹¹. Tyto dva dominantní proudy dovedly jeho práci do velmi abstraktní roviny. Guillaumovu příslušnost k psychologické lingvistice vidím tam, kde vyjadřuje svůj zájem o mentální proces: „la formation mentale de l'image-temps” (1929:10) a tam, kde uvažuje o „psychomechanice” („psychomécanique du langage”). Tvrdí, že systém slovesného času v jazyku (a potažmo systém času, způsobu a aspektu) sice může vypadat jako více či méně náhodný výsledek mechanického rozvoje řeči, ale z teoretického hlediska toto vysvětlení nestačí. Přitom upozorňuje na fascinující systematičnost v jazyku, kterou přisuzuje systému schopnému reagovat na materiální důsledky mechanického rozvoje řeči, a to bez narušení jednoty uspořádání. Důraz na systém a v důsledku i na rovnováhu systému je údajným klíčem k problematice aspektu a zároveň vysvětlením, proč Guillaume o aspektu uvažuje tak, jak uvažuje.

---

¹¹ V některých pasážích je patrný vliv filozofie (1929:33), jindy se svými úvahami přibližuje dnešní kognitivní lingvistice (např. 1929:40, kde porovnává roli výrazů jako *il est certain, il est possible, désirer* či *douter* v systému slovesných způsobů francouzštiny, přičemž zkoumá, jak s nimi zachází naše mysl).

Druhým směrem, který hraje svou roli, je obecná lingvistika. Guillaume sleduje obecně-lingvistické cíle, což je patrné z odklonu od jazyků. Jeho práci vévodí zkoumání jazykového systému. Přestože se primárně popisují systémové možnosti francouzského jazyka, autor jej označuje za ideální a dostatečně abstraktního zprostředkovatele obecně-lingvistického pohledu. Odvrácenou stranou tohoto přístupu je vytěsnění všeho, co spadá pod „discours”. Zřejmě právě z tohoto důvodu došlo k zanedbání výkladu *passé composé*, rovněž vidíme jen minimální zájem o opozici mezi *passé simple* a *imparfait*, což bývá Guillaumovi vytýkáno (obojí je zpravidla základním kamenem pro studium gramatického aspektu). Na následujících řádkách představím Guillaumovo vymezení aspektu vůči času a druhy aspektu, o kterých uvažuje.

Guillaume zavádí rozdíl mezi *temps impliqué* a *expliqué*¹², neboli mezi aspektem a časem. Aspekt je „le temps intérieur à l’image verbale“ (Guillaume, 1929:14). Jedná se tedy o vnitřní čas, který sloveso nese samo v sobě a je nedílnou součástí jeho vnitřního významu. Dle Guillaumea stačí uvést izolované sloveso a idea tohoto vnitřního času již vyvstane. Aspekt se rozvíjí již v pouhé ideji slova. Naopak *temps expliqué* je vnějším časem. Idea se vyvíjí teprve v tomto čase a interpretaci jí přisuzuje až promluva (*discours*). Důsledky takového rozlišení jsou dvojí. Předně Guillaume nakládá s tvary *je buvais* a *je bus* jako s opozicí časovou. Aspekt v jeho pojetí se tím redukuje v něco menšího a to, co jiní (včetně mě) považují neodmyslitelně za gramatický aspekt, spadne pod kategorii času. Vzhledem k tomu, že ve slovanských jazycích považuje srovnatelnou opozici mezi *piju* a *vypil jsem* za aspektovou, je tedy druhým důsledkem zastření významových podobností mezi zmíněnými tvary v obou jazycích. Hlavní důraz je v Guillaumově práci kladený na formu či původ vyjádření¹³, ovšem na úkor významu.

---

¹² « Le temps *impliqué* est celui que le verbe emporte avec soi, qui lui est inhérent, fait partie intégrante de sa substance et dont la notion est indissolublement liée à celle de verbe. Il suffit de prononcer le nom d’un verbe comme « marcher » pour que s’éveille dans l’esprit avec l’idée d’un procès, celle du temps destiné à en porter la réalisation. Le *temps expliqué* est autre chose. Ce n’est pas le temps que le verbe retient en soi par définition, mais le temps divisible en moments distincts – passé, présent, futur et leurs interprétations – que le discours lui attribue. » (Guillaume, 1933:357).

¹³ Guillaume argumentuje odlišným původem, kterým je, nebo není sloveso v infinitivu. Nositelem aspektu má být již sloveso v infinitivu: « si l’opération de pensée, comme on vient de le démontrer, est dans les deux cas finalement la même, elle n’est pas la même *originellement* » (Guillaume, 1933:358).

V rámci tohoto Guillaumova pohledu na věc je přirozené, že s aspektem (*temps impliqué*) spojují polo-lexikální konstrukce, derivace, pomocná slovesa, zatímco čas (*temps expliqué*) váže na čistou flektivní morfologii (Guillaume, 1933:359). Zde se dá opět rozporovat několik věcí, zejména zařazení pomocných sloves do první „aspektové“ skupiny. Ta se běžně považují za gramatické výrazy zcela zbavené lexikálního významu. Guillaume jako by nakročil lexikálním směrem, ale k plnohodnotnému definování lexikálního aspektu nikdy nedospěl. Zabývá se například opozicí mezi *marcher* a *sortir*, jejichž odlišnost bývá přisuzována odlišným lexikálně-aspektovým vlastnostem (viz například Howard Garey). Jeho úvahy se ale točí spíše kolem použití odlišného pomocného slovesa *avoir* versus *être*.¹⁴

Z Guillaumovy práce je možné vyčíst dvojí pohled na definici aspektu. Aspekt jako pojem (onomasiologický pohled) a aspekt jako forma (sémasiologický pohled). Oba pohledy jsou spojené do jednoho, což ve výsledku doprovází nesrovnalosti. S tím, jak formální pohled získává navrch, zdá se sekundární aplikace onomasiologického pohledu někdy až protichůdná.

Onomaziologická definice se odvíjí od toho, jak se do slovesa promítá tenze a detenze¹⁵. Jak je vidět v následující tabulce, Gustave Guillaume definuje tři možná uspořádání obrazu slovesa: v prvním figuruje pouze tenze, ve druhém jsou tenze a detenze postavené jedna vedle druhé, třetí uspořádání má pouze detenzi¹⁶.

---

¹⁴ Pomocné *avoir* a *être* se podle něj spojují se dvěma odlišnými perspektivami, ale vysvětlení není dle mého názoru příliš jasné: „Là où la tension rencontre dans l'idée même du verbe sa limite, le verbe entre passivement dans sa phase d'extension et l'on fait précéder le participe passé de l'auxiliaire *être*. Là où la tension ne rencontre point de limite dans l'idée du verbe, le verbe entre activement dans sa phase d'extension et le participe passé se fait précéder de l'auxiliaire *avoir*.“ (Guillaume, 1929:26)

¹⁵ Tension = l'impression de mobilité progressive qui est inséparable du temps (*temps* je zde *temps in posse*, čímž je myšlen *aspekt*) (Guillaume, 1929:14).

¹⁶ Později, v případě indikativu, autor používá i dnes známější termíny *sécant* a *non sécant*. Obraz *non sécante* odpovídá vzorci *tension/0*, což v případě indikativu splňuje například *passé simple*. *La vision sécante* obsahuje tenzi i příslušnou detenzi *tension/détension*, což je případ imperfekta *marchait*, třetí uspořádání v indikativu chybí (Guillaume, 1929:63,64).

Aspect	$t_0 = \text{tension} / o$	$t_1 + t_2 \dots t_{n-2} + t_{n-1} =$ tension / détension	$t_n = o / \text{détension}$
tensif	Marcher	Marchant	Marché
extensif	Avoir marché	Ayant marché	Eu marché
bi-extensif	Avoir eu marché	Ayant eu marché	

Tabulka 1: Aspekt ve skupině jmenných tvarů sloves (Guillaume, 1929:14-22)

Vysvětlivky: symbol o značí nepřítomnost tenze či detenze.

V iniciální pozici t_0 má sloveso před sebou celou svou tenzi. Vzhledem k tomu, že nic z této tenze nevstoupilo v platnost, neexistuje odpovídající detenze. V mediální pozici $t_1 + t_2 \dots t_{n-2} + t_{n-1}$ má sloveso část tenze za sebou a část nevynaložené tenze před sebou. Té části tenze, která je uplatněná, odpovídá příslušná detenze; tenze a detenze společně utvářejí „obraz slovesa“ (l'image verbale). Ve finální pozici t_n je obraz slovesa utvářen pouze detenzí, sloveso nemá před sebou žádnou tenzi.

Marcher značí obraz slovesa v tenzi, děj se zatím neuskutečňuje, ale mohl by, může vyplynout ze záměru. *Marchant* je mnohem méně virtuální, jedná se o spojení tenze a detenze, děj je již viděn ve svém uskutečnění, jedná se o děj v průběhu. Příčestí *marché* dává pouze „mrtvý“ obraz. Ukazuje to, co zbývá ze slovesa po předchozím vyčerpání veškeré tenze. Takové minulé příčestí se daleko více tváří jako adjektivum než jako sloveso (Guillaume, 1929:18). Jakmile se dosáhne bodu t_n , otevírá se nová série. Dojde k oživení cyklu pomocným slovesem a opakuje se vše, co bylo doposud vylíčeno. Podobně jako na konci první série, i druhá série se vyčerpá, přidáním dalšího pomocného slovesa se ožíví tenze a proces se nastartuje potřetí. Analytický postup ovšem končí tvarem *ayant eu marché*. Zde se vyčerpaly současné systémové možnosti francouzského jazyka, třetí série není uzavřená.

Při vertikálním čtení tabulky je patrné, že Guillaume přisuzuje každé sérii určitou aspektovou hodnotu, konkrétně *aspect tensif*, *extensif* a *bi-extensif*¹⁷. Vychází

---

¹⁷ Ve článku z roku 1933 uplatňuje Guillaume novou terminologii: *aspect immanent* a *aspect transcendant* (místo *tensif* a *extensif*). Důvodem mohlo být nadměrné užívání termínu tenze, jak pro označení aspektu 1. série, tak i pro označení poměru tenze a detenze uvnitř každé série. *Aspect immanent* a *aspect transcendant* ovšem nepříspěly k vyjasnění problematiky, tím spíše, že je autor aplikuje jak na aspekt (*temps impliqué*), tak na čas (*temps expliqué*) více Guillaume, 1933:362. *Aspect immanent* (jinak též označováno

z paralelismu mezi sérií jednoduchých forem, složených forem a dvojitě složených forem. *Aspect tensif* v jednoduchých slovesných formách vyvolává obraz slovesa v jeho rozvíjení (verbe dans son déroulement), např. *mettre son chapeau* zachycuje klobouk nesený rukou směrem k hlavě. *Aspect extensif* zahrnuje složené slovesné formy a evokuje obraz děje v průběhu, který se v mysli zobrazí již včetně důsledku. Vyjádřená je následná myšlenka (*idée – séquelle*). Př. *avoir mis son chapeau* zobrazuje klobouk posazený na hlavě. Guillaume si ale všimá, že ne všechna slovesa ve svém složeném tvaru analyzujeme stejně. Např. *avoir marché* nenabízí žádný obdobný obraz, děj *marcher* pouze přestal existovat.¹⁸ *Aspect bi-extensif* zastupují dvojitě složené formy. Svou roli hraje především ve vyjádření chronologické posloupnosti.

Tyto tři různé aspekty, *tensif*, *extensif* a *bi-extensif*, jsou viditelně navázané na formální vzhled a přenáší se stejným způsobem na indikativ i konjunktiv. Podle Guillaumea je aspekt forma, která v samotném systému slovesa denotuje opozici převyšující všechny ostatní opozice systému.¹⁹ Guillaume klade důraz na symetrii systému a předpokládá rovnováhu. Dále tvrdí, že hodnota každé konstrukce jí je

---

za *aspect indéterminé*) spojuje Guillaume nejasně se dvěma odlišnými pojmy, a sice s nekompletností (*un verbe intrinsèquement incomplet, imparfait*) a s postrádáním cíle (*aucune idée de terme*). Podobně *aspect transcendant* s kompletností a s vyjádřením cíle. Dochází zde ke kumulaci dvou odlišných věcí, gramatického a lexikálního aspektu, které se někteří lingvisté naučili systematicky rozlišovat a také to obhájili.

¹⁸ Fakt, že právě tato hodnota (bez přímého rezultativního významu) je součástí složených časů, údajně nejvíce podpořila vznik konkurence mezi složenými a jednoduchými časy. Ve strukturalistické terminologii bychom mohli tento Guillaumův výrok vyložit tak, že se složené tvary stávají bezpříznakovými, protože kromě vyjádření důsledku (*idée – séquelle*) zahrnují i vyjádření bez důsledku (případ *avoir marché*). Guillaume se domnívá, že tento fakt odůvodňuje, proč složené časy získaly převahu a proč došlo k eliminaci tvaru *passé simple* z mluveného projevu. Více Guillaume (1929:22). Rozpor uvnitř Guillaumova extenzivního aspektu mezi *avoir mis son chapeau* a *avoir marché* je ale dnes již běžně vysvětlován odlišným lexikálním aspektem sloves. První (*mettre son chapeau*) je telické a jako takové s sebou nese informaci o závěrové fázi změny, druhé je atelické (*marcher*).

¹⁹ „L’aspect est une forme du verbe absolument générale, comme telle transportable à tous les modes et susceptible de prendre dans chaque mode la marque de tous les temps que le mode comprend.“ (Guillaume, 1929:24)

přisouzená pozici v systému²⁰. Toto tvrzení dovádí až do krajnosti, což působí největší problém tam, kde *passé composé* zasadí jako čas přítomný vedle přítomnosti a neposuzuje tím pádem jeho hodnoty v opozici k *imparfait* a *passé simple*. Dokonce neváhá přehodnotit některé tradičně zavedené kategorie, aby dosáhl symetričtějšího uspořádání.²¹ Vzhledem k tomu, že se tím vysvětlila některá dnes již běžně přijímaná fakta, je čtenář snadno přesvědčen téměř o genialitě přístupu. Jenže právě jistý automatismus způsobil, že vše interpretuje jen na základě formy, potažmo na základě pozice v systému. Natolik je přesvědčený o rovnováze a pravidelnosti jazykového systému. Jak uvidíme níže, gramaticko-aspektový systém ve francouzštině není zdaleka tak vyvážený.

1. 1. 1. 2. Howard Garey

Článek Howarda Gareyho z roku 1957 je nespornou stálicí v bibliografii francouzských aspektologů. Autorovou hlavní zásluhou je zavedení rozdílu mezi teličností a ateličností (lexikální aspekt) a poměrně pečlivé vymezení rozdílu mezi gramatickým (perfektivnost a imperfektivnost) a lexikálním aspektem, včetně úvahy o jejich kombinování.

Garey si všímá, že existují slovesa jako *se noyer*, která se zdají obsahovat dvě homonyma, podle toho, zda zahrnují dosažení cíle či nikoliv. Popíšeme-li případ člověka, o kterém tvrdíme *Il se noyait*, řekneme, že upadl do vody, začal klesat, ztrácel dech (*se noyer₁*). Zeptáme-li se *S'est-il noyé?*, odpověď bude záporná. Věta *Il s'est noyé* znamená zemřít udušením při ponoření do vody (*se noyer₂*). Máme tedy zdánlivě co do činění se dvěma významy, z nichž jeden (ten druhý) implikuje smrt. Garey spojuje oba významy (*se noyer₁* + *se noyer₂*) do jedné lexikální jednotky a označuje sloveso *se noyer* za telické, tj. mající nějaký cíl či vnitřní hranici, přičemž dodává, že v perfektivním čase (*passé composé*) je tento děj viděný jako uskutečněný a v imperfektivním čase (*imparfait*)

---

²⁰ Il reste à démontrer que la symétrie des temps français „n'est pas une simple apparence et que chaque construction a bien en emploi la valeur que lui assigne sa position systématique“. (Guillaume, 1929:54).

²¹ Př. *conditionnel* zařadil vedle budoucnosti do časů indikativu a zdůrazňuje, že má vůči futuru stejný vztah jako *imparfait* k *passé simple* či *p-q-p*. k *passé antérieur* (více 1929:54).

pouze jako možný²². Tímto tvrzením nejen zavádí termín teličnost (zřejmě je prvním, kdo ho použil), ale zároveň zavádí rozdíl mezi lexikálním a gramatickým aspektem (popsaný rozdíl mezi *se noyer*₁ a *se noyer*₂ přisuzuje právě gramatickému aspektu). Mimo tento primární význam slovesa *se noyer* autor upozorňuje na jeho přenesené významy. Toto telické sloveso spěje ke svému cíli – spáchání sebevraždy utopením či smrti ve vodě udušením. V přenesených významech ale stejný cíl (smrt) nenajdeme a je třeba posuzovat každý lexikální význam zvlášť: *se noyer dans les larmes, dans la débauche, dans le travail*.

Termín teličnost je odvozený z řeckého télos (cíl). Vedle telických sloves máme slovesa atelická. Atelická jsou ta, která nesměřují k cíli a jsou uskutečněná, jakmile začnou, př. *nager*. Tento rozdíl se ukáže při zkoumání odpovědi na tuto otázku: „*Si on verbait, mais a été interrompu tout en verbant, est-ce qu'on a verbé ?*“ (Garey, 1957:105). Důležité je zachování stanovené formule, včetně uvedených slovesných časů. Tak získáme telické *quitter* (*‘Il quittait mais a été interrompu tout en quittant, est-ce qu'il a quitté ? – Non.’*) a atelické *nager* (*‘Il nageait mais a été interrompu tout en nageant, est-ce qu'il a nagé ? – Oui.’*). Jak ukazuje Garey, v testu se vlastně zajímáme o děje přerušené v imperfektu a získáme dvě skupiny sloves, podle toho, zda lexikální význam slovesa zahrnuje, nebo nezahrnuje cíl. Oba tyto lexikální významy dále ohýbáme v gramatickém aspektu a získáme 4 aspektové kombinace.

	imperfektivní	perfektivní
telický	„ <i>Pierre arrivait</i> “	„ <i>Pierre est arrivé</i> “
atelický	„ <i>Pierre jouait</i> “	„ <i>Pierre a joué</i> “

(Garey, 1957: 108)

Kombinace imperfektivní teličnosti (*Pierre arrivait*) nám sděluje, že v daný okamžik byl *Pierre* uprostřed směřování sebe sama k cíli. Vzhledem k tomu, že referenční perioda byla kratší, než děj, nevíme, zda bylo cíle dosaženo. Imperfektivní čas v kombinaci s telickým slovesem zakrývá, zda došlo či nedošlo k uskutečnění cíle.

---

²² „We bring back together the two members into a single lexical item, which we put into a category of verbs expressing an action tending towards a goal – envisaged as realized in a perfective tense, but as contingent in an imperfective tense.” (Garey, 1957:106)

Tato kombinace nám dává iluzi, že lexikální význam telického slovesa je „směřovat k danému cíli“.

Perfektivní teličnost (*Pierre est arrivé*) vypovídá o tom, že v daný okamžik, který buď předchází okamžik promluvy nebo je s ním simultánní, se *Pierre* dobral cíle, ke kterému ještě o malý okamžik dříve směřoval. Perfektivní čas a telické sloveso vyjadřují dosažení cíle. V případě slovesa *se noyer* je dosaženým cílem smrt, která je součástí lexikálního významu.

Imperfektivní čas a atelické sloveso (*Pierre jouait*) vypovídají o ději, aniž by cokoliv říkaly o jeho začátku či konci; rozumí se, že časový rozsah odpovídající referenční době je „plný děje“²³.

Poslední kombinace perfektivního času a atelického slovesa (*Pierre a joué*) prozrazuje existenci v čase, včetně jeho skončení. Objevuje se v po sobě jdoucích časech typu „*Il s'est réveillé, il s'est levé, il est allé dehors, il a joué jusqu'à l'heure du petit déjeuner*“, nebo pokud je referenční doba dobře označená: „*Qu'est-ce que le gosse a fait aujourd'hui ? – Oh, il a joué toute la journée.*“ (Garey, 1957:108).

Co se týče vzájemného propletence mezi gramatickým a lexikálním aspektem, Howard Garey dospívá k těmto třem implikacím:

- (1) Perfektivní konstrukce implikuje konstrukci imperfektivní. Pokud shledáme pravdivým tvrzení v perfektivním čase, je pravdivé i v imperfektivním čase, a to nezávisle na teličnosti/ateličnosti testovaného slovesa, př. *il s'est noyé* implikuje *il se noyait*.
- (2) Atelická konstrukce v imperfektivním čase implikuje odpovídající konstrukci v perfektivním čase neboli *il nageait* implikuje *il a nagé*.
- (3) Telická konstrukce v imperfektivním čase neimplikuje telickou konstrukci v perfektivním čase: *il se noyait* neimplikuje *il s'est noyé*.

H. Garey se opírá o francouzskou gramaticko-aspektovou opozici mezi perfektivním *passé composé* a imperfektivním *imparfait*. Mimo minulé slovesné časy je situace komplikovanější. Ani v přítomném ani v budoucím čase neexistuje přímá opozice

---

²³ „One knows simply that the lapse of time represented by R is full of this action.“ (Garey, 1957:108)
R = the reference period = the time, the point of time or period of time in reference to which events are situated.

a vyvstává tak otázka, jaké gramaticko-aspektové vlastnosti má například *futur simple*. Howard Garey nachází řešení. Opírá se o slovesa, která již otestoval jako telická a opírá se o své zjištění, že perfektivní čas a telické sloveso vyjadřují dosažení cíle. Ptá se tedy pokaždé, zda bylo cíle dosaženo. Zkoumá (1) budoucí čas: vyvodíme z věty '*Il se noiera ?*' že zemře utonutím? Odpověď je kladná, *futur simple* je perfektivní²⁴; (2) všechny složené časy jsou perfektivní; (3) kondicionál: *il m'a dit qu'il se noierait* shledává perfektivním, podmínkové souvětí: *il se noierait s'il croyait cela* je perfektivní; (4) *passé simple*: *il se noya* je perfektivní, (5) přítomný čas je podle Gareyho imperfektivní, s výjimkou případů, kdy sloveso označuje vlastní akt prohlašování, ve kterém samo figuruje: „*Je demande une explication de votre conduite*“ či „*J'affirme que tout ce que j'ai dit est vrai*“ (Garey, 1957:110).

Ve větách imperfektivních, může být přítomnost jednoduše imperfektivní nebo iterativní: *Vous buvez trop.* → *you drink too much, nebo you are drinking too much.* Francouzština na rozdíl od angličtiny rozdíl mezi těmito dvěma významy formálně nevyjádří. Časům, které jsou obecně perfektivní, můžeme dodat odpovídající imperfektivní význam prostřednictvím opisu *être en train de*. V paradigmatu minulých časů se tak rozliší příznaková neiterativní (*Ils étaient en train de jouer*) a nepříznaková iterativní forma (*Ils jouaient*).

V dalších úvahách se Howard Garey zabývá otázkou slovesného komplementu, který je schopen telicizovat příslušnou větu. Teličnost se do věty může dostat s předmětem přímým vyjadřujícím časové ukončení (*jouer un concert de Mozart*): „if there is a direct object, and if this object designates something that has a structure with a temporal ending to it (...) the expression verb-plus-object is telic.“ (Garey, 1957:107) Naopak věta zůstává atelická, pokud takový předmět chybí („*Quand j'ai regardé par la fenêtre il y a un moment, Pierre jouait tranquillement*“ (Garey, 1957:107)), nebo je atelický („*jouer aux échecs, du violon, du Beethoven*“). Zde jsou v zásadě nastíněné základy sekundární telicizace, které jsou přesněji definované s velkým zpožděním v 90. letech 20. století M. Krifkou a R. Jackendoffem.

---

²⁴ Domnívám se, že je nezbytné zkoumat každou konkrétní výpověď. Autor přisuzuje přítomnému času dle kontextu imperfektivní, nebo (okrajově) perfektivní hodnotu. Nevidím důvod, proč by pro *futur simple* neplatilo totéž.

Přístup Howarda Gareyho je průkopnický i tím, že autor nic nepřijímá se samozřejmostí a všímá si různých interpretačních nuancí. Výše uvedené *du Beethoven* sice splynulo s atelickou interpretací, ale autor sám upozorňuje na případy dvojznačnosti spočívající právě v interpretaci dělivého členu. Dělivý člen v následující větě může údajně označit buď jisté množství chápané jako celek, nebo jako část vágnějšího množství: „*Pierre sortait du papier de son bureau.*“ Na test „*Est-ce qu'il a sorti du papier?*“ odpovídáme podle toho, které interpretace se přidržíme (Garey, 1957:108).

Howard Garey v několika ohledech předběhl svou dobu a jeho poměrně krátký článek představil celou řadu zajímavých myšlenek, ke kterým se dnes stále odkazuje. Z jeho přístupu můžeme usuzovat, že ve francouzštině je nejvýznamnější gramaticko-apektová opozice vytvořená v minulosti, neboť pouze zde dohledáme opozici mezi imperfektivním a perfektivním aspektem v morfologickém systému francouzského slovesa – *imparfait* versus *passé composé* a *passé simple*. Rozlišení mezi telickými a atelickými slovesy, které budu označovat za lexikální aspekt, se neprojevuje jako část formální struktury jazyka, ale je spíše součástí struktury sémantické. Lexikální aspekt nezávisí na slovesném čase (*tense*)²⁵, ve kterém se sloveso vyskytuje. Autor pak krátce přešel na syntaktickou rovinu a upozornil na schopnost předmětu přímého větu telicizovat. Tento fenomén popisuje sekundární telicizace.

1. 1. 1. 3. Paul Imbs

Paul Imbs, původem alsaský romanista a mimo jiné posluchač přednášek G. Guillauma, vytvořil svou práci *L'emploi des temps verbaux en français moderne* (1960) komplexní a přehledný popis užívání slovesných časů ve francouzštině²⁶. Jak napovídá název práce, autor sleduje užívání slovesných časů. Zde chci především ukázat,

---

²⁵ Ve francouzských studiích se objevuje termín „*tiroir*“, který zřejmě zavedli Damourette a Pichon (viz Garey:93).

²⁶ Přiklání se k jejich definici prostřednictvím kontextu: „*il ne faudrait ni dire ni enseigner : le « présent » morphologique exprime ceci ou cela ; mais il faudrait dire et enseigner : si la phrase entière exprime ceci ou cela, on emploie la forme du présent.*“ (Imbs, 1960:11).

jak nakládá s aspektem a jak jej vymezuje vůči kategorii času. Mimoto nastíním jím zvolený postup. Nebudu se věnovat popisu žádného konkrétního slovesného času.

V Imbsově práci nacházím náznaky některých klasických myšlenek. Uvažuje např. o okamžiku promluvy, zavádí absolutní a relativní čas apod. (tyto kategorie vysvětlují níže v kapitole o Laurentu Gosselinovi). Z metodologického hlediska je jeho postup zajímavý ve dvou bodech. Předně autor vyžaduje větnou analýzu (viz též lexikogramatický požadavek). Tvrdí, že sledování systému slovesných časů (a následné definování jejich hodnot) je možné pouze v kontextu. Druhým metodologickým požadavkem je zkoumání (systému) hodnot, Paul Imbs si jej klade za cíl: „L'analyse des emplois doit logiquement aboutir à une définition des valeurs, qui reste l'objet propre de la recherche linguistique ; mais si les valeurs se définissent à partir des emplois, elles se délimitent aussi les unes les autres dans les systèmes qu'elles constituent, et c'est finalement la recherche des systèmes de valeurs qui doit être le terme de notre réflexion.“ (Imbs, 1960:11). Jak Imbs upozorňuje, systém slovesných časů je ve francouzštině velmi přehledný a snad i logický, zato systém hodnot působí neorganizovaně (Imbs, 1960:9). Za systémy hodnot označuje systémy hodnot časových, aspektových a stylistických. Čas spojuje se 6 kategoriemi: *passé, présent, avenir; antériorité, simultanéité, postériorité*. Aspekt popisuje vnitřní průběh situace a zahrnuje čtyři základní opozice, z nichž první tři se více méně týkají celého děje, zatímco čtvrtá se týká pouze jeho části a uchopí jej na jeho začátku či na konci.

1. „Aspect de l'inaccompli / de l'accompli“ (například *présent / passé composé*)
2. „Aspect duratif / ponctuel nebo momentané“ (například opozice *imparfait / passé simple*)
3. „Aspect perfectif / imperfectif“ (*battre, abbatre; semer, parsemer*)
4. „Aspect inchoatif / terminatif“ (*se mettre à... / cesser de...*)

Do první skupiny přiřazuje Imbs rezultativnost, která spadá pod „aspect accompli“ jako jeho varianta. Progresivnost (př. „*les prix vont en augmentant*“ (Imbs, 1960:16)) považuje za zvláštní případ durativnosti. Perfektivnost / imperfektivnost definuje prostřednictvím cíle, ke kterému děj spěje. K tomuto seznamu připojuje iterativnost a intenzitu jakožto údaje o kvantitě děje, ovšem s komentářem, že se jedná o hraniční kategorie, které již souvisí s hodnotou stylistickou a souvisí i s časem (ibidem).

Vymezené pojmosloví a příslušné definice vypadají slibně. Zato uváděné příklady jsou spíše matoucí (zejména pokud jde o bod 2 a 3). Paul Imbs definuje svůj termín perfektivnost jako teličnost, tj. prostřednictvím cíle. Příklady uvedené v závorce mají v tomto smyslu minimální vypovídající hodnotu (možná by lépe posloužily ve větách). Durativnost a okamžikovitost nejsou definičními vlastnostmi slovesných časů *imparfait* a *passé simple*, ale přísluší k lexikálně-aspektové charakteristice. Tato chyba je mezi francouzskými pracemi poměrně rozšířená. V mém přístupu představuje bod 1 gramatický aspekt (společně s níže uvedenou progresivností), bod 2 a 3 lexikální aspekt, bod 4 povahu slovesného děje (stejně jako zmíněná iterativnost a intenzita).

Pokud si uvědomíme, v jaké době práce Paula Imbse vzniká, musíme uznat, že jde v každém případě o pokrok. Zavedl rozdíl mezi časem a aspektem, jejich hodnoty odečítá z vět a na základě přihlednutí k ostatním hodnotám. Přesto přímo neodpovídá na otázky, které mě trápí, „aspekty“ jen vyjmenovává, ale systematicky mezi nimi neodlišuje a nijak komplexně se nevyjadřuje k jejich prolínání a k jejich vzájemným vztahům.

1. 1. 1. 4. Marc Wilmet

Marc Wilmet mluví ve své práci o aspektu sémantickém a aspektu formálním (Wilmet, 1998:314). Ty vymezuje s ohledem na to, zda aspektové informace přenáší význam slovesa (1) či nějaký konkrétní ukazatel („*indice*“) (2) (ibidem). Wilmetovo pojetí sémantického aspektu odpovídá tomu, čemu jiní autoři (například Vendler, Filipová) běžně říkají lexikální aspekt. Autor také od Zeno Vendlera přejímá základní dichotomii mezi slovesy statickými a dynamickými. Dynamická slovesa dále třídí na „imperfektivní“ a „perfektivní“. Nesmíme se nechat zmást použitou terminologií. Wilmetova imperfektivnost / perfektivnost odpovídá Gareyho ateličnosti / teličnosti,²⁷ kterou jsem výše popsala. Přesto Wilmetův sémantický aspekt stojí za zmínku. Autor se totiž svými formulacemi trochu liší od zavedených definic. Kromě toho zavádí

---

²⁷ Wilmetovi je Gareyho terminologie známá, ale má k ní (podle mě ne zcela objasněné) výhrady: „Le vocabulaire linguistique propose aussi verbes télétiques ou télétique (du grec telos ‘terme’). L’ennui est qu’on a coiffé de cette appellation : les verbes à termes intérieur (nos perfectifs), les verbes à terme extérieur (nos imperfectifs perfectivés) et l’aspect global“ (...) (Wilmet, 1998:317).

podskupinu „des imperfectifs perfectivables“ a všímá si specifík sloves *éclater* a *exploser*, která označuje za „verbes conclusifs“. (Wilmet, 1980:62)

Vezměme to postupně. Po vzoru Marca Wilmeta můžu svou teličnost a ateličnost definovat presupozicí a implikací. Atelická slovesa, jako například *marcher*, vyhovují následující implikaci: „*Pierre commence à/est en train de marcher*“ ⇒ „*Pierre a marché*“ (Wilmet, 1980:61). Slovně vyjádřeno, Wilmet pojímá proces *marcher* v jeho začátku a tvrdí, že „*commencer à marcher*“ implikuje „*avoir marché*“. Tato implikace vlastně operuje s tzv. rozdělitelností atelických sloves, kterou uvidíme u mereologů. Část děje (v tomto případě jeho pouhý začátek) můžeme označit stejným slovesem, jakým označujeme celý proces. O stejnou vlastnost se opíráme v testu „přerušení“, kterým se teličnost/ateličnost nejčastěji určuje. Přestože jsme chození *marcher* přerušili v samém začátku, můžeme říct *on a marché*. Na rozdíl od Gareyho, který ve své testové formulaci systematicky používá imperfektivní *imparfait*, Marc Wilmet testované sloveso fázuje nebo uvádí imperfektivní průběhovou konstrukcí *être en train de*.

Telické sloveso *sortir* podobnou implikaci neumožňuje: „*Pierre commence à / est en train de sortir*“ ≠ „*Pierre est sorti*“ (Wilmet, 1980:62). Dokud nedosáhneme kulminačního bodu telického slovesa, nemůžeme vyslovenou událost považovat za uskutečněnou a až do toho okamžiku ji nemůžeme označit stejným názvem jako událost samu. V souladu s Wilmetem ale můžeme u telických sloves stanovovat presupozice: „*Pierre sort*“ předpokládá „*Pierre était à l'intérieur*“ (Wilmet, 1980:62). Fakt, že telická slovesa umožňují tvořit presupozice uvidíme u Františka Daneše. Jeho události (telická slovesa) jsou chápané jako přechody z iniciální do závěrečné fáze, např. *usnout* jakožto přechod mezi *nespat* a *spát*, *zavřít dveře* jakožto přechod mezi *dveře jsou otevřené* do *dveře nejsou otevřené*. Odtud schopnost tvořit presupozice, která není ničím jiným než pojmenováním iniciální fáze daněšovského přechodu.

Kromě těchto dvou skupin Marc Wilmet v poznámce komentuje případ konkluzivních sloves *éclater* a *exploser*. Podle něj splňují jak implikaci atelických sloves, tak presupozici telických sloves:

„*La bombe (*commence à) / est en train d'éclater*“ implikuje „*la bombe a éclaté*“

„*La bombe éclate*“ presuponuje „*la bombe était intacte*“ (Wilmet, 1998: 316).

Domnívám se, že implikace, o které v tomto případě mluvíme, není ani tak důsledkem rozdělitelnosti slovesa *éclater*, jako spíše dokladem okamžikovosti tohoto slovesa. Kdybychom si přeci jen pokusili představit, že *bomba začíná vybuchovat*, těžko bychom

si vymysleli pragmatický důvod, který by mohl výbuch ještě po jeho začátku přerušit. K výbuchu dojde okamžitě se začátkem / po jeho začátku, odtud také ta podivná implikace.

V dalším komentáři si Wilmet všímá sloves *grossir, jaunir, maigrir* apod. Tato „stupňovatelná“ slovesa sice obsahují závěrečný bod, ve kterém děj můžeme chápat jako ukončený, ale zároveň je možné tyto události prodlužovat tak, že výsledný stav kvantitativně modifikujeme, což není případ běžných telických sloves: „*Le papier A peut-être jauni mais il n'EST pas jauni*“ = „*il n'est pas jaune*“. Tato slovesa jsou vlastně dvojznačná. Podobně nakládá Wilmet se slovesem *casser*²⁸: „*Le verre A peut-être cassé mais il n'EST pas cassé*“ = „*le verre n'est qu'ébréché*“. Autor označuje tyto skupiny sloves za „semiperfektiva“ či za „perfektivizovatelná imperfektiva“ (v mé terminologii patří mezi slovesa „podhodnocená“): „*commencer à jaunir / casser*“ implikuje „*avoir jauni / cassé*“, „*commencer à jaunir/casser*“ neimplikuje „*être jauni/cassé*“ (Wilmet, 1998:317). Jinými slovy řečeno, tato slovesa stojí na pomezí mezi telickými a atelickými. Od klasických telických sloves se liší tím, že mohou být prodloužena. Telické *objevit antibiotika* či *porodit své první dítě* nemůžeme po dosažení cíle prodlužovat, nedávalo by to smysl. Atelické *plavat* pro změnu nemá cíl a je možné jej libovolně prodlužovat. U sloves, na která nás upozorňuje Wilmet, je prodloužení myslitelné, a to i přesto, že vyjadřují cíl: *ta sklenička popraskala v myčce, při ručním mytí popraskala ještě víc*. K jednoznačnému určení jejich teličnosti či ateličnosti může posloužit předložkové spojení *en x temps* (telické) a *pendant x temps* (atelické).

Předtím než opustíme Wilmetův sémantický aspekt, chci alespoň vyjmenovat tři činitele, o kterých uvažuje jako o „atelizátorech“ (autorovými slovy: „*trois facteurs imperfectivent les verbes perfectifs*“): (a) zápor, (b) plurál podmětu či předmětu, (c) průběhový tvar slovesa (více Wilmet, 1998:317). Prostřednímu bodu se budu podrobněji věnovat v rámci sekundární telicizace (kapitola 1. 1. 2. 5. a 1. 1. 2. 6.). Zápor stojí zcela mimo můj obzor. Bod (c) by vyžadoval Wilmetův podrobnější popis. V tuto chvíli se

---

²⁸ Marc Wilmet uvádí *casser* jako zástupce sloves symetrických, tzv. „à renversement“, u nichž prohazuje podmět za předmět (dvojice inchoativum / kauzativum): *le verre casse / casser le verre, un malade guérit / guérir un malade, le bain coule / couler le bain* a další. Domnívám se však, že zde není souvislost mezi lexikálně-aspektovou dvojznačností (podhodnocením) slovesa *casser* a jeho dvojakostí syntaktickou.

držím slov Howarda Gareyho s tím, že gramatický aspekt (v tomto případě průběhový tvar) telického slovesa jej neatelicizuje, pouze zastírá cíl, o kterém nevíme, zda je bylo skutečně dosaženo či nikoliv.²⁹

Druhým okruhem Wilmetovy klasifikace je formální aspekt. K jeho základnímu dělení používá Wilmet kritérium samostatnosti, a proto podle „autonomie ou non des marques“ (Wilmet, 1998:317) mluví o jeho lexikální či afixové podobě. Wilmetovo pojetí aspektu znázorňuje tabulka 2.

První je trojice (a) perspektivní, (b) kurzivní a (c) extenzivní aspekt. Za perspektivní považuje blízkou budoucnost („*Pierre va marcher / sortir*“). Kurzivní skupina zahrnuje „inchoativa“, „tranzitiva“ a „egresiva“³⁰, podle vyjádřené fáze. Extenzivní jsou všechny složené časy („*Pierre a marché*“) („*Pierre a marché*“ je provázáno s „*ne plus marcher*“ nebo třeba „*se sentir fatigué après la marche*“ (Wilmet, 1998:333)).

Sémantique	Formel				
Statique Dynamique (Imperfectif, Perfectif)	Lexical		Affixal		
	Coverbal	Adverbial	Préfixal	Infixal	Suffixal
	Perspectif	Duratif			Sécant
	Cursif (Inchoatif, transitif, égressif) Extensif	Fréquentatif Situatif Terminatif			Global

Tabulka 2: Aspekt podle Marca Wilmeta (1998)

²⁹ Za prozkoumání by stála iterativní hodnota francouzského imperfekta.

³⁰ Wilmetův postup je o krok podrobnější, Rozlišuje mezi „aspect cursif inscrit“, který popisuje fázi procesu, a „aspect cursif circonscrit“, který popisuje proces jako fázi. Každý z nich dále třídí na „inchoatif“, „transitif“, „égressif“ (V tabulce 2 jsem záznam trochu zjednodušila). Toto podrobnější třídění autorovi umožňuje dělat rozdíl mezi fázováním procesu, zde počáteční fáze: „*Pierre commence/se met à marcher*“ („aspect cursif inscrit – inchoatif“), a označením prvního článku řetězce událostí : „*Pierre commence par marcher*“ („aspect cursif circonscrit – inchoatif“) (Wilmet, 1998:321-322).

Dále si Wilmet všímá příslovčí (a příslovečných určení). Jeho „aspect adverbial“ přináší různá kvantitativní upřesnění, jako je durativnost, frekventativnost, situativnost a terminativnost. Máme tedy například durativní *longtemps*, *pendant x temps* a *en x temps*, frekventativní *souvent*, *toujours*, *x fois*, situativní *déjà* a *encore* či terminativní *depuis*, *jusqu'à* a podobně (Wilmet, 1998:324-325).

Poslední velkou skupinou jsou afíxy. Prefixům Wilmet přisuzuje funkce jako duplikace (*redire*, *refaire*), inverze (*dédire*, *défaire*) či telicizace (jeho slovy ovšem „perfektivizace“: „les préfixes *a-* et *en-* d'*amener* ou d'*emmener* (...) perfectivent en d'autres mots le verbe imperfectif non préfixé *mener*“ (Wilmet, 1998:325)). Nezapomíná nás upozornit, že tyto funkce nejsou automaticky spjaté s daným prefixem. Pouze se mohou vyskytnout. Vždy je potřeba zvažovat funkci prefixu u konkrétního slovesa (a z důvodu mnohoznačnosti sloves nejlépe ve větě). Předpona *re-* nemá stejnou funkci napříč různými slovesy. Máme duplikativní *redire/dire*, téměř dubletní *remplir/emplir*, slovesa, která téměř ztratila vztah ke svému páru *refouler/fouler* a slovesa, která ani svůj neprefigovaný protějšek nemají *résulter/*sulter*.

V této skupině se Wilmet dále věnuje infixům. Vyjmenovává jich deset: *-aill-*, *-ass-*, *-el-*, *-ill-*, *-in-*, *-nich-*, *-och-*, *-on-*, *-ot-*, *-ouill-* ve slovesech *crier/criailler*, *rêver/révasser*, *craquer/craqueler*, *fendre/fendiller*, *pleuvoir/pleuviner/pluviner*, *pleurer/pleurnicher*, *baver/bavochoer*, *chanter/chantonner*, *cligner/clignoter*, *mâcher/mâchouiller*. Tyto infixy přináší význam opakování, tzv. multiplikace. K multiplikativní funkci se dále pojí sekundární významy, například opakovaně se objevuje význam „zmenšování“, viz *pleuviner* – drobně mrholit, pršet v drobných kapičkách, *concasser* – rozdrtit, roztlouct na malé kousky.

Sufixy, vypovídající o způsobu, času a aspektu, stojí podle Wilmeta u vzniku jedné jediné aspektové opozice: „aspect global“ a „aspect sécant“. Bohužel bližší rozpracování chybí.

„Ou le repère saisit le procès de l'extérieur, appréhende en bloc le *terminus a quo* α et le *terminus ad quem* ω , fermant aux extrémités l'intervalle α - ω . Aspect *global*, dont relèvent l'infinitif *marcher*, le participe *marché*, les subjunctifs *marche/marchions* et *marchasse*, les indicatifs *marchai*, *marcherai* et *marcherais*.“

„Ou le repère saisit le procès de l'intérieur, le scinde entre le *terminus a quo* α et le *terminus ad quem* ω , ouvrant aux extrémités l'intervalle α - ω . Aspect *sécant* du participe *marchant* et des indicatifs *marche*, *marchais*.“

(Wilmet, 1998:326)

Způsob, jakým Marc Wilmet třídí aspekt ve francouzštině, se liší od mého pojetí. Pod jeho formálním aspektem nacházím povahu slovesného děje (př. „inchoativnost“, „frekventativnost“) i gramatický aspekt (př. „aspect global“). Mimoto Wilmetův perspektivní aspekt bych vnímala spíše jako informaci týkající se času, ale tento detail ponechme stranou. Tím, že autor upřednostnil kritérium formální, vytvořil klasifikaci šitou francouzštině na míru, neboť vždy uchopí konkrétní vyjadřovací prostředek a přiřadí mu aspekt. K tomuto postupu mám však nějaké výhrady.

Domnívám se, že Wilmetův klasifikační postup vede ke zbytečné duplicitě, neboť se jeden a týž povahodějový rys objeví napříč různými formami (mluvčí vyjadřuje tutéž informaci o kvantitě a fázi děje různými formálními prostředky). Dělení na „inchoativa“, „tranzitiva“ a „egresiva“ se objevuje ve Wilmetově klasifikaci dvakrát, jednou pod *aspect cursif inscrit*, podruhé pod *aspect cursif circonscrit* (viz poznámka pod čarou 30). Mimoto Wilmet dostatečně nedefinuje rozdíl mezi duplikativností a frekventativností. Například neshledávám žádnou odlišnost mezi „duplikativním“ prefixem *re-* ve slově *redire* a „frekventativním“ výrazem *x fois*, zvláště když definice slovesa *redire* obsahuje výraz *x fois*: *redire = répéter ce qu'on a déjà dit une ou plusieurs fois*.

Kategorie gramatického aspektu, se kterou autor ještě ve svém článku z roku 1980 počítal, se z jeho klasifikace během dvaceti let vytratila, přesněji řečeno, autor ji zařadil do částí „coverbal“ a „suffixal“. V současnějším pojetí z roku 1998 tak nedělá explicitní rozdíl mezi gramémy a sémémy. Bohužel by ale právě „gramatický význam“ nezbytně potřeboval mnohem lépe propracovat. Wilmet mu sice neexplicitně uděluje jakési výsadní postavení, když na téměř sto stranách (Wilmet, 1998:332-423) popisuje používání jednotlivých způsobů ve francouzštině a ke každému přiřadí čas a aspekt,³¹ přičemž sahá právě jen po aspektu „gramatickém“ - položky „global“, „sécant“, „extensif“ a „bisextensif“. Na druhou stranu ale právě tyto aspekty zůstávají nejmáňji definované. Jak autor dochází k závěru, že *subjonctif présent* zachycuje proces „globálně“? Co znamená pojmut proces „zvenku“ či „zvnitřku“? Existují nějaké testy k podchycení těchto rozdílů? V tomto ohledu je Wilmetova práce příliš stručná. Malá

---

³¹ Například infinitiv jednoduchý, složený a dvojitě složený jsou označeny za „global“ a liší se přidáním aspektu „extensif“ a „bisextensif“ k složeným variantám, viz Wilmet, 1998:332-333 a shrnutí tamtéž v tabulce na str. 422.

naděje mi svítla, když se autor zkraje své starší studie zmínil, že vyloučení dvojice *passé simple / imparfait* z prací o aspektu a její čistě časové pojetí bylo možná nepodložené (postulát Gustava Guillaumea, navzdory většinovému lingvistickému proudu) (Wilmet, 1980:53)³². Bohužel se ale sám do analýzy této opozice nepustil.

1. 1. 1. 5. Maurice Grevisse

O malé pozornosti, kterou francouzské gramatiky věnují aspektu svědčí *Le bon usage*. Tato šestnácti set stránková gramatika (2008, 14. vydání) věnuje aspektu jeden krátký odstavec a sloveso zůstává ve své definici spojováno pouze s kategorií osoby, čísla, způsobu, času a slovesného rodu. Nejde o opomenutí, Grevisse je tak pečlivý, že nezapomíná zmínit kategorii jmenného rodu, ve kterém se někdy ohýbá přičestí. V morfologickém systému francouzštiny prostě aspekt není považován za něco významného.

Dozvídáme se: „L’aspect est la manière dont s’expriment le déroulement, la progression, l’accomplissement de l’action“ (Grevisse, 981) a jsme odkázáni na opozici mezi indikativem *imparfait* a *passé simple* („inachevé“ versus „achevé“) a na opozici mezi jednoduchými a složenými časy („inaccompli“ versus „accompli“). Dalšími zmíněnými prostředky jsou polopomocná slovesa, prefixy, sufixy, samotný lexikální význam sloves a příslovce. Autor nahodile uvádí několik nevětných příkladů: *buvoter* vedle *boire*, *retravailler* (jejich aspektové hodnoty vůbec neuvádí), okamžikové *éclater*. Bohužel se dozvídáme příliš málo. Neznáme ani Grevissovův názor na zařazení aspektu v rámci systému francouzštiny, ani nezískáváme žádný systematický přehled (sloveso *retravailler* je jen málo reprezentativním příkladem).

---

³² „Dans un cadre plus étroit, on sait les discussions auxquelles a donné lieu entre francistes – guillaumiens compris – le rejet hors de notre domaine du doublet passé simple / imparfait, imputé par la psychomécanique à une différence de temps alors que l’immense majorité des linguistes y voient un choix aspectuel. Guillaume se donne pour axiome un postulat peut-être illégitime.“ (Wilmet, 1980:53)

1. 1. 1. 6. Martin Riegel, Jean-Christophe Pellat, René Rioul

Autoři *Metodické gramatiky francouzštiny* (2004), Martin Riegel, Jean-Christophe Pellat a René Rioul, se opírají o Paul Imbse a zavádí definici aspektu společně s definicí času. Čas a aspekt jsou totiž podle nich dva způsoby, jak pojmout slovesnou situaci:

„Le temps (chronologie) : d'un point de vue externe, le procès est situé chronologiquement dans l'une des trois époques (passé, présent ou avenir), selon le rapport entre les deux repères temporels ((...) *point d'énonciation*, *point de l'événement*).“

„L'aspect : d'un point de vue interne, le procès peut être envisagé en lui-même, « sous l'angle de son déroulement interne » (P. Imbs).“

(Riegel, 2004:291)

Každá situace zahrnuje kratší či delší trvání potřebné k tomu, aby se odvíjela či uskutečnila. Toto „vnitřní odvíjení“ může být chápáno globálně či ve fázích. Tento pohled, nezávislý na slovesném čase, stojí u vzniku slovesného aspektu. Čas i aspekt jsou zde znázorňovány pomocí *okamžiku situace* (*point de l'événement*), přičemž pro dekonstrukci časových významů³³ autoři porovnávají umístění tohoto *okamžiku* vůči *okamžiku promluvy* (*point de l'énonciation*). Překrývají-li se, jsme v přítomnosti, pokud se liší, máme co do činění s minulostí a budoucností. Při dekonstrukci aspektu se prý umísťuje *okamžik situace* na různá místa probíhajícího děje: na začátek (inchoatif), za závěrečný bod (accompli), v případě globálně pojaté situace se dokonce vůbec prostorově neznázorní (Riegel, 2004:292).

V kapitole věnované aspektovým opozicím ve francouzštině uvádí Metodická gramatika několik binárně pojatých opozic a jednu samostatnou: (a) „accompli /

---

³³ Dekonstrukce časových významů (CzechEncy, heslo *slovesný čas (tempus)*) sestává běžně ze tří složek. Kromě okamžiku situace a okamžiku promluvy se na osu umísťuje referenční bod. S referenčním bodem Metodická gramatika nepracuje. S třísložkovým systémem pracuje například Laurent Gosselin, a tak dekonstrukci významů představují podrobněji až v souvislosti s jeho prací (kapitola 1. 1. 1. 9.). *Point de l'événement* překládám úmyslně jako „okamžik situace“ (a nikoliv běžnějším okamžik děje či okamžik události), a to z důvodu terminologické přesnosti. Situace je hyperonymum a označuje všechny druhy situací (zatímco děj nezahrnuje stavy a událost je jedním konkrétním druhem dějů).

inaccompli“, (b) „perfectif / imperfectif“, (c) „sécant / non-sécant“, (d) „inchoatif / terminatif“, (e) „semelfactif / itératif“ a (f) „aspect progressif“.

Tato práce je v mnohém podobná Marcu Wilmetovi.³⁴ Jeho opozici mezi jednoduchými a složenými časy (viz *aspect extensif*) zde ztvárňují termíny „accompli“ a „inaccompli“. Stejně jako on zakládají Riegel, Pellat a Rioul své termíny „perfektivnost“ a „imperfektivnost“ na lexikálním významu a nespojují je s gramatickým aspektem. Jedná se tedy více méně o Gareyho opozici mezi telickými slovesy *sortir, naître, mourir, atteindre, trouver* na jedné straně a atelickými *aimer, attendre, courir, nager, marcher* na straně druhé. Odlišnost je v tom, že se v Metodické gramatice „perfektivní“ slovesa omezují na rys /-durativnost/, protože prý, na rozdíl od sloves „imperfektivních“, nejsou kompatibilní s časovým údajem označujícím dobu či interval. Toto tvrzení dokládá příklad slovesa *naître*: *naître longtemps či *plusieurs jours není přijatelné, zatímco *žít dlouho* můžeme: *vivre longtemps, cent ans*. Takto definovaná „perfektivnost“ nezahrnuje slovesa typu *accoucher* (a jemu podobné případy).³⁵ Sloveso *accoucher* se shoduje s *naître*, neboť vyjadřuje *télos*: „*envisage le terme du procès: le procès n’acquiert d’existence complète et véritable que lorsqu’il est parvenu à son terme*“ (Riegel, 2004:293), ale na rozdíl od něj je durativní. Z Riegelových aspektových opozic není patrné, kam má toto sloveso patřit. Do binárně pojaté opozice „perfektivum“ /-durativnost/ /+teličnost/ versus „imperfektivum“ /+durativnost/ /-teličnost/ se v každém případě nevejde.

Za podrobnější zmínku stojí podkapitola „sécant / non-sécant“ (v mém přístupu tato dvojice splývá s gramaticko-aspektovou opozicí mezi perfektivností a imperfektivností). Dozvídáme se, že „aspect sécant“ má neohraničený referenční interval, na situaci je pohlíženo zevnitř a má dvě části, jednu skutečnou a druhou virtuální. Virtuálnost druhé části je dána neohraničeným závěrem intervalu. Situace „non-sécant“ je naopak uchopená zvnějšku, interval je uzavřený, a to zejména přiděleným závěrečným

---

³⁴ Konkrétní vyjadřovací prostředky se v Metodické gramatice ovšem řeší až sekundárně. Tak například zaznělo, že iterativnost dokážou vyjádřit různá příslovečná určení, slovesné významy (*radoter, répéter, sautiller*), sufix *-ailler*, prefix *re-* a další.

³⁵ Riegelovat „perfektivnost“ tedy označuje výhradně slovesa typu „achievement“ a z klasifikace vypadávají „accomplishmenty“ (viz terminologie Zeno Vendlera, kapitola 1. 1. 2. 1.)

bodem. Výklad ilustrují dva příklady: globální *passé simple* ve větě „*La marquise sortit à cinq heures*“ (aspect non-sécant) a *imparfait* obsahující jednu reálnou a jednu virtuální část „*Julien lisait*“ (aspect sécant) (Riegel, 2004:294).

Popis aspektového systému francouzštiny od autorů M. Riegela, J.-C. Pellata a R. Rioula se nakonec zdá být poměrně kompletní. Zřejmě největším problémem je proto fakt, že autoři používají terminologii běžně sloužící pro popis gramatického aspektu za účelem označení lexikálně-aspektové problematiky (termíny perfektivnost a imperfektivnost). Společně s tím, jak je jejich výklad zhuštěn, to nepříjemně narušuje srozumitelnost jejich popisu.

1. 1. 1. 7. Maurice Gross

Lexikogramatikům se budu podrobněji věnovat níže v části o verbonominálním predikátu, přesto, nebo možná právě proto bych chtěla alespoň stručně nastínit Grossův přístup k aspektu. Grossova práce se výrazně liší od prací jiných francouzských lingvistů, neboť se rodí z transformační gramatiky Zelliga S. Harrise a klade si specifické metodologické nároky při práci s jazykovým materiálem. Naprosto rozhodující význam uděluje Maurice Gross testům, které mají vypovídat o určitém aspektovém chování testovaného materiálu. Tak například *trvání* můžeme podle něj zkoumat v mnohých konstrukcích, přesto je z neznámého důvodu pozornost věnovaná pouze příslovečným určením času. Gross považuje za zásadní sestavit inventář forem relevantních pro odhalování aspektu. Sám to ukazuje na rysu durativnosti, který zkouší testovat kromě příslovečného určení *pendant une heure* i různými slovesy, například:

„*Max a examiné cette photographie pendant une heure*“

„*L'examen par Max de cette photographie a duré une heure*“

„*Max a mis une heure à examiner cette photographie*“

„*Max a passé une heure à examiner cette photographie*“

(Gross, M., 1980:73)

Všechny testy provádí na větách a hledá jejich možné interpretace. Zkoumá například *traverser la rivière, atteindre son but* či *manger une pomme, lire un livre* a další. Všechna spojení vkládá do svých testů, ohýbá jména v čísle a porovnává testy různých sloves mezi sebou, aby viděl, zda se chovají stejně a jakých interpretací nabývají. Přestože se jedná jen o ukázkou práce nad několika ne příliš početnými příklady, svými

postupy a požadavky ukazuje zajímavou cestu a má zajímavé poznatky. Jeho interpretační postup označuji ve své práci za aspektovou skladbu. Tento termín značí zkoumání různých aspektových hodnot a jejich vzájemné interakce ve větě.

Maurice Gross například dokáže interpretovat větu „*Max a traversé la rivière pendant une heure*“, kterou by rodilý mluvčí běžně spojoval s telickým *en une heure*.³⁶ Kombinaci *passé composé* + jméno v jednotném čísle se členem určitým + atelické *pendant une heure* interpretuje jako opakování (*interprétation répétitive*) neboli „*Max effectue des traversées successives*“. Význam opakování se ale do věty dostane i převedením podmětu do plurálu či uplatněním hromadného jména: „(*Les soldats + la troupe*) *ont traversé la rivière pendant une heure*“ (Gross, M., 1980:75) Opakování, tak, jak jej najdeme v tomto druhém případě, je jiné povahy, neboť *chaque soldat a traversé la rivière pendant une heure*. První příklad mluvil o jednom člověku, který provedl opakované brodění přes jednu řeku. I plurálem předmětu přímého docílíme opakování: „*Max a traversé des (bras de) rivières pendant dix heures*“, přičemž počet brodění odpovídá počtu řek (ramen řek) (Gross, M., 1980:75).

Grossovy úvahy se dále týkají slovesa *atteindre*. Navzdory očekávání, že dostaneme totožný výsledek (jako výše u *traverser la rivière*), je většina vět nepřijatelná. Nehodí se ani singulár „**Max a atteint son but pendant dix minutes*“ ani plurál „**Max a atteint ses buts pendant dix minutes*“, neprojde ani plurál podmětu „**Les soldats ont atteint leur(s) but(s) pendant dix minutes*“ (Gross, M., 1980:75). Není běžné, aby člověk opakoval totéž dosažení cíle, nýbrž stanoví si cíl nový. Ani plurál v podmětu nečteme distributivně. Interpretovatelné jsou pouze telické významy s příslovečným určením *en dix minutes*.

---

³⁶ Slučitelnost primárně telicky interpretovaného „*traverser la rivière*“ s atelickým *pendant* je dokladem velké váhy, kterou tato předložka v rámci interpretace má. Potvrzuje to, že *en* i *pendant* nejsou ani tak testy (a)teličnosti, jako přímé (a)telicizátory. V rámci aspektové skladby je kombinace ‘primárně telické sloveso + *passé composé* + *pendant*’ často interpretačně náročnější. Maurice Gross dodává, že analyzovaná věta „*Max a traversé la rivière pendant une heure*“ zní přirozeněji, navýšíme-li zmíněné časové období: „*Max a traversé la rivière pendant dix ans*“. Předložka *pendant* se nevztahuje na celý děj, ale omezuje pouze interval, během kterého mluvčího děj zajímá. V druhé větě je to evidentnější, nikdo nepředpokládá, že by se nějaký blázen bavil *préparant le pain* v kuse *deset let*.

Maurice Gross vyniká i praktičností, když vyžaduje, aby teorie byla snadno aplikovatelná jak jazykovědci, tak i laiky. Uznává Harrisovu snahu začlenit metajazyk do jazyka. A tak s cílem zajistit snadnou reprodukovatelnost zavádí syntaktické formy jako „*Qu P se termine*“, „*Qu P finit*“ či výrazy „*exprime la fin d'une action*“, „*exprime le début d'une action*“ apod. Zdůrazňuje, že metajazykové termíny jako *égressif*, *semelfactif* či *fréquentatif* jsou podstatně méně srozumitelné než slovní vyjádření operátory *durer*, *commencer*, *avoir lieu* či *pendant une heure* a sám je proto upřednostňuje (Gross, 1980:71-72)³⁷.

Tento Grossův článek z roku 1980, na který zde odkazují, bere v úvahu aspekt v širším rozsahu, než jak to u lexikogramatiků vidíme později. Jsou tu zmiňované povahodějové rysy (zejména *répétition*) a v rámci aspektové skladby i lexikální aspekt (například *le procès accompli*) a okrajově aspekt gramatický (*passé composé*). Jinak je ovšem aspekt v obecné lexikogramatické terminologii v podstatě synonymem fáze, minimálně v rámci studia VNP. Fáze je jedním z okruhů povahodějového výzkumu.

1. 1. 1. 8. Jean-Paul Confais

Jean-Paul Confais předložil jako hlavní část své habilitační práce dílo *Temps, mode, aspect: les approches descriptives des morphèmes verbaux et leurs problèmes, à l'exemple du français et de l'allemand* (1990 (1. vydání), dále odkazují na 3. vydání z roku 2002). Jako germanista se opřel převážně o práce německých lingvistů (germanistů a romanistů). Od takto ambiciózně pojmenované práce jsem si mnoho slibovala. Bohužel je aspekt v jeho knize spíše minoritním tématem a některé věci je třeba domýšlet. Confais si sice neklade za cíl provést kompletní kontrastivní srovnání francouzštiny a němčiny (k němu dochází tam, kde to přirozeně vyplyne z povahy věci), přesto mu práce se dvěma jazyky zjevně umožňuje vidět věci, o kterých se u jiných francouzských autorů

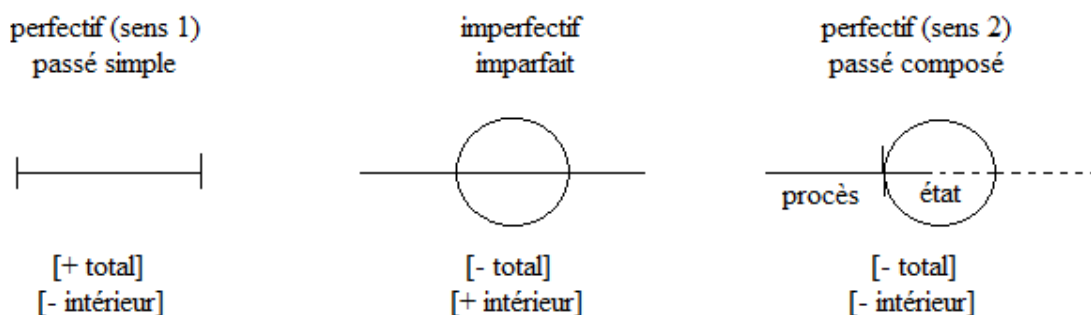
---

³⁷ Dokonce si dovolí proslovit docela výraznou kritiku (M. Gross, 1980:77): „(...) la tradition en linguistique consiste plus à se montrer original qu'à approfondir et développer les connaissances antérieurement acquises. Il est aisé de devenir original en fabriquant une terminologie ou un formalisme nouveau. Il est plus pénible d'examiner des centaines de verbes dont la combinatoire varie avec des facteurs imprévus.“ Na konci i naznačil směr své vlastní práce, která spočívala právě ve sbírání stovek vzorků, zkoumání jejich kombinovatelnosti apod.

nedočteme. Zaujala mne myšlenka systematického oddělování lexikálního a gramatického aspektu, které se zde budu stručně věnovat, dále nastíním jeho úvahy nad gramatickým aspektem.

Jean-Paul Confais označuje za relevantní co do gramatického aspektu v podstatě všechny slovesné časy a dochází k závěru, že ve francouzském slovesném systému najdeme jen dvě imperfektivní formy – *présent* a *imparfait*. Všechny ostatní jsou podle něj perfektivní³⁸ (Confais, 2002:221). Uznává aspektovou opozici mezi složenými a jednoduchými časy (pod vlivem němčiny), ale nijak ji nevymezuje. Více pozornosti věnuje pouze opozici *passé simple*, *passé composé* a *imparfait*.

Gramatickému aspektu údajně vévodí dva binární rysy. Prvně uvádí dva pohledy: „vu de l’extérieur“ typický pro *passé simple*, a „vu de l’intérieur“ typický pro *imparfait*. Druhou dvojici tvoří „totalité“ a „vision partialisante“ (Confais, 2002:209).

Obrázek 1: J.-P. Confais, gramatický aspekt slovesných časů *passé simple*, *imparfait* a *passé composé* ve francouzštině (Confais, 2002:211)

Pro *passé simple* je příznačný rys „totalnosti“, který odkazuje ke kompletnímu průběhu, od začátku až do konce, což Confais označuje za „accomplissement de toutes

³⁸ Podle J.-P. Confaise nejsou *passé simple* a *passé composé* shodně perfektivní, viz níže v textu.

Autor se domnívá, že *futur* můžeme teoreticky označit jak za perfektivní tak za imperfektivní, podle toho, jak přesně zformulujeme definici: „par rapport au PRÉS qui constitue sa base morphologique, le FUT désigne un procès non encore commencé (donc a fortiori non encore achevé) et est à ce titre imperfectif : mais dans la mesure où le FUT semble impliquer la réalisation du procès et le passage d’une frontière subjective, sans doute liée à sa valeur "modale" (...), on peut tout autant le considérer comme perfectif“. (Confais, 2002:222) K tomuto tvrzení ale nedodává žádné formální důkazy, pohrávání se slovy nepovažují za dostačující.

les phases“ (Confais, 2002:210). V podání *imparfait* nahlížíme na situaci zevnitř a v určitém okamžiku jejího průběhu, takže ji můžeme rozdělit na to, co se dělo před a po. Máme dvě abstraktní fáze – předchozí a následnou. *Passé composé* předpokládá totalitu, ale nevyjadřuje ji. Je pro ně rozhodující výsledný stav: *passé composé* „ne vise pas l’accomplissement (de toutes les phases) mais une phase extérieure au procès lui-même, c’est-à-dire l’état résultant (de l’accomplissement définitif)“ (Confais, 2002:211).

J.-P. Confais tedy dochází k tomuto zjištění: máme imperfektivní *imparfait* a dvě perfektivní formy – *passé composé* a *passé simple*, jejichž perfektivita není stejná. To se snaží prokázat rysem „posloupnosti“ [+ succession], který je podle něj dalším aspektuálním rysem spojeným s perfektivností.

„Il a fait la connaissance d’un homme qui a passé dix ans au Sénégal.“

„Il fit la connaissance d’un homme qui *passa dix ans au Sénégal.“

Dvě *passé simple* značí posloupnost [+ succession], což není nutně případ *passé composé*, která posloupnost mohou a nemusí vyjadřovat. Proto se podle autora první příklad v *passé composé* interpretuje jednodušeji, souvětí v *passé simple* zde nemůže znamenat totéž (Confais, 2002:208). Nicméně dle mého názoru není jasné, zda se jedná o vlastnost příslušící přímo perfektivitě.

Pokud uděluje posloupnosti gramaticko-aspektovou hodnotu, jakkoliv sekundární, rys durativnosti odsouvá striktně do roviny lexikálního aspektu. Durativnost sice bývá definičně spjata s imperfektem, ale tato provázanost by byla silně zavádějící.³⁹ Imperfektum v této větě ostatně durativnost postrádá: „Il fut réveillé par le bruit d’une vitre qui volait en éclats.“

Jean-Paul Confais, podobně jako Howard Garey, vymezuje rozdíl mezi lexikálním a gramatickým aspektem a dále komentuje některé kombinace. V případě telických sloves (jako *mourir* či *s’endormir*), která obsahují ve svém lexikálním významu význam překročení vnitřní hranice, vede *passé simple* ke skutečnému překročení této hranice. Naopak *imparfait* nám samo o sobě nedá žádné indicie, zda reálně došlo k překročení hranice či nikoliv. Příklad *il trouvait la lettre* (Confais, 2002:202) nabízí jinou

---

³⁹ Poukazuje na didaktickou katastrofu, kterou by způsobilo tvrzení, že „l’imparfait exprime une durée“ (Confais, 2002:212). Studenti by pak uváděli slovesa typu *durer*, *attendre*, *rester* systematicky v *imparfait* a obtížně by akceptovali věty typu „Paul lui téléphona tous les soirs“.

interpretaci. Telické *trouver la lettre* (lexikální aspekt) se vnímá zpravidla okamžikově, ale kombinace s *imparfait* (gramatický aspekt) je i přesto běžná. Imperfektum telického slovesa je zde bez kontextu interpretováno primárně iterativně.

Nutnost oddělovat lexikální aspekt (povaha slovesného děje je v Confaisově pojetí součástí lexikálního aspektu) od gramatického aspektu je klíčovou myšlenkou. Autor vidí rozdíl v objektivitě lexikálního aspektu a subjektivitě gramatického aspektu. Lexikální aspekt je ztvárněn slovesným lexémem a je nezávislý na formální realizaci. Například sloveso *dormir* vyjadřuje proces implikující určitou délku (durativnost), ať už je vyčasován v jakékoliv formě. Confais mluví o neměnné sémantické kvalitě slovesa („qualité sémantique invariante“, Confais, 2002:202) a považuje ji za objektivní v tom smyslu, že mluvčí nemá žádný prostředek, jak ji měnit. Naopak gramatický aspekt je spjat s volbou mluvčího a je tím pádem subjektivní. Nezávisle na durativnosti či okamžikovosti slovesa můžeme sloveso časovat a tím uvádět chtěnou gramaticko-aspektovou perspektivu.⁴⁰

S těmito slovy nemohu zcela souhlasit. Rozhodně neplatí, že by mluvčí neměl žádné prostředky k tomu, aby změnil lexikální aspekt. Platnost tohoto tvrzení chci

---

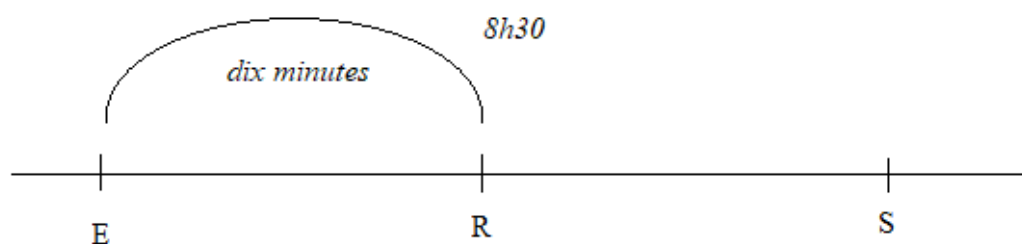
⁴⁰ Myšlenka, že gramatický aspekt je volbou mluvčího, se objevuje i v dalších studiích. Již fakt sám, že gramatický aspekt existuje ve slovanských jazycích pod termínem *vid* vypovídá o této spojitosti. Název je etymologicky blízký slovesu *vidět*, protože nás informuje o tom, jak to mluvčí „vidí“ neboli jakou koncepci uděluje slovesnému ději. Podobnou otázku si klade Jan Šabršula (1962:24): „Je třeba k zkoumání vidu přistupovat z hlediska vyjádření objektivních vlastností děje anebo ze subjektivního hodnocení děje mluvčím?“ Nachází obhajobu pro oba přístupy. O subjektivitě svědčí tyto příklady: „*Pamatuji se, že jsem ti tu knihu půjčil. Pamatuji se, že jsem ti tu knihu půjčoval*“ „*Kdo vám to šil? Ušil vám to dobře*.“ Naopak o postoj mluvčího nejde v těchto případech: „*Když odcházel* (ND), *vzpomněl jsem si* (D)“ versus „*Když odešel* (D - 1), *vzpomněl jsem si* (D - 2)“ (Šabršula, 1962:25-26). K tématu dále B. Comrie: „Aspects are different ways of viewing the internal temporal constituency of a situation.“ (1976:3) a další. Comrieho slova, že „aspekty označují různé způsoby vidění situace“, mohou ovšem dle mého názoru platit jak pro gramatický aspekt (perfektivní či imperfektivní vidění situace), tak pro povahu slovesného děje. Záleží na mluvčím, kterému „aspektu“ dá ve své výpovědi přednost. O jedné a téže situaci se můžeme vyjádřit různě: *Martin pracoval celou noc* (imperfektivně viděná situace) versus *Martin propracoval celou noc* (sloveso perfektivní, perdurativum); *Martine, ty se jednou upracuješ (k smrti)* (perfektivní sloveso, exhaustivum) versus *Nejsi po dnešní noci přepracovaný?* (excesivum). Pozn. termíny perdurativnost, exhaustivita a excesivita jsou povahodějové rysy vytvořené pro češtinu (CzechEncy, heslo *Způsob slovesného děje*).

minimálně omezit. Záleží, jak přesně definujeme lexikální aspekt. Možná není možné zbavit sloveso durativnosti. Confais ale zná i lexikální rysy teličnosti a ateličnosti (pod názvy verbes „transitoires“ nebo „cycliques“ (Confais, 2002:210)) a mezi nimi přechod možný je. Tomuto jevu se budu blíže věnovat v kapitole o sekundární telicizaci (např. 1. 1. 2. 5 a 1. 1. 2. 6.). Ke změně lexikálního aspektu dojde v některých případech změnou gramatického čísla předmětu přímého či podmětu, vložení příslovečného určení času apod.

1. 1. 1. 9. Laurent Gosselin

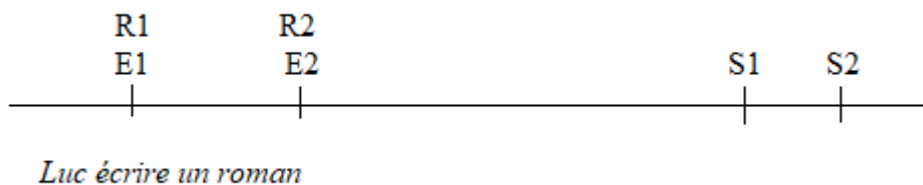
Laurent Gosselin je lingvista, jehož práce svým rozsahem typicky patří mezi studie označované zkratkou TMA (tense–modality–aspect). Právě popisem a odlišením těchto tří gramatických kategorií se zabývá. Mě zajímá, jak nakládá se vztahem mezi kategorií času a aspektu. Gosselin uvažuje následovně (1996, 2005). Pokud čas představují tři dimenze (présent, passé, futur), je nutné vysvětlit, proč existují více než tři morfologické slovesné časy. Na vysvětlenou rozlišuje mezi časem (*externe au procès*) a aspektem (*structure temporelle interne au procès*), dále mezi absolutním a relativním časem (viz níže). Mimoto se opírá o klasický model slovesných časů od logika Hanse Reichenbacha a společně s ním pracuje se třemi složkami: okamžik situace E (*moment de l'événement*), referenční bod R (*moment de référence*), okamžik promluvy S (*moment de l'énonciation*).

Na větě „*À ce moment-là (huit heures trente), j'avais déjà aperçu Jean depuis dix minutes*“ Gosselin zdůrazňuje potřebu využití všech tří referenčních bodů E, R, S. V rámci její interpretace nestačí umístit děj *j'avais déjà aperçu Jean* do minulosti vůči momentu promluvy S. Na osnovu situuje i referenční bod R a to tak, aby mu okamžik promluvy E předcházel. Tento vztah ve větě explicitně vyjadřuje příslovečné určení času.

Obrázek 2: Laurent Gosselin, schéma věty *J'avais aperçu Jean* (2005:32)

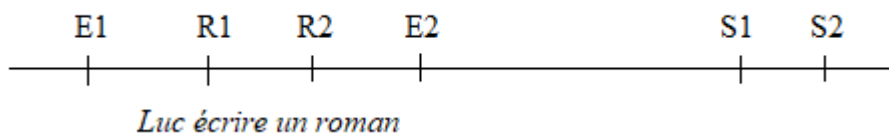
Gosselin poukazuje na fakt, že tato tříložková schematizace dokáže ve francouzštině rozlišit takové slovesné časy, jako je *passé simple*, *passé composé* a *plus-que-parfait*. Vyčítá jí ale neschopnost uspokojivého odlišení mezi tvary *imparfait* a *passé simple*. Aby tuto nedostatečnost napravil, nahrazuje Reichenbachovi body za intervaly, které dle jeho slov lépe zachytí aspektové rozdíly mezi nimi⁴¹. Ukazuje to na schematizaci dvou příkladů *Luc écrivit un roman* (obrázek 3) a (*À ce moment-là*) *Luc écrivait un roman* (obrázek 4). Velká písmena E1, E2, R1, R2 a S1, S2 zastupují v postupném pořadí interval situace, interval reference a interval promluvy.⁴²

Obrázek 3: Laurent Gosselin, schéma věty v *passé simple* (2005:33)

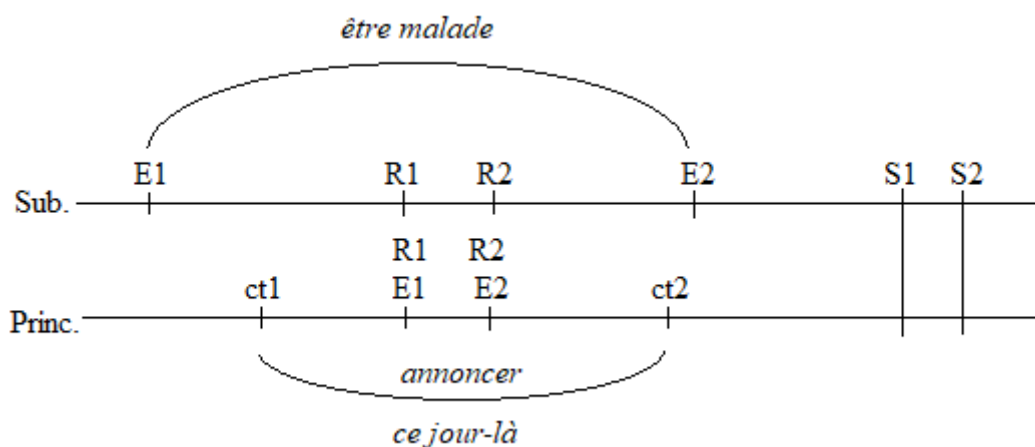
⁴¹ „Le fait de remplacer les points de Reichenbach par des intervalles permet de rendre compte de la différence aspectuelle qui oppose le passé simple, dit « aoristique », « perfectif » ou « global » (qui offre une « vue globale » du procès) à l'imparfait dit « inaccompli », « imperfectif » ou « sécant » (qui en présente une « vue partielle »)“ (Gosselin, 2005:33).

⁴² Laurent Gosselin používal arabské číslovky pro interval promluvy („l'intervalle d'énonciation [01,02]“), římské číslovky pro interval reference („l'intervalle de référence (ou de monstration) [I, II]“) a označení písmenem B pro interval situace („l'intervalle du procès [B1, B2]“) (Gosselin, 2005:32-33). Ačkoliv Gosselin používal jiná označení, dala jsem při překreslování jeho schémat přednost zachování písmen E, R a S z důvodu snazšího a rychlejšího porozumění.

Obrázek 4: Laurent Gosselin, schéma věty v *imparfait* (2005:33)

Poslední obrázek znázorňuje souvětí „*Ce jour-là, Pierre annonça qu’il était malade*“ (Gosselin, 2005:34). Zkratky ct1 a ct2 představují interval příslovečného určení.

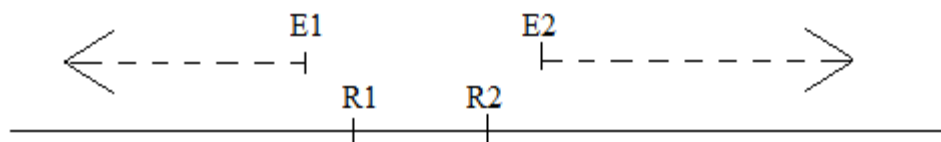

Obrázek 5: Laurent Gosselin, schéma souvětí (2005:34)

Ačkoliv se mi tento typ schematizace zdá být propracovaný, mám k němu jistou výhradu, zejména ke způsobu znázorňování imperfekta. Imperfektum bývá popisováno jako slovesný čas s virtuální platností. Imperfektum nevypovídá nic o svém konci, takže větu *Luc écrivait un roman* můžeme interpretovat i tak, že *Luc* román nikdy nedopsal. Imperfektum má celkově problém s ohraničením, a proto mi v první řadě nepřipadá nejvhodnější jeho znázornění intervaly (možná by stálo za zvážení uplatnění přerušované čáry). Zakreslení bodu E2 může vést k chybné interpretaci imperfekta jako ohraničeného děje, dokonce s představou, že k napsání dopisu došlo v bodě E2. Problém tedy působí (vysvětlím-li to v Gosselinově pojmosloví) i přímé zakreslení bodu E2 na časovou osu, protože poměr mezi ním a intervalem reference S1 a S2 není znám. Například ve větě

„(Quand j'ai été le voir) le petit dort“ (Gosselin, 2005:38) může bod E2 připadat minulosti, přítomnosti i budoucnosti (*malý možná stále spí a bude spát až do rána*).

Laurent Gosselin si byl této problematiky vědom, a proto dále v textu při popisu imperfektivního aspektu dodává, že referenční interval R1-R2 je v případě imperfekta zahrnut do intervalu situace E1-E2 (viz výše obrázek 4), přičemž počáteční ohraničení E1 ani konečné ohraničení E2 nejsou brána v úvahu. Tímto dodatkem „les bornes initiale et finale ne sont pas prises en compte“ (Gosselin, 2005:36) vlastně onu virtuálnost naznačuje, protože vývoj děje v imperfektu spadá mimo interval reference, tj. mimo perspektivu mluvčího. O něco dále v textu pak poprvé narážím na schematizaci, která tuto problematiku konečně zachycuje. Bohužel se jí Gosselin systematicky nepřidrhuje. Virtuálnost děje v imperfektu znázorňuje přerušená čára a jeho zakreslení mimo osu (obrázek 6).

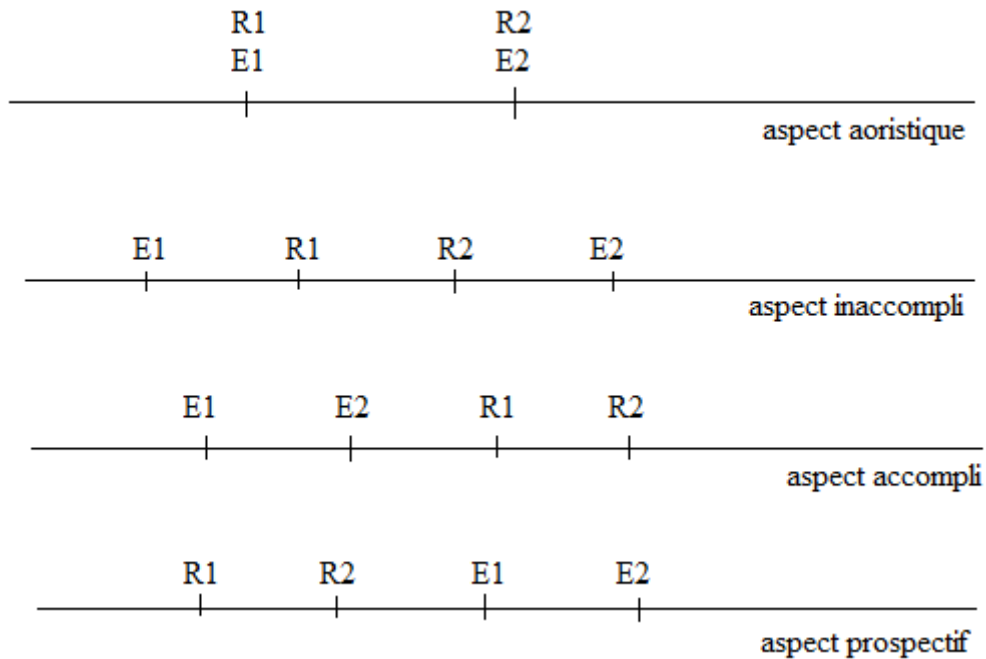
Obrázek 6: Laurent Gosselin, *imparfait* (2005:39)

Později ještě komentuje vztah intervalu situace E1-E2 v imperfektu (*le petit dort*) k intervalu promluvy S1-S2. Zakreslení imperfekta provádí tak, že bod E1 zakreslí před okamžik promluvy S1, zatímco bod E2 nemá vůči intervalu promluvy S1-S2 jasný vztah: la relation n'est pas „linguistiquement contrainte“, „le procès peut très bien se poursuivre dans le présent et même dans le futur“ (Gosselin, 2005:38).

V rámci třísložkové dekonstrukce časových významů je podle Gosselina vztah mezi R a E vztahem aspektovým, vztah mezi R a S vztahem časovým. Začnu aspektem. Gramatický aspekt je ve shodě s pojetím C. Smithové označován za aspektové hledisko. Laurent Gosselin vyděluje ve francouzštině čtyři gramatické aspekty: „aoristique (perfectif)“, „innaccompli (imperfectif)“, „accompli“ a „prospectif“. Rozdíl mezi nimi se promítá na časové ose, kde jej znázorňuje odlišné uspořádání příslušných intervalů (obrázek 7). V případě „aoristu“ (jinak nazývaný „*aspect global*“ a „*perfectif*“) probíhají oba intervaly ve stejnou dobu. Sem zařazuje příklad v *passé simple*: „*Il traversa le carrefour*.“ Druhým gramatickým aspektem je „*aspect inaccompli*“ (jinak též „*aspect sécant*“ a „*imperfectif*“). Jeho referenční interval je zahrnut v intervalu situace, neboť tento aspekt představuje jen část situace. Tomuto popisu vyhovuje imperfektum „*Il*

traversait le carrefour“, ovšem ve významu právě probíhajícího děje, který odpovídá opisné konstrukci *„était en train de traverser“* (Gosselin, 2005:36). Na třetím místě Gosselin zavádí pojem *„aspect accompli“* pro účely popisu děje zahrnujícího výsledný stav, např. *„Il a terminé son travail depuis dix minutes“*. Čtvrtý a poslední je *„aspect prospectif“*, jehož referenční interval zachycuje přípravnou fázi a intervalu situace předchází, například: *„Il allait traverser le carrefour“*.

Obrázek 7: Laurent Gosselin, gramatický aspekt (2005:36)

Kromě gramatického aspektu definuje autor aspekt lexikální. Rozdíl mezi nimi v podstatě shrnuje následujícími slovy: *„L’aspect lexical correspond au « type de procès » marqué par le verbe et son environnement actanciel. Il s’agit du procès tel qu’il est « conçu », alors que l’aspect grammatical définit la façon dont il est « montré / perçu »“* (Gosselin, 2005:35). Lexikální aspekt je definován celkem obvyklým způsobem, a to s ohledem na sloveso a jeho valenci a na základě tří kritérií: (1.) podle typu ohraničení, (2.) podle vztahu mezi ohraničeními a (3.) podle typu změny. Na tomto místě se problematice lexikálního aspektu nechci podrobněji věnovat.

	État	Activité	Accomplissement	Achèvement
1.	Bornes extrinsèques	Bornes extrinsèques	Bornes intrinsèques	Bornes intrinsèques
2.	Procès non ponctuel	Procès non ponctuel	Procès non ponctuel	Procès ponctuel
3.	Absence de changements	Série de changements	Série de changements	Changement atomique
Př.	<i>Être malade, aimer la confiture</i>	<i>Marcher, manger des fruits</i>	<i>Manger une pomme</i>	<i>Atteindre un sommet</i>

Tabulka 3: Lexikální aspekt dle L. Gosselina (2005:35-36)

V rámci kategorie času se odlišuje absolutní a relativní čas. Laurent Gosselin definuje absolutní čas jako odraz vztahu mezi momentem (intervalem) promluvy S a momentem (intervalem) reference R. Platí následující:

Présent: oba intervaly se shodují, nebo se překrývají

Passé: $R2 < S1$

Futur: $S1 < R1$

Tuto definici prostřednictvím vztahu mezi R a S autor rozhodně obhajuje, a to i přesto, že absolutní čas bývá často vysvětlován prostřednictvím vzájemné pozice okamžiku promluvy (S) a okamžiku situace (E). Gosselin argumentuje tím, že definice referenčním bodem umožňuje vypořádat se i s takovými příklady jako je „*Il y a dix minutes (quand je suis sorti), il pleuvait*“ (Gosselin, 2005:37). Umístění referenčního bodu do minulosti je jedinou jistou informací (díky příslovečnému určení *il y a dix minutes*). Zato o procesu *il pleuvait* nemůžeme s jistotou prohlásit, zda přísluší minulosti. To platí pouze o jedné jeho části, je možné, že dále pokračuje do přítomnosti i budoucnosti (důvodem je imperfektivnost – „aspect inaccompli“).

Relativní čas je definován s podobně inovativním přístupem jako čas absolutní.⁴³ Podle Gosselina se jedná o vztah mezi dvěma intervaly referencí (R1 a R2 vůči R'1

---

⁴³ Tradiční znění definice relativního času: „le procès est situé relativement à un autre procès“ (Gosselin, 2005:31), tj. situace je lokalizována ve vztahu k jiným situacím, typicky půjde o současný průběh různých dějů či o dva po sobě následující děje. Naproti tomu Gosselin jej definuje jako vztah referencí dvou situací.

a R'2). Jsou to slovesné tvary vyjadřující současnost, nebo posloupnost dějů (jak předčasnost, tak následnost): „*simultanéité*“, „*antériorité*“, „*postériorité*“ (Gosselin, 2005:37). Na souvětí „*Marie croyait que Paul viendrait.*“ (Gosselin, 2005:38) a jemu podobných příkladech Laurent Gosselin ospravedlňuje svůj přístup při definování absolutního a relativního času. Z následujícího popisu je zřejmé, že vztahy mezi R a S a R a R' jsou známé a nic tedy nebrání určení absolutního a relativního času.

„Aspect inaccompli“ v hlavní větě: [R1, R2] je zahrnut do [E1, E2]

Minulý čas: [R1, R2] předchází intervalu promluvy [S1, S2]

„Aspect aoristique“ ve větě vedlejší předmětné: [R'1, R'2] se překrývá [E'1, E'2]

Relativní čas „ultérieur“: [R'1, R'2] následuje za [R1, R2]

Jazykově neurčité jsou tyto pozice: pozice E2 vůči [S1, S2] je jazykově neurčitá (*le croit-elle encore?*), pozice [R'1, R'2] a v tím i pozice [E'1, E'2] vůči [S1, S2].

Přístup Laurenta Gosselina představuje tradiční pojetí slovesných časů. Jeho koncept aspektu a času je velmi koherentní.

1. 1. 1. 10. Shrnutí francouzských prací

Třebaže uvedený přehled francouzské literatury je do značné míry zjednodušující, je možné udělat si na jeho základě docela věrný obrázek toho, jak vypadají francouzské práce o aspektu. Po jejich kritickém zhodnocení si vytvářím předběžný metodologický rámec a určuji, které slabé stránky je třeba přepracovat.

Hlavním přínosem je vymezení gramatické kategorie času a aspektu Laurenta Gosselina. Jeho práce se opírá o klasickou tříložkovou dekonstrukci časových významů, které se sestavují ze vzájemného poměru mezi intervaly situace, reference a promluvy.

Hlavním nedostatkem francouzských prací je vágní terminologické vymezení pojmu aspekt. Někteří francouzští autoři pojednávají o jednotkách různého řádu, aniž by je řádně hierarchizovali a v důsledku není vůbec jasné, zda máme aspekt chápat morfologicky či sémanticky. Syntaktická perspektiva většinou zcela chybí. V tomto ohledu je primárně nezbytné zavést rozdíl mezi lexikálním a gramatickým aspektem, jak to dělá Howard Garey a Jean-Paul Confais.

Ve francouzském gramatickém aspektu se obecně vidí opozice časových forem v minulém čase, případně opozice mezi jednoduchými a složenými formami, což shrnují termíny perfektivnost a imperfektivnost (viz J.-P. Confais). Pod lexikálním aspektem

se rozumí telická a atelická slovesa (viz Garey). U francouzských prací dále narážíme i na četné termíny, které nepatří ani do lexikálního ani do gramatického aspektu, přesto patří pod aspekt. Inchoativa, terminativa, semelfaktiva či iterativa, jak o nich mluví Pellat, Riegel a Rioul, zařazují do samostatné kategorie povaha slovesného děje.

Opakovaně upozorňuji na absenci syntaktického pohledu na aspekt. Nejvýraznější je to u studií o lexikálním aspektu, kde se uvažuje abstraktně mimo promluvu a pro určení lexikálního aspektu „stačí“ infinitiv. Posuzování nekontextualizovaných slov s sebou podle mého názoru nese jistou povrchnost či dokonce chybovost. Například pro určení lexikálního aspektu slovesa *marcher* bychom měli zvážit, které „*marcher*“ máme na mysli, což je nejlepší ve větách⁴⁴:

- a) *Cette voiture marche bien.*
- b) *Nous avons marché pendant trois heures.*
- c) *Son projet n'a pas bien marché.*

Z uvedených francouzských autorů je syntakticky relevantní práce Maurice Grosse, který prosazuje povinné kontextualizování a označuje za jednotku lexika jednoduchou větu. Držím se jeho požadavků na práci s daty a zavádím termín aspektová skladba. Tím zjišťuji lexikálně-aspektové hodnoty definované na slovese z celé věty a tatáž rovina mi dále slouží pro zkoumání interakcí mezi lexikálním, gramatickým aspektem a povahou slovesného děje. Podobný posun najdeme u Hany Filipové, která pro tyto účely zavedla termín „aspectual class“ (2012:724).

Aspektová skladba získává informace o aspektu sečtením všech aspektově relevantních prvků věty a v případě lexikálního aspektu počítá se sekundární telicizací (viz Ray Jackendoff či Manfred Krifka mezi nefrancouzskými pracemi). S ní příliš nepočítal Jean-Paul Confais, vzhledem k tomu, že lexikální aspekt považoval za neměnnou vlastnost (Confais, 2002:210). Naopak Howard Garey si všímá alespoň vlivu předmětu přímého. Tranzitivnost však sama od sebe nestačí a mimoto existují i jiné

---

⁴⁴ S tímto problémem se (při klasifikování mikrosituací) vyrovnávají Grepl a Karlík zavedením termínů predikátor. Predikátor nemůžeme zaměňovat za sloveso, které má zpravidla více významů. Tyto jednotlivé významy představují různé predikátory. (Grepl, Karlík, 1998:27). Pokud bychom lexikální aspekt definovali na predikátorech, stále bychom pracovali s určitou mírou abstrakce, nicméně omezili bychom důvody ke kritice.

telicizátory. Marc Wilmet uvažuje o atelickém vlivu záporu a průběhových časových forem (Wilmet, 1998:317). Tvrdí, že použitím imperfekta dochází k atelicizaci, já se nicméně přikláním ke Gareyho interpretaci a imperfektum nepovažuji za atelicizátor. Imperfektum pouze dodává telickému slovesu určitý významový rozměr a teličnost se zdá být oslabena v tom smyslu, že o cíli nic nevíme, resp. nevíme, zda jsme ho skutečně dosáhli.

K oddělení teličnosti od ateličnosti se běžně používá předložkové spojení s *en* pro telické a *pendant* pro atelické situace. O otázce smyslu užívání těchto testů se rozepisují v metodologické kapitole (1. 1. 3.), již zde chci ovšem upozornit na agramatičnost uplatnění *pendant* ve větě v imperfektu. Imperfektum se s *pendant* neslučuje, brání tomu ohraničení, které *pendant* do věty vnáší. Nemožnost plnohodnotného testování lexikálního aspektu v imperfektu znesnadňuje jeho interpretaci.

1. 1. 2. Nefrancouzské práce o aspektu

Následující část začínám představením dvou aspektových velikánů, Zeno Vendlera a Bernarda Comrieho. Oba jsou trvalou součástí bibliografie jiných aspektologů. Na nich je patrné, jak se téma aspektu rozpadá do dvou okruhů – Vendler vytváří lexikálně-aspektovou klasifikaci, Comrie se věnuje především gramatickému aspektu.

Lexikální aspekt bývá v literatuře zpracováván pod různými termíny jako událostní sémantika sloves, situační aspekt či akcionalita⁴⁵. O lexikálním aspektu jsme se dozvěděli například od Howarda Gareyho. Jeho odlišování telických a atelických sloves jsem popsala výše mezi francouzskými autory. Tato terminologie nicméně není jedinou terminologií, na kterou můžeme při popisu lexikálního aspektu narazit. V této kapitole představím nefrancouzské popisné aparáty, přičemž začnu tím nejznámějším od Zeno Vendlera (1957, 1967). Dále k tématu bohatě přispíval Emmon Bach (1981, 1986) či Manfred Krifka (1989, 1998). V českém prostředí lexikální aspekt propracovali a zpopularizovali zejména František Daneš se Zdeňkem Hlavšou (1981). Přestože mnozí

---

⁴⁵ V angličtině *actionality* (Tatevosov, 2002), *event semantics, eventualities* (Bach, 1981), *lexical aspect* (Filipová, 2012) a další.

z autorů neváhají připomínat Aristotela (například Daneš, Hlavsa (1981:69) či Hana Filipová), nutno podotknout, že k velkému rozkvětu prací o lexikálním aspektu došlo v několika posledních desetiletích, kdy byly vytvořeny bohaté popisné aparáty. Jejich užitečnou syntézu vytvořil Sergej Tatevosov (2002). Kromě jeho práce oceňuji i metodologicky a terminologicky velmi přínosnou práci Hany Filipové (1996, 2012 a další). Ta rovněž přehledně shrnuje práci mnoha jiných a sama přichází s revolučními objevy.

Hlavním zástupcem gramatického aspektu je typolog Bernard Comrie (1976),⁴⁶ který vytvořil často citovanou definici termínů perfektivnost, imperfektivnost. Ve své práci se věnuje i lexikálnímu aspektu, ovšem nejzajímavější jsou jeho úvahy o vzájemném vztahu mezi lexikálně-aspektovými rysy na jedné straně a perfektivností, imperfektivností na straně druhé. Kromě něj se gramatickému aspektu věnují typologové Joan Bybeeová a Östen Dahl. Obzvlášť v této části mám na paměti, že mě zajímá francouzský jazyk a nevrhám se tedy do podrobného studia jiných jazyků. Gramatický aspekt zkoumám z mimofrancouzských zdrojů jen omezeně, spíše chci poukázat na zajímavé teorie, které vznikaly mimo francouzské prostředí, ale byly na francouzštinu aplikované či aplikované být mohou.

Protože jsem mezi francouzskými zdroji našla jen málo zdrojů, které by se systematicky věnovaly zkoumání aspektové skladby, obohacuji svou bibliografii o práce Manfreda Krifky a Raye Jackendoffa, kteří udělali zásadní kroky v posouvání pozornosti aspektologů na slovesné komplementy a další aspektově relevantní větněčlenské prvky.

1. 1. 2. 1. Zeno Vendler

Americký filozof jazyka Zeno Vendler vypracoval vůbec asi nejznámější lexikální klasifikaci sloves. Má čtyři členy: „states“, „activities“, „accomplishments“, „achievements“.

(1) State: „*John knows Russian.*“

---

⁴⁶ Comrie uvádí, že jeho kniha „differs from most other books on aspect in that it is not concerned with any one particular language, nor with a comparison of various individual languages, but rather presents aspect as a part of general linguistic theory“ (Comrie, 1976:vii).

(2) Activity: „*John walked in the garden.*“

(3) Accomplishment: „*John ate an apple.*“

(4) Achievement: „*John reached the summit.*“ (Tatevosov, 2002:317)

Zeno Vendler se dobírá této klasifikace pomocí tzv. časových schémat („time schemata“, Vendler, 1957:143). Ta mají pro správnou klasifikaci anglických sloves zásadní význam. Jak uvidíme, jedná se především o průběhový tvar a různá časová předložková spojení. Následující tabulka zjednodušeně zachycuje vznik vendlerovské čtyřčlenné klasifikace⁴⁷.

Průběhový tvar			
ano		ne	
Otázka s for		Otázka s for	
ano	ne	ne	ano
activity	accomplishment	achievement	state
<i>run,</i> <i>work</i>	<i>run a mile,</i> <i>eat an apple</i>	<i>recognize,</i> <i>reach the summit</i>	<i>know,</i> <i>love</i>

Tabulka 4: Lexikální aspekt dle Zeno Vendlera (1957)

Vendler nejprve odlišuje anglická slovesa, která mají průběhový tvar („continuous tenses“) od těch, co jej nemají. Ptá se „*What are you doing?*“ a odpovídá gramaticky *I am running / writing / working* na jedné straně a agramaticky **I am knowing / loving / recognizing* na straně druhé. V důsledku toho označuje *běh, psaní a pracování* za situace, které se odehrávají v čase. Toto odehrávání se v čase („going on in time“) vysvětluje Vendler tak, že příslušné děje jsou složeny z po sobě jdoucích fází, přičemž jednu fázi následuje v čase druhá. Podle něj jsou podobného fázování či odehrávání se v čase schopna pouze slovesa typu „accomplishment“ a „activity“. *Běžící muž zvedá pravou nohu, položí ji, zvedá levou nohu, položí ji atd.* (Vendler, 1957:144). I o *znalosti (knowing)* můžeme sice prohlásit, že platí k určitému okamžiku nebo po určitou dobu („*he knows something at a given moment or for a certain period*“ (Vendler, 1957:144)),

---

⁴⁷ Odpovídající český popis Vendlerových slovesných tříd vypadá takto: „states jsou stavová slovesa, activities jsou slovesa, která označují dynamický děj (tj. vyvíjející se v čase), aniž by tento děj implikoval časové omezení, accomplishments jsou slovesa, která označují dynamický děj, který obsahuje časové omezení, achievements jsou slovesa, která označují momentální děj“ (CzechEncy, heslo *Vid (aspekt)*).

ale podle Vendlera je rozhodující, že se nejedná o situaci odehrávající se v čase⁴⁸. Stejný rozdíl v možnosti či nemožnosti fázování podchycuje příklad Sergeje Tatevosova, který výše uvedenou větu (3) *John ate an apple* neváhá fázovat a spojit s „*John is now eating an apple*“. Tuto schopnost „referring to intermediate phases“ zcela postrádá „achievement“ ve větě (4), kde nenajdeme žádnou fázi, která by odpovídala větě „**John is now reaching the summit*“ (Tatevosov, 2002: 318).

Ze skupiny sloves umožňujících průběhový tvar *run, write, work* Vendler dále vyděluje dvě skupiny, podle toho, zda obsahují, nebo neobsahují vyvrcholení děje („terminal point“ či „climax“ (Vendler, 1957:145)). To je stejné kritérium, které nacházíme u Howarda Gareyho pro odlišení telických a atelických sloves. Ani věta „*someone is running*“ ani věta „*someone is pushing a cart*“ neumožňují vyvodit, jak dlouho bude děj probíhat. Naopak větám „*he is running a mile*“ či „*he is drawing a circle*“ (Vendler, 1957:145) rozumíme tak, že děje budou pokračovat až do svého vrcholu, dokud ten dotyčný *neuběhne míli* a *nenakreslí celý kruh*. Vendler podkládá tento rozdíl formální odlišností při sestavování otázek (a odpovědí). Příslušný telický či atelický kontext umožňuje ptát se právě jen jednou otázkou, buď *for how long*, nebo *how long*. Na atelické *tlačení vozíku* se ptáme otázkou *s for*: „*For how long did he push the cart?*“, *for* musí být i v odpovědi „*He was pushing it for half an hour*“. Druhá otázka bez *for* zní v tomto případě zvláště: „*How long did it take to push the cart?*“ a rodilý mluvčí ji neakceptuje (ibidem). Telický příklad s *kreslením kruhu* se chová přesně opačně: otázka „*How long did it take to draw the circle?*“ umožňuje odpovědět „*It took him twenty seconds to draw the circle*“ nebo „*He did it in twenty seconds*“, zatímco otázka *s for* je přinejmenším divná: „*For how long did he draw the circle?*“ (Vendler, 1957:145). Vendler tedy ze skupiny sloves mající průběhový tvar vymezuje atelická slovesa *běhat* a *tlačit vozík*, která označuje za „activity term“, a telické *kreslit kruh* a *běžet míli*, která nazývá

---

⁴⁸ Takto pojaté odehrávání se v čase je vlastní Vendlerovu přístupu. Jak uvidíme níže, jiní autoři uvažují trochu jinak. Tak předně jim okamžikost „achievementů“ nebrání v tom, aby je považovali za dynamické čili probíhající v čase (viz Daneš). Podobný výsledek, tj. separování stavů od ostatních situací, má i reflexe nad průběhovým tvarem, který některým autorům slouží jen pro vyloučení statických vět (Bach, 1981:67). Bach je ochoten případně výjimky (výskyt stavů v průběhovém tvaru) interpretovat, zároveň se nebrání tomu spojovat „achievementy“ s progresivem.

„accomplishment term“ (Vendler, 1957:146). Tyto dvě skupiny se liší právě rysem teličnosti, jak to známe od Gareyho. Vendlerova klasifikace je ovšem o jeden stupeň podrobnější. Kromě teličnosti / ateličnosti, která se formálně testuje otázkou *s for*, bere v úvahu i gramatičnost či agramatičnost průběhové formy.

Pro vymezení „achievementů“ a „stavů“ se vraťme ke slovesům, která nemají průběhový tvar. I v této skupině vzniká dichotomie podložená odlišnými formulacemi. Na jednu stranu staví Vendler *love* či *believe*, na druhou stranu *reach the top*. Ani jedno se údajně nevyvíjí v čase. Rozdíl mezi nimi zachytí otázky „*At what time did you reach the top?*“ a na druhé straně „*For how long did you love her?*“ či „*How long did you believe in the stork?*“. Otázky jsou distinktivní a dají vzniknout dvěma skupinám – „achievementům“ (to je příklad s *reach the top*) a „stavům“ (*love* a *believe*) (Vendler, 1957:147).

Jak jsme viděli, Vendler zavedl čtyři lexikálně-aspektové situace – state, activity, accomplishment a achievement. Vznik každé z nich ospravedlnil formálními specifiky, která zachycují široce aplikovatelná časová schémata. První hranici stanovil mezi slovesy, která mají průběhový tvar a těmi, co jej nemají. Svůj postup ilustroval na několika ukázkových příkladech.⁴⁹ Právě to ale vyvolalo kritické reakce. Ať je to jakkoliv neobvyklé, achievementy, stejně jako stavy, se mohou vyskytovat v průběhové podobě, což znehodnocuje Vendlerovo základní distinktivní kritérium.

Achievement: „*he is winning the race/dying/reaching the top/leaving.*“

State: „*I am understanding more about quantum mechanics as each day goes by.*“

(Filipová, 2011:1190)

Ve světle těchto příkladů se průběhový tvar nezdá být dostatečně distinktivním. Posuzování závažnosti těchto příkladů nechám na anglistech. Problém logicky vyplynul

---

⁴⁹ Vendler v tuto chvíli úmyslně ignoruje mezní případy a pracuje pouze s jednoznačnými slovesy. Rozhodně ve své práci netvrdí, že by jeho klasifikace byla kompletní či jediná správná a upozorňuje, že sloveso může s klidem patřit do dvou odlišných schémat. „I do not claim that (...) a verb exhibiting a use fairly covered by one schema cannot have divergent uses, which in turn may be described in terms of other schemata“ (Vendler, 1957:143-4). Právě nedostatečné metodologické podchycení tohoto problému a klasifikování sloves na velmi abstraktní rovině bývá předmětem kritiky. Uznějme alespoň, že i když se Vendler, na rozdíl od jiných autorů, nepokusil tento fakt řešit, je si ho přinejmenším vědom (slovesa odpovídající dvěma i více různým schématům shledává nezajímavějšími).

ze střetu abstraktní roviny s rovinou konkrétních výpovědí. Vendler zjednodušil svůj postup na analýzu několika typických a nejednoznačností zbavených příkladů, není proto divu, že aplikace vázne. Domnívám se ovšem, že platnost testů není nutně zpochybněna, spíše bych přehodnotila zařazení výše uvedené situace s *understand*, což ostatně odpovídá Vendlerovi, který uznává, že jedno sloveso může dle svého použití příslušet k více časovým schémátům:

Activity: „*He is thinking about Jones*“ versus State: „*He thinks that Jones is a rascal*“

Activity: „*Are you smoking?*“ versus State: „*Do you smoke?*“

(Vendler, 1957:151, 152)

Prvním závěrem, který vyvodím, je požadavek systematicky pracovat s větami, slovesné lexémy nestačí (viz lexikogramatický požadavek, podle nějž je jednotkou lexika jednoduchá věta se saturovanými argumenty). Jak uvidíme níže u mereologů, mnoho autorů se zasloužilo o přesun k větnému či alespoň syntagmatickému zpracování lexikálního aspektu, což přineslo zajímavé poznatky.

Druhým závěrem je nutnost pečlivě přemýšlet nad uplatňovanými časovými schématy. Vendler sám upozorňuje, že může docházet ke (zdánlivému či skutečnému) smazávání rozdílu mezi *achievements* a *accomplishments*, neboť anglický mluvčí často vyřkne věty jako „*It took him three hours to reach the summit*“, což je *achievement*, stejně tak vypadá ovšem *accomplishment* ve větě „*It took me an hour to write a letter*“ (Vendler, 1957:147). Vložení do jednoho totožného časového schématu ale samo od sebe nestačí pro zařazení vět pod stejnou lexikálně-aspektovou třídu. Zde si navíc musíme uvědomit, že výklad vět není totožný. Zatímco *psaní dopisu* reálně probíhá onu hodinu, *achievements* interpretujeme jinak. Jejich časový rozsah se vždy týká pouze jakési přípravné fáze čili *tři hodiny* zabralo *stoupání a šplhání na kopec*, ne samotné *dosáhnutí vrcholu*. V tomto ohledu je zajímavé pozorovat uplatnění sloves s různými lexikálně-aspektovými vlastnostmi napříč schématy. Navzdory použití stejného časového schématu totiž neříkáme totéž:

„For activities: "A was running at time *t*" means that time instant *t* is on *a* time stretch throughout which A was running.

For accomplishments: "A was drawing a circle at *t*" means that *t* is on *the* time stretch in which A drew that circle.

For achievements: "A won a race between *t*₁ and *t*₂" means that *the* time instant at which A won that race is between *t*₁ and *t*₂.

For states: "A loved somebody from t_1 to t_2 " means that at *any* instant between t_1 and t_2 A loved that person."⁵⁰

(Vendler, 1957:149)

V souvislosti se skeptičností, s jakou se k časovým schémátům přistupuje, bych chtěla podotknout, že je zkrátka není možné vnímat jako stoprocentní testy k určení situačního typu, ale spíše k vystopování určitých tendencí. „Accomplishment“ bude mít tendenci vstupovat do kontextů v průběhovém čase, stavy se mu budou vyhýbat. Pokud nastane něco jiného, nemusí to nutně znamenat, že je věta agramatická, ale, že je potřeba ji nějak interpretovat. Později se navíc přesvědčíme o tom, že samotná schémata, ve francouzštině typicky předložková spojení s *en* či *pendant*, sama slouží k vyjádření lexikálního aspektu (lexikální aspekt tedy možná testují, ale určitě jej vyjadřují).

Přestože byla vendlerovská čtyřčlenná lexikální klasifikace vytvořena na anglickém jazyku, přebírá se do jiných jazyků. Otevírání se neanglickému prostředí mělo dva dopady. Tím pozitivním byl fakt, že došlo k propracování abstraktních definic těchto termínů a jak uvidíme níže, začalo se přesněji operovat s pojmy jako /okamžikovitost/, /durativnost/ či /teličnost/. Negativním důsledkem takového přenosu kategorií bývá fakt, že málokterý z autorů stanoví (či dokáže stanovit) takové formální distinkce, které by byly platné pro každý jednotlivý jazyk.

Dosud jsem představila jádro Vendlerovy práce. Kromě něj můžeme Vendlerovi přičíst k dobru i poodhalení určitých průkopnických myšlenek, které jsou dále rozpracovány jinými lingvisty. Jsou tři, které chci zmínit: zvažování nečasových kritérií, derivační rodiny a termín homogenost.

Jak jsme si všimli, Vendlerovská klasifikace má co do činění s „časovými schématy“. Nicméně to není jediné možné východisko. Vendler si byl sám vědom toho, že existují i jiná „nečasová“ kritéria, což dává najevo tam, kde zvažuje slučitelnost rysů záměrnosti a důkladnosti s jednotlivými lexikálně-aspektovými typy (Vendler, 1957:152

---

⁵⁰ Activity: „A was running at time t “ znamená, že časový okamžik t je v časovém úseku, po který A běžel. Accomplishment: „A was drawing a circle at t “ znamená, že t je v časovém úseku, ve kterém A nakreslil kruh. Achievement: „A won a race between t_1 and t_2 “ znamená, že časový okamžik t , ve kterém A vyhrál závod je mezi t_1 a t_2 . State: „A loved somebody from t_1 to t_2 “ znamená, že v jakémkoliv okamžiku mezi t_1 a t_2 A miloval dotyčnou osobu.

a další). Podobný přístup má i František Daneš, který bere v úvahu, zda do děje vstupuje agens – aktivní činitel či pouhý procesor – nositel děje apod.

Dalším tematickým propojením mezi Vendlerem a Danešem jsou tzv. rodiny predikátů. Jedna taková rodina obsahuje několik členů navzájem derivovaných, přičemž se liší právě v lexikálně-aspektové charakteristice. Vendler prohlašuje, že „Many activities (and some accomplishments and achievements) have a "derived" state sense” (Vendler, 1957:152). Upozorňuje například na spřízněnost mezi stavy *being hard* či *being yellow* a ději *yellowing* či *hardening*, které se podle kontextu chovají jako „activity“ či jako „accomplishmenty“ (Vendler, 1957:150).⁵¹ K přechodům mezi lexikálně-aspektovými skupinami nemusí docházet jen derivačně. Hana Filipová upozorňuje na poměrně pravidelné přechody epistemických sloves jako *know* či *understand* mezi jejich obvyklou stavovou povahou k achievementům za použití časových příslovcí *once* či *suddenly*: „*And then suddenly I knew!*” (Filipová, 2011:1191). Použitím předložkového spojení *in* můžeme docílit dalšího přechodu, a sice od procesu (activity) k accomplishmentu⁵²: „*Today John swam [i.e., a certain distance] in an hour*“ (Filipová, 2011:1192). Stejný efekt má podle Filipové použití fázového slovesa: „*Today John finished / stopped / started swimming early*“ (ibidem). Zkoumání problematiky přechodů z jedné lexikálně-aspektové třídy do druhé je součástí mé práce.

Třetím postřehem se Vendler pro změnu přiblížil mereologům, když zavedl termín homogenost a užíval typické mereologické termíny *část* a *celek*: „*running and its kind go on in time in a homogeneous way; any part of the proces is of the same nature as the whole*“ (Vendler, 1957:146).

Zeno Vendler je jedním z nejznámějších autorů, ale zároveň je také často kritizován. I přes množství kritiky a závažnost argumentů, které jsou vůči němu vzneseny, zůstává Vendlerova klasifikace základním svatebním kamenem mnoha prací.

---

⁵¹ Uvažujeme-li v duchu danešovsko-hlavsovske metody složených predikátů, nepřekvapí nás spřízněnost achievementů a accomplishmentů se stavy. Tyto složené predikáty (achievementy, accomplishmenty), jak brzy uvidíme, se skládají z výchozí a závěrečné fáze. Takovou jednotlivou fází může být právě stav. Složený predikát *usušit* rozložíme jako přechod mezi stavy *nebýt suchý* a *být suchý*. Příkladem derivační rodiny je pak tedy příslušná skupina: *být suchý* – *sušit* – *uschnout* (Daneš, Hlavsa, 1981:84).

⁵² Výše jsem již upozorňovala na fakt, že předložková spojení *in* a *for*, běžně používaná k testování teličnosti kontextů, jsou vlastně nejen testy, ale i telicizátory.

1. 1. 2. 2. Bernard Comrie

Bernard Comrie je britský jazykovědec, specialista v oboru typologie a jazykových univerzálií. Je jedním z nejvýznamnějších aspektologů. Jeho velkou zásluhou je propracování sémantické definice gramatického aspektu.

Z jeho práce se dozvídáme, že aspekt vypovídá o tom, jakým způsobem mluvčí nahlíží na vnitřní časovou strukturu situace. Zastává-li mluvčí perfektivní hledisko, vnímá situaci z vnější perspektivy jako celek. Takový děj je představen jako nedělitelný do jednotlivých fází, celistvý od začátku do konce. Naproti tomu imperfektivní hledisko výslovně odkazuje na vnitřní časovou členitost situace.

Perfective = „the verbs presents the totality of the situation referred to without reference to its internal temporal constituency: the whole of the situation is presented as a single unanalysable whole with beginning, middle, and end rolled into one; no attempt is made to divide this situation up into the various individual phases”⁵³

Imperfective⁵⁴ = „make explicit reference to the internal temporal constituency of the situation”.

(Comrie, 1976:3-4)

Jako třetí člen se vedle perfektiva a imperfektiva někdy objevuje perfektum⁵⁵ (je třeba rozlišovat mezi perfektem a výše definovaným perfektivem). Bernard Comrie mu

---

⁵³ Citovaná definice je zbavená příkladu. Perfektivní sloveso představuje nahlíženou situaci jako totalitu bez odkazu na její vnitřní časovou členitost. Celostnost situace je představovaná jako jeden nedělitelný celek se začátkem, prostředkem a koncem v jednom, bez snahy dělit situaci do různých jednotlivých fází.

⁵⁴ Zatímco mnoho jazyků disponuje jedinou kategorií pro vyjádření imperfektivnosti, existují jazyky, v nichž je imperfektivnost rozdělena do několika odlišných kategorií. Bernard Comrie představuje nejtypičtější podtřídy: „habituality” a „continuousness”, kterou dále dělí na „nonprogressive” a „progressive” (Comrie, 1976:25). Podle něj ovšem nejde prohlásit, že by nedokonavé sloveso bylo výlučně buď „habitual”, nebo „continuous”, neboť některé jazyky používají nedokonavá slovesa jako celek bez schopnosti tohoto rozlišení. Pro mou práci není smysluplné vrhat se do detailů na této nadjazykové úrovni, protože na rozdíl od Comrieho jsem jazykově vázaná na francouzský jazyk. Na francouzštině je v tomto ohledu zajímavé, že disponuje specifickým, i když málo frekventovaným progresivním tvarem „*Jean est en train de chanter*”, jehož užití je nepovinné. Na jeho místě se často objevuje běžnější (bezpříznakový) neprogresivní tvar „*Jean chante*” (Comrie, 1976:33).

⁵⁵ Bernard Comrie vymezuje 4 jeho druhy: rezultativní, zkušenostní, perfektum přetrvávající situace a perfektum blízké minulosti (Comrie, 1976:56-61):

věnuje nemalou pozornost, i když jej označuje za aspekt odlišný od zbylých dvou, protože takové perfektum nám neříká nic přímého o situaci jako takové, ale spíše spojuje nějaký stav s jemu předcházející situací.⁵⁶

Při popisu francouzského jazyka Bernard Comrie raději odkazuje na (v tomto ohledu dost možná) kompetentnější lingvisty. Pakliže se k němu vyjadřuje, dělá to velmi stručně. V psané francouzštině shledává tři aspektově relevantní členy: *passé simple* mající perfektivní význam, *imparfait* s imperfektivním významem a perfektní *passé composé*. Opozice mezi perfektivem a imperfektivem funguje jen v minulém čase, zatímco perfektum jde napříč časovým paradigmatickým. Ovšem sémanticky tato opozice není dle jeho názoru plnohodnotně trojčlenná, shledává spíše dvě binární opozice perfektivum/neperfektivum a perfektum/neperfektivum. V mluvené francouzštině *passé composé* nahradilo *passé simple* a vyjadřuje obě hodnoty – tu sobě vlastní a nově převzatou. Tyto příliš stručné závěry by bylo třeba podložit patřičným odůvodněním a ilustrativními příklady. Kromě toho je možná bude třeba aktualizovat, neboť pocházejí ze 60. let (dá se minimálně očekávat revidování přístupu k *passé simple*, které je dnes velmi málo frekventované).

Jádrem Comrieho práce je gramatický aspekt. Lexikálním aspektem se zabývá jen v souvislosti s gramatickým aspektem, aby poukázal na zajímavé interakce. Co do rozlišení situačních typů se Bernard Comrie opírá o pojmy, které jsou uvedené v tabulce⁵⁷.

-
- a) perfect of result: „*John has arrived*” – přinášející informaci o Johnově příjezdu; „*Bill has gone to America*” – z čehož vyplývá, že Bill je nyní v Americe
  - b) the experiential perfect: „*Bill has been to America*” – měl alespoň jednu příležitost tam zajet
  - c) the perfect of persistent situation: „*We’ve lived here for ten years.*” / „*J’habite ici depuis dix années.*“
  - d) the perfect of recent past – pravidlo 24 hodin ve francouzštině 17. století

Ne všechny jazyky mající perfektum disponují plnou škálou všech perfektních významů. Comrie ovšem vždy sahá po ilustrativních příkladech, které svědčí o možné systematické distinkci.

⁵⁶ Comrie tuto odlišnost dále popisuje takto: „it is an aspect in a rather different sense from the other aspects treated so far. One way in which the perfect differs from the other aspects that we have examined is that it expresses a relation between two time-points, on the one hand the time of the state resulting from a prior situation, and on the other the time of that prior situation.” (Comrie, 1976:52).

⁵⁷ Bernard Comrie bohužel neshrnul své poznatky do tabulky, tak učinil místo něj Sergej Tatevosov (2002: 320) a s jeho shrnutím souhlasím. Na druhou stranu si ale všímám drobných nesrovnalostí, které narušují

stative	dynamic		punctual
	durative		
	atelic	telic	

Tabulka 5: Lexikálně-aspektová klasifikace Bernarda Comrieho (1976)

Při definování dynamičnosti pracuje Comrie nejprve se stejným pojetím jako Zeno Vendler, tj. s fázováním. Všechny fáze statického slovesa *know* ve větě „*John knows where I live*” jsou totožné, zatímco běh ve větě „*John is running*” obsahuje fáze zastoupené střídavým zvedáním a pokládáním jedné a druhé nohy při běhu. Tento rozdíl označuje termínem *změna (change)*⁵⁸: „Thus *know*, on the one hand, involves no change, whereas *run* involves necessarily change.” (Comrie, 1976:49). Následně si ale všímá, že

---

koherentnost Comrieho poznatků. Tak například při zavádění rozdílu mezi dynamickými a statickými situacemi autor uvádí, že začne popisem situací, které jsou „extended in time” neboli že se omezí na durativní situace („durative situations” (Comrie, 1976:48)). Jako příklady uvádí vzápětí statické *know* a dynamické *run*. Znamená to, že *know* je podle něj durativní? Někteří autoři rozlišují mezi dynamickými a statickými stavy (př. Bach, 1986: 6), ale o durativních stavech mi není nic známo. Na závěr druhé kapitoly pak Comrie tvrdí něco velmi překvapivého. Zmiňuje se o běžně známých a užívaných termínech „process” a „event”. Obě situace jsou dynamické, první zmiňované jsou údajně viděné imperfektivně a odkazují na vnitřní strukturu (neexistují okamžikové procesy), druhé v pořadí označují perfektivně viděné situace. Takového pojetí je velmi odlišné od standardního pojetí a vyžadovalo by podrobné vysvětlení. Přihlédneme-li k francouzštině, je vyložene nepochopitelné, jak Comrie k takovému tvrzení dospěl. Vezmeme-li si proces *nager*, můžeme jej snadno vyčasovat perfektivně i imperfektivně: *il a nagé, il nageait*.

⁵⁸ Není to první ani poslední příklad, ve kterém narážím na termín „změna” již u popisu dějů, tj. nestavů. Uvedme například definici Richarda Huygha (2014:2), který uvažuje stejně jako Tatevosov či Vendler a podle kterého jsou děje dynamické časové situace způsobující změnu: „des situations temporelles dynamiques, causant un changement”. Osobně se nicméně přikláním k pojetí Františka Daneše a nepoužívám termín *změna* při popisu všech dějových predikátů (Vendlerových aktivit, accomplishmentů a achievementů), ale pouze pro označení těch, které z danešovského úhlu pohledu opravdu znázorňují změnu (tj. přechod mezi iniciální a závěrečnou fází), tzn. pro označení událostí (accomplishmenty a achievementy). Proto při oddělování stavů od ostatních dějů a zejména pro popis procesů (tj. aktivit), po jeho vzoru, používám raději termín *pohyb* než *změna*.

František Daneš si již tenkrát musel být vědom těchto terminologických rozdílů, protože se k nim explicitně vyjádřil. Změnu, resp. mutaci, přechod či tranzit hledá pouze u událostí čili mutačních predikátů. Naproti tomu procesy (cf. Vendlerovy activity) „vyjadřují nějaké dění, pohyb v nejširším smyslu, avšak nejde u nich o změnu ve smyslu přechodu od nějaké situace výchozí k situaci závěrové”. (Daneš, 1981:71)

tento koncept plně nepodchytí všechny případy. Comriemu například vadí, že nenajdeme žádnou evidentní změnu, pokud bychom fázovali větu „*the oscilloscope is emitting a pure tone at 300 cycles per second*”, přestože sám označuje situaci za dynamickou. Podobně se zamýšlí nad stavem *stání na polici* ve větě *My book stands on a shelf*, kterou dokážeme provázat se *změnou* tak, že budeme neustále měnit pozici knihy (Comrie, 1976:49). Z těchto případů vyvozuje, že je nutné usilovat ještě o jinou definici. V ní je dynamičnost spojena s vnějším či vnitřním úsilím („effort from outside or inside”) či s dodáním energie.

„With a state, unless something happens to change that state, then the state will continue: this applies equally to standing and to knowing. With dynamic situation, on the other hand, the situation will only continue if it is continually subject to a new input of energy: this applies equally to running and to emitting a pure tone, since if John stops putting any effort into running, he will come to a stop, and if the oscilloscope is cut off from its source of power it will no longer emit sound.”

(Comrie, 1976:49)

Druhou opozici tvoří durativnost a okamžikovitost. Durativní situace jednoduše trvá určitou dobu (nebo je tak na ni alespoň nahlíženo) (Comrie, 1976:41). Opakem je okamžikovitost (punctuality). Okamžikové situace nemají žádné trvání, dokonce ani krátké a jsou automaticky dynamické, neboť zahrnují změnu stavu. Exemplárním příkladem je věta „*John reached the summit of the mountain*” (Comrie, 1976:43), kterou můžeme rozložit na přechod mezi okamžikem, kdy vrcholu ještě nebylo dosaženo a okamžikem, kdy bylo. Mezi těmito okamžiky neexistuje žádný časový prostor, situace je okamžiková.

Třetí opozici tvoří telické a atelické situace. Comrie ji zakládá zčásti na stejném principu jako Garey či Vendler, ovšem druhá část jeho definice přináší výraznou změnu. Nejen, že telická situace musí obsahovat závěrečný bod („terminal point”), ale musí obsahovat i situaci vedoucí k tomuto závěrečnému bodu.⁵⁹ Ukázkovým příkladem telické věty je „*Mary was singing a song (when she died)*“ (Comrie, 1976:47), jejíž imperfektivní čas sděluje, že zamýšleného cíle nebylo nikdy dosaženo. Naopak okamžikové situace (Vendlerovy achievements) nejsou v Comrieho pojetí telické, protože nemluví o situaci vedoucí k dosažení vrcholu, ale pouze o závěrečném bodě (a splňují tak pouze část

---

⁵⁹ „In expressions referring to telic situations it is important that there should be both a proces leading up to the terminal point as well as the terminal point.” (Comrie, 1976:47)

definice). Například věta *John reached the summit* není telická, neboť větou „*John is reaching the summit*” (ibid.) nedokážeme postihnout situaci vedoucí k závěrečnému bodu⁶⁰. Tato druhá část definice se mi zdá neopodstatněná. Přece řeknu-li, že *Jan dosáhl vrcholu za tři hodiny*, mohu slučitelnost tříhodinového časového rozsahu s okamžikovým slovesem ospravedlnit tím, že uznám, že tři hodiny trvala právě jen ona situace vedoucí k závěrečnému bodu. Ve své práci považuji za telické všechny situace obsahující kulminační bod, tj. Comrieho telické i okamžikové situace, Vendlerovy *accomplishments* i *achievements*.

Jak již zaznělo, dochází mezi slovesnými situacemi (neboli lexikálním aspektem) a gramatickým aspektem k zajímavému vzájemnému prolínání. Comrie shledává, obdobně jako Garey, že telická situace v perfektivu implikuje dosažení cíle. Dále konstatuje, že jím definovaná telická situace se může běžně objevovat v imperfektivním čase, s významem, že závěrečného bodu nebylo dosaženo a navíc, že ho třeba nikdy dosaženo nebude. V případě okamžikových situací Comrie tvrdí, že ze své povahy nemají vnitřní strukturu, čímž jsou logicky neslučitelné s primárně pojatými imperfektivy referujícími k vnitřní struktuře. Proto jednorázové okamžikové *kýchnutí* získává v imperfektivu *il toussait* nutně iterativní význam. Jedná se o sérii kýchnutí. Vrátime-li se k okamžikovému *dosažení vrcholu*, Comrie uznává slučitelnost s imperfektivem opět

---

⁶⁰ Comrie vysvětluje rozdíl mezi situacemi telickými a okamžikovými (Comrieho *punctual*, Vendlerovy *achievements*) použitím imperfektivního slovesného tvaru. Pouze Comrieho telická situace nabývá v imperfektivu dojmu, že v daném čase nebylo cíle dosaženo či že ho ani nikdy dosaženo nebude. Okamžikové situace v angličtině imperfektum buď zcela odmítají, nebo, pokud je akceptují, tak se jejich interpretace přibližuje pozitivnímu naplnění závěrečného bodu (tento druhý případ by mohl ve výsledku vytvořit samostatnou skupinu). Okamžikové *reach the summit* je dokladem neslučitelnosti s imperfektivem: větu „*John was reaching the summit when he died” bychom museli nahradit větou „John had almost reached the summit when he died”. Druhé vysvětlení, tj. náběh na kladné uskutečnění cíle, nabízí autor u *die*. Přes okamžikovou povahu umírání, je možné mluvit o předběžné situaci vedoucí ke smrti slovy „*John was dying*”. Přesto Comrie přisuzuje této větě interpretaci odlišnou od běžných telických situací, tj. že *John* sice není v tomto okamžiku ještě mrtvý, ale stejně zemře (později) (Comrie, 1976:47). Bohužel jsou tyto závěry vytvořené pouze o anglickém jazyce (Comrie např. udává, že například ruština se chová jinak). Myslím, že blokace imperfektivního času a nemožnost zabránění dosažení závěrečného bodu je v případě okamžikových sloves obvykle způsobena tím, že si nedokážeme vymyslet žádný rozumný pragmatický způsob, jak bychom dosažení cíle přerušili.

pouze v iterativním významu „*the soldiers are already reaching the summit*“, tj. někteří vojáci již vrcholu dosáhli, někteří zatím ne, jedná se o několik individuálních aktů dosažení vrcholu (Comrie, 1976:43).

Seznámili jsme se s definicemi gramatického aspektu (perfektivnost a imperfektivnost) a lexikálního aspektu (statičnost, dynamičnost, durativnost, okamžikovost, teličnost, ateličnost) Bernarda Comrieho. K jeho pojetí lexikálního aspektu mám výhrady a terminologicky se přidržím výkladu Františka Daneše a Zdeňka Hlavsy. Naopak Comrieho definice gramatického aspektu je v mnoha ohledech výjimečná a je zcela pochopitelné, že bývá často přebírána. Výjimečnost spočívá dle mého názoru ve schopnosti autora volit správné termíny a zbavit se těch, které se k perfektivnosti / imperfektivnosti přilepí teprve až v souvislosti s konkrétním lexikálním obsazením a které tedy v důsledku přisoudíme lexikálnímu aspektu či povaze slovesného děje.

Tak předně je zásadní, že pro definování perfektivního aspektu využívá Comrie termínů jako *totality* či *the whole of the situation*.⁶¹ V jeho pojetí perfektivita označuje „a complete situation“, nikoliv „completed situation“, čímž přímo i nepřímo zahrnuje celou řadu pojmů v lingvistice zavedených, včetně dokonání, dokonavosti, dokončenosti či dovršenosti, jakožto pojmů zavádějících, neboť chybně upoutávají pozornost na konec situace:

„The perfective does indeed denote a complete situation, with beginning, middle, and end. The use of ‘completed’, however, puts too much emphasis on the termination of the situation, whereas the use of the perfective puts no more emphasis, necessarily, on the end of a situation than on any other part of the situation, rather all parts of the situation are presented as a single whole.”

(Comrie, 1976:18)

Například perfektivní sloveso *dovečeřet* můžeme spojit s dokončením či dovršením situace. Důvodem ale není jeho perfektivita, ale PsD terminativnost. Zkusíme-li

---

⁶¹ Podobnou terminologii jsme viděli u Jeana-Paula Confaise, který pracoval s termíny *globalité*, *totalité*, *complétude*, *intervalle compact* a další (Confais, 2002:209). Stejný přístup vidíme u Isačenka (1960:10), který upozorňuje na nedocněného filologa Emila Černého prosazujícího tentýž celkový pohled na dokonavost jako Comrie. Dokonavý vid zde představuje děj semknutě či hromadně, přičemž „mluvčí jako by jediným pohledem zahrnoval celou cestu, která před ním leží anebo kterou má za sebou“ (ibid.).

zanalyzovat ingresivní (a perfektivní) příklad *rozplakat malou holčičku*, sotva se nám podaří uplatnit zmiňované pojmy dokončenost či dokonání. V tomto ohledu plně souhlasím s Comriem a inspiroji se jeho definicí gramatického aspektu (terminativnost a ingresi považuji za povahu slovesného děje). Zvolí-li mluvčí perfektivní perspektivu, znamená to, že na situaci nahlíží jako na celek a prezentuje ji semknutě. Je otázkou, co takový celkový perfektivní pohled znamená v případě výše uvedeného terminativního a inchoativního příkladu. I tam perfektivnost vlastně denotuje celý děj, ovšem jen v jeho zmíněné fázi. Zní to trochu neohrabaně, ale celým dějem se zde rozumí příslušná fáze, tj. *dovečeření* a *rozplakání*. To, že bývá perfektivnosti mylně přisuzovaná vlastnost dovršení či dokonání se ukazuje i na dalších příkladech. Perfektivní tvar *vypít šálek čaje* vyjadřuje směřování ke svému vrcholu, až k dovršení děje. Za toto významové dokonání je ale primárně zodpovědná teličnost uvedené události, která v kombinaci s perfektivním gramatickým aspektem sděluje, že došlo k úspěšnému dovršení zmíněné události.

Pro popis perfektivního aspektu používá Comrie jako další definiční bod termín „*unanalysability*”: the whole of the situation is presented as a single unanalysable whole, (...) no attempt is made to divide this situation up into the various individual phases” (Comrie, 1976:3). V Encyklopedickém slovníku češtiny je tento termín pro definici perfektivnosti rozporován a jako protipříklad jsou uvedena perfektivní distributivní slovesa s několikanásobně probíhajícím dějem, př. *natrhat* (Karlík, Nekula, Pleskalová, 2002:529). Několikanásobné natrhání jablek údajně vybočuje a je jen těžko spojitelné s nedělitelnou celostností. Dle mého názoru je nicméně rozhodující, jak nedělitelnou celostnost vyložíme. Comrie uvažuje v duchu fázování, které je u perfektiv nemožné. V tomto ohledu se distributivní slovesa chovají stejně jako jiná neiterativní perfektiva: **začít natrhat, *přestat natrhat*.

Bernard Comrie komentuje ještě několik dalších obecně šířených, ale neadekvátních charakteristik gramatického aspektu. Výsledkem je postavení těchto charakteristik mimo gramatický aspekt. Ani durativnost ani okamžikovost⁶², ohraničení

---

⁶² Nejzávažnější se zdají být úvahy o slučitelnosti okamžikových významů s imperfektivním aspektem. Vypadá to, že okamžiková slovesa zachovávají svou „bodovost“ pouze v kombinaci s perfektivním aspektem, zatímco v kombinaci s imperfektivním aspektem mají interpretace jiné. Okamžikovost by ale vyžadovala podrobnější analýzu s ohledem na typy sloves, která pod ní spadají. Nastíháme jen nejběžněji

ani rezultativnost nejsou definičními body perfektivního či imperfektivního gramatického aspektu (Comrie, 1976:16-21). S výjimkou různých sémantických blokáží můžeme každé takové sloveso časovat v perfektivním či imperfektivním slovesném času a sledovat, jaké interpretace tak získává. Jeho slova potvrzují příklady z korpusu: i perfektivnost může trvat (příklad 1 a 2), i imperfektivnost může být ohraničená časovým údajem (příklad 3 a 4) a podobně:

- 1) *Elle y mit tant de soins que cette seule opération lui prit quatre ans.* (InterCorp)
- 2) *Thalès de Milet étudia l'astronomie et la géométrie en Égypte. Démocrite y passa cing ans à travailler sur les mêmes sujets.* (InterCorp)
- 3) *Souvent, avant d'aller au lit, ils prenaient le frais ainsi, et bavardaient ou se taisaient une heure, le nez braqué vers la lune (...)* (InterCorp)
- 4) *Egalement tourmentant était le décor dans lequel avaient lieu leurs rendez-vous : ils erraient une heure ou deux à travers les rues noires, ou bien ils allaient au cinéma (...)* (InterCorp)

Na Vendlera a Comrieho chci plynule navázat představením sémantických tříd predikátů Františka Daneše a Zdeňka Hlavsy. Ti svou práci vypracovali v 70. a 80. letech 20. století.

---

uváděné *tousser*, *mourir* a *atteindre le sommet* a uvidíme, na kolik odlišných interpretací narazíme. *Tousser* je semelfaktivum, které v kombinaci s imperfektivností automaticky značí iterativnost (*il toussait, kýchál*). Jedná se vlastně o vliv imperfektivnosti na kvantitu děje. Naopak umírání se iterativně nevykládá. (Výjimky se najdou. Nebudeme-li chtít poukázat na sedm kočičích životů či brát v úvahu fiktivního opakovaně umírajícího hrdinu, můžeme opakování přivodit větami jako *s každou její lží v něm umírala jeho láska k ní*). Co ukazoval Bernard Comrie v angličtině, platí i pro francouzské *mourir*. To je sloveso, které na rozdíl od jiných telických sloves v imperfektu neneguje dosažení svého cílového bodu: „*Il mourait d'un cancer du cerveau et il était passionné de skate.*“ (InterCorp). Obdobně se tváří kombinace *atteindre le sommet*. Zvažme dvě věty vytažené z InterCorpu. Domnívám se, že by u první z nich bylo možné nahradit *imparfait* za *passé composé* bez výrazné změny významu (zmíněné chování je skutečným vrcholem): „*Mais sa conception vulgaire du monde atteignait le sommet dans son comportement à l'égard de sa vieille mère atteinte de sénilité.*“ (InterCorp) Domnívám se, že se jednalo o opakované projevy chování a toto opakování se významově přeneslo i na sloveso *atteindre*. V případě druhé věty, *imparfait* značí, že část doprovodu již vrcholu dosáhla a část dosáhne: „*Au moment précis, en effet, où le cortège franchissait le deuxième cordon de légionnaires et atteignait le sommet, il fut le premier à sortir de la foule et à se précipiter en avant, comme s'il redoutait d'arriver trop tard.*“ (InterCorp)

1. 1. 2. 3. František Daneš a Zdeněk Hlavsa

Událostní sémantika slovesa (a tudíž pro nás klíčový lexikální aspekt) je v českém prostředí zpracována v teoreticko-metodologické koncepci větných vzorců v češtině Františka Daneše a Zdeňka Hlavsy (1981). Jejím východiskem je pojetí syntaktické analýzy opírající se o model danešovské dvourovinné valenční syntaxe⁶³. Porovnáme-li jejich strukturní analýzu slovesných významů s výše uvedenými zahraničními koncepcemi, povšimneme si podobností i rozdílů. V první řadě je patrná terminologická shoda při označování jednotlivých situací (stavy, procesy, události $\approx$ states, activities, events). V českém prostředí neexistují jednoslovná pojmenování pro achievements a accomplishments a F. Daneš a Z. Hlavsa ani primárně neuvažují ve stejné intenci okamžikovosti děje. Jak ale ukazuje tabulka, čeští autoři berou navíc v úvahu kritérium akčnosti. Akčnost je sémantická vlastnost, která vypovídá o tom, zda bereme zřetel k příčině děje, přesněji řečeno, zda uvádíme jeho vykonavatele. Pomineme-li toto podrobné rozpracování akčnosti, tak nám klasifikace plně připomíná již známý klasifikační model (a) stavy versus děje a (b) procesy versus události (viz tabulka 6).

Základním principem klasifikace je pojem pohybu, někdy též chápaný jako probíhání v čase či jako změna v širokém slova smyslu. Toto kritérium zavádí protiklad mezi predikáty vyjadřujícími pohyb a predikáty vyjadřujícími stálost, setrvávání či lépe relativně stálý stav. Prvními z nich jsou predikáty dějové čili dynamické, druhými predikáty nedějové čili statické. Mezi statické predikáty patří především slovesa *být* a *mít*, ale oba autoři ve svém výčtu uvádějí i nevelký seznam dalších stavů, například *nacházet se*, *obsahovat*, *náležet*, *vyznačovat se*, *znamenat* apod. (Daneš, Hlavsa, 1981:75). Dějové predikáty se dále rozdělují do dvou tříd podle toho, zda jde o přechod mezi nějakou výchozí situací k situaci závěrové či nikoliv. Tento přechod čili změna ve vlastním smyslu je definičním kritériem událostí (neboli mutací). Naopak procesy, jako *skákat*, *mávat*, *pracovat*, *trápit se*, *litovat*, *čekat*, *pršet* a další (Daneš, Hlavsa, 1981:71), žádný

---

⁶³ Větná syntax je zde chápána jako „systémově uspořádaný soubor větných vzorců a pravidel, tj. obecných a jazykovým společenstvím přijatých organizačních principů, podle nichž mluvčí utváří jedinečné výpovědi“ (Daneš, Hlavsa, 1981:41). Větný vzorec má dvě složky – formálně gramatickou a sémantickou. Formálně gramatická složka vzorce věnuje pozornost všem takovým členům, které mají syntakticky distinktivní vlastnosti při porovnávání s jinými vzorci.

podobný přechod neobsahují. V případě mutací se dozvídáme o dalším možném hledisku, které spočívá v podrobnějším analyzování druhu přechodu.⁶⁴ Ten může být různý, viz následující přepis, například predikát *rozplakat* představuje přechod mezi záporným procesem *neplakat* a procesem *plakat*.

s T $\bar{s}$ ztratit

s T p vyběhnout, vybíhat

$\bar{p}$ T p rozplakat

u T s obnovit se, obnovovat se

Vysvětlivky: relátor změny (T), stav (s), proces (p), událost (u), záporná situace ($\bar{s}$), záporný proces ($\bar{p}$) (Daneš, Hlavsa, 1981:72-73)

Predikáty (slovesné významy)				
Elementární (nerozložitelné)			Složené	
Stavy (neděje)	Procesy		Události (mutace)	
	Neakční	Akční	Neakční	Akční
(být, mít, nalézá se, obsahuje, náleží)	s nositelem děje (spí, bojí se)	s procesorem ⁶⁵ (zpívá, poskakuje)	s nositelem děje (zbledl, rozstonal se)	kauzativa (myje, vykopal)
	nečleněné (sněží, prší)	s agentem (pronásleduje, závidí)	nečleněné (stmívá se, rozpršelo se)	semikauzativa (přeskočil, odchází)
Statické	Dynamické predikáty			

Tabulka 6: Daneš, Hlavsa – sémantické třídy predikátů (1981:69-83)

⁶⁴ Podobně uvažuje Tatevosov (2002: 330-332). Jeho zásadou je pojmenovávat závěrečnou situaci: entry into state (závěrem je stav), entry into proces (závěrem je proces).

⁶⁵ Akční procesy s procesorem „neimplikují po stránce sémantické žádnou další entitu účastníci se na ději kromě procesora“ (Daneš, 1971: 195). Jsou to děje omezené jen na vykonavatele, procesor koná děj sám se sebou, př. *skáče, směje se, vzdychá, zedničí*. Některá taková slovesa sice mohou přijímat předmět *Karel tančí valčík*, ale z hlediska sémantického tento předmět nevyjadřuje žádnou další entitu na ději zúčastněnou. V tomto případě se jedná o vnitřní předmět. *Valčík* je zde hyponymem k rodovému názvu *tanec*. Naproti tomu agens se v pojetí Daneše a Hlavsy vyskytuje u dějů, které přesahují vykonavatele, tj. implikují ještě alespoň jednu další entitu.

Vysvětlivky: na základě sémantických vlastností lze predikáty třídit podle (a) dějovosti = probíhání v čase, (b) členěnosti: členěná situace implikuje nějaké participanty, (c) povahy dějového pohybu (mutační / nemutační) = v případě mutačních se jedná o přechod z jedné situace do jiné, (d) akčnosti (akční / neakční) = akční jsou predikáty dějové mutační i nemutační, mají-li participant s konkrétní rolí (typicky původce děje neboli agens, většinou musí obsahovat tyto rysy [+záměrnost][+anim][+person]); jako orientační (ovšem ne stoprocentně platný) test poslouží slovesa *dělat* („Eva už *krájí chléb* – *dělá to obratně*“, akčnost), nebo *dít se/stát se* („Jan *ztratil klíče* – *stává se mu to častěji*“, neakčnost).

František Daneš a Zdeněk Hlavsa nebývají uváděni jako aspektologové, a to i přesto, že položili základy lexikálního aspektu v češtině. Pojem aspektu se ovšem v českém prostředí spojuje s videm a „správný aspektolog“ tak pracuje s aspektem gramatickým. Ani Daneš s Hlavsou se ovšem gramatickému aspektu (vidu) zcela nevyhnuli. Protože jsou to úvahy o vzájemném poměru mezi lexikálním a gramatickým aspektem, nazývám je aspektovou skladbou:

„Vezměme např. zmíněné už sloveso *ochočit // ochočovat*: u sloves dokonavých i nedokonavých je stav výchozí presupponován (...); stav závěrečný (‘krotkost’) je u obou členů vidového páru specifikován jako invariantní složka (rys) jejich významu (...), avšak zatímco u členu dokon. (příznakového) je dosažení (realizace) tohoto závěrového stavu pozitivně tvrzeno jako fakt, zůstává u členu nedokon. (bezpříznakového) otázka tohoto dosažení nezodpovězena (tvrdí se jen úsilí o jeho dosažení – odtud konativní význam nedokonavých sloves).“ (Daneš, Hlavsa, 1981: 71)

Tuto interpretaci dokonavého a nedokonavého vidu můžeme podle Daneše a Hlavsy očekávat u všech událostí (jedná se totiž o mutační změnu). Existují ale i dvojice typu *vonět // zavonět*, jejichž nedokonavý člen není událostí, ale procesem, a jehož perfektivizaci tak není možné spojit s významem reálného dosažení závěrového bodu. Interpretaci je potřeba hledat jinde (Daneš, Hlavsa, 1981:71-72). Další předpoklady se týkají nedějových sloves. Ta jsou zpravidla nedokonavá. Pokud mají časovou dimenzi, jde o jejich pouhé trvání, nikoli probíhání.

Vztah mezi gramatickým a lexikálním aspektem vysvětloval stejným způsobem Howard Garey na případu francouzštiny.⁶⁶ Kombinace telického slovesa (viz zde definované události) a imperfektivního gramatického aspektu značila pouhé směřování k cíli, o jehož dosažení nicméně nemáme žádné informace. Kombinace s perfektivním slovesem už dosažení cíle pozitivně konstatuje.

František Daneš a Zdeněk Hlavsa se sice zapsali do podobné linie jako Zeno Vendler, ale v mnoha ohledech ho překonali. Díky jejich pečlivosti získáváme podrobně rozpracovaný koncept lexikálního aspektu v češtině. Ten se opírá o abstraktní vzorce, ale zároveň bere v úvahu participanty vstupující do děje. Jejich úvaha navíc zahrnuje závěry týkající se kombinování různých lexikálně-aspektových tříd s perfektivností a imperfektivností a příslušné významové interpretace.

1. 1. 2. 4. Joan Bybeeová, Östen Dahl

Čistě na gramatické rovině proběhl výzkum Joan L. Bybeeové a Östena Dahla,⁶⁷ kteří spojili své síly za účelem prozkoumání šesti gramémů⁶⁸. Věnovali pozornost šesti nositelům gramatických kategorií času nebo aspektu: perfektivum, imperfektivum,

---

⁶⁶ Česká práce se logicky vztahuje k problematice vidu v češtině, která má značně specifický vidový systém. Není mým úkolem provádět kontrastivní srovnání francouzského a českého jazyka, chtěla jsem pouze poukázat na výrazné shody. V mnohých aspektových studiích převládá názor, že není možné definovat aspektové systémy neslovanských jazyků pod vlivem slovanských jazyků. Tento názor rozhodně nepopírám, ale zde ukázaná shoda mě vede k domněnku, že porovnávání dvou aspektových systémů může být i přínosné.

Ke slovanským jazykům se též vyjadřovali Tatevosov a Filipová: na rozdíl od angličtiny, perfektivní sloveso (*napsat, nakreslit*) nemůže být nikdy interpretováno jako atelické (Tatevosov, 2002:356, poznámka k ruštině). Dokonavá slovesa nemohou být kombinována s kumulativním předmětem přímým. Toto sloveso totiž ovlivní interpretaci jména jako kvantizovaného (Filipová, 1999).

⁶⁷ Společně publikaci předcházely dvě na sobě nezávislé studie z roku 1985. Östen Dahl se věnoval analýze 150 vět napříč 64 jazyky, Joan L. Bybeeová ověřovala hypotézy na 50 náhodně zvolených jazycích.

⁶⁸ Bybeeová, Dahl (1989:51) zavádí termín „gram“, který překládám jako gramém a který má obsáhnout poměrně široké formální prostředky, jako jsou afíxy, prepozice, postpozice, pomocná slova, reduplikace, změna kořenu, přehláska, stručně řečeno vázané i perifrastické prostředky spadající tradičně pod morfologii i syntax.

progresivum, futurum, préteritum (past), perfektum. Některé jazyky využívají raději pomocná slovesa, jiné sufixy, a to i podle toho, co je přirozené pro daný jazyk. Ať tak či tak, příslušné vyjadřovací prostředky tvoří poměrně uzavřený a stálý inventář. Jejich pozorováním a analyzováním dospěli Dahl a Bybeeová k závěru, že mezi formou a významem platí určitá korelace a poodhalili určité vývojové tendence v postupu gramatikalizace.⁶⁹

Podle nich platí toto obecné tvrzení: Abstraktnější a obecnější významy jsou více gramatikalizované a formálně jsou spíše vázané na sloveso. Naopak gramatické rysy méně obecné či specifické jsou méně gramatikalizované a častěji perifrastické (Bybee, Dahl, 1989:56). Mezi zkoumanými šesti gramémy to vypadá následovně:

Perifrastické prostředky			Prostředky vázané na sloveso		
Perfektum	(16/18)	88 %	Préteritum (past)	(34/45)	73 %
Progresivum	(18/19)	95 %	Perfektivum	(17/20)	85 %

⁶⁹ Gramatikalizací se rozumí proces, ve kterém dochází ke změně jazykových jednotek (lexikálních, pragmatických či fonetických) v jednotky gramatického významu. Běžně se ale za gramatikalizaci označuje i proces, ve kterém gramatická jednotka dosahuje vyššího stupně gramatikalizace (Brown, 2005:3941). Příkladem může být vznik pomocných sloves ze sloves plnovýznamových. Gramatikalizace tedy neodráží jen vznik, ale i změnu kategorie (diachronní proces) a ustálení (synchronní stav) gramatických kategorií. Obecně vzato se mluvčí v jazyce opakovaně ubírají k vyjadřování nějakého významu. Ve svém vyjadřování používají nějaké synonymní, zprvu perifrastické prostředky. S postupem času jeden formální prostředek převládne. Naroste na frekvenci, jeho význam se zobecní a ustálí. Starší formy nemusí nutně mizet, existují jedna vedle druhé. Je však přirozené, že se postupně odchyľují a soustředí na vyjádření jiného významu. S narůstající specializací se obecný prvek stává povinným a mluvčí přestanou mít možnost volit z řady synonymních variant. Tím, jak jedna forma převládá a frekvenčně narůstá, i její užití se stává univerzálnějším: francouzské kauzativní konstrukce *faire + infinitiv* přijímají dnes do své struktury takřka neomezeně jakékoliv sloveso v infinitivu; anglická forma *to be going to + infinitiv* se v rámci vývoje zbavila perzistentního rysu napojeného na původní lexikální význam slovesa *go (jít)* a přijímá s pohybovým slovesem jinak neslučitelné významy. Důležitým předpokladem je směr vývoje. Vždy se postupuje od samostatné jednotky (lexému), pak vznikají funkční slova na úrovni analytické, pak semi-analytické, ta se stanou součástí slova (flexe, derivace) až po nulové morfémy. Jazyk nemusí ve vývoji vždy projít všemi fázemi, ale nepůjde v opačném směru. S narůstající gramatikalizací se dosahuje vyššího stupně abstrakčnosti a vyšší univerzality, bylo by nelogické vracet se o krok zpátky a stanovovat v jazyce opět omezení. Pravděpodobnost opačného vývoje je tedy minimální.

			Imperfektivum	(7/7)	100 %
Budoucnost	(27/50)	54 %	Budoucnost	(23/50)	46 %

Tabulka 7: Vyjadřovací prostředky šesti gramémů, Bybee, Dahl (1989:56)

Okomentuji-li tuto statistiku, docházím k závěru, že v jazyku máme vysokou pravděpodobnost, že najdeme perifrastické perfektum a progresivum, zatímco minulý slovesný čas, perfektivum, imperfektivum budou vázané na sloveso. Budoucnost stojí přesně na pomezí a využívá jak syntaktických, tak morfologických prostředků.

Pro pochopení toho, jaké místo má aspekt v systému slovesných gramatických kategorií (a jak spolu souvisí termíny perfektum vs. perfektivum), je přínosné sledovat mimo synchronního postupu i postup diachronní. Bybeeová a Dahl dochází k následujícím závěrům: perfektum má tendenci vyvinout se v minulý čas či v perfektivum (viz románské jazyky); progresivum se postupně vyvíjí v imperfektivum (viz keltština).

Při podrobnějším analyzování flektivních prostředků se ukazuje silná tendence, že specifitější gramémy (například habitual a continuous) se promítnou v podobě flektivní změny dál od kořenu slovesa a celkově ovlivní změnu kořene méně než obecnější gramémy (jako perfektivum a imperfektivum). To je dané tím, že obecnější gramémy, jako jsou imperfektivum a perfektivum mají za sebou delší vývoj a jsou tedy silněji gramatikalizované.

U kategorie času a aspektu odhalili Bybeeová a Dahl ve svém výzkumu následující vývojové tendence (Bybee, Dahl, 1989:57):

- (a) Spona, sloveso „vlastnění“ + participium plnovýznamového slovesa → se vyvíjí v gramémy označující anterioritu nebo perfektum → které se vyvíjí v perfektivitu či minulost.
- (b) Spona, slovesa pohybu → progressivum → imperfektivnost
- (c) Slovesa s významy „tužba“, „pohyb směrem k cíli“ → budoucí čas

Obecně gramatické práce, jako je ta od Bybeeové a Dahla, mi pomáhají porozumět vývoji gramatických kategorií, svědčí o propojenosti času a aspektu a naznačují, po jakých vývojových cestičkách se jazyk pravděpodobně vydá. Na druhou stranu se ale nedozvídám návod, podle kterého rozlišovat mezi časem a aspektem, ani jak vyvodit neochvějně závěry pro jeden konkrétní jazyk (a to i přes obrovské spektrum jazyků, které jsou do těchto výzkumů zahrnuty, nebo možná právě proto). Postup od méně

gramatikalizovaných k více gramatikalizovaným jevům, doprovázený větší mírou formální vázanosti na sloveso (afixy, případně úplná ztráta pomocného slovesa / spony) je tendence, kterou v tuto chvíli nevyvrací žádný protipříklad (nemáme k dispozici žádný příklad opačného postupu) a která logicky koresponduje s obecnými principy úspornosti, stručnosti a výstižnosti v jazyce. Na druhou stranu je ale třeba si uvědomit, že jazyk nemusí nutně měnit své gramatické vyjádření a využívat gramatikalizovanějších prostředků a pokud tak učiní, nebude to zpravidla tolik transparentní a přímočaré, jak by se na základě tohoto výzkumu mohlo zdát. Francouzština nevyužívá ohýbání a derivace tak snadno jako čeština a možná nebude mít potřebu zbavovat se jednoduchých a funkčních perifrastických struktur. Přesto беру vývojové tendence v úvahu, nutí mě trvale kriticky uvažovat o hodnotách francouzského *imparfait* a *passé composé*, jako by se jednalo o specifitější a méně univerzální předstupeň perfektiva a imperfektiva.

1. 1. 2. 5. Manfred Krifka

Mereologie je lingvistický přístup, který pojednává o vztazích mezi částí a celkem (z řeckého μέρος, tj. část). Proto pracuje se základními vztahy jako část $\leq$ či suma $\oplus$ a klade si otázky, jak pojmenovávat vlastní části entit či jak vypadá součet těchto entit. K popisu pak slouží algebraický jazyk, který tyto vztahy zachycuje. Základem jsou dvě referenční vlastnosti, kumulativnost a kvantizace.⁷⁰ Obě se dají podobným způsobem aplikovat jak na slovesa, tak na jména, což následně vedlo k poznatkům, že mezi jmény a slovesy existuje jistá strukturální analogie.⁷¹ Na následujících řádcích nejprve

---

⁷⁰ Podobně Bach (1986:10): „indivisibility“, „additivity“; Filipová (2012:739): „cumulativity“, „antissubdivisibility“; Nicolas (2002:31-42): „référéce distributive“ (neboli rozdělitelnost), „référéce cumulative“, „référéce atomique“. Dočekal (2007:222-223): „predikát kumulativní“ a „predikát kvantizovaný“. Běžně se také mluví o kontinuitě a diskretnosti.

⁷¹ Konkrétně se jedná o zjištění, že existuje strukturální analogie mezi lexikálním aspektem slovesa a počitatelností jmen: „the correspondence between the reference type of NPs (i.e., mass nouns, count nouns, measure constructions, plurals) and the temporal constitution of verbal predicates (i.e., activities, accomplishments)“ (Krifka, 1992:29). Tato analogie bývá v některých studiích znázorněna rovnicí „počitatelnost : nepočitatelnost = teličnost : ateličnost“ („events : processes :: things : staff“ (Bach, 1986:5)). K této problematice se krátce vyjadřuji v kapitole 2. 1.

vysvětlím, co jsou kvantizovaná a kumulativní jména, dále vysvětlím, jak se kvantizace a kumulativnost projevují na slovesných situacích. Právě zájem o slovesné situace spojuje mereologii s výše popsanou událostní sémantikou Zeno Vendlera (Manfred Krifka se odvolává na jeho *activities* a *accomplishments*) a s teličností / ateličností Howarda Gareyho (jeho termíny Krifka přebírá).

Kvantizovanost a kumulativnost jmen částečně korespondují s morfologickou distinkcí na počítatelná a nepočítatelná jména. Počítatelná jména (s výjimkou neurčitého plurálu) jsou tzv. kvantizovaná. To se projevuje zejména jejich nerozdělitelností: část *kočky* není *kočkou*, část *jablka* (tj. jeho stopku, jádřinec...) neoznačíme pojmem *jablko*. *Kočka* a *kočka* není *kočkou* (součet nazveme *dvě kočky*, *tři kočky* a podobně). Oproti tomu nepočítatelná jména (a neurčité plurály) jsou kumulativní. Lze je hromadit a jejich označení se nezmění: pokud přiliji *mléko* k *mléku*, mám *mléko* (jen větší množství). *Suma čaje a čaje je čaj*. Dále platí tzv. rozdělitelnost. Budeme-li rozdělovat látková množství, shledáme, že každá část *mléka* je pořád *mlékem*: „*Le lait dans le bol est pour le chat.*“ „*Le lait de la moitié de la bouteille est pour le chat !*“ (Nicolas, 2002:31). Velice srozumitelně popisuje tento rozdíl Jan Radimský (2010:83). Jím uváděná distributivní a kumulativní reference popisují Krifkova kumulativní jmén:

„Pro distributivní referenci je charakteristické, že dané jméno může označovat současně objekt i jeho libovolnou část. Například *mléko* označuje danou tekutinu v láhvi bez ohledu na to, zda je láhev plná či poloprázdná; podobně pojmem *nábytek* můžeme označit i část nábytku v kontextech typu *část nábytku byla ukradena, zbyl nám jen tento nábytek* (naproti tomu žádnou část *kočky* nelze označit slovem *kočka*). Kumulativní reference je vlastností zrcadlově obrácenou: soubor několika objektů označovaných látkovým jménem lze opět označit tímž jménem. Například *nábytek z kuchyně + nábytek z obývacího pokoje* je dohromady opět *nábytek* (naproti tomu *kočka od sousedů + naše kočka* jsou *dvě kočky*). Tyto testy je nutné provádět v totožném „stavu světa“, aby nedávaly falešné výsledky pro počítatelná jména typu *stádo* nebo *mrak* (*stádo A + stádo B = dvě stáda*, avšak v jiném stavu světa mohou dát dohromady nové *stádo C*).“

(Radimský, 2010:83)

Stejnou terminologii zavádí mereologové u sloves. Predikát P je kvantizovaný, pokud neexistuje entita, která by byla P a zároveň byla částí jiné entity rovněž nazývané P. Jinými slovy řečeno, kvantizované predikáty nemají žádnou vlastní část, která by mohla být označena jako původní predikát: „if we have an event of running a mile, then no proper part of it is an event of running a mile“ (Krifka, 1992:34). Podobný příklad můžeme pozorovat v češtině: „Je-li nějaká událost popsána slovesem *doběhl*, pak žádná

část této události nespadá pod predikát *doběhl*". (Dočekal, 2007:223).⁷² Zároveň ale neoznačíme stejným původním predikátem ani součet. Pro větu *Honza otevřel okno* platí, že žádná část otevírání okna se nerovná otevření okna, a jestliže k sobě přiřadíme dvě události *Honza otevřel okno*, dostaneme dvojí otevření téhož okna nebo otevření dvou oken. Dle slov Manfreda Krifky je kvantizovaný predikát telický, ale ne každý telický predikát je kvantizovaný (hypoteticky můžeme telicizovat jinak než kvantizováním, Krifka, 1998:207).

Oproti tomu atelické situace sdílí vlastnost kumulativnosti. Kumulativní predikáty jsou definovatelné sumací: „suma takových predikátů zachovává aplikovatelnost predikátu” (Dočekal, 2007:223). Kumulativní situace označované týmž jazykovým znakem lze hromadit a jejich označení se nezmění. Manfred Krifka kumulativnost vysvětluje nad predikátem *běžet*: „If we have two events running, then they form together an event of running” (Krifka, 1992:34). Suma dvou situací *Honza běžel* je i nadále označitelná stejným výrazem *Honza běžel* (Dočekal, 2007:223). Atelická slovesa se někdy vykládají jako nekonečně prodlužovatelná. Nespějí k žádnému cíli, je možné je v čase protahovat. Nekonečnému prodlužování brání pouze pragmatické důvody: nikdo nepoběží donekonečna.

Kromě specifického nahlížení situací je mereologie originální zejména posunem problematiky lexikálního aspektu na syntaktickou rovinu. Doposud byla slovesa posuzována vesměs nesystematicky, jednou zcela bez kontextu, podruhé se syntaktickým předmětem. Od nynějška je středem zájmu lexikální aspekt celku, neboť mereologičtí autoři berou v úvahu slovesné participanty a neomezují se na pouhé sloveso. Zkoumání vlivu syntaktických argumentů slovesa přineslo nové poznatky v oboru a zároveň umlčelo nejméně výraznější kritiky.

---

⁷² V českém prostředí se mereologickou terminologií zaobíral Mojmir Dočekal: „Predikát je kvantizovaný tehdy, platí-li o nějakých dvou individuích x a y , pak y nesmí být částí x .” (Dočekal, 2007:222). Obdobně Hana Filipová: „A predicate P is quantized iff, whenever it applies to x and y , y cannot be a proper part of x .” (Filipová, 2000:8). Kumulativnost predikátu je pak popsána takto: „platí-li o nějakém x a platí-li zároveň o nějakém y , pak nutně platí i o sumě x a y . Zároveň je kumulativní takový predikát, který platí zároveň alespoň o dvou individuích.” (Dočekal, 2007:222)

Význam i podstatu přechodu na syntaktickou rovinu dobře vystihují následující příklady. Vyčteme z nich, že kvantizovaný předmět přímý může telicizovat sloveso a potažmo celou větu, která je pak slučitelná pouze s telickým *en x heures* (příklady 2 a 3). Naopak kumulativní předmět přímý ovlivní interpretaci celku ve směru k ateličnosti (1 a 4). Věta se stává atelickou a slučitelnou s předložkovým spojením *pendant x heures*.

- 1) *J'ai bu du vin pendant 2 heures/*en 2 heures.* = atelické
- 2) *J'ai bu une bouteille de vin *pendant 2 heures/en 2 heures.* = telické
- 3) *J'ai mangé deux pommes *pendant une heure/en une heure.* = telické
- 4) *J'ai mangé des pommes pendant une heure/*en une heure.* = atelické

K přenosu referenčních vlastností jména na sloveso nedochází pokaždé, jak ukazují následující dvě věty. Obě obsahují počítatelný předmět přímý v jednotném čísle, přesto je první věta telická a druhá atelická. Zcela zásadní význam má zformulování kritérií umožňujících působení jména na lexikální aspekt slovesa.

- 5) „*The bricklayers built the house*” = telické
- 6) „*The man beat the dog*” = atelická

(Filipová, 2011:1205)

Manfred Krifka si všímá tematických rolí a tvrdí, že pokud existuje určitý tematický vztah, referenční vlastnosti syntaktického argumentu se přenáší na celou konstrukci (1992:38). Ve výše uvedených příkladech 1) až 5) je, na rozdíl od věty 6), onen tematický vztah vyjádřen. Pro účely své analýzy zavádí Krifka termíny „gradual patient“ (známé též jako inkrementální téma) a homomorfismus (totožný termín i u Bacha, 1986:9). Typickým příkladem je *pítí vína*. Graduálním patientem je v tomto případě *víno*. Graduální čili inkrementální vývoj musí ale zároveň figurovat na obou stranách, jak u jmenného argumentu, tak u slovesné situace. Ty se vzájemně prolínají a je mezi nimi homomorfní vztah postupného přirůstání: čím víc pijeme, tím spíš ubývá vína až do jeho úplného vypití. Ukázkovými příklady jsou obecně vzato slovesa vzniku, zániku a spotřeby. Předmět takového slovesa prodělává neustálou a postupnou změnu co do fyzického rozsahu až do svého úplného vzniku, zániku či zkonzumování (Filipová, 2011:1205). Podobný vztah se dále objevuje i u jiných sémantických okruhů, jak je vidět na příkladu spojení *nést dopis na poštu*. Ten a jemu podobné příklady jsou typické pro lokativní přístup, kde se manipuluje s délkou pomyslné cesty. Tato cesta končí na poště, kde zároveň končí onen děj. Čím déle jdeme, tím více se přibližujeme k cíli. Jakmile cíle

dosáhneme, cesta končí (o cestě více Krifka (1998:203 a další)). Cesta je následně modelem pro všechna další metaforicky přidružená pojetí, včetně pojetí skalárního. Nejběžněji se uvádí příklad *stydnutí polévky*. Ať už někdo aktivně přispívá k jejímu vychladnutí foukáním či polévka chladne sama od sebe, důležitý je graduální vývoj *teploty polévky* s postupem času.

Poslední dva příklady (*cesta na poštu* a *teplota polévky*) se liší od předchozích příkladů sémanticky i syntakticky. Ze syntaktického hlediska nemáme co do činění s předmětem přímým, ale s podmětem věty a s příslovečným určením místa. Ze sémantického hlediska oba příklady mírně vybočují z inkrementální interpretace. Cesta zaniká jen virtuálně, polévka sama nezaniká, jen mění svou vlastnost, navíc vychládá sama od sebe, čímž není tak patrné provázání mezi ní a dějem. Přesto jsou oba příklady z lexikálně-aspektového pohledu zajímavé a zaslouží si naši pozornost, viz dále kapitola o práci Raye Jackendoffa (1996).⁷³

V předchozím odstavci jsem ukázala, co je inkrementalita a homomorfismus, a uvedla jsme několik nejběžnějších příkladů. Inkrementalita ale není nutnou ani dostačující podmínkou teličnosti. Běžně existují i telická neinkrementální slovesa. Inkrementalita pouze garantuje přenos referenčních vlastností z inkrementálního tématu na slovesný predikát. O samotné teličnosti pak v takovém případě rozhoduje kvantizovanost inkrementálního tématu. Teličnost inkrementální věty *He ate an apple* a ateličnost inkrementální věty *He ate apples* je tedy dána povahou jmen. Zatímco počítatelné jméno v jednotném čísle *an apple* je kvantizované, prostý plurál *apples* je kumulativní. Mereologové následně zformulovali tento vzorec: v duchu sémantické shody vytváří inkrementální sloveso v kombinaci s kvantizovaným inkrementálním tématem kvantizovaný predikát, naopak v kombinaci s kumulativním inkrementálním tématem vytváří kumulativní predikát (Filipová, 2011:1206). U argumentů, které nejsou v inkrementálním vztahu se slovesným predikátem, se podobná asociace neočekává.

Manfred Krifka dále podrobněji sledoval, jaké jsou konstitutivní vlastnosti inkrementality. Porovnával pěti tranzitivních sloves lišících se tematickými rolemi. Zajímal se o kritéria (1) sumativnost, (2) graduálnost a (3) jedinečnost situace. Výsledek

---

⁷³ Inkrementalitu označuje Jackendoff termíny *structure-preserving binding relations* a *measuring out*.

shrnuje tabulka. (1) Prvním zkoumaným kritériem je sumativnost („summativity”)⁷⁴, v jejímž rámci sčítáme totožné děje: dvě události jedení jednoho jablka (*eat an apple*) dají dohromady jedení dvou jablek. Podle záznamu v tabulce se nezdá, že by právě sumativnost odhalila jakékoliv rozdíly mezi pěticí příkladů. (2) Graduálnost („graduality”) již zachycuje první odlišnosti. Jedná se o komplexní vlastnost, která spočívá ve třech podmínkách, z nichž první dvě definují výše popsany homomorfismus: (2a) „mapping to objects” a (2b) „mapping to events” a třetí (2c) presuponuje jedinečnost předmětu („uniqueness of objects”). Pokud příklad splňuje všechny tři, je graduální. Jedinečnost předmětu ověřuje, zda se daná událost vztahuje ke specifickému objektu: patientem věty jíst jedno jablko je jedno jablko a nic víc. To zjevně neplatí pro stimul, protože vidím-li koně (*see a horse*), mohu během jediného děje vidění vidět koně, stejně jako jeho hřívu. Totéž platí pro tzv. zasažený patiens (*touch a cat*). Během jediného děje se můžu dotýkat jak kočky, tak její tlapky a jejího břicha (Krifka, 1992:44). Poslední sloupeček zaznamenává (3) jedinečnost situace („uniqueness of events”⁷⁵). Situace má být pouze jedna jediná pro každý předmět. Tato vlastnost vychází pozitivně u sloves vzniku, zániku či konzumace, protože z povahy věci nemůže docházet k opakovanému sněžení stejného jablka apod.

Příklad	Sumativ.	Graduál.	Jedinečnost _{sit}	Označení
write a letter	X	X	X	Graduální uskutečněný patiens
eat an apple	X	X	X	Graduální spotřebovaný patiens
read a letter	X	X	-	Graduální patiens
touch a cat	X	-	-	Zasažený patiens
see a horse	X	-	-	Stimul

Tabulka 8: Krifkovy tematické vlastnosti (Krifka, 1992:42)

⁷⁴ Sumativnost může být zformulována takto: if „ e_1 is the eating of a_1 and e_2 is the eating of a_2 , then $e_1 \oplus e_2$ is the eating of $a_1 \oplus a_2$.” (Krifka, 1998: 211)

⁷⁵ *Events* ve spojení *uniqueness of events* úmyslně překládám širším pojmem *situace*. Situace je hyperonymem pro lexikálně-aspektové třídy a zahrnuje zrovna tak procesy, jako *accomplishmenty* a *achievementy*.

Zajímavou a z ohledu jedinečnosti situace rozporuplnou skupinou jsou *verba efficiendi*.⁷⁶ Krifka mezi nimi objevuje „type-oriented“ a „token-oriented“ verbs (Krifka, 1992:46). Například *write a letter* může odkazovat k jedinečnému dopisu, stejně jako k dopisu-typu, jak ukazuje příklad 7). Ten je tedy, navzdory své neobvyklosti, zcela gramatický. Bavíme se v něm o „typu dopisu“, který sekretářka opakovaně píše po dobu tří let a interpretujeme jej iterativně. Ve větě nejsou splněna všechna tematická kritéria nezbytná pro inkrementalitu, konkrétně kritérium jedinečnosti situace. Kvantizovaný předmět přímý *this letter* tak neměl vliv na teličnost věty. Věta je atelická, jak ukazuje předložkový výraz *for three years*. Jiný případ pozorujeme ve větě 8). V ní naopak jedinečnost situace předpokládáme a větu nedokážeme s atelickým *for three years* vůbec interpretovat.

7) „*The secretary wrote this letter for three years.*“ = atelické, iterativní interpretace

8) „**Scarlatti composed this sonata for three years.*“

(Krifka, 1992:46)

S iterativností (a tudíž s jedinečností situace) se počítá i v případě spojení 9). Konkrétně je to jedna z možných interpretací. Aby věta *read the letter* mohla být interpretována atelicky, musíme buď oslabit kvantizovanost a vnímat tak dopis nikoliv v jeho celistvosti, ale pouze jako část („partitive interpretation“), nebo narušit kritérium jedinečnosti a interpretovat větu iterativně. Bude-li tato věta striktně ne-iterativní a ne-partitivní, bude v atelickém kontextu negramatická.

9) „*He read the letter for an hour.*“ = atelické, iterativní či partitivní interpretace

(Krifka, 1992:40)

Manfred Krifka nám ukázal, jak může v angličtině referenční vlastnost jména (jeho kvantizovanost či kumulativnost) ovlivnit lexikální aspekt věty. Dále se zamýšlel nad různými tematickými vlastnostmi, které mohou být pro takový přenos referenčních vlastností nezbytné (jakmile jsou tato tematická kritéria splněna, hovoříme

---

⁷⁶ Sloveso, jehož akuz. komplement (přímý objekt) „pojmenovává předmět, jenž dějem slovesem pojmenovaným vzniká n. zaniká a po skončení děje představuje jeho výsledek: (na)psat román, stavět/postavit dům, skládat/složit operu, (u)šít šaty, (na)malovat obraz, (u)končit zasedání, (u)hasit požár, vymyslet novou teorii apod“. (CzechEncy, heslo *verbum efficiendi*)

o inkrementalitě). Klíčovými se jeví homomorfismus a jedinečnost předmětu (souhrnně nazýváno jako graduálnost) a jedinečnost situace. Všechny tři dohromady vytváří inkrementální vztah, jehož vznik je nutný pro umožnění přenosu referenčních vlastností mezi jménem a slovesem.

Když se Krifka pustil do pozorování obdobného fenoménu u jiných jazyků, dospěl k zajímavým objevům. Pozoroval, že směr přenosu referenčních vlastností nemusí být vždy od jména ke slovesu, ale že působení mezi inkrementálním tématem a inkrementálním slovesem může probíhat i v opačném směru. Podobné závěry vypožorovala i Hana Filipová. Obecně se dá říct, že ve francouzštině, stejně jako v angličtině, ovlivňuje jméno sloveso, zkoumáme tedy „the impact of the nominal reference of arguments on the temporal constitution of verbal predicates” (Krifka, 1992:38). Nic podobného není ve slovanských jazycích pozorováno. Přestože se nezabývám kontrastivním studiem, uchýlím se výjimečně k ukázce fungování stejného fenoménu ve francouzštině a v češtině. Domnívám se totiž, že to zajímavým způsobem vypoví o spleitosti problému.

Následující čtyři francouzské věty jsou inkrementální, tj. mají inkrementální sloveso a inkrementální předmět. Chovají se zcela předvídatelným způsobem. Kvantizovaný předmět ve větě 10 a 11 způsobuje, že oba celky interpretujeme telicky. Kumulativní jména ve větě 12 a 13 vedou k atelickému výkladu. O teličnosti / ateličnosti těchto vět se přesvědčuji použitím předložkových spojení *en* a *pendant*.

- 10) *Max a mangé une pomme en dix minutes.* = telické
- 11) *Lucas a mangé quinze sandwiches en une heure.* = telické
- 12) *Lucas a mangé des sandwiches pendant une heure.* = atelické
- 13) *Lucas a lu de la fiction pendant 2 minutes.* = atelické

Tyto čtyři věty jsou ukázkou toho, jaké obvyklé kombinace se vytváří. Chci nicméně upozornit na dva body. Tak předně je zjevné, že ve francouzštině budou hrát významnou roli tzv. telicizátory *en / pendant*, které posluchače pokaždé ujistí o jeho správné telické či atelické interpretaci. Zadruhé, pokud rodilý mluvčí potká neobvyklé spojení, nemusí jej nutně odsoudit jako chybné. Zde se pak liší autor od autora, výklad od výkladu. Co je

akceptovatelné pro jednoho mluvčího, může být překvapivé pro druhého a nepřijatelné pro třetího.⁷⁷

Jak jsme viděli, francouzské jméno explicitně určené determinantem ovlivňuje význam poměrně vágního slovesa. Touto vágností mám na mysli jakousi „lexikálně-aspektovou podhodnocenost“⁷⁸ slovesa, které telicizuje až nejrůznější kontext. Naopak české jméno zpravidla determinant nemá (mohli bychom jej pojmenovat jako determinačně podhodnocené). Zato české sloveso je nutně nositelem vidu. A právě vid slovesa je oním dominantním prvkem, který ovlivní celkovou interpretaci. Perfektivní slovesa v následujících větách ovlivňují svůj předmět přímý. Udělují mu „celkovou“ či „celostní“ interpretaci. Perfektivní sloveso vyjadřuje „*la totalité*“ (celkovost) a tento význam také přeneseme na svůj předmět přímý.⁷⁹

14) *Jan snědl jablko.*

15) *Jan vypil víno.*

Dobře je to patrné na příkladu s *vínem*. Nijak sice přesně neurčujeme, kolik vína se vypilo, tato informace nám může být známá ze širšího kontextu, zato ale víme přesně, že *Jan vypil všechno víno*: všechno, které jsme mu nalili / všechno, které bylo v lednici / všechno, které měl ve sklenici / všechno, které jsme měli doma...

---

⁷⁷ Nečekanou kombinaci kvantizovaného *cette pomme* a atelického *pendant dix minutes* ve větě „*Max a mangé cette pomme pendant dix minutes*“ například uvádí Maurice Gross (1980:75). Interpretuje ji tak, že nedošlo k úplnému sněžení jablka. V tomto případě tedy Gross přisuzuje dominantní vliv příslovecnému určení *pendant dix minutes*, které v jeho očích celou, primárně telickou větu atelicizovalo. Rys „*la totalité*“ skutečně přisuzují gramatickému aspektu, zrovna tak relevantní by mohl být rys „*completedness*“ značící kombinaci teličnosti a perfektivnosti. Více v metodologických závěrech 1. 1. 3.

⁷⁸ Verbes aspectuellement sous-déterminés.

⁷⁹ Toto tvrzení by stálo za prozkoumání. Vzhledem k určitému splývání gramatického a lexikálního aspektu v češtině (oba jsou vyjádřeny prefixem) nejsem přesvědčená o tom, že je to právě jen perfektivní gramatický aspekt, který ohraničil látkové jméno: vypít jakožto telické sloveso ze vzorce zániku Raye Jackendoffa v perfektivním čase znamená úspěšné vypití (něčeho). Nabízí se tedy otázka, zda popsání fenomén nevykládat spíše lexikálně-aspektovou charakteristikou slovesa, případně kombinací lexikálního a gramatického aspektu.

U počítatelných substantiv v plurálu je situace složitější, neboť jejich ohraničené množství není vždy zřejmé. Pokud je tato ohraničenost nesnadno identifikovatelná co do množství, bude daná věta sice gramaticky akceptovatelná, avšak může znít nezvykle.

16) *Jan postavil domy / dva domy.*

Imperfektivní sloveso nevykonává žádný takový vliv. Následující imperfektivní sloveso následuje nejprve látkové / kumulativní jméno, pak ohraničené / počítatelné jméno a interpretaci to nijak nekomplikuje. Můžeme usoudit, že imperfektivum se s ohraničeným jménem nevyklučuje, ale samo nevyjadřuje ani neohraničenost ani ohraničenost, spíš dokáže být významově neutrální.

17) *Jan pil vodu.*

18) *Jan pil sklenici vody.*

Shrnu-li stručně, v čem spočívá zásadní přínos mereologického přístupu, musím zdůraznit dva body. Jednak došlo k posílení netemporálních kritérií, které hrají čím dál tím větší roli v posuzování lexikálního aspektu (kumulativnost a kvantizovanost), jednak došlo ke zcela evidentnímu posunu na syntaktickou rovinu (telicizace kvantizovaným předmětem přímým). Nedostatkem je pak zejména výrazně intuitivní uchopení dat. Mereologové se z principu své teorie musí zabývat takovými otázkami jako, jak vypadá vlastní část tečky ve větě *make a dot*⁸⁰ a zda je možné ji vnímat inkrementálně podobně jako *kreslení kruhu*, když má takřka nulovou extenzi. Takové filozofické debaty pak často provází kritika.

Porovnáním francouzštiny s češtinou můžeme konstatovat, že mereologická rovnice je sice platná, ale liší se směr přenosu kvantifikačních vlastností mezi inkrementálním slovesem a inkrementálním předmětem.

---

⁸⁰ *Make a dot* (Krifka, 1998:213). Existuje více takových kuriózních příkladů, např. papežská koruna je vlastně tříkoruna, takže platí, že částí této koruny je koruna.

1. 1. 2. 6. Ray Jackendoff

Ray Jackendoff (1996, 2010) je americký lingvista, který se zabýval principy sekundární telicizace. Sekundární telicizace je termín, který se zavádí pro účely podchycení případů, kdy některý aspektově relevantní prvek⁸¹ mění lexikálně-aspektové vlastnosti věty. Ray Jackendoff si při posuzování teličnosti věty všiml kromě lexikální sémantiky slovesa zejména slovesných argumentů.⁸² Tím jednoznačně posunul posuzování lexikálního aspektu na syntaktickou rovinu. Svým zájmem o různé vzorce (vznik i zánik předmětu, vzorec pohybu, změna vlastností předmětu, přechod předmětu na jiného vlastníka apod.) není nepodobný danešovskému a karlíkovskému jazykovému popisu, viz zobecněné typy jazykově zpracovaných mikrosituací (GrepI, Karlík, 1998:31). Podstatu sekundární telicizace ukazují na následujících čtyřech větách. Aspektově relevantním prvkem těchto vět je *pont*.

- 1) *Un ingénieur français méconnu a construit ce pont (*pendant 7 mois / en 7 mois).*
- 2) *(En dix ans), Toni Rüttimann a construit 200 ponts en Amérique latine et en Asie avec l'aide des populations locales.*
- 3) *(Pendant dix ans), Toni Rüttimann a construit des ponts en Amérique latine et en Asie.*
- 4) *Ton grand-père a construit des ponts (tout au long de sa carrière / *en 10 ans).*

První dvě věty jsou telické. Vypovídají o úspěšném postavení jednoho (ad 1) a dvou set mostů (ad 2). K telicizaci posloužil singulár počítatelného jména a jeho přesná číselná kvantifikace. Kombinace telického kontextu s perfektním gramatickým aspektem

---

⁸¹ O tom, co vše může být aspektově relevantním prvkem, vypovídá následující citace. Výčet nebyl vytvořen pro účely popisu jednoho konkrétního jazyka: „The strategy is to derive aspectual classes in a systematic way from the meaning of verbs in interaction with the properties of temporal modifiers, phasal verbs, verbal affixes, adverbs of quantification, tense operators, grammatical aspect operators as well as quantificational and referential properties of nominal arguments” (Filip, 2011:1192; citace je zbavená autorů a článků v závorkách).

⁸² „(...), the telicity of a sentence is influenced by the lexical semantics of the verb and the boundedness of its arguments“ (Jackendoff, 2010:174). „The multidimensional conceptual structures necessary to account for telicity may be expressed lexically, syntactically, or – when they are pragmatic – not at all.“ (ibidem).

slouží mluvčímu ke sdělení úspěšného provedení cíle. Naopak poslední dvě věty jsou atelické. Ateličnost způsobilo jméno *des ponts* s neurčitou determinací v plurálu. Obě se zmiňují o stavbě mostů, ale výpověď nezmiňuje žádný cíl. Čtvrtá věta je například sdělením, jakou profesi dědeček vykonával.

Fenoménu sekundární telicizace⁸³ se věnují mnohé studie pod různými jmény jako *telic-to-atelic shifts* („posuny“ od teličnosti k ateličnosti (Filipová, 2012:723)) či *l'aspect lexical sous-déterminé* (lexikálně-aspektová „podhodnocenost“ (Haas, Huyghe, Marín, 2008:2051)). Klíčovým bodem bylo určit, kdy k sekundární telicizaci dochází a kdy nikoliv. Pouhá změna kvantizovaného vyjádření (zde *ce pont* a *200 ponts*) ve vyjádření kumulativní⁸⁴ (*des ponts*) nestačí. Je nutné znát přesnější podmínky, za kterých ke změně dochází, resp. vědět, v jakém kontextu je změna aspektově relevantní.⁸⁵ Ray Jackendoff (1996) se rozhodl pojmenovat sémantické okruhy, ve kterých k sekundární telicizaci dochází. Celkově popsal čtyři takové okruhy, přičemž v sémantické struktuře každého z nich je reflektován jeden typ mikrosituace. Výše uvedené věty o *stavbě mostu* spadají pod jeho první sémantický okruh – vznik/zánik.

Všechny níže uvedené příklady jsou převzaté od Jackendoffa (1996:305-309), ale jsou přeskupené a poupravené. Zaprvé jsou to slovesa existence: „někdo / něco vzniká / zaniká“ či „někdo / něco způsobuje, aby někdo / něco vznikl(o) / zanikl(o) (verbs of consumption and creation).

5) *Bill ate the apple in an hour/by 8:00/??for an hour/??until 8:00.*⁸⁶

6) *Bill ate custard for an hour/until 8:00/*in an hour/*by 8:00.*

---

⁸³ K posunům může docházet oboustranně a termínem sekundární telicizace nemíním opačný směr, tj. atelicizaci, opomenout.

⁸⁴ Viz terminologie Manfreda Krifky.

⁸⁵ Existují různé přístupy, které všechny sledují, kdy k sekundární telicizaci dochází, ale zároveň se liší s ohledem na zvolenou metodu. V kontextu vhodném pro sekundární telicizaci se například hledá *inkrementální téma* či *gradual patient* (viz Krifka), *předmět dějem zasazený* či *affectedness* (Jackendoff, 1996). Situace se přirovnává k cestě a zjišťuje se, zda má příslušná cesta svůj cíl („path measure“ Filip 2000), nebo se přirovnává ke škále a zkoumá se intenzita a nárůst určité vlastnosti („degree predicates“ Rothstein 2007).

⁸⁶ Příklady s otazníkem jsou pod vlivem atelicizátoru *for an hour* a *until 8:00* interpretovatelné atelicky, a to tak, že jablko nebylo kompletně sněženo.

7) *Bill ate sandwiches for an hour/until 8:00/*in an hour/*by 8:00.*

8) *Bill ate fifteen sandwiches in an hour/by 8:00/*for an hour/*until 8:00.*

V rámci tohoto vzorce dochází k lexikálně-aspektovým změnám, a to prostřednictvím kvantifikace vznikajícího / zanikajícího aktantu (sg – nepočítatelné látkové jméno – pl s nespecifikovaným množstvím – číselně vymezený pl).

Zadruhé se jedná o slovesa přednesu typu „číst“, „zpívat“ (verbs of performance). Ke změnám telicnosti dochází při vložení kvantizovaného jména, které je dostatečně určené a mluvčí ví, čím končí.

9) *Bill sang the tune in two minutes/by 8:00/?for two minutes/?until 8:00.*⁸⁷

10) *Bill sang opera for two minutes/until 8:00/*in two minutes/*by 8:00.*

11) *Bill sang for two minutes for two minutes/until 8:00/*in two minutes/*by 8:00.*

Zatřetí Jackendoff uvádí slovesa „pokrývat“ a „naplnit“ (verbs of covering and filling). Za telicnost je v následujících příkladech zodpovědný výraz „všechno“. Rozumí se, že cílem je natřít zeď veškerou barvu a naložit na nákladní vůz veškerý náklad.

12) *Bill sprayed paint on the wall for/*in an hour.*

13) *Bill loaded dirt into the truck for/*in an hour.*

14) *Bill sprayed all the paint on the wall in/*for an hour.*

15) *Bill loaded all the dirt into the truck in/*for an hour.*

Skupinu uzavírají slovesa pohybu (verbs of motion). K ohraničení dochází přesným vymezením trasy / cesty pohybu, přesněji řečeno určením toho, kdy cesta končí. Jako prostředky telicizace slouží vyjádření místa, v němž cesta končí, nebo číselné vymezení cesty počtem kilometrů. Tento okruh zkoumají hlavně autoři se zájmem o sémantiku předložek, jejichž přesný vliv na (a)telicnost věty je třeba stanovit pro každý jazyk samostatně.

16) *Bill pushed the cart for/?in two days.*⁸⁸

---

⁸⁷ Otazník opět značí akceptovatelnost na hranici úzu, tentokrát s významem opakování. Jeden nápěvek je možné zpívat opakovaně, na rozdíl od sněžení jednoho jablka.

⁸⁸ Otazníky místo hvězdiček značí eventuální přijatelnost vět. Ukazuje se, že mluvčí se snaží interpretovat vše, co zaslechne, navzdory neobvyklosti kombinace. Předložkové výrazy *in / for* jsou schopné do věty podsouvat příslušné telické (*in*) a atelické (*for*) hledisko a fungovat jako přímé (a)telicizátory.

- 17) *Bill pushed the cart to NY in/??for two days.*
 18) *Bill pushed the cart four miles in/??for two days.*
 19) *Bill pushed the cart into the house/over the bridge in/??for two minutes.*
 20) *Bill pushed the cart along the road/toward the house for/*in two minutes.*

První tři okruhy splňují představu inkrementálního, tj. postupně narůstajícího děje. *Jablko* ubývá po kouskách až do jeho úplného sněžení, *nápěvek* je postupně zpíván až do posledního tónu a *barva* s pokračujícím natíráním ubývá v plechovce a odpovídající měrou přibývá na zdi. Tyto inkrementální předměty (*jablko*, *nápěvek* a *barva*) vyměřují událost část po části, kus po kusu. Tento fakt se označuje termínem *measuring out* (Jackendoff, 1996:309, vyměřování) či *mapping to events* (Krifka, 1998:211, promítání se do události). U posledního okruhu nenajdeme inkrementální téma, neboť se nejedná o části vozíku, které by vyměřovaly průběh události, ale o pozici na pomyslné cestě. Nicméně všechny čtyři tematické okruhy bez rozdílu spojuje schopnost vyjádřit tělos (cíl) a mluvčí rozumí, co je závěrem daného děje. O (a)teličnost prvních příkladů rozhoduje kvantifikace, tj. jakmile je inkrementální téma kvantizované, kvantizuje se celá situace a stává se telickou. Pro telickou interpretaci je zásadní, že uvažujeme o jednom celém jablku, které kompletně sníme; o přesně známé a ohraničené melodii, kterou celou od první noty po poslední odzpíváme; a o jednom litru barvy, kterou celou natřeme na zeď. Čtvrtý okruh posuzuje směr a cíl cesty. Pokud vyrozumíme, že cesta někde přesně končí, je situace telická. Není bez zajímavosti, že za sekundární telicizací nejčastěji stojí předmět přímý (*construire un pont, manger une pomme, chanter une mélodie*), ale možné jsou i jiné pozice (podmět, předložkové syntagma).

1. 1. 2. 7. Shrnutí a kritické poznámky

Z výše představených prací vyplývá, že lexikálně-aspektová klasifikace existuje v různých provedeních. Představuje ji dvoučlenná opozice mezi *teličností* a *ateličností* (Garey, 1957), tříčlenná opozice mezi *stavy*, *procesy* a *událostmi* (Daneš, Hlavsa, 1981), čtyřčlenná opozice, jejíž jednotlivé členy jsou *states*, *activities*, *achievements*, *accomplishments* (Vendler, 1957) či opozice vícečlenné.

Garey, 1957

atelic	telic
--------	-------

Vendler, 1957/1967

States	activities	accomplishments	achievements
--------	------------	-----------------	--------------

Comrie, 1976

stative	dynamic		
	durative		punctual
	atelic	telic	

Daneš, Hlavsa, 1981

stavy	děje	
	procesy	události

Bach, 1986

states		non-states		
		processes	events	
Dynamic	static		protracted	momentaneous
				happenings

Dini a Bertinetto, 1995

States	processes	accomplishments	achievements	punctuals
[-telic]	[-telic]	[+telic]	[+telic]	[-telic]

Krifka⁸⁹, 1998

cumulative	quantized
------------	-----------

---

⁸⁹ Manfred Krifka zná a používá Gareyho termíny teličnost, ateličnost. Zároveň ale uvažuje v termínech kvantizovanost a kumulativnost, proto jej zde spojuji právě s těmito pojmy.

continuities		events		
States	activities	accomplishments	achievements	semelfactives
[+static]	[+dynamic]	[+dynamic]	[+dynamic]	[+dynamic]
[+durative]	[+durative]	[+durative]	[+punctual]	[+punctual]
[-telic]	[-telic]	[+telic]	[+telic]	[+telic]

Tyto lexikálně-aspektové klasifikace se liší v definování některých rysů. Již jsem se zmínila, že termín *změna/change/changement* v některých pracích slouží k popisu události/events (Daneš, Hlavsa, změna ≈ přechod), jindy k popisu dějů (Comrie, změna ≈ dynamičnost, pohyb). Formulace lexikálně-aspektových tříd se mohou odlišovat autor od autora a je třeba počítat s určitou originalitou v každé práci.

Například dynamičnost nejčastěji slouží k odlišení stavů od ne-stavů/dějů. Z klasifikace E. Bacha ovšem vidíme, že uvažuje o dynamických stavech.⁹⁰ Přístup ke statičnosti se obecně liší mírou otevřenosti při zařazování sloves do této třídy. Například Fr. Daneš (1981:75) zakládá svou soustavu statických predikátů na slovesech *být* a *mít* a na malém počtu dalších sloves (př. *zahrnovat, obsahovat, sousedit, patřit, vlastnit* a další), jiní autoři bývají méně striktní.

Na některé rozdíly narazíme i v případě rysu teličnosti. Ta je zpravidla nadřazeným rysem v tom smyslu, že jej explicitně přiřazujeme všem kategoriím. Teličné jsou Vendlerovy *accomplishments*, *achievements*, Danešovy události. Jen Bernard Comrie rozlišuje mezi teličností a ateličností pouze u durativních situací. Pokud by to bylo pouhým odrazem hierarchie s vysvětlením, že Comrie prostě jen dal ve své klasifikaci větší váhu rysům dynamičnosti a durativnosti a nemá potřebu podrobněji třídit

---

⁹⁰ Tento autor zkoumá anglická data a proto, stejně jako jiní anglisté, vidí od počátku souvislost mezi lexikálně-aspektovou třídou stavů a průběhovým tvarem: „the progressive is simply not defined for states“ (Bach, 1981:77). Všimá si, že myšlenku neslučitelnosti narušují případy výskytu statických sloves v průběhovém tvaru, například vedle „*I live in Massachusetts*“ běžně máme „*I am living in California*“ (ibid:78). To ho vede k přehodnocení přístupu a k zavedení dichotomie mezi stavy „dynamickými“ (temporary kind of state, viz věta *I am living in California*) a „statickými“ (nontemporary, včetně gnomických situací typu „*John drives a truck*“ (ibid.)).

slovesa okamžiková, bylo by vše v pořádku. Problém je ale závažnější. Comrie definuje teličnost odlišně a Vendlerovy *achievements* označuje za atelické (1976:47).⁹¹

Podobné problémy nejsou ojedinělé. Autoři se někdy neshodují na zařazení příkladů i celých skupin. Kategorie okamžikových sloves autorů L. Diniho a P. M. Bertinetta (*punctuals*, 1995) vzniká v důsledku takřka totožných úvah jako *semelfaktiva* L. Brintonové (*semelfactives*, 1998). Přesto jsou neshodně zařazena, liší se v přisouzené teličnosti.

Obecně vzato jsou odlišnosti v lexikálně-aspektových klasifikacích odrazem tří skutečností. (1.) Výše uvedení autoři se zásadním způsobem liší v metodě klasifikace. Všechny s angličtinou provázané výzkumy, od Vendlera, včetně Comrieho až po Bertinetta a Brintonovou, definují lexikálně-aspektové třídy převážně v souvislosti s gramatickým aspektem (zejména s průběhovým tvarem). Zařazení slovesa je pak více méně výsledkem interpretace jeho výskytu⁹² v průběhovém tvaru a s ohledem na nějaké další vlastnosti (slučitelnost s *for/in* příslovci). Naopak práce Františka Daneše a Zdeňka Hlavsy či Manfreda Krifky jsou primárně sémantické.

Výhodou „vendlerovských“ přístupů je přítomnost formálního důkazu a tím i ospravedlnění existence jednotlivých skupin a logicky omezení intuitivního třídění: „The discrimination must ultimately rest on the differential compatibility (also in terms of diverging interpretations) with selected adverbials and syntactic constructions“ (Bertinetta, Dini, 1995:5). Nevýhodou je jazyková ukotvenost⁹³ i potřeba velmi pečlivých

---

⁹¹ „In general, it is easy to distinguish telic situations from those Vendler calls achievements, though there are some difficult cases. With a telic situation, it is possible to use a verbal form with imperfective meaning, the implication being that at the time in question the terminal point had not yet been reached; indeed, it is possible to state explicitly that the terminal point was never reached, as in *Mary was singing a song when she died*. Achievements preclude the use of specifically imperfective forms, so that we do not have **John was reaching the summit when he died*, but only, for instance, *John had almost reached the summit when he died*.“ (Comrie, 1976:47)

⁹² Častěji než o detailní analýzu výskytů v průběhovém tvaru se jedná jen o jakési povrchnější (až intuitivní) zvážení. Různé výjimky (a tím pádem zajímavosti) jsou komentované spíše v omezené míře a bylo by přehnané označovat tento postup za analýzu aspektové skladby (sice se bere v úvahu gramatický aspekt, ale celková analýza je spjatá se slovesem (navíc povrchně) a mimo něj (k vlivu COD apod.) nepokračuje).

⁹³ Nedomnívám se, že by klasifikování na základě průběhové formy bylo universálně platným postupem. Bernard Comrie a oba autoři Luca Dini a Pier Marco Bertinetta sice nezůstávají u angličtiny (Comrie je

studií a velký záběr dat (ty výzkumy, které byly povrchní jsou nejméně přesné a nejvíce kritizované).

Rozdíl mezi vendlerovským a sémantickým přístupem může spočívat v různém zařazení některých příkladů. Například L. Dini a P. M. Bertinetta zařazují nekompromisně všechny tyto příklady *notice* (všimnout si), *spot* (zahlédnout, zpozorovat), *to get acquainted* (seznámit se), *explode* (vybuchnout) mezi atelické situace (punctuals). Naopak sémantický přístup je zrovna tak jednoznačně zařadí mezi situace telické, jak ukazuje jejich komplexní povaha a možnost rozložení do dvou situací.

Všimnout si: *nevidět* → *vidět*

Seznámit se: *neznat* → *znát*

Vybuchnout: *být* → *nebýt*

(2.) Některé změny, které se v klasifikacích projeví, jsou výsledkem analyzování stále většího a různorodějšího množství dat. Zde si povšimněme páté lexikálně-aspektové skupiny u Brintonové („*semelfactives*“) a u Bertinetta a Diniho („*punctuals*“). Jejich kritiky se shodují, že Vendlerova klasifikace není dostatečně podrobná. Zejména mu vytýkají, že od achievementů neodlišil slovesa, která mají v průběhovém tvaru systematicky odlišnou interpretaci. Kritika se tedy týká zařazení jmen jako *click*, *knock*, *recognize*, *cough* či *break*.

---

typolog a pracuje s universalistickým odstupem. Bertinetta analyzuje italštinu), přesto si nemyslím, že by se závěry vytvořené nad angličtinou daly kompletně a bez úprav vztáhnout na všechny ostatní jazyky. Uznávám, že je zajímavé, jak moc si sémantické i „vendlerovské“ přístupy odpovídají.

Abych mohla kompletně prověřit relevantnost anglických poznatků ve francouzštině, musela bych podrobně zkoumat zejména tvary *imparfait* a opisu *être en train de* jednotlivých lexikálně-aspektových tříd. Dosud jsou známy například závěry o neslučitelnosti statických sloves s *être en train de*, často také platí neslučitelnost s příslovci *volontairement* a *délibérément* apod. (Wilmet, 1980:61). Tématu se věnoval například finský romanista Jukka Havu. Od tohoto záměru v této práci ustupuji a namísto toho se přikláním k sémantickým definicím lexikálně-aspektových tříd (Garey, Daneš, Krifka a podobně). Hlavním důvodem je, že podobná analýza by mi zabrala příliš mnoho času a odvedla by mě jiným směrem. Vzhledem k tomu, že mým hlavním zájmem jsou verbonominální predikáty s kategoriálním slovesem, nechci se u plnovýznamových sloves více zastavovat.

„Being non-telic, punctuals do not involve a preparatory phase“, [they] „can be viewed only in its actual occurring, rather than (as a possible alternative available to achievements) in the prelude leading up to the event“ (Bertinetto a Dini, 1995:2).

„[A]chievement expressions can occur in the progressive without an iterative meaning, whereas semelfactive expressions cannot. In other words, an achievement can name both the process leading up to the endpoint (e.g. *He was dying for weeks*) and the endpoint itself (e.g. *He died at 5:00*)“ (Brinton, 1998:38).

Přestože Brintonovou, Diniho i Bertinetta vedou ke kritice takřka totožné argumenty, nedobírají se ke stejnému výsledku. (3.) Při klasifikaci konkrétních příkladů hraje svou úlohu přesné znění definice jednotlivých tříd. Z tohoto důvodu se mezi sebou liší i práce jinak v zásadě velmi podobné. Při porovnání výše uvedených citací se zdá, že popisované achievements jsou si podobné, viz zmínka o přípravné fázi (preparatory phase $\approx$ process leading up to the terminal point).⁹⁴ Nově vzniklé skupiny – „semelfactives“ a „punctuals“ si nicméně neodpovídají. Definiční vlastností semelfaktiv L. Brintonové je iterativní význam v imperfektu. Autorka je navíc označuje za telická, stejně jako achievements. Punctuals jsou širší skupinou. Pokud se v imperfektu vůbec vyskytují, jsou dle Diniho a Bertinetta aktuálně probíhající („momentaneous progressive reading“).⁹⁵ Co se týče významu iterativnosti, některá z nich jsou (*strike, stab, lighten*) a některá nejsou iterativní (př. *explode, break, crush*) (Bertinetto, Dini, 1995:1).

Pro výše uvedené práce je příznačné, že jsou příliš fixované na sloveso, dokonce nejčastěji na pouhý slovesný infinitiv, tj. na sloveso mimo jeho konkrétní užití. Takový postup zcela ignoruje víceznačnost, která je, zejména pro francouzská slovesa, naprosto běžná. Tyto práce se rovněž dokáží jen minimálně vyjádřit k lexikálně-aspektové

---

⁹⁴ Podobnou zmínku nacházíme v definici teličnosti Bernardan Comrieho: „In expressions referring to telic situations it is important that there should be both a process leading up to the terminal point as well as the terminal point“ (Comrie, 1976:47).

⁹⁵ Bertinetto a Dini rozlišují dvě podtřídy okamžikových sloves. „E-punctuals“ mají pouze „momentaneous progressive reading“, př. „*Leo sta facendo un salto*“, „*Leo is performing a jump*“ (jejich imperfektum nikdy neznačí přípravu ke skoku). Příklady jako „*Leo sta bussando*“, „*Leo is knocking*“ připojují k lexikálně-aspektové třídě procesů. Podtřída „s-punctuals“ není nikdy akceptovatelná v průběhovém tvaru: „**Quando Leo entró, Lia si stava stupendo/spaventando*“, „*When Leo came in, Lia was getting amazed / getting scared*“ (Bertinetto, Dini, 1995:10-12).

podhodnocenosti a přirozeně si nevšímá vlivu jiných aspektově-relevantních prvků ve větě. Hlavní výjimkou jsou práce Manfreda Krifky, Raye Jackendoffa a Hany Filipové. Tyto studie zavádí a vysvětlují principy sekundární telicizace. Platí, že v rámci určitých sémantických okruhů (Jackendoff vymezuje čtyři) má na lexikálně-aspektový význam věty vliv kvantizovanost/kumulativnost některého slovesného komplementu (nejčastěji přímého předmětu) či podmětu. Kvantizovanost ovlivňuje větu ve směru k teličnosti, kumulativnost ji atelicizuje. Více informací v kapitolách Manfred Krifka (1.1.2.5) a Ray Jackendoff (1.1.2.6.).

Hlavním cílem, který jsem sledovala četbou zahraniční nfrancouzské literatury, bylo vytvoření pevného a koherentního základu pro studium lexikálního aspektu, včetně posunu na syntaktickou rovinu.

Dalším cílem bylo studium aspektu gramatického. Gramatickým aspektem se rozumí „více či méně silně gramatikalizovan[á] kategori[e] slovesa, která vyjadřuje netemporální časovou dimenzi děje/stavu vyjádřeného slovesným lexémem“ (Karlík, Nekula, Pleskalová, 2002:527). Bernard Comrie⁹⁶ formuluje sémantickou definici gramatického aspektu, a to v souvislosti s perspektivou, pod jakou mluvčí nahlíží na vnitřní časovou strukturu situace, zvnějšku či zvnitřku. U perfektivního pohledu na situaci se mluvčí nachází mimo děj, na který nahlíží jako na celek bez rozlišování vnitřní struktury situace. U imperfektivního pohledu se mluvčí ocitá uvnitř situace, takže se před ním otevírá pohled na vnitřní strukturu situace. Mluvčí se může dívat na její začátek či konec, nebo může začátek i konec přehlédnout.

Gramatickým aspektem se míní konkrétní gramatické prostředky – gramatické morfémy či opisné slovesné vazby, které jsou aspektově relevantní. Zde prostudované typologické práce se ze své povahy nevěnují kompletnímu a detailnímu popisu jednoho

---

⁹⁶ Gramatický aspekt v originálním znění: „the perfective looks at the situation from outside, without necessarily distinguishing any of the internal structure of the situation, the imperfective looks at the situation from inside and as such is crucially concerned with the internal structure of the situation, since it can both look backwards towards the start of the situation, and look forwards to the end of the situation, and indeed is equally appropriate if the situation is one that lasts through all time, without any beginning and without any end“ (COMRIE, 1976:4). Podobnou definici nabízí i Encyklopedický slovník češtiny (s.529).

jazyka, a proto se o francouzském jazyku dozvídám jen málo. Bernard Comrie (1967:61) upozorňuje na existenci perfekta vedle perfektiva a ve snaze zabránit jejich zaměňování upozorňuje na možnost kombinace perfekta s imperfektivem v některých jazycích (perfect + progressive (v angličtině), perfect + imperfective (v bulharštině). Ve francouzštině s perfektem počítá. Gramaticko-aspektovou úlohu přisuzuje minulým slovesným časům: *passé simple* má perfektivní význam, *imparfait* imperfektivní význam a *passé composé* perfektní význam (Comrie, 1967:126). Vzhledem k tomu, že se tvary perfekta rozšířily do celého časového paradigmatu (*plusquamperfektum*, *passé antérieur*, *futur antérieur...*), usuzuje, že je výhodnější mluvit o dvou binárních opozicích: perfektivní / imperfektivní a perfektní / ne-perfektní. Dále odkazuje na jinou podrobnější literaturu.

Slova Bernarda Comrieho k francouzskému jazyku nijak nepředčila jiné již slýchané názory. Uděluje gramaticko-aspektový význam opozici mezi jednoduchými a složenými časy, viz perfektum / ne-perfektum (podobně například G. Guillaume *aspect tensif* versus *extensif* či M. Grevisse *inaccompli* versus *accompli*). V důsledku není zcela srozumitelné, jak hodlá naložit s *passé composé*, zda jej chce dávat do opozice vůči *présent* (opozice jednoduché a složené formy), nebo vůči perfektivnímu *passé simple* a imperfektivnímu *imparfait*.

Označení slovesného času *passé composé* za perfektum a jeho vymezení od *passé simple* se přidržel i J.-P. Confais. Připomínám, že Jean-Paul Confais definoval *imparfait* jako /-total/, /+ intérieur/, *passé simple* jako /+total/, /-intérieur/, *passé composé* jako /-total/, /-intérieur/. Terminologie se Comriemu velmi podobá. Kvůli nedostatku informací ze strany B. Comrieho nicméně nemohu potvrdit, zda rozdíl mezi francouzským *passé simple* a *passé composé* vysvětluje shodně rysem /±total/.

Na rozdíl od francouzských zdrojů nefrancouzské zdroje zpravidla rozlišují mezi gramatickým a lexikální aspektem a v důsledku povětšinou dokáží vymezit jasné hranice mezi oběma termíny. Z následujících příkladů je vidět, že gramatický a lexikální aspekt není totéž. Ať už je sloveso atelické (*dormir*) či telické (*éclater*), mluvčí má na výběr mezi jeho perfektivní či imperfektivní podobou. (Confais, 2002:202).

	Imperfektivní	Perfektivní
Telický	<i>Pierre arrivait</i>	<i>Pierre est arrivé</i>
Atelický	<i>Pierre jouait</i>	<i>Pierre a joué</i>

Situace	Perfektivní příklad v <i>passé composé</i>
Proces (activity)	„ <i>Elle a travaillé dix heures ce jour-là</i> “.
Durativní událost (accomplishment)	„ <i>L'été passé ils ont construit une cabine</i> “
Okamžiková událost (achievement)	„ <i>La guerre a éclaté</i> “
Stav (stative)	„ <i>Marie a été malade</i> “

Tabulka 9: Gramatický a lexikální aspekt – dvě odlišné kategorie (Smithová, 1991:194)

1. 1. 3. Metodologické závěry k aspektu

V této kapitole chci přesně ukázat, co míním termínem aspekt.⁹⁷ Aspekt ve své práci spojuji se třemi pojmy – lexikálním aspektem, gramatickým aspektem a povahou slovesného děje. Všechny postupně definuji. Aspekt považuji za výsledek jejich interakcí, je jakýmsi součtem všech jednotlivých hodnot. Z tohoto důvodu zavádím termín aspektová skladba, který zohledňuje způsob tvorby aspektové hodnoty i potřebu syntaktické roviny. Kapitola končí rozborem několika příkladů, na nichž, pokud to dává smysl, uplatňuji principy sekundární telicizace a do kterých dosazuji předložky *en* a *pendant*. Rovněž tyto předložky jsou předmětem mého zájmu. Zjišťuji, jaká je jejich funkce ve větě, zda jsou testem, telicizátorem, desambiguátorem (či ještě něčím jiným) a formuluji, v čem spočívá problematika aplikace testů *en* a *pendant*.

Lexikální aspekt

Ze všech výše uvedených lexikálně-aspektových klasifikací ve své práci nejvíce používám termíny teličnost a ateličnost Howarda Gareyho (1957). Právě rys teličnosti je pro mě zásadní, neboť se podrobně věnuji možnostem telicizace.⁹⁸ K jejímu

⁹⁷ Nepůjde ani tak o to říct, co je aspekt, ale o to, co aspektem nazývám. To je také názor Jean Davida a Roberta Martin: „Ne pardons pas de vue, en effet, qu'une définition ne vaut qu'à l'intérieur d'une théorie. Il s'agissait beaucoup moins de dire ce qu'est l'aspect que ce qui est appelé aspect.“ (David, Martin, 1980:11)

⁹⁸ Proces (a)telicizace neboli přechod mezi telickým a atelickým významem věty a naopak, je v jazyce běžný. Není mi ale nic známo o srovnatelných přechodech v případě ostatních lexikálně-aspektových klasifikačních rysů: je možné výpověď „zestaticnět“, „dynamicizovat“, „zokamžikovat“ či „durativizovat“? V literatuře jsem našla jedinou zmínku o přechodu mezi durativním a nedurativním

identifikování používám test přerušeni děje, dopomáhám si předložkami *en/pendant* a, je-li třeba, danešovskou dekompozicí na přechod mezi situací výchozí k situaci závěrové.

Teličnost znamená, že lexikální význam slovesa obsahuje *télos/cíl*. Můžeme si ho představit jako jakýsi kulminační bod, ke kterému děj spěje a kterým vrcholí. Telická jsou například slovesa *usnout* (*s'endormir*), *odejít* (*sortir*). Pokud přerušíme telický děj, vůbec k němu nedojde. *Už už usínal, ale sousedi pustili nahlas rádio, a tak neusnul* (přerušeni telického děje znemožní jeho realizaci). Stejně tak pokud přerušíme *odcházení*, neodejdeme.

Při potřebě podrobnějšího dělení užívám vedle termínů teličnost/ateličnost českou terminologii Františka Daneše a Zdeňka Hlavsy (1981). V tom případě platí, že atelické jsou stavy a procesy, telické jsou události, které můžeme podrobněji dělit na durativní (*accomplissement*) a okamžikové (*achèvement*).⁹⁹

Okrajově mě trápí otázka, jak naložit se slovesy jako *kýchnout* či *skočit*, francouzsky *sauter* a *éternuer* – výhradně v jejich semelfaktivním významu. Odolávají testu teličnosti, neboť neodpovídají žádnému známému přechodu, není zřejmé, co by bylo jejich cílem (kde je *télos*) a není možné je přerušit testem přerušeni. Hypoteticky se zde nabízí možnost vytvořit z nich pátou lexikálně-aspektovou třídu, jak učinili P. M. Bertinetto a L. Dini (1995) či L. Brintonová (1998). To je ovšem myšlenka, kterou nechci podrobněji obhajovat a odkazuji na zmíněné autory i na mou kritiku k nim (1. 1. 2. 7.). Ve své práci narážím na jejich nominalizace ve VNP *faire un saut*, *avoir une secousse* apod. Ukazuje se, že na rozdíl od syntetického slovesa může být VNP prostředkem desambiguace. *Faire un saut* podrobněji testuji.

---

rysem, a to ve smyslu durativnosti způsobené iterativností. Autoři Bertinetto a Dini mluví o durativnosti v případě aktualizace iterativního významu (který označují za durativní) na úkor semelfaktivnosti u sloves dvojznačných jako *colpire* 'to strike', *lanciare*, *gettare* či *scagliare* 'to throw', *pugnalare* 'to stab' atd. (Bertinetto, Dini, 1995:1). V případě verbonominálního predikátu pak může být podobně nosná změna kategoriálního slovesa. Např. změna *avoir* ve větě „*Ce résultat a de l'importance*“ (stav) na *prendre*: „*Ce résultat prend de l'importance*“ (dynamická situace) (Vivès, 1984:173) je změnou „dynamizační“ ve smyslu přechodu od statičnosti k dynamičnosti.

⁹⁹ Terminologicky se tento rozsah neliší od klasifikace Zeno Vendlera (1957, 1967). Celkově se však přidržuji sémantické klasifikace a můj postup při zařazování do lexikálně-aspektových tříd zdaleka přesahuje rozsah infinitivu.

V souvislosti s lexikálně-aspektovými rozbory je třeba počítat s vysokou mírou dvojnácností a lexikálně-aspektového podhodnocení francouzských sloves. K jejich eliminaci dochází v kontextu, který je zároveň neodmyslitelnou součástí mých analýz. Právě větná úroveň je nezbytná pro zjišťování lexikálně-aspektových a obecně aspektových vlastností celku. O tom více pod názvem aspektová skladba, níže v této kapitole.

Gramatický aspekt považuji za rozdíl mezi perfektivností a imperfektivností¹⁰⁰. Hlavními zdroji mi jsou Laurent Gosselin (2005) a jeho usouvztažnění intervalu promluvy, situace a reference, dále Bernard Comrie (1976) a jeho sémantická definice gramatického aspektu.

Ve své práci nejčastěji časuji kategoriální sloveso v *passé composé*, dále používám *imparfait*. *Passé simple* se objevuje omezeně a zejména v souvislosti s citováním beletristických textů z InterCorpu. Spíše výjimečně komentuji *futur simple*, nebo nějaký jiný slovesný čas. Základní opozice je vlastní pouze minulým časům.¹⁰¹ Ostatně právě v minulosti se ukazuje největší potřeba aspektuálního rozlišení. Do francouzského povědomí pronikla tato gramaticko-aspektová opozice zejména pod názvy *accomplissement* versus *inaccomplissement* (složené versus jednoduché slovesné časy) a *sécant* versus *global* (*imparfait* versus *passé simple*). Osobně ale stavím do opozice perfektivní *passé composé* a *passé simple* vůči imperfektivnímu *imparfait*.

---

¹⁰⁰ Imperfektivnost značí zastavení situace v jejím průběhu, jindy má význam iterace či přímo zvyku. Př. *Faire + câlin*: zvyk - *Nous faisons un câlin à notre fils tous les jours*; *À cette époque, nous nous faisons des câlins souvent*, děj progresivní, zastavený v průběhu - *Nous faisons un câlin à notre fils au moment où elle est rentrée*.

¹⁰¹ I pro češtinu platí, že rozlišení perfektivnosti/imperfektivnosti není možné udělat důsledně ve všech časech. Perfektivní slovesa jsou omezena pouze na čas minulý a budoucí, nevyjadřují aktuální přítomnost a nelze jimi odpovědět na otázku „Co děláš právě teď?“. To souvisí s tím, že přítomný čas se typicky používá pro označení stavů, nebo dějů v průběhu (vlastnost imperfektiv). Pokud bychom ale chtěli tvrdohlavě trvat na tom, že přítomná forma perfektivního slovesa má vždy a výhradně význam futura, narazili bychom v některých následujících kontextech: „*Vejde se to tam*.“ „*Já se tady napracuji a nic z toho nemám*.“ (dokonavá slovesa, která mohou vyjadřovat neaktuální prezens, Kopečný). „*Kouří/Vykouří 20 cigaret denně*.“ jsou pro změnu slovesa zcela zaměnitelná (Mathesius) (Karlík, Nekula, Pleskalová, 2002:528).

Takto jednoduše stanovený protiklad, v němž perfektivní perspektivu zastupuje více méně shodně jak *passé composé*, tak *passé simple*, úplně přesně neodpovídá názoru J.-P. Cofaise (2002) ani Bernarda Comrieho (1976). Ti odlišovali mezi perfektem (francouzské *passé composé*) a perfektivem (*passé simple*). K jejich názorům se zde ještě krátce vrátím.

J.-P. Confais vysvětluje opozici mezi perfektností (perf) a perfektivností (prfv) rysem „totalnosti“, který je klíčovým definičním bodem perfektivnosti (prfv): pro *passé simple* dle jeho slov platí /+total/, pro *passé composé* /-total/. Oba slovesné časy jsou /-intérieur/ (2002:211). Je zásadní, jak si jeho slova vyložíme.

„Totality“ a „completedness“ jsou dva termíny z dílny Bernarda Comrieho, mezi nimiž je třeba udělat rozdíl. „Totalita“ se objevuje v definici perfektivnosti (prfv) a značí, že na situaci nahlížíme jako na celek.¹⁰² Naproti tomu „completedness“ není obecným definičním kritériem perfektivnosti (prfv), ale jen významovým důsledkem kombinace teličnosti s perfektivností (prfv) (Comrie, 1976:46).¹⁰³ „Completedness“ musí být součástí lexikálně-aspektových vlastností, pak se v perfektivním čase aktivuje.

Slova Jeana-Paula Confais je tedy třeba chápat v souvislosti s pojmem „totality“ ve smyslu výkladu perfektivnosti. Autor považuje *passé simple* za „totalní“, protože odkazuje ke kompletnímu průběhu, od začátku až do konce, zatímco *passé composé* nemůže být srovnatelně „totalní“, neboť pojímá i výsledný stav, což je vlastně fáze následující domnělý „konec“ (Confais, 2002:210-211). Confais myslel onou zavedenou aspektuální odlišností rozdíl v důsledkovém dopadu *passé composé*. Označení tohoto faktu termínem „total“ mi připadá poněkud nešťastné (právě z důvodu nutného a pečlivého odlišení od významu „completedness“). Možná by bylo vhodnější označit

---

¹⁰² Perfective = „the verbs presents the totality of the situation referred to without reference to its internal temporal constituency: the whole of the situation is presented as a single unanalysable whole with beginning, middle, and end rolled into one; no attempt is made to divide this situation up into the various individual phases” (Comrie, 1976:3).

¹⁰³ „[C]ertain logical deductions can be made from the aspect of a sentence referring to a telic situation that cannot be made from the aspect of a sentence referring to an atelic situation. For instance a perfective form referring to a telic situation implies attainment of the terminal point of that situation“ (...) as in French *il fit/a fait une chaise*, „both of which imply that the chair was completed”. [It] „may have given rise to the widespread view that perfectivity indicates completedness“ (Comrie, 1976:46, text a poznámka pod čarou).

passé composé za relevantní v přítomném čase, nebo termínem rezultativnost.¹⁰⁴ Přesto bych na rozdíl od J.-P. Confaise *passé composé* nikdy nespojovala s negativním rysem /-total/, což jej až příliš spojuje s *imparfait*. Zdá se mi vhodnější označit *passé composé* přinejmenším neutrálním /±total/. Předně si myslím, že „souvislost s přítomností“ není zdaleka vždy vyjádřena. Navíc s tím, jak ubývá možností přímé konkurence mezi *passé composé* a *passé simple*, pozbývá opozice mezi nimi na relevantnosti.

Výše vymezené rysy „totality“ i „completedness“ přisuzuji následujícím příkladům.

1)	<i>Max a mangé une pomme</i>	/+teličnost/ +completedness/ ±total/
2)	<i>Max a mangé cette pomme pendant dix minutes</i>	/-teličnost/ -completedness/ ±total/
3)	<i>Max mangeait une pomme</i>	/+teličnost/ -completedness/ -total/
4)	<i>Max mangea une pomme</i>	/+teličnost/ +completedness/ +total/

Francouzské větě typu *Max a mangé une pomme* (1) primárně rozumíme tak, že *Max (jedno) jablko snědl*.¹⁰⁵ Kompletní sněžení celého jablka je význam, který vyplývá z kombinace *passé composé* a telické situace. Platí /+completedness/. Význam úplného sněžení jablka /+completedness/ nenajdeme ve větě *Max a mangé cette pomme pendant dix minutes* (2).¹⁰⁶ Věta je atelicizovaná předložkovým spojením *pendant dix minutes*.

¹⁰⁴ Napanuje názorová shoda nad tím, zda je rezultativnost gramatickým aspektem (či jeho součástí), nebo aspektem lexikálním, nebo povahodějovým rysem (rezultativní skupina figuruje v Encyklopedickém slovníku češtiny (Karlík, Nekula, Pleskalová, 2002:568) ve výčtu povahodějových skupin, ovšem s určitými výhradami).

¹⁰⁵ Domnívám se, že ve francouzštině je problematika teličnosti silně spjata s výkladem determinace jména, pokud je toto aspektově relevantním prvkem. Teličnost této věty souvisí s její sémantickou příslušností k okruhu vzniku/zániku a s kvantizovaností jména *une pomme*. Požadavek na kvantizovanost jména znamená, že mluvčí musí *une pomme* interpretovat číselně jako *jedno jablko* (*une* = číslovka). V případě jiného výkladu tvaru, můžeme hypoteticky potkat významy atelické: jedl a už nejí, jedl (nějaké) jablko a už nejí (nějaké) jablko, jedl (nějaké) jablko a už jí něco jiného. Tyto interpretace rys /completedness/ postrádají.

¹⁰⁶ „[L]’interprétation comporte que la pomme n’a pas été entièrement mangée“ (Gross, M., 1980:75).

Z kombinace atelická situace + *passé composé* tento rys nevyplývá. Pokud je věta imperfektivní *Il mangeait une pomme*, tj. jedl (jedno) jablko a možná ho ještě jí (3), rys /+totalité/ se neuplatní. Perspektiva mluvčího je uvnitř situace.¹⁰⁷ Použití *passé composé* by dále mělo vykazovat odlišnost v rysu /totalité/ oproti *passé simple*: *Il mangea une pomme* (4). To je rozdíl, který jsem částečně zpochybnila. Dle Confaise by *passé simple* mělo být zcela odříznuté od přítomnosti /+total/, *passé composé* nikoliv /-total/. Nabízí se možnost vnímat *passé composé* v souvislosti s dopadem do přítomnosti, tj. mluvčímu je jasný důkaz o kompletním sněžení jablka, neboť na stole ještě leží okousaný ohryzek (v případě kompletního sněžení jablka), nebo okousané jablko (v druhém případě).

Povaha slovesného děje je třetím a posledním členem aspektové trojice. O povaze slovesného děje (Aktionsart) se rozepisuje Alexandr Vasiljevič Isačenko (1960), Eva Macháčková (1979) či Laurel Brintonová (1998). Konkrétní pojmy vhodné pro popis francouzského jazyka uvádím v tabulce. Jedná se o různé informace ohledně fáze, množství a kvality děje.

Ve VNP se povahodějové významy vyjadřují například ohýbáním počitatelného predikativního jméno v čísle (semelfaktivnost – iterativnost, př. *faire un saut - faire des sauts*), ale mohou je tam vnášet specifická kategoriální slovesa (například fáze, př. *la technologie prend de l'importance*), viz blíže Lexikogramatikové (kapitola 1.3.1.) i Jan Šabršula (1.3.2.). Mimo VNP vyjadřují fázi například fázová slovesa (*commencer, terminer, entamer*).

Kritérium	Vlastnost
Fáze děje	Ingrese
	Terminativnost
Modifikace kvantity děje	Semelfaktivnost

¹⁰⁷ Vnucením lexému /tout/ do věty s imperfektem stejně nevede k interpretaci kompletního sněžení. Věta *Il mangeait toute la pomme* značí opakování, nebo interpretace typu „jedl celé jablko, a to je pokrok, doposud mu jej maminka vždy krájela na kousky“.

I atelické věta „Max a mangé des pommes pendant dix minutes“ (Gross, M., 1980:75) může nějakou měrou obsahovat význam úplného sněžení. Předpoklad, že došlo k úplnému sněžení několika jablek, je ale odrazem plurálu a zejména naší představy o standardním způsobu jezení jablek.

	Iterativnost
Modifikace kvality děje	Intenzita
	Zdrobnění děje

Tabulka 10: Povaha slovesného děje

Tato tabulka není nutně uzavřená. Seznam povahodějových rysů může být v případě podrobné analýzy mnohem delší a detailnější. Například Encyklopedický slovník češtiny vymezuje v češtině na 26 různých povahodějových vlastností napojených převážně na různé prefixy (Karlík, Nekula, Pleskalová, 2002:567 a 188).

Detailněji je možné uvažovat v případě kvantity děje. Laurel Brintonová podrobněji vymezuje různé druhy opakování: iterativnost („*He sneezed three times*“), zvyk („*She drives to work*“), série („*She has gone to Japan three times*“), distributivnost („*The orchestra members entered the room (one by one)*“), generičnost („*Cows eat grass*“) (Brinton, 1998:41).

Sergej Tatevosov (2002) systematicky odlišuje tři termíny pro různý druh „začátku“: inchoativnost označuje začátek stavu (*John got tired* → odpovídající výsledný stav *John is tired* → *John* je hlavním argumentem); ingrese odkazuje k začátku atelického procesu, inceptivnost patří k telickým procesům.

Někdy se objevuje snaha zařadit mezi PsD i durativnost, která běžně figuruje mezi lexikálně-aspektovými rysy. Pak stojí v opozici k perdurativnosti značící časově omezené trvání. Bez zcela konkrétní potřeby v rámci analyzování nemám potřebu termíny rozkládat do více skupin.

Až dosud jsem definovala aspekt prostřednictvím tří jeho členů (LA, GA, PsD). Ve svých definicích jsem se pohybovala na úrovni sémantické (př. snaha definovat perfektivnost jako totalitu, z pohledu mluvčího, který se cítí stát mimo situaci), na úrovni lexikálně-sémantické (lexikální aspekt jako lexikálně zakódovaná informace) a na úrovni formální (formální prostředky využívané pro vyjádření gramatického aspektu). V tomto okamžiku tedy zatím chybí přinejmenším definice syntaktická, dále není jasné, jakou měrou se výše uvedená trojice podílí na tvorbě aspektové hodnoty. Za účelem vyřešení těchto bodů zavádím termín **aspektová skladba**.

Ve své práci nahlížím na aspekt jako na jakýsi součet aspektových hodnot všech aspektově relevantních členů věty. Tento postup označuji za aspektovou skladbu. Termín aspektová skladba má vypovídat o mém zájmu o syntaktickou rovinu neboli větnou

skladbu a zároveň o způsobu aspektového interpretování skladbou či skládáním ve smyslu sledování vzájemných interakcí všech aspektově relevantních prvků,¹⁰⁸ včetně přihlídnutí k pragmatice (ostatně otázka účelu vzniku výpovědi je aspektově více než patřičná).

Syntakticky relevantní jsou přístupy Manfreda Krifky i Raye Jackendoffa. Oba autoři se věnují lexikálnímu aspektu a popisují principy sekundární telicizace. Manfred Krifka přisoudil význam inkrementálnímu tématu. Podle něj platí, že pokud ve větě existuje určitý tematický vztah (inkrementalita), přenáší se referenční vlastnosti předmětu či jiného aspektově relevantního prvku na sloveso a potažmo na celou větu, a to v souladu s předpokládanou sémantickou shodou (sekundární telicizace). Ray Jackendoff možnosti (a)telicizace přisoudil čtyřem sémantickým okruhům (více v kapitolách 1.1.2.5. a 1.1.2.6.).

Z větné roviny se ovšem musí vycházet i při interpretaci zbylých dvou aspektů. Pouze v kontextu dokážeme plnohodnotně rozhodnout, jakou hodnotu má *imparfait* (průběh či iterace) či jaké povahodějové rysy mluvčí vyjadřuje (plurál počítatelného jména jako intenzita). Je známo, že existují slovesa podhodnocená z lexikálně-aspektového pohledu a o podhodnocenosti můžeme s trochou nadsázky mluvit i v případě některých slovesných časů (o *futur simple* se tvrdí, že může vyjadřovat jak perfektivní, tak imperfektivní aspektovou perspektivu). Kontext je nezbytně nutný.

Aspekt vnímám jako interakci gramatického aspektu, lexikálního aspektu a povahy slovesného děje. Je více než jasné, že mezi nimi vznikají různé důsledkové vztahy. Kombinovatelnost všech „tří aspektů“ bude značně široká, dá se očekávat, že svému mluvčímu poskytne co nejbohatší možnosti vyjádření.¹⁰⁹ Zároveň budou existovat

---

¹⁰⁸ Něco velmi podobného prohlašuje S. Tatevosov: „The main assumption of this approach is that the interpretation of a sentence is a result of the interaction of actionality with the aspectual meaning of a gram that figures in this sentence.” (Tatevosov, 2002:318)

Podobně Hana Filipová: „The strategy is to derive aspectual classes in a systematic way from the meaning of verbs in interaction with the properties of temporal modifiers, phasal verbs, verbal affixes, adverbs of quantification, tense operators, grammatical aspect operators as well as quantificational and referential properties of nominal arguments.” (Filip, 2011:1192 citace zbavená autorů a článků v závorkách).

¹⁰⁹ O opodstatnění tohoto postupu vypovídají následující příklady v češtině. VNP s kategoriálním slovesem může poskytnout početné aspektové kombinace: *provést analýzu, provést analýzy, provést analyzování*

různá sémantická omezení, nebude tedy možné slučovat „neslučitelné“ významy. Například platí, že určitá statická slovesa nemají *passé composé*: „*Le clocher regarde la falaise.*“ „*?*Le clocher a regardé la falaise.*“ (Gross, G. 1996:55). Rovněž víme, že není možné fázovat okamžiková slovesa jako *exploser*¹¹⁰: **La bombe a (commencé à + continué à + fini de) exploser.* Na druhou stranu je-li podmět této věty v plurálu, věta dává větší smysl: *Les bombes ont (commencé à + continué à + fini de) exploser.* (Vivès, 1993:12; Wilmet, 1980:62) apod.

Hlavním uměním je aspektová interpretace, zejména u některých méně častých kombinací, které vyžadují větší interpretační úsilí. Je zcela běžné narazit na větu *Max a traversé la rivière en trois minutes.* Věta „*Max a traversé la rivière pendant une heure*“ (Gross, M., 1980:75) není ničím agramatická a její tvůrce Maurice Gross ji interpretuje jako opakování (více kapitola 1. 1. 1. 7.). V souvislosti s těmito interpretacemi si pokládám poslední ovšem poměrně komplexní otázku. Věta *Max a traversé la rivière* je v důsledku vzato podhodnocená či dvojznačná (co do lexikálního aspektu). Primárně nás sice napadá telická interpretace (*en une heure*), ale ani atelické *pendant une heure* není vyloučené. Zde se ukazuje, že *en a pendant* fungují jako přímé (a)telicizátory. Otevírá se tedy otázka uplatnitelnosti *en a pendant* jako lexikálně-aspektových testů, otázka jejich spolehlivosti i jejich správného výkladu.

Testy *en / pendant* se ve francouzštině začaly používat pod vlivem angličtiny, kde k potvrzení (a)teličnosti slouží srovnatelné předložky *in a for*. Ve francouzštině jejich užití omezuje nemožnost zkombinování imperfekta s předložkou *pendant* (*Il emballait des cadeaux *pendant 3 ans*).¹¹¹

---

vs. *provádět analýzu, provádět analýzy, provádět analyzování.* Každá kombinace je možná a má svůj výklad.

¹¹⁰ Podobně můžeme zvažovat interpretace v češtině: *Bomba vybuchla. ?Bomba vybuchovala. Zrovna když bomba vybuchovala... / Jenda bomba vybuchovala rok co rok. Bomby vybuchovaly. Bomby vybuchly. Přísný otec vybuchl vzteky. Přísný otec vybuchoval vzteky.*

¹¹¹ Francouzský mluvčí nemá možnost, jak zkombinovat imperfektum a *pendant* (s výjimkou kombinace typu *tous les samedis matin, pendant une heure*, kde se *pendant* vlastně schová pod vyšší časový úsek): *Il faisait un gâteau *pendant 50 minutes.* Namísto imperfekta použije *passé composé*. Neznamená ale tato prostá záměna (z důvodu gramatické neslučitelnosti), že v těchto případech nakonec francouzskému

O spolehlivosti používání těchto předložek za účelem detekce (a)telicnost kolují jisté pochybnosti. Na příkladu věty *Max a traversé la rivière* jsem ukázala, že předložka *en* dokáže větu telicizovat a předložka *pendant* atelicizovat. Tento fenomén není nikterak vzácný, tutéž desambiguaci ukazují další příklady. A právě vlastní sémantický přínos těchto předložek ve větě je velkou překážkou jejich uznání za plnohodnotné testy. Podobný názor zastává i Dorota Sikora (2013), která se zajímá o předložkové spojení *en x temps* a jeho využití jako testu.¹¹² Autorka toto předložkové spojení navíc nepovažuje za plnohodnotný telicizátor, protože je údajně „detektorem“ jakéhokoliv ohraničení, telického i atelického:¹¹³

„Sémantiquement, en X temps ne permet pas de faire la distinction entre télécité et bornage. Cela n’a rien d’étonnant, puisqu’il s’agit d’une expression à caractère inclusif qui définit l’intervalle temporel dans lequel s’inscrit la situation décrite par le prédicat. Cela signifie que notre adverbial détecte simplement la présence d’une borne temporelle finale, mais ne permet pas de conclure qu’il s’agit d’une borne télécité.“ (Sikora, 2013:284)

Prozatím jsem nenarazila na vhodný příklad ani protipříklad. Celkově z toho ovšem vyplývá nutnost pečlivého zvažování role předložky *en* ve větě. Je samozřejmě

---

mluvčímu věta v *passé composé* (*Il a fait un gâteau pendant 50 minutes*) splyne svou hodnotou imperfekta (*Il faisait un gâteau*)? Odpověď neznám.

¹¹² Dorota Sikora (2013:281, 284) vysvětluje, jak má vypadat správný test přirovnáním k měření pH: indikátor pH nesmí měření nijak ovlivnit. To není případ předložky *en*, která se sama aktivně podílí na tvorbě významu a není tak neutrální.

¹¹³ Dorota Sikora zavádí rozdíl mezi telickým ohraničením (a) a ohraničením atelickým – prostorovým (b) a časovým (c). Rozdíl mezi telickým a atelickým ohraničením odůvodňuje odlišnými strukturálními vlastnostmi. Argumentuje tím, že pouze věta a) se může přeformulovat do trpného rodu, včetně možnosti použití trpného pasiva: „*le marathon de Paris est couru*“; „*le marathon de Paris s’est couru en avril dernier*“. Pouze tato formulace vypovídá o změně, o novém stavu věci (Sikora, 2013:278).

- a) „*Dans le civil, Christian G. Est un grand sportif qui a couru le marathon de Paris en avril dernier*“
- b) „*Nous avons couru 17 km hier...*“
- c) „*L’organisation par classe est la suivante : les CP-CE1 courent 30 minutes sur un circuit de 200 m, 2 élèves courent en même temps et afin d’assurer les relais à chaque tour, il est souhaitable de composer des équipes de 6 élèves.*“

(Sikora, 2013:278-279)

nezbytné sledovat, co „testujeme“. Dorota Sikora upozorňuje na zdánlivou nesrovnalost ve spojení časového údaje *en 2 minutes* se stavovou situací *tout est sec*: „*Avec son pinceau large, une seule couche suffit, et tout est sec en 2 minutes*“ (Sikora, 2013:281). Domnívám se, že toto spojení pouze dává důraz na výsledný stav. Každý mluvčí nutně chápe, že časový údaj ve větě měří čas usychání. Pokud bychom z takové věty chtěli usoudit, že stavy jsou telické, protože se pojí s *en*, bylo by to samozřejmě chybou. Uvažování o tom, k čemu se vlastně *en* pojí, je užitečné ve všech případech. Předložka *en* v následující větě zřejmě netestuje teličnost: *Dans ce magasin, des vendeurs ont emballé trois cadeaux *pendant 3 mois/en 3 mois*. Není tu žádná souvislost mezi dějem a časovým rozsahem. Děj netrval tři měsíce, tři měsíce jsou referenční dobou, za kterou se provádí statistika. Na podobné komplikace je třeba dávat pozor.

Jak se ukazuje, interpretace konkrétních výpovědí je velmi komplexní problematikou. Dále uvádím pět různě pozměňovaných kontextů v šestnácti větách. Tyto kontexty se točí kolem sémanticky zajímavých výpovědí typu *creuser un trou* či *dormir (pendant) tout le trajet*. Tyto kontexty se snažím různě telicizovat a při té příležitosti sleduji fungování předložek *en* a *pendant*. Všimám si, jak snadno se uplatňují a zda slouží za přímé (a)telicizátory. Sleduji, zda se *en* objevuje jako detektor atelické ohraničenosti a podobně. Následující analýzy jsou zároveň ukázkou aspektové skladby.

Obvázat zranění je význam, který je telický v souvislosti s „kvantizací“ předmětu přímého. V následující větě vycházíme z předpokladu, že lékař logicky ošetří všechna¹¹⁴ pacientova zranění (*tes blessures*). Telická věta v *passé composé* na rozdíl od věty v *imparfait* obsahuje význam kompletního ošetření, tj. obvázali jsme všechny rány, všechna tvá zranění.

1) *Nous avons pansé tes blessures.* /±total/ /+télique/ /+completedness/¹¹⁵

2) *Nous pansions tes blessures.* /-total/ /+télique/ /-completedness/

V následujících příkladech máme co do činění se vzorcem inkrementálního vzniku (1. okruh Ray Jacknedoffa) – (vy)kopání jámy: jáma postupně vzniká, děj končí jejím

---

¹¹⁴ Výraz typu *všechno* (*tous les N*, adjektivum *complet*) by mohly hypoteticky fungovat jako telicizátory. Ve svých rozborech si toho okrajově všimám.

¹¹⁵ „Completedness“ je termín Bernarda Comrieho (1976:46), je výsledkem kombinace teličnosti /+télique/ a perfektivnosti /+total/ a značí, že došlo k úspěšnému a kompletnímu obvázání všech ran.

vznikem. Problém, který se zde otevírá, souvisí s naší neznalostí toho, kdy má výkop končit. *Un trou* je podstatně méně ohraničené než *une pomme (manger une pomme)*. Příklady 3 a 4 jsou interpretovatelné s oběma předložkami. Pouze *en* značí, že je práce hotová, u *pendant* se očekává, že se v hloubení bude i nadále pokračovat, nebo se o výsledku nic neví.

3) *Il a creusé un trou en deux heures/pendant deux heures.*

4) *Il a creusé des trous en deux heures/pendant deux heures.*

V dalších větách upřesňuji, že se jedná o dvoumetrovou jámu (5) a o jámu od kostela k radnici (6) a sleduji, co se změní. Jak ukazují příklady, vyjádření přesné hloubky i ohraničení místa (odkud – kam výkop povede) větu kompletně telicizovaly (5 a 6).

5) *Il a creusé un trou de 2 mètres de profondeur en deux heures/*pendant deux heures.*

6) *Il a creusé une tranchée pour la canalisation depuis la mairie jusqu'à l'église en deux heures/*pendant deux heures.*

Dále testuji děj *zatloukání hřebíků*. Teličnost, resp. ateličnost do věty dodávají právě jen použité předložky *en* a *pendant*.

7) *En / pendant combien de temps a-t-il enfoncé le clou ?*

Otázka s *en* se ptá, za jak dlouho byl hřebík zatlučen neboli jak dlouho trvala cesta k cíli (zatluout jeden hřebík). Otázka s *pendant* zjišťuje, jak dlouho dotyčný zatloukal hřebík, tj. kolik času věnoval činnosti zatloukání, bez ohledu na jeho kompletní a úspěšné zatlučení. Pouze tato věta snese negativní dovětek (*et pourtant il n'a pas encore terminé*). Uhlazenější a logičtější je formulace časového údaje se slovesem *prendre*. Věty 8 a 9 jsou obě interpretovatelné. Nicméně změna determinace na neurčité *des clous* vyžaduje větší interpretační úsilí (např. do odjezdu zbývaly dvě hodiny, hrozně se nudil, chtěl zabít čas; tři minuty strávil zatloukáním hřebíků...).

8) *Cela lui a pris trois minutes d'enfoncer les clous.*

9) *Cela lui a pris trois minutes d'enfoncer des clous.*

Podobně (*u*)pečení *dortu* se k jedné či k druhé perspektivě příklání až při explicitním zapojení telického *en* či atelického *pendant*. Obě předložky jsou v obou větách možné.

10) *Il a fait un gâteau en 50 minutes / pendant 50 minutes.*¹¹⁶

11) *Il a fait des gâteaux en 50 minutes / pendant 50 minutes.*

Na závěr zkusím telicizovat *spánek*.¹¹⁷ K vyjádření telického kritéria nestačí vložit časový údaj s předložkou *en* (12). Pouze *pendant* je správné (ad 13). Sloveso *dormir* je samo od sebe atelické, problém vyřeší uplatnění jiného lexika (*recupérer* ve větě 14).

12) a. **Il a dormi en quelques heures.*

b. **Il a dormi comme un loir en trois heures.*

13) a. *Il a dormi pendant quelques heures.*

b. *Il a dormi comme un loir pendant trois heures.*

14) *Il a récupéré en quelques heures.*

Po vzoru čtvrtého sémantického okruhu Raye Jackendoffa se snažím vytvářet výpovědi ve smyslu „spát odněkud někam“ (například o pasažérovi ve vlaku), „spát až do cílové destinace“: *Tu as dormi tout le trajet, jusqu'à Hambourg.*

15) a. **Tu as dormi pendant tout le trajet, en trois heures, jusqu'à Hambourg.*

b. *Tu as dormi tout le trajet, pendant trois heures, jusqu'à Hambourg.*

Další variantou je telicizovat uvedením počtu prospaných kilometrů: *Elle a juste dormi sur 500 km grâce à un somnifère efficace.* Ani jedna z těchto variant nevyvodila telickou interpretaci.

---

¹¹⁶ Navrhuji kontextualizovat větu *Il a fait un gâteau pendant 50 minutes* takto: *Pepíček se věnoval pečení dortu přesně 50 minut, pak odešel hrát fotbal a dort dopekla jeho maminka.* Tato věta (*Il a fait un gâteau pendant 50 minutes*) kombinuje atelické hledisko (o cíli nic nevíme) s perfektivností (činnost skončila v minulosti, globální nadhled). Právě tato věta nám působí problémy při překladu do češtiny. Čeština zde totiž používá jediný prostředek pro vyjádření perfektivnosti i teličnosti; *upéct dort* je telické a perfektivní současně (*už nepeče*). Zřejmě bychom museli použít kombinaci *Pepa pekl dort* (atelické + imperfektivní), *ale už nepeče* (ukončení činnosti pečení).

¹¹⁷ Při volbě slovesa *dormir* mám na paměti češtinu a její bohaté možnosti v oblasti prefixů. Zkusím proto vytvářet věty odpovídající mimo jiné významu „prospat celý film“: *Elle a raté tout le film en ayant dormi *en une heure et demie de sa projection / pendant l'heure et demie de sa projection. Elle a dormi pendant tout le film.* Ani ohraničené děje (jeho ukončení z pravé strany) nevynutí záměnu *pendant* za *en*: *Ils ont pris jusqu'à l'appel du soir un repos bien mérité / Ils ont pris un repos bien mérité jusqu'à l'appel du soir. Ils ont pris un repos bien mérité pendant une heure, jusqu'à l'appel du soir. *Ils ont pris un repos bien mérité en une heure, jusqu'à l'appel du soir.*

- 16) a. *Elle a juste dormi pendant 10 heures, sur 500 km, grâce à un somnifère efficace.*
b. **Elle a juste dormi en 10 heures, sur 500 km, grâce à un somnifère efficace.*

Interpretace teličnosti/ateličnosti výpovědi je poměrně náročnou činností. Vše se odvíjí od schopnosti najít pro příslušnou kombinaci interpretaci, resp. najít možnost reálného užití. Pokud má rodilý mluvčí velkou fantazii, dokáže leccos interpretovat. Co se týče posouzení platnosti testů s *en* a *pendant*, musím uznat, že mi obě předložky slouží spíše k ilustraci (a)teličnosti než k jejímu přímému testování. Zkoumám vždy obě současně. Každý individuální výsledek doprovázím vlastní interpretací. Pokud jsou obě předložky přípustné, je testovaná věta podhodnocená a může mít obě interpretace. *Pendant* i *en* pak mohou sloužit k jejímu přímému (a)telicizování. Dále je zajímavé postupovat spíše negativním způsobem. Pokud platí **en/pendant*, žádný *télos* by neměl být z věty patrný. Pokud je to naopak *pendant*, které nenachází ve větě uplatnění (**pendant*), ověřuji její slučitelnost s *en* a abych mohla konstatovat její teličnost, zkusím aplikovat test přerušení. Výše uvedený postup aspektové skladby ve své práci aplikuji na verbonominální predikát s kategoriálním slovesem.

1. 2. Verbonominální predikát s kategoriálním slovesem

Ve své práci zkoumám aspektové možnosti verbonominálního predikátu s kategoriálním slovesem. Tento predikát je specifickou lexikálně-syntaktickou konstrukcí a na následujících řádkách jej představím. Postupně vytvořím přehled klíčové literatury o VNP, zavedu dva hlavní testy VNP a vysvětlím, co jsou sémantická rozšíření kategoriálních sloves. Právě tento závěrečný okruh otevírá již částečně otázku aspektu, neboť sémantická rozšíření jsou nositeli různých povahodějových rysů.

1. 2. 1. Terminologie a základní teoretická východiska

Verbonominální predikát s kategoriálním slovesem je víceslovné spojení obsahující více či méně sémanticky vyprázdňené kategoriální sloveso a predikativní

jméno.¹¹⁸ Typickým příkladem této syntaktické struktury jsou věty jako: *Paul a fait une traduction de ce texte. Il m'a donné l'autorisation d'adapter ses chansons. Il a donné une gifle à son fils.* Tyto příklady bývají v literatuře nejčastěji označovány jako analytický predikát (Daneš, Grepl, Hlavsa, 1987), verbonominální predikát (Radimský, 2010) či komplexní predikát (Kettnerová, 2017).

Termín analytický predikát je v české jazykovědě dobře zavedeným termínem. Objevuje se například v rámci koncepce dvourovinné valenční syntaxe Františka Daneše. Tomuto termínu rovněž dává přednost Eva Macháčková (1979), která z Danešova modelu vychází. Samotný termín odkazuje k faktu, že na rozdíl od „syntetických“ predikátů se část odpovídající predikátu vyjadřuje analyticky, tj. dvěma či více slovy. Takové analytické spojení může zahrnovat jakákoliv víceslovná spojení, vedle verbonominálního predikátu i jiné slovně-druhovné kombinace. Vedle specifického sponově-jmenného spojení se za analytický predikát mohou v extrémním případě označit i formy jediného slovesa typu *j'ai mangé*, kde se ovšem jedná o jediný morfologický tvar, či francouzské časové perifráze jako *je suis en train d'écrire*. V mém případě tedy považuji za přesnější zvolit termín verbonominální predikát, neboť přesněji vystihuje předmět mého zájmu, kombinaci *verbum + nomen*.

Ve francouzském prostředí je verbonominální predikát jedním z klíčových témat Lexikogramatické školy. Tato škola vychází z přesvědčení o provázanosti gramatiky a lexika a svou metodologii staví na výsadním postavení jednoduché věty v plném valenčním obsazení.¹¹⁹ Její zakladatel Maurice Gross uvádí, že problematika

---

¹¹⁸ V jiných terminologiích se objevují různé termíny. Kategoriální sloveso se nazývá slovesem „podpůrným“ (verbe support), „lehkým“ (light verbs) či „funkčním“ (Functionsverb). I predikativní jméno může mít jiná označení. Nejčastěji se zdůrazňuje jeho abstraktní (abstraktní jméno) či dějová povaha (dějové jméno). Označení dějové jméno si vyhradím až pro účely lexikálně-aspektové analýzy.

¹¹⁹ „Le terme de lexique-grammaire a été introduit par Maurice Gross en 1984. Les idées qui sont à l'origine du lexique-grammaire ont été formulées par M. Gross au cours des années 1960 : la séparation entre grammaire et lexique dans la description linguistique est contre-productive, ainsi que la priorité souvent donnée à la grammaire aux dépens du lexique ; (...).“ Společné lingvistické principy školy jsou definované takto: „les sens sont soigneusement distingués (exemples : manquer, place, voile) sur la base de critères distributionnels et transformationnels ; la phrase élémentaire est l'unité minimale d'étude, et la forme de la phrase est réduite à une forme prédicative et à un ensemble caractéristique d'arguments ; en particulier, on

kategoriálních sloves byla do lingvistického povědomí uvedena Z. S. Harrisem již v roce 1964, a to s úmyslem syntakticky podchytit ekvivalentní věty typu „*Bob a sauté = Bob a fait un saut*“ jako transformace nominalizací (Gross, M.; 1998:1). Existence více či méně synonymního vyjádření v podobě jednoslovného slovesného predikátu ale není podmínkou. Mnoho predikativních jmen nevzniká derivací ze slovesa a někdy je téměř nemožné najít odpovídající syntetické vyjádření (např. *faire des bêtises, faire une campagne contre le tabac, faire/commettre un crime*). Lingvisté působící v lexikogramatické škole rozpracovali problematiku verbonominálních konstrukcí v mnoha ohledech, ale jednou z nejviditelnějších zásluh je vypracování tabulek, které uvádí, jaká kategoriální slovesa odpovídají jakým predikativním jménům či dále zaznamenávají různé vlastnosti konstrukce, jako její typ (předložková/bezpředložková) či přípustnou determinaci apod. Zaznamenané údaje jsou v případě lexikogramatiků výsledkem introspekce rodilých mluvčích.

O metodologii lexikogramatické školy se opírá Jan Radimský (2010, 2012, 2014), přenáší ji na češtinu a italštinu a reviduje její závěry. Ve své práci detailně rozpracovává syntakticko-sémantické vlastnosti verbonominální konstrukce. Jeho teoretické závěry jsou navíc podloženy analýzou příkladů excerpovaných z Českého národního korpusu, což mu umožnilo přehodnotit některé běžně přijímané předpoklady, například o povaze predikativního jména.¹²⁰ Z jeho práce vycházím, zejména mne zajímají varianty kategoriálních sloves a míra depletivnosti slovesa nebo flexivní morfologie predikativních jmen.

Jedním z nejnovějších českých příspěvků k problematice VNP je článek Václavy Kettnerové (2017) vycházející z valenční teorie funkčního generativního popisu (FGP). Autorka se zajímá o syntaktické rysy verbonominálních predikátů, přičemž vychází

---

doit disposer de principes permettant de séparer les compléments essentiels (sujets et objets) des compléments non essentiels (adverbiaux, compléments circonstanciels) ; un jeu de transformations syntaxiques est établi expérimentalement et testé sur un vocabulaire étendu pour évaluer la reproductibilité des jugements d'acceptabilité.“ (LAPORTE, Éric. *Le lexique-grammaire* [online]. [Cit. 21.1.2018]. Dostupné z: <http://infolingu.univ-mlv.fr/DonneesLinguistiques/Lexiques-Grammaires/Presentation.html>.)

¹²⁰ Existuje obecně sdílená představa, že predikativní jméno ve VNP je vždy výrazně dějové. Ale četnost kombinace Verbum efficiendi s rezultativním jménem této představě výrazně protiče (viz Radimský, 2010:100 a 64-70).

z myšlenky, že distribuce valenčních doplnění kategoriálního slovesa a predikativního jména není náhodným procesem, ale že se řídí přesnými pravidly. Popis těchto pravidel si klade za cíl. Zásadní roli přitom sehrává koreference mezi doplněními predikativního jména a kategoriálního slovesa. Koreference je v jejím pojetí pojímána jako fenomén hloubkové struktury, k jejímuž konstatování v důsledku postačí znalost valenční vazby predikativního jména a kategoriálního slovesa (introspektivní posuzování přijatelnosti z testu koreference odpadlo).

1. 2. 2. Definice a zavedené testy

Definici verbonominálního predikátu s kategoriálním slovesem (př. *donner une gifle*) postavím na dvojí opozici. Vymezím ho jednak (a) vůči synonymnímu syntetickému predikátu (př. *gifler*) a jednak (b) vůči běžnému spojení obyčejného predikativního slovesa s jeho předmětem (př. *donner un bonbon*).

(a) Na rozdíl od syntetického slovesného predikátu je v případě VNP rozdělena lexikálně-sémantická a gramatická složka predikátu do dvou výrazů, mezi predikativní jméno a kategoriální sloveso. Predikativní jméno je sémantickým jádrem konstrukce a vytváří intenční pole, neboť na sebe váže argumenty a přisuzuje jim sémantické role (kromě případů s nulovým počtem argumentů). Kategoriální sloveso sice ztratilo svůj lexikální význam, ale je i nadále nositelem gramatických kategorií, jejichž prostřednictvím je zodpovědné za kongruenci (osoba + číslo) a aktualizaci (způsob + čas) (CzechEncy, Radimský, a. p. k. s., 2017).¹²¹ Kategoriální sloveso je navíc zodpovědné za dějové čtení jména, resp. celé verbonominální konstrukce. Pokud je predikativním jménem jméno rezultativní, pak platí, že „přítomnost kategoriálního slovesa v této struktuře transformuje rezultativní sémantiku na dějovou sémantiku VNP jako celku“ (Radimský, 2010:106).¹²²

---

¹²¹ V ideálním případě by existovalo jedno jediné kategoriální sloveso, které by do věty přineslo morfologické kategorie (osoba, číslo, čas) a aktualizovalo všechna predikativní jména.

¹²² Ještě výrazněji je to vidět v případě polysémných jmen. Např. *une douche* označuje jak zařízení (konkrétní význam), tak děj sprchování (Radimský, 2010:93). Jméno vstupuje do verbonominální konstrukce *prendre une douche*, které odkazuje jako celek k ději sprchování. Kategoriální sloveso můžeme

(b) Kdybych pracovala s korpusem a zcela automaticky vyhledala jakákoliv spojení slovesa a jména, dostal by se mi pod ruce velmi rozličný materiál. Pokud bych vyřadila přísudky jmenné se sponou a idiomatická spojení,¹²³ zůstala by mi k prozkoumání v podstatě škála příkladů, jejíž protipóly by tvořila na jedné straně běžná spojení sloves a jejich valenčních doplněních (běžné „predikativní“ sloveso) a na druhé straně skupina základních kategoriálních sloves („support considéré comme fondamental“ (Gross:1989:12)) s predikativními jmény.

←		→
„základní“ KS „VS de base“ <i>donner une gifle</i>	KS „rozšířená“ či „varianty“ „VS d’extension“ ou „variantes“ <i>coller une gifle</i>	běžné „predikativní“ sloveso „verbes distributionnels“ ¹²⁴ <i>donner un bonbon</i>
Vysvětlivky: kategoriální sloveso (KS), verbes supports (VS)		

Oba protipóly je praktické pozorovat vůči sobě navzájem. Mohou mít mnoho podob, v tom smyslu, že jejich jména mohou být předmětem přímým, nebo nepřímým a stát za předložkou. Zůstaneme-li pro zjednodušení u podoby sloveso plus předmět přímý, můžeme u verbonominálního predikátu s KS i predikativního slovesa pozorovat totožné syntaktické operace jako převedení do trpného rodu (1a a b), pronominalizace (2a a b), relativizace (3a a b) či koordinace (4a a b)¹²⁵ (Radimský, 2012:53; CzechEncy, Karlík, a. p., 2017).

---

v tomto smyslu označit za desambiguátor. Pokud je totiž jméno polysémní, v kombinaci s KS má ve své funkci predikativního jména výhradně význam dějový či rezultativní. Tématu polysémních jmen se podrobně věnuje Jan Radimský a na příkladech vysvětluje princip souběžné (*signer un contrat*) či oddělené (*prendre une douche*) aktualizace obou významů (2010:91-106).

¹²³ Připomeňme, že Maurice Gross se nevyhýbá komentování sponových sloves (např. 1998:3) a frazeologismy byly jedním z dalších témat, kterým se lexikogramatická škola věnovala.

¹²⁴ Základní terminologie například v M. Grossovi, 1998:1 či v R. Vivèsovi, 1984:161.

¹²⁵ Právě pohyblivost predikativního jména ve VNP je obrovskou výhodou verbonominálního predikátu, který tak má nezměrně větší možnosti co do aktuálního členění větného oproti syntetickému slovesu.

Verbonominální predikát s KS <i>Luc passe un contrat avec Paul.</i> ¹²⁶	Predikativní sloveso a předmět přímý <i>Luc rédige un contrat avec Paul.</i>
1a) <i>Le contrat est passé entre Paul et Luc.</i>	1b) <i>Le contrat est rédigé par Luc et Paul.</i>
2a) <i>Le contrat, Luc le passe avec Paul.</i>	2b) <i>Le contrat, Luc le rédige avec Paul.</i>
3a) <i>Le contrat que Luc passe avec Paul...</i>	3b) <i>Le contrat que Luc rédige avec Paul...</i>
4a) <i>L'employé qui passe un contrat oral ou informel, devrait demander un contrat écrit.</i>	4b) <i>La secrétaire rédige un contrat de travail ou d'apprentissage.</i>

Tím ale syntaktická podobnost končí. Jan Radimský (2012:53-54) upozorňuje, že dojde-li k překročení hranice jednoduché věty a tím k vytržení predikativního jména z přímého kontextu kategoriálního slovesa, je verbonominální spojení neakceptovatelné (5a). Na druhou stranu ale rodilý mluvčí připustil korektnost věty (6a).

5a) – **Qu'est-ce que tu passes avec Paul ? – ? Un contrat ?*

5b) – *Qu'est-ce que tu rédiges avec Paul ? – Un contrat ?*

6a) – *Qu'est-ce que tu passes avec Paul ? Un simple accord ou un vrai contrat ?*

Zcela zásadní otázkou však je, jak kategoriální slovesa od sloves predikativních rozlišit. K rozlišení slouží redukční test a test koreference argumentů, které vzešly z lexikogramatické základny a byly upravené Janem Radimským (2012:68-76).

Redukční test počítá se sémantickou vyprázdněností základních kategoriálních sloves, které je možné z věty odstranit za současného uchování sémantického invariantu. Běžný je postup relativizace (b.) a následného vypuštění slovesa (c.). Tímto testem tedy

---

¹²⁶ Do podobné opozice dává Vivès (1993:11) verbonominální *signer un contrat* a predikativní *rédiger un contrat*. Radimský (2010:91-92) ovšem analyzuje příklad «*Luc a signé un contrat avec Léa*» jako kategoriální a predikativní zároveň (za souběžné aktualizace významů), s odkazem na možný dějový („shodný projev vůle dvou stran“) i konkrétní („písemný dokument“) význam slova *smlouva*.

projdou beze zbytku pouze základní kategoriální slovesa, naopak predikativní slovesa není možné z věty odstranit, neboť jsou obdařena lexikálním významem.

- 7) a. „*Luc a de l'affection pour Monique.*“
b. „*L'affection que Luc a pour Monique.*“
c. „*L'affection de Luc pour Monique.*“

(Radimský; 2012:69)

Test koreference, tak jak jej představuje Jan Radimský, počítá s tím, že jeden sémantický argument může mít v rámci VNP různé syntaktické realizace. Jejich reference pak musí být totožná. Často se například stává, že se shoduje podmět kategoriálního slovesa s tzv. podmětem predikativního jména, pak mluvíme o koreferenci subjektů. V případě věty *Pierre fait un péché* upozorňuje Jan Radimský na tři možné pozice, které může *Pierre* obsadit. Je podmětem věty *Pierre fait un péché*, přívlastkem shodným *son péché* či neshodným *le péché de Pierre*. Jejich koreference musí být zachována a každé její porušení brání interpretaci, jak dokládá nepřijatelnost věty 8b.

- 8) a. „*Pierre fait un péché.*“
b. „**Pierre fait mon péché.*“

(Radimský, 2012:61)

V práci Václavy Kettnerové prošel test koreference další úpravou. V jejím pojetí se během testu nezkoumá možnost/nemožnost porušení koreference, ale pouze se označují všechna valenční doplnění kategoriálního slovesa, která jsou v koreferenci s valenčními doplněními predikativního jména.¹²⁷ Pracuje se s plně obsazenými valenčními vazbami. Test tak není podmíněný syntaktickou realizací. Přínos tohoto testování oceníme při práci se základními kategoriálními slovesy v pasivním rodě a s konverzními variantami základních sloves, viz níže.

Vedle redukčního testu a testu koreference argumentů se objevuje i další test, test dvojí analýzy. Tento test figuruje v lexikogramatických výzkumech a ve své práci jej uplatňuje a popisuje především Giry-Schneiderová (1978:37). Je nejjednodušší vysvětlit jej přímo na příkladech:

---

¹²⁷ Popis valencí je významným tématem FGP, viz anotace PDT či valenční slovníky VALLEX a PDT-VALLEX (Kettnerová, 2017:6).

- 9) a. „*C'est une enquête sur cette affaire que mène Paul*“
 b. „*C'est sur cette affaire que Paul mène une enquête*“
 c. „*C'est une enquête que Paul mène sur cette affaire*“
- 10) a. „*C'est l'enquête sur cette affaire que trouble Paul*“
 b. „**C'est sur cette affaire que Paul trouble l'enquête*“
 c. „**C'est l'enquête que Paul trouble sur cette affaire*“

(Giry-Schneider, 1978:25)

Test se opírá o syntaktické spojení komplementu *sur cette affaire* současně s kategoriálním slovesem *mener* i predikativním jménem *une enquête*, což prokazuje volnost pozice tohoto komplementu během extrakce *c'est... que*. S běžným predikativním slovesem nic podobného možné není (příklad 10). Jacqueline Giry-Schneiderová shledává, že různé příklady projdou zmíněnými testy různou měrou a vymezuje zaprvé slovesa s povinnou koreferencí a připouštějící dvojí analýzu, zadruhé slovesa s nepovinnou koreferencí a připouštějící dvojí analýzu a zatřetí slovesa, která projdou dvojí analýzou, ale jejichž koreference je vyloučena (více Giry-Schneider, 1978).

- 11) a. „*Paul a des illusions sur Marie*“
 b. *Ce sont des illusions que Paul a sur Marie*
 c. *C'est sur Marie que Paul a ses illusions*
- 12) a. „*Paul perd (?des + ses) illusions sur Marie*“
 b. **Ce sont des illusions que Paul perd sur Marie*¹²⁸
 c. *? C'est sur Marie que Paul perd ses illusions*

(Giry-Schneider, 1978:39)

Gaston Gross tvrdí, že možnost dvojí analýzy je jev velmi pravidelný v případě kategoriálních sloves *faire* a *avoir*, ale naopak poměrně komplexní v případě kategoriálního slovesa *donner*, kterým se sám nejvíce zabývá (Gross, G., 1989:46).

- 13) a. „*Luc a donné une réponse à cette interrogation*“
 b. „*C'est une réponse à cette interrogation que Luc a donnée*“
 c. „*C'est une réponse que Luc a donnée à cette interrogation*“
- 14) a. „*Les soldats ont donné la charge à l'ennemi*“
 b. „**C'est la charge à l'ennemi que les soldats ont donnée*“

---

¹²⁸ Paul idéalisait Marie au plus au point, mais

c. „**C'est la charge que les soldats ont donnée à l'ennemi*“

(Gross, G., 1989:46)

Upozorňuje, že se test extrakcí uplatňuje tam, kde je možné kontrastivní užití, sémanticky vlastně vybíráme jedno řešení na úkor druhého. Příklady, které tuto interpretaci nesou, nepřipouští dvojí analýzu. Například upozorňuje na případy vnitřního předmětu *chanter un chant*, k němuž by bylo těžké hledat významový kontrast. Naopak akceptovatelnost dvojí analýzy často pozitivně ovlivňuje modifikování predikativního jména adjektivem či jakýmkoliv jmenným komplementem.

15) „? *C'est un chant que Luc a chanté*“

16) „*Ce n'est pas un chant patriotique que Luc a chanté, c'est un chant folklorique*“

(Gross, G., 1989:50)

Dvojí analýzu dále nesou konstrukce, které se chovají jako ustálená spojení. Gaston Gross upozorňuje na vazby, které nesou variaci determinantu a ustálily se na povinném užití jednoho jediného determinantu (nulový člen, nebo přivlastňovací determinant apod.). Tento fakt negativně ovlivňuje pohyblivost jména a tím mu brání v uplatnění ve dvojí analýze.

Dvojí analýza potvrzuje dvojí vazbu na jméno i sloveso zároveň. Takovou dvojí vazbu ale najdeme jen u některých verbonominálních spojení a test mi neposlouží k systematickému odlišení základních a rozšířených kategoriálních sloves různého typu. Hranice je stanovená jinak, v souvislosti s pohyblivostí jména apod. Nevýhodou dvojí analýzy je navíc omezení na takové verbonominální konstrukce, které obsazují klíčovou pozici dvojité napojitelného komplementu. V důsledku toho se v mé práci stává rozklad do dvojí analýzy jen přidruženou testovatelnou vlastností verbonominálních konstrukcí.

1. 2. 3. Syntaktické varianty základních kategoriálních sloves a jejich testování

Základní kategoriální slovesa mohou mít různé diatezové alternace. Jan Radimský se velmi podrobně věnuje podobě verbonominálních konstrukcí, resp. sleduje, jak je syntakticky realizováno predikativní jméno i jeho argumenty. Výsledkem je čtyřčlenná typologie, kde vedle základní konstrukce figuruje konverzní, kauzativní a nenominativní verbonominální konstrukce (více CzechEncy, Radimský, a. p. k. s., 2017). Ve své práci

naražím pouze na konverzní syntaktické varianty a ve svém popisu se tedy omezují jen na ně.

Konverzní konstrukce jsou tématem práce Gastona Grosse. Jedná se o zvláštní typ verbonominální konstrukce vzniklý konverzí. Autor definuje konverzi jako postup, při kterém se vymění argumenty, aniž by došlo ke změně „predikátu“¹²⁹ (Gross, G., 1989:9). Má-li být zachován konverzní vztah mezi dvěma větami, nesmí mezi nimi dojít ke změně „predikátu“ ani ke změně významu. „Predikátem“ se myslí jádro věty (ve VNP je „predikátem“ predikativní jméno) a jeho definičním znakem je schopnost mít argumenty. Grossovo pojetí konverze snad nejlépe vyložím, uvedu-li jeho vlastní příklady. Z následujících vět je v konverzním vztahu podle G. Grosse pouze poslední dvojice. U první dvojice dochází ke změně predikátu, u druhé ke změně významu. Pouze třetí dodržuje obě vyžadovaná pravidla.

17) a. „*Luc a vendu une voiture à Max*“

b. „*Max a acheté une voiture à Luc*“

18) a. „*Max agace Luc*“

b. „*Luc agace Max*“

19) a. „*Paul donnera une gifle à Luc*“

b. „*Luc recevra une gifle de (E + la part de) Paul*“

(Gross, G., 1989:9-10)

Právě dvojice sloves *donner – recevoir* (zde *une gifle*) stojí u celé řady verbonominálních spojení v konverzním vztahu, ale Gaston Gross odhalil mnoho podobných konverzních dvojic, např. *faire – recevoir (compliment, avances)*, *faire – subir (contrôle, anesthésie générale)* a další (Gross, G., 1989:13-14). Intuitivně jistě vnímáme, že konverzní typ si je se základním kategoriálním slovesem velmi blízký. Redukční test vede ke stejnému výslednému znění pro základní i konverzní predikát (příklad 20). Testování koreference (příklad 21) brání nerealizovatelnost požadovaného syntaktického obsazení, oba příklady a. i b. zní přinejmenším velmi neohrabaně.

20) *Un compliment de la part de Pierre à sa collègue allemande Eva*

---

¹²⁹ Originální znění « nous définissons la conversion comme la permutation des arguments, sans qu'il y ait changement de prédicat. Les deux conditions sont nécessaires. » (Gross, G., 1989:9)

- a. *Pierre a fait un compliment à sa collègue allemande Eva*
  - b. *Eva a reçu un compliment de la part de son collègue Pierre.*
- 21) a. ? *Eva a reçu son compliment à elle.*¹³⁰
- b. **Eva a reçu ton compliment de la part de son collègue Pierre.*

Jan Radimský doporučoval postupovat při testování takto: „K vymezení a.p.k.s. jiného než základního typu je proto vhodnější testovat nejprve a.p.k.s. základní (existují-li) a od něj teprve transformačně odvodit typy ostatní. Např. na základě testovatelného a.p.k.s. *dát facku* (v *Eva dala Petrovi facku*) se dá odvodit, že konstrukce *dostat facku* (v *Petr dostal od Evy facku*) je a.p.k.s. konverzního typu, protože zachovává sémantický invariant, ale mění syntaktickou podobu argumentů; podobně *padla facka* bude a.p.k.s. nenominativního typu (*padla facka /mezi Lukášem a Evou/*).“ (CzechEncy, Radimský, a. p. k. s., 2017).

Václava Kettnerová uplatňuje test koreference na abstraktnější rovině. Pro splnění podmínky koreference ji stačí konstatování koreference mezi valenčními doplněními v hloubkové struktuře bez ohledu na jejich povrchověsyntaktickou realizaci. Podmínkou je koreference tzv. konatele predikativního jména s některým valenčním členem kategoriálního slovesa. Tento posun umožňuje dle slov autorky eliminovat subjektivitu, ale především testovat nejen základní KS v aktivním (23a.) a v pasivním rodě (23b.), ale i jejich konverzní protějšky (23c.) (Kettnerová, 2017:8):

- 22) „*velitelů_{ACT} rozkaz vojákům_{ADDR} střílet*“
- 23) a. „*Velitel_{ACT} dal vojákům_{ADDR} rozkaz střílet*“
- b. „*Vojákům_{ADDR} byl od velitele_{ACT} dán rozkaz střílet*“
- c. „*Vojáci_{ACT} dostali od velitele_{ORIG} rozkaz střílet*“

Aktant *velitelů_v* z věty 22) se koreferenčně vztahuje k agentu ACT kategoriálního slovesa obsazeného na pozici subjektu (23a.), nepřímého předmětu (23b.) a k původci děje ORIG konverzní konstrukce (23c.).

Vzhledem k tomu, že je takto prezentovaný test nezávislý na syntaktickém provedení, dokáže konstatovat koreferenci i tam, kde nelze přistoupit k syntaktické

---

¹³⁰ Byly vyřčené různé komplimenty, Eva dostala správně ten svůj.

realizaci klíčového argumentu. Konkrétně je to vidět na větě 24b), kde je snaha vyjádřit dativní komplement (teoreticky koreferenční s podmětem) blokována čistě syntakticky.

24) a. *Lukáš dostal facku od Evy*

b. *Lukáš dostal facku *Lukášovi/*Markovi*

(CzechEncy, Radimský, a. p. k. s., 2017)

Oproti tomu definice V. Kettnerové počítá jen s jedinou definiční podmínkou, a sice, že „[kategoriální] sloveso vyžaduje koreferenci některého ze svých valenčních doplnění s konatelem predikativního jména (požadavek na koreferenci dalších doplnění může, ale nemusí být přítomen)“ (Kettnerová, 2017:7). Tato podmínka je splněná, neboť aktant predikativního jména koreferuje s původcem ORIG kategoriálního slovesa.

facka: ACT (nositel děje; či), ADDR (recipient; komu) → *Evina*_{ACT} *facka* *Lukášovi*_{ADDR}

dostat: ACT (agens; kdo), CPHR (predikativní jméno; co), ORIG (původce, od koho)¹³¹

→ *Lukáš*_{ACT} *dostal facku*_{CPHR} *od Evy*_{ORIG}

Upřednostňování práce s jazykově strukturovaným významem na hloubkové rovině údajně vnáší světlo i do problematiky utváření povrchovésyntaktické struktury verbonominálního predikátu. „Počet povrchovésyntakticky vyjádřených valenčních doplnění ve větné struktuře s komplexním predikátem¹³² je typicky určen počtem sémantických participantů. Sémantické participanty jsou (až na kauzátoru (...)) dány predikaticním jménem. Jedna valenční pozice funkčního slovesa je navíc rezervována pro predikativní jméno.“ (Kettnerová, 2017:11)

Základním pilířem utváření verbonominální konstrukce je valence kategoriálního slovesa a predikativního jména na hloubkové rovině. Kategoriální sloveso bývá charakterizováno ztrátou lexikálně-sémantických rysů a nepřítomností sémantických participantů (s výjimkou kauzátoru). Jak ale tedy určit jeho valenční vazbu? Kettnerová tvrdí, že pro valenční rámec kategoriálních sloves je typická formální shoda s valenčním rámcem jejich predikativních protějšků (Kettnerová, 2017:9).

---

¹³¹ Nezachovávám plnohodnotný systém přepisu a zkratk FGP. Zde převzaté zkratky: ACT - konatel, ADDR - adresát, ORIG - původ, PAT – patients, CPHR – sémantická stránka verbonominálních konstrukcí, tj. predikativní jméno.

¹³² Autorka dává přednost termínu *komplexní predikát* místo verbonominální predikát.

Mechanismus utváření VNP dále krok po kroku popisují následující čtyři body.

Do povrchověsyntaktické struktury VNP se promítne:

- (i) valenční doplnění kategoriálního slovesa odpovídající predikativnímu jménu
- (ii) valenční doplnění kategoriálního slovesa nesoucí roli kauzátoru (pokud je vyjádřena, typická v kauzativních strukturách)
- (iii) každé takové valenční doplnění kategoriálního slovesa, které koreferuje s některým doplněním predikativního jména
- (iv) každé takové valenční doplnění predikativního jména, která nekoreferují s žádným doplněním kategoriálního slovesa

(Kettnerová, 2017:11-12)¹³³

Já se snažím aplikovat výše popsany postup na problematický příklad *mít důvěru ke komu* oproti *dát důvěru komu* (Macháčková, 1979:71-72 a Radimský, 2010:30). Není zde jasné, proč se jednou uplatní vazba s předložkou k/ke, zatímco podruhé je vazba dativní. U těchto podobných příkladů se uplatňuje rozdílná rekce při zachování stejného predikativního jména a při změně kategoriálního slovesa.

25) *Společnost má důvěru ke špatnému prodejci.*

26) *Společnost dala/vyslovila důvěru špatnému prodejci.*

V tomto postupu nehraje roli valenční vazba syntetického slovesa důvěřovat, ale je třeba věnovat pozornost valenci kategoriálních sloves *mít* a *dát* a valenci predikativního jména *důvěra*.

důvěra: ACT (nositel děje; koho), ADDR (recipient; ke komu)

mít: ACT (nositel děje; kdo), CPHR (predikativní jméno; co)

dát: ACT (agens; kdo), CPHR (predikativní jméno; co), ADDR (recipient; komu)

Dle bodů (i) – (iv) se na povrch dostane predikativní jméno a kauzátor, je-li vyjádřen. V tomto kroku si oba případy *mít/dát* počínají stejně. Rozdíl přichází s bodem

---

¹³³ Tyto body zhruba odhalují postup, jakým se do verbonominálního predikátu dostávají jeho valenční členy. Dost frekventovanou výjimku, kterou Kettnerová zmiňuje v 8. kapitole, tvoří přivlastňovací zájmeno, které se do věty dostává nad rámec vymezeného postupu. Pokud se v postupu počítá jen s tím, že se do VNP dostane pouze takové doplnění predikativního jména, které nekoreferuje s žádným doplněním kategoriálního slovesa, vyjádření přivlastňovacího zájmena vybočuje:

(iii). Do VNP se totiž dále dostávají taková valenční doplnění kategoriálního slovesa, která mají odpovídající koreferenční protějšek ve valenci jména (tak dochází k jeho sémantickému saturování). Počet valenčních členů kategoriálního slovesa *mít (důvěru)* a *dát (důvěru)* není stejný, což se v důsledku projevuje odlišnou realizací. Dativní vazba (komu) se do konstrukce *dát důvěru* dostává právě v tomto okamžiku, jako součást valenční vazby slovesa *dát*. Naopak vazba předložková (*ke komu*) se do konstrukce *mít důvěru* dostává s predikativním jménem, a to dle bodu (iv).

Podobně postupuji ve francouzštině. Do VNP *faire le calcul* se dostává predikativní jméno *calcul* (bod i), z valence slovesa se do VNP dostávají všechny valenční členy koreferenční s valenčními doplněními predikativního jména, zde *la compagnie* (iii). V poslední fázi VNP obohatíme o ty obligatorní valenční členy, které má jméno navíc, tj. *du poids* (iv.). Porovnáním valencí vidíme, že aktant predikativního jména je koreferenční s agentem slovesa, čímž je splněna podmínka koreference ustanovující VNP s kategoriálním slovesem.

faire le calcul: La compagnie aérienne fait le calcul du poids réel des passagers.

le calcul: ACT (nositel děje; par qui), PAT (patients; de quoi) → le calcul du poids par la compagnie

faire: ACT (agens; qui), CPHR (predikativní jméno; qu'est-ce que) → La compagnie fait le calcul

V případě *mener une enquête*, se ze slovesných doplnění dostává do verbonominálního spojení predikativní jméno a koreferenční slovesný agens *Paul*. Predikativní jméno si přináší vazbu s předložkou *sur*. Podobně jako v předchozím případě, je aktant predikativního jména koreferenční s agentem slovesa.

mener une enquête: Paul mène une enquête sur cette affaire.

enquête: ACT (nositel děje; de qui), PAT (patients; sur quoi) → une enquête de Paul sur cette affaire

mener: ACT (agens; qui), CPHR (predikativní jméno; qu'est-ce que) → Paul mène une enquête

1. 2. 4. Sémantická rozšíření kategoriálních sloves a postupy, jak se jich dopátrat

Doposud jsem se opírala o představu úsečky, jejíž krajní body tvořila základní kategoriální slovesa a predikativní slovesa. Obě strany jsou odlišitelné zejména redukčním testem a testem koreference argumentů. Pro účely zkoumání aspektu ve verbonominálním predikátu je ovšem nanejvýš zajímavá ona šedá zóna vyplňující prostor mezi oběma krajními póly, protože právě v ní se nachází aspektově relevantní kategoriální slovesa (dále kapitola 1. 3.). Tuto zónu pojmenovávám po vzoru lexikogramatiků jako kategoriální slovesa rozšířená (*supports d'extension*). Nejedná se však o homogenní skupinu. Skutečnost zřejmě nejlépe zachytí skalární interpretace, která označuje základní kategoriální slovesa za ta, co vykazují nejvyšší stupeň desémantizace.¹³⁴

Rozšířená kategoriální slovesa přináší do věty na rozdíl od základních KS nejrůznější sémantické obsahy a jako taková nejsou z věty vymazatelná během redukčního testu z důvodu vzniklého sémantického ochuzení. Následující čtyři věty ukazují, jak oběma testy prochází základní (27) a rozšířené (28) kategoriální sloveso. To druhé z nich sice vyžaduje koreferenci a splňuje test koreference (28a), ale není z věty plně odstranitelné a v důsledku jej tedy prozradí redukční test (28b):

27) a. „*Cette nouvelle a (*ton + son + une certaine) importance chez les écologistes*“

b. „*L'importance de cette nouvelle chez les écologistes*“

28) a. „*Cette nouvelle prend (*ton + son + une certaine) importance chez les écologistes*“

b. „*L'importance prise par cette nouvelle chez les écologistes*“

c. *L'importance de cette nouvelle chez les écologistes* ≠ *L'importance prise par cette nouvelle chez les écologistes*

---

¹³⁴ Podobnou míru desémantizace najdeme ale i u konverzních verbonominálních predikátů. Konverzní kategoriální slovesa (stejně jako kauzativní a nenominativní typy), jakožto syntaktické varianty základního kategoriálního slovesa, si můžeme na uváděné přínce představit hned po boku základních verbonominálních spojení.

Maurice Gross (1998) klasifikuje rozšířená kategoriální slovesa podle druhu významů¹³⁵, které do věty přináší. V souhrnu mohu uvést, že se jedná o tyto významy:

- Stylistické zabarvení: „*Luc (berce + caresse + nourrit) le projet de partir.*“
- Fáze slovesného děje: „*Ce texte (prend + perd) de l'importance*“
- Konjunkce: „*Luc partage avec Léa la confiance en Bob*“ oproti „*Luc a confiance en Bob et Léa a confiance en Bob*“
- Kvantita a kvalita slovesného děje – intenzita, exteriorizace, míra
Intenzita: „*Luc (déborde de + déploie) de l'énergie*“ oproti „*Luc a de l'énergie*“
Exteriorizace: „*Luc (manifeste + montre) du courage*“, „*Cet acte témoigne du courage de Luc*“ oproti „*Luc a du courage.*“

(Gross, M., 1998:3-13)

Ze všech těchto sémantických obsahů mi přísluší věnovat se těm, co spadají pod povahu slovesného děje, tj. fázi, kvalitu a kvantitu. Postupy, jakými se lexikogramatičtí autoři dobírají k těmto rozšířeným verbonominálním predikátům neboli k variantám základních kategoriálních sloves, jsou dva. (I.) První postup využívá mravenčí práce, která byla za dlouhá léta uskutečněna, a opírá se o zaznamenané „synonymní“¹³⁶ řady kategoriálních sloves. Vychází se z principu, že jedno predikativní

---

¹³⁵ Lexikogramatikové používají při prezentaci významů rozšířených kategoriálních sloves dva problematické termíny: „aspekt“ a „modalita“ (v originálu „aspect“ a „modalité“). „Aspektová“ rozšíření jsou fáze děje a „modalita“ zahrnuje různou kvantitu, kvalitu, ale i další nejrůznější významy. Takto pojatý „aspekt“ a velká část „modality“ spadá v mém pojetí pod povahu slovesného děje, což také ve výčtu uvádím. V Grossově pojetí sémantických rozšíření figuroval ještě jeden další význam, kauzativita: „*La nouvelle a donné du courage à Luc*“ oproti „*Luc a du courage*“ (Gross, M.; 1998: 6). Já jsem kauzativitu zařadila již mezi syntaktické varianty. Kauzativita s sebou sice přináší jistý nový význam, ten je nicméně dán vložím kauzátoru. Tato sémantická role je v podstatě spíše externím členem v tom smyslu, že nepatří do valenční ani intenční vazby predikativního jména.

¹³⁶ Situace, že by kategoriální slovesa rozvíjející jedno predikativní jméno byla skutečně synonymní, by nastala v okamžiku, kdy by příslušná slovesa byla všechna zcela zbavená významu. Právě jsme si ale ukázali, že mnohá z nich se liší co do stylového zabarvení či povahy slovesného děje. Otázka vztahu mezi slovesy u jednoho a téhož predikativního jména bývá v lexikogramatických pracích občas položena, viz Giry-Schneiderová (1978:34): Kategoriální slovesa příslušící ke konkrétnímu predikativnímu jménu se

jméno je zpravidla aktualizováno více kategoriálními slovesy. Tato slovesa tvoří čistě synonymní řadu, ale liší se právě zmíněnými významy.

29) „*Paul (a + éprouve + ressent + nourrit + affiche) de la haine pour la tyrannie.*“

30) „*Paul (a + mène + prolonge + conduit + entreprend + ouvre + envisage + entame + commence + lance + attaque + poursuit)*¹³⁷ *une discussion avec Marie.*“

(Giry-Schneider, 1978:31)

Při porovnávání vlastností takovýchto řad kategoriálních sloves je možné narazit na zdánlivou pravidelnost. Například Robert Vivès (1984) si všímá, že sloveso *prendre* vystupuje často jako „inchoativní“ varianta kategoriálního slovesa *avoir* a zvolenou opozici detailněji zkoumá. Právě v jeho práci se prokazuje, jak je důležité uplatňovat základní lexikogramatický princip, a sice práci s větou jako základní jednotkou. Ne každé sloveso *prendre* se totiž dá automaticky označit za inchoativní. V mnohých případech je základním kategoriálním slovesem a inchoativní význam zcela postrádá. Například ve větě „*Luc prend une revanche éclatante sur Max*“ se zcela určitě nejedná o fázovou variantu slovesa *avoir*, které by se ani v přítomném čase nepoužilo. Ve větě „*Luc a (eu + pris) une éclatante revanche sur Max*“ se pro změnu sloveso *avoir* interpretuje jako *obtenir* a jeví se jako výsledek předešlého děje s *prendre*.¹³⁸

(II.) Druhý postup, jak se dopátrat rozšířených kategoriálních sloves obdařených významem, vychází z originálního nápadu J. Giry-Schneiderové. Ta se opírá o verbonominální predikáty s kategoriálním slovesem, které umožňují dvojí analýzu

---

zdají být roztřiditelná do sémanticky homogenních tříd, ale nejsou přece jen synonymní. Mnohé z nich jsou metaforami, což navíc jednoznačně dokazuje, že takovéto slovesné seznamy jsou otevřené.

¹³⁷ Uvedená slovesa jsou nejrůznější povahy. Podle J. Giry-Schneider všechna projdou dvojí analýzou (více její článek z roku 1978).

¹³⁸ Obdobně se chová konstrukce *prendre décision*: „*Luc [a eu = a pris] une décision stupide.*“ „*Luc [*a + prend] une décision stupide.*“ „*Luc [a = prend toujours] des décisions stupides.*“ Zajímavý je příklad s predikativním jménem *l'initiative*. Na něj napojené sloveso *prendre* se může chovat buď jako základní kategoriální sloveso, nebo jako inchoativní rozšíření slovesa *avoir*. Tento druhý případ odhalíme mimo jiné tak, že dalším fázovým (konkrétně opačným) rozšířením bude terminativní sloveso *perdre*: „*Luc [a + prend] de l'initiative depuis qu'il est encouragé par Max*“ a zároveň „*Luc a perdu toute initiative depuis qu'il a été blâmé par Max*“. (Vivès; 1984:171-173).

a příslušná slovesa nahrazuje slovesy opačného významu. Vytváří tak systematické opozice, ve kterých první konstrukce (31a) snese dvojí analýzu, zatímco druhý člen (31b) pouze zachovává koreferenci a dvojí analýzu neumožňuje:

- 31) a. „*Paul lance des calomnies contre Marie.*“
- b. „*Paul retient des calomnies contre Marie.*“
- c. „**C'est contre Marie que Paul a retenu des calomnies.*“
- d. „**Les calomnies que Paul a retenues contre Marie sont graves.*“
- e. „*Paul a retenu ses calomnies contre Marie.*“
- f. „*?Paul a retenu les calomnies de Jean contre Marie.*“

(Giry-Schneider; 1978:38)

Při rozboru konstrukce opačného významu „*retenir des calomnies*“, pozorujeme, že klíčový komplement „*contre Marie*“ již nezávisí na ničem jiném než na jméně, které rozvíjí, a není možné jej umístit mimo predikativní jméno (31c, d) (l'analyse en GN compact, 1978:37). Příklady 31e a f poukazují na stále platnou koreferenci podmětů. Zásadní ale je, že takto vytvářená opozice ovlivňuje povahodějové vlastnosti konstrukce, přičemž první člen opozice (*lancer*) vyjadřuje začátek či průběh děje, druhý člen (*retenir*) jeho ukončení či přerušení.

1. 3. Aspekt ve verbonominálním predikátu

V následujících odstavcích nejprve upozorním na hlavní myšlenky, které již byly o aspektu ve verbonominálním predikátu napsány. Takových studií existuje poměrně málo. Nejbohatším takovým zdrojem jsou lexikogramatické práce, jejichž příspěvky k tématu aspektu představím na prvním místě. Další zdroje, které spojují studium aspektu a verbonominálních konstrukcích, tak obvykle činí sekundárně, vedle jiných dominantních cílů. I přesto obsahují významné myšlenky, které zde nastíním.

1. 3. 1. Aspekt v lexikogramatických pramenech

Pokud se zajímáme právě a pouze o aspekt ve verbonominálním predikátu, mohou pro nás být zajímavým vodítkem již samotné nadpisy některých lexikogramatických článků či kapitol. Maurice Gross vystupuje v r. 1978 na konferenci v Metách s tématem

Deux remarques sur l'aspect (článek vychází v roce 1980), Jacqueline Giry-Schneiderová vydává článek *Interprétation aspectuelle des constructions verbales* (1978), Robert Vivès se věnuje kategoriálním slovesům *avoir a prendre* a pojmenovává svůj článek *L'aspect dans les constructions nominales predicatives (...)* (1984). Zájem o aspekt pokračuje i v devadesátých letech například prací Gastona Grosse (1996), ve které publikuje své závěry k aspektové slučitelnosti. Článek Maurice Grosse *La fonction sémantique des verbes supports* (Gross, M.; 1998) sice na první pohled nevyovídá nic o aspektu, ale jeho přečtením zjistíme, že sémantický obsah kategoriálních sloves „*fonction sémantique des verbes supports*“ odkazuje mimo jiné k obsahu aspektovému. Co se ale skrývá za termínem aspekt?

Snad jediný bibliografický odkaz k teorii aspektu, který v uvedených lexikogramatických studiích najdeme, nás navádí na W. Frawleyho, který vysvětluje aspekt jako informaci o vnitřní povaze rozvoje události (Gross, G.; 1996:61). Nicméně, i přes nedostatečné ukotvení pojmu aspekt můžeme pochopit, že lexikogramatické práce rozumí termínem „aspekt“ především to, co já označuji za povahu slovesného děje (nebo její část).¹³⁹ Například Jacqueline Giry-Schneiderová (1978:23) mluví o aspektovém významu, který blíže určuje, zda se děj připravuje, začíná či probíhá.¹⁴⁰ Autorka tedy explicitně uvádí ingresivní a kurzivní/probíhající významy. Její definice ovšem postrádá zmínku o možné terminativnosti.¹⁴¹ S ní počítá Robert Vivès (1993:12): procesy, události i stavy mohou procházet různými etapami, jmenovitě začátkem, průběhem a koncem.¹⁴²

---

¹³⁹ Někteří lexikogramatičtí autoři se okrajově zabývají i dalšími termíny. Narážím například na termín „*accompli*“, který zazněl u Giry-Schneiderové (1978:36), ale byl v daném kontextu použit nejasným způsobem, buď pro označení terminativní fáze, či časového uplynutí. Naopak v jeho obvyklém pojetí, tj. v souvislosti s gramatickým aspektem, tento termín používá Gaston Gross (1996:61).

¹⁴⁰ Autorka hodnotí funkci kategoriálních sloves ve VNP a dodává jim aspektovou interpretaci: „(...) ces verbes pourraient s'interpréter comme des auxiliaires aspectuels, spécifiant qu'une action se prépare, commence ou se poursuit.“ (Giry-Schneider, 1978:23 a 44)

¹⁴¹ Vyplývá to zřejmě z autorčina zaměření na dvojí analýzu, kterou jí uváděné terminativní příklady, jako „*Paul perd (?des + ses) illusions sur Marie*“, neumožňují. Větší pozornost věnuje Giry-Schneiderová pouze příkladům „*terminer (une enquête)*“ a „*clôre (une discussion)*“, které jsou na hranici průchodnosti testem dvojí analýzy (Giry-Schneider, 1978:39).

¹⁴² „En effet, les processus, les événements et les états sont susceptibles de passer par plusieurs étapes, début, continuation, fin, que traduisent, selon les langues, le lexique ou la morphologie.“ (Vivès, 1993:12)

Vedle fází děje ale bývá zvykem k povaze slovesného děje přiřadit i další významy, zejména iterativnost a semelfaktivnost, dále narůstající či ubývající intenzitu děje a podobně. A tady narážíme na určitou neustálenost lexikogramatické terminologie. Pokud Gaston Gross iterativitu či intenzitu za „aspekty“ označil, samotný Maurice Gross je s „aspektem“ otevřeně nespojil, ale v podstatě je postavil samostatně, podobně jako další „zvláštní modality“.¹⁴³

Jak jsem již uvedla dříve, pro lexikogramatiky bylo zásadní zkoumat kategoriální slovesa. Jen okrajově se někteří autoři zabývali i aspektem u jiných slovních druhů. Tento „širší“ zájem o další aspektově relevantní jednotky vyčteme především z práce Gastona Grosse (1996:56). Proto chci představit nejprve závěry k aspektu u rozšířených kategoriálních sloves (*support d'extension*), což jsou výsledky obecně lexikogramatické, a teprve následně i jiná lexikogramatická zjištění k aspektu ve verbonominálních konstrukcích.

1. 3. 1. 1. Kategoriální slovesa jako nositelé aspektu

Společným jmenovatelem lexikogramatických popisů je to, že aspekt chápou jako něco, co do verbonominální konstrukce vnáší téměř výhradně sloveso. Není proto divu, že v člancích publikovaných v rámci lexikogramatické školy narážíme na termíny jako „aspektová pomocná slovesa“ (Giry-Schneider, 1978:23), „aspektové varianty“ (Vivès, 1984:168) či „aspektově neutrální“ sloveso (Gross, M., 1998:3).¹⁴⁴

V následujícím přehledu uvádím příklady vytažené z lexikogramatických prací, které označím za aspektové. Příslušný aspektově relevantní význam je vždy nesen právě kategoriálním slovesem. Za zmínku jistě stojí, že aspektová slovesa nejsou plně odstranitelná během testu redukce, neboť mají příslušný aspektový význam, o který by byla věta při redukci ochuzena.

---

¹⁴³ Originální termín „modalités spécialisées“ (Gross, M., 1998:15) není příliš šťastně zvolen, s tradičně pojatou modalitou to ve skutečnosti nesouvisí. Do této kategorie zařadil Maurice Gross například slovesa, která stupňují negativní efekt samotného jména, například *attraper/ramasser* v případě nemoci *une rougeole/un cancer* oproti *avoir une rougeole/un cancer* a další.

¹⁴⁴ „Aspectuellement neutre“ (Gross, M.; 1998:3), „auxiliaires aspectuels“ (Giry-Schneider; 1978:23), variantes aspectuelles (Vivès; 1984: 168)

Aspektový význam	Kontrast	Autor (zdroj)
INGRESIVNÍ: „Ce texte prend de l'importance“	Oproti neutrálnímu: „Ce texte a de l'importance.“	Maurice Gross (1998: 3-5)
TERMINATIVNÍ: „Ce texte perd de l'importance“		
DURATIVNÍ: „Ce texte conserve / garde de l'importance“		
ITERATIVNÍ: „Tu lui as flanqué une claque. “ „Luc a ressassé ses conseils à Paul.“ „Luc a seriné des avertissements à Paul.“	Oproti neutrálnímu: „Tu lui as flanqué une claque. “ „Luc a donné des conseils à Paul. “ „Luc a donné un avertissement à Paul. “	Gaston Gross (1996: 66-67)
INTENZIVNÍ: Luc a asséné un coup à Paul. La fille trembla de peur et de joie.	Oproti neutrálním: Luc a donné un coup à Paul. Il y a de la peur et de la joie en cette fille. ¹⁴⁵	Gaston Gross (1996: 68-69)
PROGRESIVNÍ: „Luc poursuit l'ascension du mont Blanc.“	Oproti neutrálnímu: „Luc fait l'ascension du mont Blanc.“	Gaston Gross (1996: 68)
TELICKÝ: „Luc a atteint la sérénité“	Oproti: „Luc est d'une grande sérénité“	Gaston Gross (1996: 66)

Tabulka 11: Aspekt ve VNP s kategoriálním slovesem v lexikogramatických pracích

Z tabulky (tabulka 11) vyplývá, že lexikogramatikové věnují pozornost dvěma aspektovým pohledům, všímají si totiž aspektových modifikací spadajících pod povahu slovesného děje a pod lexikální aspekt. Nutno ovšem podotknout, že lexikálně-aspektové problematice patří jen okrajové místo a reprezentuje ji telický aspekt („aspect télitique“)

¹⁴⁵ ?*La fille a de la peur et de la joie* není přijatelná zejména kvůli problematické determinaci *de la peur*.

Gastona Grosse. Gaston Gross s teličností nakládá po vzoru testů, které byly zavedeny pro angličtinu, a ve francouzštině využívá předložku *pendant* slučitelnou s atelickou větou a předložku *en* vypovídající o teličnosti: „*Luc a atteint la sérénité en quelques années*“ (Gross, G.; 1996:66). I termín durativnost se obvykle objevuje v lexikálně-aspektových studiích, to ale není tento případ. Durativnost dle Maurice Grosse, alespoň jak já tomu rozumím, má spíše označovat vnitřní fázi – jakési podržení si určité vlastnosti či setrvání v určitém ději – což zařazují pod povahu slovesného děje.

Lexikální aspekt je tedy okrajově vnímanou kategorií. Naopak povaze slovesného děje náleží v lexikogramatických pracích výsostné postavení. Povahodějový přínos tkví ve fázování děje (ingrese, terminativnost, durativnost, progresivnost) a v modifikaci kvantity děje (intenzifikace a iterativnost).

V příkladech z tabulky (tabulka 1) je ingresivní a terminativní fáze vyjádřena postupně slovesem *prendre* a *perdre*. Tato funkce je jim ovšem dána kontextem a ani jedno z obou sloves není výhradně fázové. Pro bližší vysvětlení jejich chování cituji příklady z článku Gastona Grosse (1996:63). V prvním příkladu je *prendre* ingresivní variantou slovesa *avoir*. Ve druhém příkladu (33) údajně není žádný takový aspektový rozdíl, obě věty jsou v podstatě synonymní a o ingresivnosti *prendre* nemůže být řeč. Věta 34 dokládá, že *prendre* nemusí být vždy dosaditelné na místo *avoir*.

32) a. „*Tu as eu peur*“

b. „*Tu as pris peur*“

33) a. „*Il a eu plaisir à lire ce roman*“ či *Il a eu du plaisir à lire ce roman*

b. „*Il a pris plaisir à lire ce roman*“

34) a. „*Luc a une grande joie*“

b. „**Luc a pris une grande joie*“

Fázová slovesa ovšem ve francouzštině skutečně existují. Jsou to například frekventovaná slovesa *commencer* či *finir*. Ani jedno z nich neoznačil Gaston Gross za aspektovou variantu základního kategoriálního slovesa. Argumentuje tím, že tato slovesa pouze rozvíjí význam kategoriálního slovesa, které může být z věty odstraněno (37a.), ale může ve větě stále figurovat (37b.). Za aspektovou variantu považuje až

sloveso *entamer*, neboť kategoriální sloveso přímo nahradí (36a.) a brání jeho dodatečnému vložení (36b.).¹⁴⁶

35) „*Paul fait une étude sur la vinification*“

36) a. „*Paul entame une étude sur la vinification*“

b. „**Paul entame de faire une étude sur la vinification*“

37) a. „*Paul commence une étude sur la vinification*“

b. „*Paul commence à faire une étude sur la vinification.*“

(Gaston Gross, 1996:62)

Ze sémantického úhlu pohledu je v podstatě nemožné vnímat jakýkoliv rozdíl mezi oběma slovesy, obě jsou nositeli ingresivního významu. Pro porovnání je vhodný následující příklad: „*Paul (commence, entame, entreprend) une étude sur la vinification*“ (Gaston Gross, 1996:62), v němž všechna tři slovesa přináší do věty tutéž informaci, a sice, že se jedná o začátek děje. Osobně nebudu zavádět jakýkoliv rozdíl mezi *entamer* a *commencer* a ani nebudu podrobněji třídit ingresi.¹⁴⁷ U sémantického hlediska se ale rozhodně zastavím. Objevuje se totiž zásadní otázka (ne)možné kombinovatelnosti některých aspektů (aspektová skladba).

Gaston Gross zformuloval během své práce s fázovými slovesy velmi zajímavý poznatek, když konstatoval, že jakmile zvolíme predikativní jméno, odpadá možnost volit některé s ním neslučitelné „aspekty“ (zde lexikálně-aspektový rys okamžikovosti). Konkrétně tvrdí, že má-li predikativní jméno okamžikovou povahu (uvádí příklad *l'autorisation*), jsou vyloučena všechna kategoriální slovesa mající ingresivní,

---

¹⁴⁶ Jan Radimský okomentoval tuto problematiku takto: „Ze syntaktického hlediska je hlavním rozdílem mezi oběma slovesy to, že *entamer*, podobně jako české *zahájit*, nepřipouští vazbu s infinitivem. Je tedy logické, že se nemůže pojit ani s infinitivem slovesa kategoriálního“ (Radimský, 2010:111). Tvrdí, že *entamer* nebrání vstupu kategoriálního členu verbonominální konstrukce a nutně ho nenahrazuje, jen ho v jeho slovesné podobě nedokáže zapojit do své vazby. Dokládá to na příkladu „*Paul a entamé une prise de contact avec le blessé*“ (Radimský, 2010:111), kde *entamer* rozvíjí celý nominalizovaný VNP a je stejně jako předtím sloveso *commencer* operátorem.

¹⁴⁷ V české lingvistické tradici existují podle Encyklopedického slovníku češtiny dvě skupiny spjaté s počátkem děje, ingresivní skupina označující počátek děje či stavu (*zakašlat, zakřičet, zamyslet se, sednout* (počátek sezení), *lehnout* (jako počátek ležení)) a evolutivní skupina označující počáteční fázi děje (*rozšumět se, rozplakat se* apod.). (Viz Czech Ency, heslo Způsob slovesného děje (aktionsart)).

terminativní či telický aspekt¹⁴⁸ (postupně 38a., b., c.). Naopak kombinace s iterativním aspektem je celkem běžná (39).

38) a. „**J'ai entamé à Luc l'autorisation de sortir*“¹⁴⁹

b. „**J'ai terminé l'autorisation de sortir*“

c. „**J'ai atteint l'autorisation de sortir*“

39) „*Je renouvelle à Luc l'autorisation de sortir*“¹⁵⁰

(Gross, G., 1996:72)

Gaston Gross není jediným, kdo se o aspektové kompatibilitě zmiňuje a na podobnou podmínku narážím i u jiných autorů. Richard Huyghe (2008:2056) tvrdí, že na rozdíl od durativních jmen, která jsou s fázovými slovesy slučitelná, *achievements* (okamžiková telická slovesa)¹⁵¹ není možné uchopit v jakékoliv jejich fázi, ať už terminativní či ingresivní. Toto tvrzení dále používá jako testovatelné kritérium k zařazování jmen do lexikálně-aspektových kategorií. Tento test může mít různá provedení, Huyghe se opírá o pozici podmětu a o dosazení do vzorce *N vient de commencer* (a do jemu podobných testů). Na nich ukazuje, že *achievements* nejsou podmětem ingresivních a terminativních predikátů.

40) „*??La noyade vient de commencer*“

41) „*??La naissance est bientôt terminée*“

---

¹⁴⁸ Originální znění: „Le choix d'un prédicat donné exclut d'office certains aspects qui sont incompatibles avec lui. Ainsi un substantif prédicatif comme *autorisation* est caractérisé en lui-même par un aspect *ponctuel*. (...) Le caractère ponctuel du prédicat interdit l'aspect inchoatif, terminatif ou tétique.“ (Gross, G., 1996:72)

¹⁴⁹ Všimám si přijatelnosti věty *J'ai commencé à donner à Luc l'autorisation de sortir*. To značí, že dříve neměl možnost vycházet, teď jsem mu povolení začala dávat, povolení se vnímá jako opakované a trochu výjimečné (př. „je mu 16, teď už občas smí jít na nealko“).

¹⁵⁰ Do podobného vzorce vkládám dvě další telická okamžiková jména – *assassinat* a *découverte*. Jejich interpretace značně pokulhává. *?Il a refait l'assassinat* – tutéž vraždu logicky není možné zopakovat, byla-li již jednou „úspěšná“. Sloveso *refaire* ale může získat význam „znovu zahrát“, a tak se nabízí význam přehrání vraždy před zraky policie a soudních expertů. *Il a refait la découverte* si pro změnu pohrává s faktem, že se na různých místech v různou dobu mohli vědci opakovaně dobírat stejných objevů, které již někdo před nimi objevil. *Il a refait la découverte qu'avait déjà effectué Darwin deux siècles avant*.

¹⁵¹ Richard Huyghe používá termín *occurrence ponctuelle* (či *achèvement*).

(Huyghe, 2008:2056)

Oba autoři se tak shodují v tom, že není možné kombinovat okamžikové události s fázovými významy.¹⁵² Toto tvrzení vychází z poměrně čitelné logiky. *Achievements*, neboli jména telická okamžiková, jsou situace s minimálním či prakticky nulovým trváním a jako taková nenabízí žádnou možnost vydělení do fází. Ingresivní sloveso se tedy může kombinovat výhradně s durativními jmény, kterým *une réponse interminable* z příkladu 42 a 43 bezpochyby je:

42) „*Paul fait une réponse interminable*“

43) „*Paul entame une réponse interminable*“

(Gross, G., 1996:62)

---

¹⁵² K tématu kombinovatelnosti s fázovými slovesy přispívá i Jan Radimský (2010:111): „výrazným rysem povahodějových sloves typu *začít, zahájit, pokračovat, skončit* – tj. vlastně sloves fázových – je to, že se pojí pouze s predikativními jmény dějového typu a nikoli s predikativními jmény typu rezultativního“ (více Radimský, 2010:111). Jeho tvrzení se tedy liší od závěrů G. Grosse a R. Huygha tím, že za klíčovou vlastnost způsobující neslučitelnost s fází považuje rezultativnost. O tom, zda právě rezultativnost jména rozhoduje o neslučitelnosti s fázovým slovesem, nedokáží rozhodnout. V první řadě je obtížné rezultativní jména zařadit. Ke komplikovanosti situace navíc přispívá častá polysémie jmen. Například jméno *autorisation* z příkladu Gastona Grosse je dvojznačné, dle TLFi je dějem i rezultátem. Na základě testu Richarda Huygha ho označíme za *achievement* (*occurrence ponctuelle* = nemůže se kombinovat s časovým rozsahem či se slovesem trvání, nesnese kombinace s *dérouler* ani s *en cours* a jedním z definičních kritérií je právě obtížná slučitelnost s fázemi. Např. **L'autorisation s'est déroulée dans la zone technique*. **L'autorisation vient de commencer*. Pro spojení *une autorisation de deux heures* a *L'autorisation a duré vingt minutes* našel rodilý mluvčí přijatelný kontext (v muzeu dostane fotograf výjimečné povolení fotit cokoliv po dobu právě dvou hodin, ačkoliv se tam normálně nefotí). Přesto trval na tom, že spojení je poměrně nešťastné.) I další uváděné příklady – *assassinat, noyade, découverte* (*achievements* Richarda Huygha) - jsou rezultativní. Nemohla by být rezultativnost třídou či podtřídou *achievementů*? Splývá rezultativní jméno přibližně s označením závěrečné fáze? Pokud ano, všechny tři závěry (Gross – Huyghe – Radimský) by si přibližně odpovídaly, přesněji řečeno, kritérium J. Radimského by bylo nejrestriktivnější. *Faktura* a *analýza* jsou rezultativní jména, přesto je možné spojit s fázovým slovesem: *finir la facture* a *entamer une analyse*. Vypadá to, že jakmile je rezultativním jménem dokument, kombinace s fázemi je bezproblémová. Můžeme tato jména považovat za nesporně rezultativní? V češtině ale nic podobného zřejmě možné není: ?začít/skončit fakturu, začít analýzu (není rezultativní?).

I Gaston Gross zašel ve svém výčtu ještě o krok dál a vyloučil i kombinaci telického kategoriálního slovesa a bodového predikativního jména. I když postrádám důkladně propracovaný teoretický koncept, který by podchycoval a testoval lexikálně-aspektové parametry vyprázdněných či polovyprázdněných kategoriálních sloves, nemohu s tímto tvrzením souhlasit. Jako protipříklad uvádím povolenou kombinaci jména *l'autorisation* s telickými slovesy *donner* a (konverzním) *recevoir* v příkladech *J'ai reçu l'autorisation de sortir* či *J'ai donné à Luc l'autorisation de sortir*.

Jinak je aspektová kompatibilita definována v češtině. Tam hraje roli vidová hodnota: *začít* je slučitelné pouze s nedokonavými slovesy: *začít odpovídat*, *začít odpovědět, *začít s odpovídáním*, **začít s odpovězením*, *začít s odpovědí*. Češtině se ale nechci věnovat a přidržíím se výše řečeného závěru, a sice, že achievementy (jména telická okamžiková) nebudeme fázovat: **Il a entamé l'assassinat / la découverte*. **Il a terminé l'assassinat / la découverte*.

Poodkrytí principů aspektové kompatibility (vyžaduje se, aby predikativní jméno vstupující do svazku např. s ingresivním slovesem bylo durativní) v důsledku vnáší trochu pravidelnosti a předvídatelnosti do verbonominálních konstrukcí.

Vedle fází je dalším povahodějovým okruhem modifikace kvantity děje. Z tabulky vyčteme příklady, v nichž sloveso manipuluje s intenzitou děje. Gaston Gross se krátce věnuje sémantickému okruhu citů, na nichž ukazuje, jak se změnou slovesa narůstá míra citu, kterým podmět oplývá. Oproti neutrálnímu slovesu *avoir* vyjadřují následující slovesa vyšší intenzitu citu: *joie (déborder de, être inondé de)*, *amour (déborder de)*, *ingratitude (être un monstre de)* a další (Gross, G., 1996:69).

Iterativita bohužel není dostatečně propracovaným konceptem. Maurice Gross se omezuje na uvedení sloves, jejichž význam vyjadřuje velmi často jen jednorázové zopakování (*répéter, dupliquer, reproduire*). Gaston Gross je jen o něco podrobnější.

1. 3. 1. 2. Neslovesné nositele aspektu

Mimo aspektová rozšíření základních kategoriálních sloves jsou mezi lexikogramatiky do aspektové souvislosti okrajově dané i jiné aspektově relevantní jednotky. Gaston Gross zdůrazňuje, že je třeba hledat aspektové informace v celé větě: „Dans les langues analytiques comme le français, les informations aspectuelles doivent être recherchées dans la phrase entière.“ (Gross, G., 1996:61) V neuzavřeném výčtu

jmenovitě upozorňuje vedle kategoriálních sloves na determinanty, příslovce či na prefixy a sufixy. Dále uvádí příklady, v nichž hraje roli mimo jiné číslo predikativního jména či adjektivum.

44) Semelfaktivnost: *Luc a donné un coup dans la porte* (Gaston Gross; 1996: 68)

45) Iterativnost: *Luc a donné des coups dans la porte* (ibidem)

46) Intenzita: „*Luc a un de ces rhume(s) !*“ (ibid:69)

47) Okamžikovost či bodovost: *Il a donné une réponse immédiate* (ibid:71)

48) Iterativnost: *Il est parti faire sa promenade quotidienne* (ibid:70)

Dále narážíme na spíše ojedinělé zmínky o roli počitatelnosti jména či o korelaci mezi determinantem a aspektovými interpretacemi. J. Giry-Schneiderová dodává, že tyto studie jsou ještě v zárodku. Pro mě to znamená opřít se také o další nelexikogramatické studie, které podrobněji rozpracovávají například analogii mezi podstatnými jmény a slovesy či počitatelnost a lexikální aspekt (zejména Hana Filipová, Laurel Brintonová, dále Richard Huyghe, Pauline Haasová a další). Zde tlumočím postřeh Gastona Grosse, který k tomuto tématu tvrdí, že predikativní jména mají zpravidla omezenější polysémii než slovesa, a to z důvodu přítomnosti determinace. Determinant označuje v tomto smyslu za nositele aspektové informace (Gross, G., 1996:68).¹⁵³ Jeho slova chci poupravit a k jeho příkladu připojit české ekvivalenty za účelem podhalení systémových možností obou jazyků.

49) „*Ne cogne pas contre la porte*“

50) „*Luc a donné (un, des) coup(s) dans la porte*“

(Gross, G., 1996:68)

Příklad 50 komentuje Gross slovy: „le substantif *coup* est interprété comme un sémelfactif ou un itératif en fonction de son déterminant“. Skutečně se jedná o semelfaktivní a iterativní interpretací. Determinant je nicméně zásadní jen do té míry, že je exponentem gramatických kategorií a zejména spoluukazatelem čísla. Zásadní roli má vlastně spíše samotný rys počitatelnosti jména, kterou ovšem determinant spoludokládá.

---

¹⁵³ „Il faut remarquer que les prédicats nominaux génèrent moins d’ambiguïté que les verbes du fait de la présence de leur déterminant qui est porteur d’information aspectuelle.“ (Gross, G., 1996:68)

Při porovnání s češtinou si uvědomíme, že oba jazyky fungují do značné míry obráceně. Je-li pro francouzštinu zásadní determinantem aktualizované jméno, čeština sahá po videm aktualizovaném slovesu. Větu 50) je přirozené přeložit slovesem jako *Luc bouchl/bouchal do dveří*. Francouzský příklad 49) je dvojznačný v tom smyslu, že si český mluvčí povinně vybírá mezi dokonavým a nedokonavým překladem a větu tak vsazuje do dvou značně odlišných kontextů: *Nebouchej do těch dveří* (imperfektivní sloveso, význam úmyslného bouchání, rozkaz má význam zakazování) versus *Nebouchni do těch dveří* (perfektivní sloveso, význam nezáměrného vražení, které hrozí posluchači, rozkaz má význam upozornění). Verbonominální opisy, jak je vidíme ve větě 50), jsou v tomto smyslu jen částečnou desambiguací věty 49), respektive jen do té míry, že zcela přesně specifikují, kolikrát se do dveří bouchlo. Rys záměrnosti by musel francouzský mluvčí dodatečně lexikálně vyjádřit.

Počitatelnost hraje roli i v příkladu Maurice Grosse, v němž se počitatelné jméno povinně mění v plurál a svým číslem tak dotváří intenzitní význam celku.

51) a. „*Les fruits abondent dans les jardins*“

b. „**Ce fruit abonde*“

(Gross, M.; 1998: 9)

Na skutečnou korelaci mezi determinantem a aspektovými interpretacemi poukazuje Giry-Schneiderová (1978:40). Tvrdí, že ze sémantického úhlu pohledu se dá odhalit provázanost mezi ukončeností a prioritní volbou členu určitého, neboť abychom mohli „ztratit iluze“ (*perdre les illusions*), museli jsme předtím nějaké mít, abychom mohli „zrušit diskuzi“ (*clore la discussion*), je třeba, aby předtím byla zahájena.¹⁵⁴

---

¹⁵⁴ „Le fait que ces phrases soient beaucoup plus naturelles avec un déterminant défini (possessif, démonstratif, article défini avec relative déterminative) qu’avec un déterminant indéfini suggère justement que le procès désigné par le V-n (Poznámka autora: substantifs morphologiquement dérivés) est connu, donc terminé ou déjà bien engagé, ou du moins considéré comme tel; tandis que l’indéfini *un*, plus naturel dans les phrases à double analyse, correspondrait à la notion aspectuelle d’action en préparation ou en cours.“(Giry-Schneider, 1978:40) Zmíněná provázanost mezi aspektovou povahou a determinantem není než tendencí a není možné ji prezentovat jako pravidlo. Nezapomeňme, že do volby determinantu zasahují ve francouzštině i takové faktory, jako je změna kvalifikace jména adjektivem. Bude-li v konstrukci *Elle a perdu* (**des + ses + les*) *illusions sur Paul* přirozenější určitá determinace, není tomu tak v následujících příkladech: *Elle a perdu une grande illusion. Elle a encore perdu une illusion.*

Podobně Gaston Gross propojuje prioritní volbu členu určitého s terminativností, u níž je neurčitý člen prakticky nemožný (1996:65).

Posledním aspektově relevantním prvkem, kterého si někdo z lexikogramatiků povšiml, je spojení *un coup de*. Vzhledem k tomu, jak je toto téma zajímavé a podněcuje ke komentářům, věnovala jsem mu nejvíce prostoru (přestože mu věnuje pozornost jen G. Gross a lexikogramatikové jsou spojováni se zkoumáním slovesa).

Mezi lexikogramatiky není neobvyklé posuzovat verbonominální predikáty se zřetelem k jejich syntetickým slovesným ekvivalentům (52b.).

52) a. „*Le directeur a avalisé ce projet*“

b. „*Le directeur a donné son aval à ce projet*“

(Gross, G., 1989:151)

Gaston Gross si všiml případů, kdy tento postup nedá vzniknout gramaticky akceptovatelným větám, dokud nevložíme spojení *un coup de*. Mluvčí v příkladu 53 dává přednost verbonominálnímu opisu s *un coup de* (53c.), a to i přes to, že disponuje verbálními substantivy (53b.).

53) a. „*Luc a balayé sa chambre*“

b. „**Luc a donné un (balai + balayage) à sa chambre*“

c. „*Luc a donné un coup de balai à sa chambre*“

(Gross, G., 1989:152)

Tvarem *un coup de* se Gaston Gross¹⁵⁵ krátce zabývá ve své práci o konverzních konstrukcích a uvádí následující sémantické okruhy, ve kterých se uplatňuje (1989:153):

---

¹⁵⁵ Gaston Gross publikuje v řadách autorů laboratoře LADL, v jejímž rámci se orientoval na kategoriální sloveso *donner*. Je přirozené, že se vazby s *coup* objevily právě v jeho práci, neboť se s *donner* prioritně spojují.

Pro zajímavost jsem ověřila, jaká slovesa vstupují do této konstrukce dle dotazu [tag="VER.*"][]{}{0,2}[]{}[lemma="coup"] ve FrWacu (únor 2018). Na prvním místě frekvenčního seznamu se sice objevilo *avoir*, ale příslušná frekvence je bohužel ne zřídka chybně vykreslena chybou občasného započítávání pomocného *avoir* (případ složených časů). Na druhém místě frekvenčního seznamu figuruje *donner*.

Gaston Gross pracoval se 106 jmény vstupujícími do VNP s *un coup de*. Tento seznam jsem měla k dispozici i pro své úvahy.

(a) povrchová úprava předmětu (*donner un coup de cirage/laque/patine*), (b) rána zbraní (*donner un coup de fouet/matraque/sabre*) (c) práce se specifickým náradím (*donner (un + des) coup(s) de bêche/marteau/scie*) a okruh dále nespecifikovaných jmen neverbálních (*donner un coup de serpillière*).

Klade si otázku, jak se spojením *un coup de* nakládat. Postupně analyzuje výskyty a jednotlivá distribuční okolí, ve kterých se může toto spojení vyskytovat. Rozhoduje, zda se jedná o druh determinace či výraz množství,¹⁵⁶ složené jméno či složené kategoriální sloveso. Tyto tři představy znázorňuje takto (Gross, G., 1989:156 a 158):

Luc a donné	(un coup de)	(téléphone)	
	„Dt“	N	= determinant či výraz množství
Luc a donné	(un)	(coup de téléphone)	
	Dt	N	= složené jméno
Luc ((a donné) _V (un coup) _N) _V sup de N à N			= „un verbe support composé“

Z navržených řešení se aspektovému hledisku přiblížilo přirovnání k výrazu množství (*un tas de*) (povahodějový rys) a substituce jednotky *un coup de* jinými determinanty. Ukázalo se, že je to značně okrajový fenomén, možný jen v několika málo případech, například: *donner de l'éperon* vedle běžného *donner un coup d'éperon* / **donner l'éperon*. Podobně vedle sebe staví *donner un coup de fouet* a *donner du fouet*, jako zastaralé uvádí *donner le fouet* (více Gross, G., 1989:155).¹⁵⁷

Gaston Gross uvažoval, zda se nejedná o složené kategoriální sloveso, které by kromě samotného kategoriálního slovesa zahrnovalo i jméno *un coup*. V rámci těchto úvah přirovnal *donner un coup de* k dalším podobným spojením: *donner des signes*

¹⁵⁶ Gaston Gross používá termín „determinant“ v mnohem širším pojetí než já. Vedle členů zařazuje mezi determinanty skupiny tzv. příslovečných (*autant de, assez de*), nominálních (*la plupart de, un grand nombre de*) a adjektiválních (*un, deux, aucun*) „determinantů“ (Gross, G., 1989:155). Pro označení výrazů množství se často používá i termín kvantifikace, který je známý i Gastonu Grossovi (1989:166), ale je běžný zejména pro anglosaské práce (např. Barbara H. Parteeová, 2008 (A a D kvantifikace)).

¹⁵⁷ Na stejný příklad *un coup de fouet* narazíme i u Jana Radimského. Ten pracuje s derivačními sériemi typu *omlouvání – omluvení – omluva* v češtině a upozorňuje na obdobný postup Raffaella Simona (2003), který uvádí tvar *un coup de fouet* jako člen derivační rodiny čtyř dějových jmen..

d'agitation, donner un tour de clef à la porte (Gross, G., 1989:158). Komentář o aspektové funkci ovšem žádný nepřidal.

Gaston Gross nabídl zajímavá porovnání, ale neodhalil žádný přímý aspektový význam, který by *un coup de* do verbonominální konstrukce vnášelo. Toto téma a vazby s *donner un coup de* zpracovávám v kapitole 4. 1. 4. Za zásadní považuji nutnost rozdělit tuto vazbu do dvou vzorců: *donner un coup de pied* (udeřit, kopnout) a *donner un coup de balai* (zamést krátce a rychle). Obě se různou měrou podílí na vyjadřování PsD v konstrukci.

1. 3. 2. Povaha děje ve VNP dle Jana Šabršuly

1. 3. 2. 1. Lexikogramatik Jan Šabršula

Na lexikogramatiky naváží představením monografie romanisty Jana Šabršuly – *Nominálně verbální konstrukce a povaha děje ve francouzštině* (1962). Jan Šabršula se otevřeně přihlásil k lexikogramatickým zásadám a označil svou práci mimo jiné za první soustavný pokus o „správné chápání vzájemného poměru prostředků gramatických a lexikálních“ (Šabršula, 1962:10). V době publikace *Nominálně verbálních konstrukcí* ještě nemohl znát francouzskou Lexikogramatickou školu, která se formovala až později, ke konci 60. let. Přesto je mezi nimi patrná určitá názorová shoda, na kterou chci hned v úvodu poukázat.

Jan Šabršula opakovaně zdůrazňuje nezbytnost zkoumání souhry spolupůsobících lexikálních a gramatických prostředků a prohlašuje, že gramatika a slovník spolu „tvoří jeden dorozumívací systém, mnohem složitější, než se v zjednodušených pokusech o vystižení struktury daného jazyka připouští, že se úzce stýkají a mohou se doplňovat“ (Šabršula, 1962:60). Není náhodou, že je tento přístup při studiu aspektu tak úspěšný. Právě aspektolog nutně naráží na důmyslné propletení obou rovin. Jan Šabršula to potvrzuje těmito slovy: „určité prvky lexika za pomoci gramatických prostředků původně jiného řádu (*un, des...*) se mohou formovat v náznaky nového systému, který je určen k tomu, aby blíže určoval charakter slovesného děje“ (Šabršula, 1962:111).

Kromě zdůraznění významu lexikální stránky problematiky po boku té gramatické, se jak lexikogramatikové, tak Šabršula dovolávají kontextu, který je dle jejich názoru nezbytný pro zjednoznačení promluv. Zdůrazňují, že nestačí zkoumání

izolovaných forem.¹⁵⁸ Osobně s touto nutností zcela souhlasím. Aspektový systém francouzštiny dle mého názoru mimo kontext prakticky neexistuje: gramatický aspekt vzniká vyčasováním slovesa čili jeho aktualizací a zapojením do věty. Co se týče lexikálního aspektu, je celá řada sloves podhodnocená, výrazný vliv mohou mít předměty (COD, někdy COI) i některá příslovečná určení atd. Posuzování konkrétních příkladů v kontextu se stalo psaným pravidlem, i když Šabršula tento princip zdaleka nedodržíje tak striktně jako lexikogramatikové.

V souvislosti s francouzským jazykem formuluje Jan Šabršula přesvědčení, že „jazykový výraz, zejména jednotlivé „slovo“, může být tím závislejší na kontextu, čím je jazyk chudší, pokud jde o syntetické morfologické prostředky“ (Šabršula, 1962:34). Jeho slova vynikají při srovnání verbonominálního vyjádření *faire appel* se syntetickým slovesným ekvivalentem *appeler*. Šabršula poukazuje na rozdíl ve významovém rozsahu: „Tak *appeler* (*volat, zavolat, jmenovat, též předvolat, vyzvat* atd.) má širší a obecnější význam než specializovanější forma *faire appel à qc. (dovolávat se čeho, uchýlit se k čemu...)*. A tak snad obecně nominálně verbální konstrukce¹⁵⁹ mají, proti slovesům jednoduchým, význam určitým způsobem zúžený.“ (Šabršula, 1962:74)

Chápeme-li tedy vnitřní zákonitosti francouzského jazyka, nepřekvapí nás, že jsou to právě prostředky analytického rázu (včetně verbonominálních konstrukcí), které slouží ke zjednodušování či upřesňování významu promluvy a že mají důležitou funkci při vyjadřování jemných rozdílů v povaze slovesného děje. Jan Šabršula tento fakt dokonce označuje za *raison d'être* verbonominálních konstrukcí¹⁶⁰ (Šabršula, 1962:71).

---

¹⁵⁸ Šabršula (1962: př. 32, 33 a 58).

¹⁵⁹ Citace je zbavená autorova odkazu na poznámku pod čarou. V té Šabršula vysvětlil, že se neomezuje na ustálené frazeologické jednotky.

¹⁶⁰ Na rozdíl ode mě se Šabršula věnuje i vazbám atributivního typu. Zde k nim jen několik poznámek. Vazby atributivního typu autor posuzuje zejména s ohledem na význam slovesné složky. V centru jeho zájmu je sloveso *être* jako výraz trvajícího stavu a slovesa *rester, se tenir, demeurer*, která toto trvání vyjadřují ještě výrazněji. Dále slovesa vyjadřující změnu stavu a různé fáze této změny čili spojení s *devenir* i jiné podobné izolační prostředky: „Elle devint brusquement sérieuse.“ (zvážněla) (Šabršula, 1962:117) „Quand il m'a vue, il m'a paru se faire tout petit, tout petit...“ („Zdalo se mně, že se snaží sevrknout“) (ibid. 121) „Ils sont tombés tous les deux amoureux de D.“ („Oba se zamilovali do D.“) (ibid. 122) „... Qui se rendit ridicule“ („zesměšnil se“) (ibid. 125). Z uvedených výrazů je zpravidla možné vytvářet různé série

Třetí podobností je, spíše než ideová shoda, zajímavý poznatek, že jak lexikogramatické, tak Šabršula zaměřují svou práci převážně na povahu slovesného děje. Obě strany věnují hodně pozornosti slovesu ve verbonominálním spojení.

Ve dvou následujících kapitolách shrnu postupně Šabršulovy poznatky k povaze slovesného děje jména a slovesa ve VNP. Ve třetí kapitole chci okomentovat některé jiné Šabršulovy postřehy, se kterými se ovšem plně neztotožňuji a myslím, že by je bylo třeba prověřit, systematizovat či k nim přistupovat jinak.

1. 3. 2. 2. Jméno v SG a PL a jeho povaha slovesného děje

Verbonominální vazba může mít (v protikladu k méně vyhraněnému odpovídajícímu syntetickému slovesu) zvláštní ráz a vyjadřovat děj nějakým způsobem omezený, děj semelfaktivní, děj kratšího trvání, děj aktuálně¹⁶¹ se odehrávající, může vyjadřovat rozloženost děje, jeho násobenost nebo distributivnost. Následující tabulka shrnuje Šabršulova pozorování a zaznamenává jeho aspektový popis VNP za přihlídnutí k číslu predikativního jména.

Příklad	Aspektově relevantní význam	Reference
„Duroy fit un mouvement en arrière“ („D. uhnul dozadu“)	semelfaktivnost,	p. 79

---

typu *être vieux – vieillir – devenir vieux*. Nejzajímavější jsou ovšem případy, v nichž nějaké sloveso získává překvapivě třeba i zcela opačnou interpretaci. Šabršula upozorňuje na příklady s *rester*, které je obvykle vykládané jako protiklad k *rendre*, a na situace, v nichž může nabývat významu ingresivního: „*Il est resté tout seul.*“ „*Zůstal sám, osaměl.*“ Dětem ve škole se místo „*Tranquillez-vous*“ přikazuje „*Restez tranquilles*“ (uklidněte se, ztište se) (ibid. 132). Podobně „*rester sur le camp de bataille*“ je podle Šabršuly vlastně eufemismem znamenajícím *zemřel/padl/byl zabit*. Podobně argotické „*veux-tu rester béard*“ (doslova *být klidný, setrvávat v klidu*) spíše pracuje s počátkem skutečného stavu: „*Přestaneš konečně (a budeš pak tiše)?*“ (ibid. 132) Šabršulův závěr zní, že takové ingresivní zbarvení v minulých časech PS a PC u slovesa *rester* nacházíme zejména u vazeb, které znamenají změnu tělesného stavu: *rester raide, blanche...*

¹⁶¹ Rozdíl v aktuálnosti vidí Šabršula v porovnání vět „*Où prenez-vous vos repas?*“ *Où mangez-vous?* (Šabršula, 1962:93), první věta znamená *Kde obvykle jíte?* Za aktuální považuje verbonominální *élever sa protestation* oproti *protester*, a to díky zvolenému kategoriálnímu slovesu (Šabršula, 1962:144).

„Déjeune vite avec Madeleine, parce que nous allons faire un tour en voiture.“ („Projedeme se.“)	krátkodobost, ohraničenost	p. 79
„Par degrés, il s’anima jusqu’à pousser des cris“ („až začal vykřikovat“)	iterativnost	p. 90
„Ne vaut-il pas mieux courir les mêmes risques en faisant au moins quelque chose d’utile?“ („Což není lepší riskovat sice stejně, ale přitom dělat alespoň něco užitečného?“)	iterativnost, nebo i prodlouženost, neohraničenost děje	p. 91
„Mme Forestier la baisa, puis fit les présentations.“ („Pak je představila“)	distributivnost	p. 91
„Il poussait des glapissements aigus et des ricanements sinistres.“ („Ječel pronikavě, ostře a chechtal se příšerně“)	intenzita – vysoká kvantita děje	p. 100
„Il vient souvent faire la causerie avec nous“ („popovídat si“)	intenzita – malá kvantita děje	p. 84

Tabulka 12: Aspekt ve VNP v práci Jana Šabršuly

Je-li příslušné substantivum ve VNP v singuláru, jedná se velmi často o vyjádření jednodobosti, jednorázovosti a singulárnosti, bez ideje opakování. Šabršula popisuje podstatná jména verbonominálních konstrukcí znamenající jeden krátký pohyb, posunek či jeden pohyb tělem (či cvik), vydání jednoho zvuku, jednorázové duševní hnutí. Dále sem zařazuje významy, v nichž neurčitý člen v jednotném čísle splývá s počtem. To znamená, že jde příkladně o koupení jedné věci, o jednu konkrétní objednávku. Šabršula upozorňuje, že verbonominální opis je pro svou přesnost velmi využíván v administrativním slohu. Právě v něm má být informace, že se jedná o jednu objednávku či jedno koupení zpravidla explicitně vyžadována.

Pohyby: Il fit un mouvement en arrière / un bond, un bond étonnant (Uhnul dozadu / Vyskočil).

Posuňky: Faire une grimace de dégoût (zatvářit se znechuceně)

Tělesné úkony: Faire un plongeon dans l’eau (skočit (po hlavě) do vody)

Zvuky: Elle jeta un cri / elle poussa un cri, Il tira un souffle (zasípěl)

Duševní hnutí: une idée lui viendrait

Děj vztažený právě na jeden předmět: passer une commande, faire un ordre, porter une accusation (zažalovat)

Pro některá jména ale není vhodná semelfaktivní interpretace. Posuďme to na Šabršulově příkladu *faire un tour*: „*Georges proposa de faire un tour sur la terrasse.*“ („*Navrhl, aby se prošli na terase.*“) (Šabršula, 1962:79). *Faire un tour* se nedá vykládat jako jeden pohyb, jako tomu bylo u výše uvedených příkladů. Jan Šabršula popisuje tuto konstrukci jako „děj, který se skládá z více dílčích pohybů (kroků atp.) a trvá určitou (avšak omezenou) dobu“ (1962:79). Z výše citované věty nevyplývá, že by šlo přesně o jedno obejití terasy. Vůbec totiž nezáleží na tom, zda procházka tvoří přesně jeden okruh, především vyrozumíme, že příslušný děj je nějak ohraničený, krátkodobý. Toto není jediný Šabršulův postřeh ke kombinaci *faire + tour*, komentuje i *faire le tour*. Tyto analýzy kriticky komentuji a prohlubuji v kapitole 4. 2. 3.

Pluralita, plynoucí z množného čísla podstatného jména příslušné konstrukce, se projevuje na významu jednotky různými způsoby. Velice často se jedná o násobenost (*faire des cris, jeter des regards, faire des sauts*). Autor dále hovoří o tzv. „durativnosti“ a „imperfektivnosti“ (Šabršula, 1962:90), a to v případech, kdy rys iterativnosti ustupuje do pozadí ve prospěch prodlouženosti či neohraničenosti děje. V tabulce výše jsem citovala příklad „*Ne vaut-il pas mieux courir les mêmes risques en faisant au moins quelque chose d'utile?*“ (1962:91) Autor přichází s její dvojí interpretací, jednak větu vykládá tak, že stav nebezpečí trvá, nebo iterativně, a to v případě, že jde o různé opakující se riskantní situace.

Šabršula bohužel nepostupuje natolik systematicky, že by se přidržel zavedených skupin v singuláru, převedl je do plurálu a interpretoval je. Do spojení dle vzorce „děj vztažený právě na jeden předmět“ nicméně spadá jím komentované *faire ses achats*. Šabršula upozorňuje na dvojznačnost, která jistě stojí za povšimnutí, a sice že výraz znamená buď „jeden“ nákup více předmětů, nebo nákupy po částech.

Kromě toho mohou být konstrukce s předmětem v plurálu výrazem distributivnosti. Děj *faire les présentations* je vztažen na počet představovaných osob (proto je v plurálu). Nejedná se o prosté opakování. Podobně zřejmě vzniklo *faire ses adieux avec q*, které Šabršula komentuje jako interakci nejméně dvou osob a v důsledku jako pozůstatek distributivního chápání. Dále uvádí příklady s plným či oslabeným distributivním významem: *présenter ses excuses, prendre des informations sur q, faire*

des démarches. Šabršula tvrdí, že tyto příklady svědčí o jistém oslabení primární funkce plurálu. Pluralitu nutně nehledáme ani u *faire / adresser ses félicitations, faire des aveux (přiznat se), présenter ses remerciements (poděkovat i děkovat)* (Šabršula, 1962:108). V některých případech jde o oslabení distributivního významu, jindy se děj vnímá přímo jako jediný a zhuštěný. Úplnou neutralizaci plurálu shledává Šabršula v příkladu *jeter les yeux sur q (pohlédnout)* se slovy, že sice máme dvě oči, proto ten plurál, ale jedná se o jeden pohyb, jeden pohled. Singulár je naopak neutralizován v seskupeních, která svou podstatou značí prodlouženost nebo násobenost děje: „*Je me suis mise à faire tout un tam-tam autour de sa générosité*“ (Šabršula, 1962:110). Spojení *faire un tam-tam*, přes formu singuláru, chápeme jako iterativní („*Začala jsem řečnit, vykládat, vychvalovat*“ (ibid.)). Hlavní roli má význam nominální složky.

Posledním samostatně komentovaným povahodějovým rysem jmen v Šabršulově práci je intenzita. Pod intenzitu zahrnuje vysokou míru děje, nebo naopak zdrobnělost. Zmiňuje i doprovodný rys plastičnosti děje. Vychází ze slovníku synonym, který porovnává syntetické slovesné vyjádření *crier* a analytické verbonominální vyjádření *faire des cris*. To verbonominální spojuje s úsilností, s větší intenzitou: „*Les enfants crient sans cesse et à tout propos, on fait des cris quand on est violemment affecté, en présence d'un péril, et qu'on appelle au secours*“ (Šabršula, 1962:99). V příkladech, které sám uvádí, ovšem příslušný rys intenzity nejčastěji explicitně vyjadřuje až přívlastek (*cris effrayants, un cri d'effroi*), a to nezávisle na plurálu či singuláru jména. Malou kvantitu přisuzuje kontextům s adjektivem *petit*: „*Je ferai une (petite) excursion*“ (*projít se*), „*Il s'avança vers moi en faisant une quantité de petits saluts et de petits sourires*“ (1962:100), dále uvádí spojení „*faire un petit somme*“ (*zdrímnout si*), při čemž upozorňuje na vzácnost jména *somme*, které je mimo vazbu archaismem. V těchto případech tedy nejde vlastně o to, že by samotné číslo značilo větší či menší intenzitu. I když je snadné významové usměřování příslušným adjektivem, jistě nepopíratelnou výhodou verbonominální konstrukce, odpovídající syntetické sloveso by mohlo podobným způsobem do věty zapojit příslovce. Zajímavější jsou proto příklady, kdy význam intenzity nepřináší přívlastek. Vliv může sehrát například význam jména. V příkladu „*Il vient souvent faire la causette*“ (*popovídat si*) (Šabršula, 1962:84) je za nízkou kvantitu děje zodpovědné zdrobnělé jméno *causette* (*krátké popovídání* či *drobnější pokec*).

Výše uvedené popisy zahrnují nejběžnější a nejpravidelnější povahodějové významy, jako semelfaktivnost, iterativnost, distributivnost a intenzita děje. Vedle těchto rysů se dále připouští i další významoslovné a stylistické modifikace. Oproti syntetickému slovesu bývají patrné i zvláštní odstíny PsD, Jan Šabršula uvádí význam zhuštěnosti či krátkosti děje a dodává, že krátkodobost může vyústit až v momentnost.

1. 3. 2. 3. Povahodějový význam slovesa ve VNP

Podobně jako lexikogramatikové věnuje i Jan Šabršula velkou pozornost slovesům ve VNP. Komentuje různá slovesa a jejich povahodějový a lexikálně-aspektový přínos. Ve zkratce chci zmínit některé zajímavé poznatky, které autor představuje a které buď zatím nezazněly, nebo má smysl je zopakovat.

Jan Šabršula zkoumá, jakou aspektovou hodnotu přináší kategoriální slovesa *faire*, *prendre*, *jeter*, *cesser*, *entamer* a mnohá další. Nejčastěji si všímá významu fáze, ale komentuje i jiné povahodějové nuance, a to zejména při porovnání se syntetickým vyjádřením nebo v sériích s různými kategoriálními slovesy.

Je nepříjemné, že Šabršula přesně nedefinoval termíny, které používá ve svém popisném aparátu. Nevím, jaký má být rozdíl mezi ingresivním a inchoativním vyjádřením. Následující příklady mi tedy bez rozdílu spadají pod vyjádření počáteční fáze: „*faire son ami de qn*“ (*spřátelit se s někým*) je dle Šabršuly ingresivně inchoativní; „*Il faisait sombre dans le petit appartement*“ překládá inchoativně jako *stmívalo se*, nebo staticky jako *bylo šero*; prvek ingrese spatřuje i ve „*faire la joie de qn*“ (*rozradostnit, rozradostňovat někoho*) (Šabršula, 1962:130).

Bohatým materiálem jsou vazby s *prendre*. Velice pravidelně se objevuje rys ingrese: *prendre son vol*, *prendre la volée* jsou přibližným ekvivalentem slovesa *s'envoler*, jejich význam dobře vynikne i při porovnání s neutrálním *voler*. *Prendre se* dokonce uplatňuje v podmětné i předmětné konstrukci „*Alors une rage le prit*“ versus „*Il a pris une rage*“ (*rozzuřil se*) (Šabršula, 1962:138). Vlastnost ingrese vynikne, máme-li možnost porovnání v rámci série s *être*, *avoir*, *tenir* atd., například: *prendre en considération* – *tenir en considération* – *considérer*, *prendre contact avec q* – *être en contact* a podobně (Šabršula, 1962:139-140).

Přestože se kategoriální sloveso *prendre* může zdát pod vlivem těchto příkladů univerzálně ingresivní, je vždy třeba určovat přítomnost takového rysu případ od případu.

Někdy tyto vazby vyjadřují změnu stavu bez ingrese jako *prendre de l'âge – vieillir*, *prendre des forces – siliti*,¹⁶², v nichž je zřejmý rys určité postupnosti (Šabršula, 1962:140). I *mettre* je nejmórazněji spojováno s ingresí (*mettre en mouvement*, *mettre en marche* (ibid. 142) a příklad 54).

54) „*Tu es mon fils bien-aimé, en qui j'ai mis toute mon affection*“ („*Ty jsi ten můj malý syn, v němž se mi dobře zalíbilo*“) (Šabršula, 1962:141)

Porter doprovází autor zajímavým popisem, neboť mu přisuzuje význam rychlejšího spádu děje s momentem počínacím: *porter ses regards* (*pohlédnout, obrátit zraky kam*), *porter ses pas* (*zaměřit své kroky kam*), *porter secours* (*à un navire en détresse*). Vedle nich opět existují i VNP, jimž Šabršula fáзовou interpretaci nepřisuzuje: *porter la parole* (*vést slovo, mluvit za jiné*), *porter respect à q*, (*chovat úctu ke komu*).

Vyjádření ingrese je obecně častým rysem verbonominálních konstrukcí a Šabršula uvádí napříč různými kategoriálními slovesy mnoho příkladů. Níže se jedná postupně o slovesa *gagner*, *élever* a *engager*. Autor dodává, že *élever sa protestation* (ve větě 56) vytváří i dojem větší aktuálnosti.

55) „*La colère a paru gagner L. F.*“ („*Zdálo se, že L. F. se začíná zlobit.*“) (Šabršula, 1962:141)).

56) „*Le Comité national des écrivains élève sa protestation contre la saisie du livre d'Henri Alleg „La Question“.*“ (144)

57) „*mais tant que l'on refusera d'engager des négociations avec les représentants qualifiés du peuple algérien en lutte, quelles que soient les promesses de réforme, la guerre ira s'aggravant*“ (144)

Ještě zřetelněji pak vyjadřují ingresi slovesa jako *entamer* (*entamer les négociations avec l'ennemi*). Velice zajímavý je Šabršulův příklad s dvojitým zapojením ingresivního významu:

58) „*Nous nous sommes donc mis à entamer une longue conversation*“ (ibid. 144)

Šabršula se nezapomíná věnovat ani opačnému pólu, tj. vazbám terminativním, zde ukazují velice krátce, prostřednictvím zástupců *achever*, *cesser* a *casser*.

---

¹⁶² Není bez zajímavosti, že zde Šabršula uvádí příklady vzniklé derivací od adjektiva.

Terminativní význam slovesa *cesser* je viditelný například v řadě *servir – être en service – cesser son service (dosloužit)*.

59) „*Le pilote soviétique Vladimir Ilyouchine, victime d'un grave accident d'automobile dans les environs de Moscou, le 8 juin 1960, qui achève actuellement sa convalescence à ...*“

(Šabršula, 1962:146)

Ze zcela jiného soudku je pak Šabršulův komentář spojení *jeter une immense clameur* v příkladu 60). Na něm Šabršula dokládá, že kategoriální *jeter* přispívá k chápání situace jako momentní, zhuštěné, že vyjadřuje větší intenzitu a snad i jakousi ingresi. Nutno podotknout, že intenzitu do věty přináší přídavné jméno *immense*.

60) „*Tout ce qui était en dehors, c'est-à-dire mille hommes, jeta une immense clameur*“

(Šabršula, 1962:143)

Šabršula usuzuje, že děj s *jeter* je často chápán jako omezený co do rozsahu, kvantity či intenzity. Na podporu svých slov uvádí příklad *jeter un froid* (věta 21) a význam této věty komentuje těmito slovy: „Tato nepřítomnost a odchod (delgáta z jednání) neochladily sice francouzsko-italské vztahy jako celek, ale projevil se zde jakýsi závan chladu, omezený místně a časově. Sloveso *refroidir* by zde znělo docela jinak.“ (Šabršula, 1962:143)

61) „*Cette absence et le départ ont jeté un froid dans les rapports franco-italiens*“

(Šabršula, 1962:143)

Velice zajímavý fenomén se objevuje v případě kategoriálního slovesa *avoir*. To bývá často spojované s představou trvání a stálosti. Nicméně velmi pravidelně nachází uplatnění i v kontextech znamenajících změnu. Tento fakt nezůstal bez povšimnutí ani v práci Jana Šabršuly, který v duchu své terminologie konstatuje konklusivnost (teličnost), nebo nekonklusivnost (ateličnost) daného příkladu. Ve své práci pak zkoumá, co způsobuje aktualizaci toho či onoho lexikálního významu a konečně přisuzuje vliv slovesnému času a významu slovesné i nominální složky VNP. Bohužel se na závěr svého pozorování spokojuje s pouhým konstatováním „vzájemného působení seskupení“, aniž by výrazněji naznačil možné interakce. Zde představuji, na jakém základě Šabršula uvažuje.

Podle Jana Šabršuly není sloveso *avoir* ve VNP zcela desémantizované a jeho obsah se spojuje vždy s jedním ze dvou základních významů. Zaprvé *avoir* jako „mít“ či „držet“, které se v rámci desémantizace ve VNP dostává až na roveň slovesa sponového. Zadruhé *avoir* znamenající „dostat“ a jemu podobné významy. Na to, který význam se aktualizuje, má vliv široký kontext. Důležitou roli ovšem hraje vidová hodnota slovesa a nominální složka konstrukce.

Z následujících vět je ta první nekonklusivní (ad 62), *avoir* se v ní významově rovná přibližně tvarům *semblait*, *paraissait*. Zbylé dva příklady (ad 63 a 64 - *lehce se ušklíbl*, *lehce se zasmál*, *pousmál se*) jsou konklusivní.

62) „*Elle avait l'air toute contente*“

63) „*Il a eu une légère grimace*“

64) „*Lambert a eu un petit rire*“

(Šabršula, 1962:166 a 164)

Rozložení konklusivnosti a nekonklusivnosti (resp. teličnosti a ateličnosti) u těchto tři příkladů kopíruje opozici *passé composé* versus *imparfait*. Toto provázání navádí k zamyšlení se nad vlivem perfektivního času. „Perfektivně momentní“ charakter vazby (Šabršula, 1962:165) do konstrukce typicky přináší *passé simple* a *passé composé*. Stejnou interpretační logiku ale Šabršula nachází i u příkladu s *plus-quam-perfektem* (ad 67), v *historickém přítentu* (ad 68) a v *jednoduché budoucnosti* (ad 69).

65) „*A l'appel de son homme, elle n'eut pas une hésitation, s'avança...*“

(„*Když její muž zavolal, nezaváhala ani trochu, překročila blíž...*“)

66) „*J'ai eu la brusque surprise d'entendre des inconnus raconter...*“

67) „*Le père avait eu une secousse violente*“

68) „*Marie Vernon a un geste agacé*“ („*M. V. podrážděně vyhrkne*“¹⁶³)

69) „*Si ces lignes tombent sous les yeux du meurtrier, il aura un haussement d'épaules*“

(Šabršula, 1962:163-165)

---

¹⁶³ Šabršula k překladu říká: „Překlad českého autora používá dokonavého, jinak ne zcela přesného ekvivalentu.“

U těchto příkladů je pro změnu patrná podobnost jmen. Uvážíme-li postupně: *hésitation, surprise, secousse, geste*¹⁶⁴ a *haussement*, doznáme, že jsou to posuňky, pohyby či obecně reakce okamžikové povahy bez možnosti prodloužení v čase. V kombinaci s imperfektem značí opakování, jak je vidět v následujícím příkladu.

70) *Elle voulait acheter une voiture mais elle avait une hésitation / avait des hésitations (váhá zřejmě ohledně více věcí, nebude ale zjišťovat kolikrát) / elle hésitait / a eu une hésitation / a eu des hésitations (není moc běžné)...sur le modèle...*

71) *Il avait un geste – popis il avait des yeux bleus, il avait un geste caractéristique pour lui*

72) *„Ma mère souffrait beaucoup de la gêne où nous vivions, et elle trouvait souvent des paroles aigres pour son mari, des reproches voilés et perfides. Le pauvre homme avait alors un geste qui me navrait“ (Šabršula, 1962:165)¹⁶⁵*

Pod vlivem těchto příkladů, to vypadá, že je třeba hledat vysvětlení teličnosti kategoriálního *avoir* v lexikálním aspektu jména. Šabršula skutečně věnuje pozornost nominální složce verbonominálního predikátu a přisuzuje mu podstatnou roli: „význam slovesa může být ke konklusivnímu či nekonklusivnímu charakteru determinován kontextovým okolím, v našem případě je to význam substantiva, které signalizuje, že v dané konstrukci je třeba sloveso *avoir* chápat přibližně v tom či onom z dvou hlavních významů (...)“ (Šabršula, 1962:168).

Fakt, že na význam slovesa nepoukazuje pouze nominální složka, ovšem dokládají příklady s *avoir peur* či *avoir honte*. Na rozdíl od výše uváděných posuňků, pohybů a obecně krátkých událostí, jsou substantiva citů přeci jen odlišná. City typicky trvají a je nasnadě jejich v podstatě stavový výklad, na druhou stranu ale může být účelem

---

¹⁶⁴ Z aspektového hlediska Šabršula komentuje rozdíl mezi *avoir un geste* a *gesticuler* jako rozdíl ve vyjádření množství děje. Syntetické *gesticuler* dle jeho slov značí „prudší, vehementnější pohyby“ (Šabršula, 1962:169).

¹⁶⁵ Imparfait „avait un geste“ znamená opakování dějů „skončených, dokonavých v minulosti“. Šabršula jej označuje za „perfektivně frekventativní“ a vysvětluje, že každý jednotlivý děj je třeba považovat za „samostatnou, krátkou jednotku“, (1962:165).

sdělit „změnu“ či náhlé jednorázové pocítění určité emoce a prezentovat tedy situaci jako telickou událost. A přesně tento druhý význam objevíme ve větách 73 a 74.

73) „*Mais, en recevant au visage le grand soleil de la rue, il eut honte, il monta dans le fiacre, l'échine pliée, la figure terreuse*“ (Šabršula, 1962:160)

74) „*Hélène restée seule, eut honte et peur d'avoir trahi le mort*“ (Šabršula, 1962:161)

Stejný účinek bychom očekávali od kombinací typu *avoir confiance, avoir foi, avoir jouissance*, tj. důvěru mám, nebo získám (i ztratím). V jejich případě však Šabršula poukazuje na jejich netypické chování. *Avoir* zůstává atelické i v kontextech s perfektivním časem. Šabršula pak tvrdí, že *avoir* je nekonklusivní „ve spojení se substantivy, která znamenají stav, vztah k realitě atd.“ (Šabršula, 1962:168). Tento závěr není dle mého názoru úplně šťastný. Znamená to, že každé jméno, kterému udělím stavový výklad přeneseme stavový výklad i na sloveso *avoir*? Jak tedy nakládat s příkladem *avoir peur*?

Námítky mám i k dalším Šabršulovým komentářům. Opět konklusivně vykládá následující příklady se substantivy v plurálu (ad 75 a 76). Bohužel neudává, jak k tomu dospěl a nemá ani žádný test. Určování lexikálního aspektu nevyčísleného plurálu je zásadní problém. Nad těmito příklady se znovu otevírá otázka konceptu teličnosti.

75) „*La santé de M. Haviland se troubla pendant l'automne de 1871; il eut des insomnies et des vertiges.*“ („Přišla na něho nespavost a závratě.“)

76) „*Elle eut des palpitations de cœur quand on lui annonça que M. Haviland ... venait la voir.*“ („Srdce se jí rozbušilo ...“)

(Šabršula, 1962:168)

Kritickým zhodnocením práce Jana Šabršuly nacházím některé nejasnosti. Otázka teličnosti kategoriálního slovesa *avoir*, její příčiny i omezení, zůstávají jednou z nejzajímavějších problematik k prostudování. Můžu říct větou *j'ai eu peur* měla jsem strach, ale už nemám? Je třeba tuto větu vnímat výhradně telicky? Touto otázkou se budu zabývat v části 3 této práce.

1. 3. 2. 4. Kritický náhled na Jana Šabršulu

Monografie Jana Šabršuly je prací kontrastivní. Právě tento přístup umožnil autorovi docenit důležitost verbonominálních spojení a upozornit na jejich uplatňování tam, kde má slovanské sloveso vidové rozlišení či velmi specifický povahodějový význam. Kontrastivní přístup tedy vedl Šabršulu k originálním úvahám, které jiné přístupy v podstatě neumožní. Z jeho vlastních slov víme, že kontrastu udělil jen pomocnou funkci a zjevně si byl vědom i rizika, které tento přístup přináší: „Srovnání však i tak bude třeba vymezit pomocnou úlohu, neboť nesmí vést k nebezpečí, že by se podle jednoho jazyka mechanicky předpokládaly v jiném jazyce kategorie, které buď v obou jazycích zároveň neexistují anebo, i při určitých obdobách, nemají stejnou platnost“ (Šabršula, 1962:31). Přesto se dle mého názoru některých nebezpečí nevyvaroval. Největší problém nastal tam, kde se slovanské jazyky staly v podstatě objektivním měřítkem adekvátnosti francouzského vyjádření.

Jan Šabršula má velké výhrady k posuzování forem *passé simple* a *passé composé* jako perfektivních.¹⁶⁶ Tento názor vychází zřejmě z jeho přesvědčení, že slovesa jako *être, travailler, chercher, habiter, circuler, régner* atd. nemohou být perfektivní. Jan Šabršula se domnívá, že, pokud by *passé simple* bylo gramatickou kategorií perfektivního vidu, neslučovalo by se s těmito slovesy. Jenže ono se s nimi celkem bez problémů slučuje: „*Alexandre régna treize ans*“ (ibid:61). I přípustnost věty „*Je restai longtemps pensif*“ hovoří dle Šabršuly proti zařazení *passé simple* do gramatické kategorie perfektivního vidu, na rozdíl od negramatického „**Il est tombé longtemps par terre*“ (ibid:61). Tato dvě tvrzení evidentně vznikla pod vlivem českého jazyka,¹⁶⁷ který právě v případě zmíněných sloves nedisponuje základním vidovým párem a ve kterém se

---

¹⁶⁶ „Jednoduché perfektum (*passé simple, passé défini*) pozbylo vidové hodnoty v zásadě už v latině a dnes si z ní uchovává jen zbylé odstíny a omezenou možnost vyznačení perfektivnosti u některých skupin sloves konkluzivních.“ „*Passé composé* již částečně pozbývá své perfektové hodnoty a stává se prostým praeteritem, neztrácí jí ovšem v té míře jako *passé simple* (...)“ Šabršula (1962:62).

¹⁶⁷ Jan Šabršula konstatuje, že prostě plynoucí děje nemohou mít v češtině dokonavý tvar (1962:53) a zároveň se domnívá, že je třeba podobné pojmy aplikovat v hrubých rysech i na francouzštinu. Problém je tu v podstatě dvojnásobný. Předně nakládá s některými rysy jako s univerzáliemi, zároveň si možná ale neuvědomuje převratnost svých tvrzení.

perfektivnost jen obtížně spojuje s trváním.¹⁶⁸ Proto se, dle mého názoru, Šabršula domnívá, že slučitelnost s *longtemps* protirečí možnému perfektivnímu výkladu *passé simple*. V neposlední řadě upozorňuje Jan Šabršula i na přibližnou totožnost větných dvojic, jedné v imperfektu, druhé v *passé simple*: „*Diogène était pauvre*“ „*Diogène fut pauvre*“ a „*Alexandre régnait en Macédoine*“ a „*Alexandre régna en Macédoine*“ (ibid:62). To je dalším důvodem, proč má k vidové hodnotě *passé simple* určité výhrady.

Tyto argumenty nemohu akceptovat. Šabršulova definice gramatického aspektu je zřejmě vytvořená na českých datech. Je ale vhodné uvažovat o českém vidu jako o univerzálním protikladu perfektivnosti/imperfektivnosti? Nedisponuje naopak francouzština v porovnání s češtinou široce uplatnitelnými perfektivními gramémy, které umožní ohýbání prakticky neomezeného počtu sloves, včetně *régner* a *travailler*?

Dále se vlastně ukazuje, že Jan Šabršula považuje za typické pouze kombinace typu „*eut un regard*“ (*pohlédli na sebe*), tj. kratší dokonavý děj z věty 77). Naopak *passé simple* „*raconta*“ ve větě 78) je údajně v podobné funkci, kterou má *imparfait* „*continuait*“ ve větě 77).

77) „*Le père eut, sur son garçon, un regard oblique, tandis que l'autre continuait, venant au secours du camarade.*“

78) „*Le soir, lorsque Buteau raconta méchamment à Lise la culbute de sa sœur, (...)*“
(Šabršula, 1962:163)

Tento postoj svědčí o tom, že nedostatečně odděluje lexikální a gramatickou část. Ostrý předěl není žádoucí, ale směšování momentnosti s perfektivním videm se mi zdá velmi unáhlené a k tomu v případě Šabršuly v podstatě dochází¹⁶⁹. Času *passé simple* uděluje

---

¹⁶⁸ Podobný názor zastává zřejmě i M. Sládková. Její postup je ale pochopitelnější, neboť vyplývá z jejích čistě překladatelských rozborů a zájmů. Od spojování durativnosti s imperfektem v češtině odrazuje příklad *Nepotrva to dlouho* vedle *Nebude to dlouho trvat*. Osobně zařazuji durativnost pod lexikální aspekt.

¹⁶⁹ Nad analýzami ve své knize Šabršula prohlásil: „Jde velmi často o momentní a tedy perfektivní děj (...)“ (1962:162). Pokud má toto tvrzení znamenat, že perfektivní čas se nesmí pojít s délkou, narážíme stejně jako Šabršula na problém běžného kombinování *passé simple* a *passé composé* například s příslovcem *longtemps*. Má-li to naopak v opačném směru znamenat, že momentní sloveso nemůže být v imperfektu, opět by bylo třeba dodat, co to pro Šabršulu znamená. Ve francouzštině se za momentní obvykle považuje *naître*, v imperfektu se běžně vyskytuje, otázkou je, jakou získává interpretaci:

perfektivní hodnotu jen v případě telického slovesa (či telické interpretace). Tato kombinace má sice co do informačního přínosu výjimečné postavení, protože sděluje, že vyřčeného cíle bylo dosaženo. Tento fakt ale nevyklučuje ostatní kombinace. Popírání perfektivnosti *passé simple* (a *passé composé*) mimo kombinaci s telickým slovesem neodpovídá mému konceptu.

V několika posledních větách chci poukázat na výjimečný rozsah úvah Jana Šabršuly. Autor se převážně zaobírá povahou slovesného děje, ale trvale bere v úvahu i gramatický a lexikální aspekt. Ve VNP věnuje pozornost slovesné i jmenné složce, okrajově okomentuje i přídavná jména či příslovce rozvíjející celou konstrukci.¹⁷⁰ Zcela evidentně si je vědom vzájemného působení jednotlivých částí konstrukce a zdůrazňuje, že je třeba přihlížet nejen k významu jednotlivých komponentů, ale i k vzájemným vztahům mezi nimi a k celku. Je velmi hodnotné, že sleduje, jak se jím uváděné vazby chovají v některých časech. Tento postup je ale třeba systematizovat. Systematicky se snažím postupovat ve své práci. U konstrukcí, které analyzuji za účelem sledování

Mais celui-ci ne se hâtait pas, il regardait le médecin, une question naissait sur ses lèvres entrouvertes, qu'il se retenait de poser par timidité (Podíval se na doktora. Měl na jazyku otázku, kterou jen z bázlivosti nevyřkl.) (InterCorp, březen 2018)

Quelque chose naissait entre nous, comme un état d'innocence, et j'avais manifestement surestimé l'ampleur de mon cynisme. (Cosi se mezi námi rodilo, jakýsi stav nevinnosti; míru svého cynismu jsem tedy očividně přecenil.) (InterCorp, březen 2018)

Dále je v tomto ohledu zajímavé zvážit iterativní slovesa jako *kýchlat*. Jedná se vlastně o sérii momentních dějů. Myšlenku opakování ale může do děje vnést imperfektum.

"Il y a certainement trop de poivre dans cette soupe !" parvint à dire Alice, tout en éternuant tant qu'elle pouvait. Il y en avait certainement beaucoup trop dans l'air. La Duchesse elle-même éternuait de temps à autre ; le bébé éternuait et braillait alternativement, sans interruption.

"V té polévce je moc pepře!" pro samé kýchání stěží ze sebe vypravila Alenka. I ve vzduchu ho bylo až moc. Vévodkyně taky občas kýchla a nemluvně bez přestání střídavě kýchalo a vřískalo. (InterCorp, březen 2018)

¹⁷⁰ Jan Šabršula přisuzuje vliv celé řadě prvků. Nestačí prý zkoumat „tempora“, aspektovou roli přisuzuje i pomocným slovesům *être* a *avoir*, aktivnímu a pasivnímu rodu, za smysluplné považuje zkoumat význam sloves, předmět přímý a jeho číslo, předmět nepřímý, v souvislosti se jménem i jeho člen (Šabršula, 1962:50). Osobně souhlasím s větší částí jeho výčtu. Jen v případě přidělení aspektové role pomocným slovesům a slovesnému rodu si nejsem jistá, o co by mělo jít. Jan Šabršula zde svá slova blíže nevysvětlil.

prolínání všech tří aspektů, vycházím z lexikálního aspektu jmen nebo jména podrobněji třídím podle gramatického čísla a dalších vstupních hodnot.

1. 4. Metodologické základy pro výzkum aspektu ve VNP

Existuje relativně málo prací o aspektu ve francouzském VNP. Ty, které jsem výše představila, spojoval zájem zároveň o prostředky gramatické i lexikální: lexikogramatikové v čele s Mauricem Grossem, mezi nimi Gaston Gross (kterého chci jmenovitě uvést) a nakonec Jan Šabršula, jehož myšlenky jsou s lexikogramatiky kompatibilní. Zdá se, že právě lexikogramatická metoda je pro výzkum aspektu ve VNP více než vhodná. Dokáže poodhalit problematiku, které se jiným metodám vůbec nenabízí.

Podle lexikogramatiků vzniká význam ze spojení gramatické a lexikální složky ve větě (minimální jednotka).¹⁷¹ Od této myšlenky není daleko k myšlence 'aspekt vzniká ve větě ze spojení gramatického a lexikálního aspektu'. Navzdory mému očekávání a navzdory své metodě lexikogramatikové takový přístup nikdy neuplatňovali. Lexikogramatický model má mnohem omezenější rozsah. Lexikogramatici si ve své práci všímají převážně PsD a gramatický i lexikální aspekt v podstatě ignorují. Prioritně se zajímají o kategoriální sloveso (a jeho PsD), aspektová skladba se objevuje jen výjimečně.

Pokud shrnu získané poznatky, vyrýsuje se přede mnou poměrně systematický plán toho, co již víme a toho, co by ještě stálo za prozkoumání. V tuto chvíli, tedy vím, že sloveso ve VNP vyjadřuje (či spoluvyjadřuje) povahu slovesného děje (79). Vidím, že se ohýbá v gramatickém aspektu (příklad 80 a 81) a hraje roli i jako nositel lexikálního aspektu (82 a 83).

---

¹⁷¹ Lexikogramatické úvahy bych shrnula takto: Pokud je základem jazyka tvorba gramaticky správných vět, tak ale tato tvorba nemůže být dle lexikogramatických principů odtržena od lexika. Dále též cituji krátké pasáže z knihy Jana Radimského vysvětlující lexikogramatický přístup „každé gramatické pravidlo je úzce spojeno s konkrétním lexikálním materiálem, na který je aplikujeme“; (...) „za základní jednotku jazykového studia musíme považovat jednoduchou větu, v níž teprve spojení gramatické složky s konkrétním lexikem dává vzniknout významu“ (Radimský, 2010:12, citace je zbavená podtržení).

- 79) a. „*Luc entre dans le coma*“ – ingresivní PsD (Vivès, 1993:13)
 b. *Luc sort du coma* – terminativní PsD
- 80) a. *Luc a signé le contrat avec Max* – perfektivní GA
 b. *Luc signait le contrat avec Max* – imperfektivní GA
- 81) a. *Luc a pris la décision de sortir* – perfektivní GA
 b. *Luc prenait la décision de sortir* – imperfektivní GA
- 82) a. „*Ce résultat a de l'importance*“ – LA stav
 b. „*Ce résultat prend de l'importance*“ – LA událost
- 83) „*Luc a pris la décision de partir.*“ – LA událost
 (Vivès, 1984:172-173)

Aspektové možnosti slovesa jsou poměrně komplexně popsány. Není divu, vyplývá to z tradičního výzkumu, který spojuje aspekt se slovesem. Nepoměrně méně jsou popsány možnosti nominální složky VNP. Víme, že ohýbání tohoto jména může mít vliv na jeho povahodějový význam (příklady 84 a 85). K úplnosti chybí informace o tom, zda je nominální složka verbonominálních konstrukcí schopna vedle PsD vyjadřovat i lexikální a gramatický aspekt. Této otázce se věnuji v druhé části práce.

- 84) „*Mais elle poussa un cri, un cri strident de joie nerveuse*“ – PsD semelfaktivnost
 85) „*Par degrés, il s'anima jusqu'à pousser des cris*“ – PsD iterativnost
 (Šabršula, 1962:80, 90)

V první řadě je tedy nutné zjistit, zda jméno vyjadřuje lexikálně-aspektové vlastnosti, případně jaké, zda je dědí od slovesa (pokud je od něj odvozené)¹⁷² a jak se tyto vlastnosti testují. V podstatě na všechny tyto otázky odpovídá kolektiv autorů – Pauline Haasová, Richard Huyghe a Rafael Marín, kteří se již více než deset let věnují zkoumání lexikálně-aspektových vlastností jmen. Z jejich výzkumu vyplývá, že ve francouzštině jméno svůj lexikální aspekt dědí jen v určité míře. Příslušnou lexikálně-aspektovou klasifikaci jmen totiž ovlivňuje počitatelnost.¹⁷³ Oproti čtyřem tradičním

---

¹⁷² V mém výzkumu převažuje vzorek jmen slovesných, ale okrajově se objevují i ta neverbální (př. *bruit* a *vacarme*).

¹⁷³ Právě díky počitatelnosti je jméno oproti synonymnímu slovesnému protějšku mnohem explicitnější. Supluje nedostatečné možnosti často vágního syntetického slovesa, např. *gifler* vs. *donner une gifle / des*

vendlerovským třídám se u podstatných jmen objevuje jedna třída navíc (počítatelné, ohraničené, avšak atelické procesy). Jejich výzkum a zejména způsob testování lexikálního aspektu jmen představím v kapitole 2. 1.

Dále si pokládám otázku, zda je možné, aby jméno vyjádřovalo gramatický aspekt. Tato problematika je známá z češtiny. Víme, že verbální substantiva (*ni/ti*) dědí gramatický aspekt slovesa, u prostých dějových jmen se gramatický aspekt neuchovává (Radimský, 2010). Ve francouzštině zní tato otázka přinejmenším neobvykle. Gramatický aspekt se v ní vyjadřuje slovesnými časy a jako takový přísluší slovesu. Přesto byla otázka vyjádření gramatického aspektu jménem předmětem studie autorek Karen Ferretové, Sarah Leroy a Florence Villoingové. Autorky pracují s hypotézou o gramaticko-aspektovém rozdílu mezi jmény s příponami *-ée* a *-age*, jako *arrivée* a *arrivage*. Tuto hypotézu představím v kapitole 2.3. a na vlastních datech s ní zkusím pracovat (kapitola 2.4.).

Kromě predikativního jména se dále zaměřuji na kategoriální sloveso. Jeho lexikálně-aspektový přínos je patrný při jeho záměně: *avoir* versus *prendre de l'importance*. Otázka, kterou si pokládám, zní, zda jsou možné srovnatelné lexikálně-aspektové změny i uvnitř jednoho slovesa. V tomto ohledu je zajímavé kategoriální sloveso *avoir*, jemuž se věnuji v kapitole 3.

Lexikální aspekt se neodvíjí jen od vlastností jmenné a slovesné složky VNP a někdy je třeba přihlížet i k dalším komplementům v souladu s principy sekundární telicizace. Pokud je mi známo, dosud nebyla zjišťována platnost principů sekundární telicizace ve větách s verbonominálním predikátem. Nad touto otázkou se zamýšlím ve čtvrté části práce a prověřuji ji na svých datech z několika úhlů pohledu. Při lexikálně-aspektových rozborech má významnou pozici gramatická kategorie čísla. Tuto problematiku rozebírám podrobněji, v kapitole 4.1. Mimoto si v kapitole 4.2. všímám příslušnosti jména (či celého VNP) k několika sémantickým vzorcům. Konečně při (a)telicizování hrají roli i samotné předložky *en* a *pendant*, jak jsem upozornila v kapitole 1. 1. 3. Metodologické závěry k aspektu, a proto sleduji ve větách i jejich funkci.

---

gifles; décider vs. prendre une décision / des décisions – prise de décision, sauter vs. faire un saut / des sauts.

Z výše stanovených postupů se zdá, že ve své práci kladu důraz na predikativní jméno (na jeho obecné aspektové možnosti, počitatelnost i sémantickou příslušnost). Zájem o predikativní jméno ovšem výrazně vyplývá z kritiky lexikogramatického postupu, který se přehnaně opíral o kategoriální sloveso. Opačný postup (od jména ke slovesu) prosazoval a ospravedlňoval Jan Radimský (2010:55-56).

Pokud svou analýzu začínám predikativním jménem, je to z důvodu jeho zásadního sémantického postavení ve VNP. Představa, že by se aspektové hodnoty odvíjely jen od jména jsou ale značně nepřesné. Nezbytné je pojmut verbonominální predikát jako celek, zkoumat jeho uplatnění ve větě (a ve výpovědi, včetně pragmatických hledisek) a chápat jeho aspektové vlastnosti jako výsledek souhry mnoha částí. V takovém případě tedy uvažuji nejen o aspektu jména, kategoriálního slovesa, ale i všech dalších aspektově relevantních členů věty, s přihlédnutím k příslovečným určením (včetně předložek *en a pendant*) či k přídavným jménům, která zpravidla vymezují dobu rozsahu či způsob opakování.

Tuto metodu shrnuji pod pojmem aspektová skladba (viz metoda aspektové skladby, kapitola 1. 1. 3.). Skladba značí, že výsledná aspektová interpretace je výsledkem skládání mnoha informací, které se mluvčí dozvídá v rámci širšího větného kontextu, odkud také vyčte drobné významové nuance. Právě příklon k tomuto postupu nejvíce poukáže na všestranné systémové možnosti verbonominálního spojení a ukáže, že právě tato vazba umožňuje vyjadřovat obrovské množství významů.

Lexikogramatické systematicky dodržovali pouze jedno ze dvou kritérií mé aspektové skladby, a sice práci s větou jakožto minimální jednotkou. Na druhou stranu ale aspektovou interpretaci nezajišťovali skládáním. Výjimku tvoří pár informací o možné/nemožné aspektové skladbě, které ve své práci zformulovali a podle kterých je možné (1) slučovat jisté aspekty (například durativnost a inchoativnost) a naopak vylučovat kombinace jiných aspektů. Ukázalo se, že (2) intenzivní význam se může promítnout do jména a vyžádat si, aby příslušné počitatelné predikativní jméno bylo převedeno do plurálu. Dále se ukázalo, že (3) verbonominální konstrukce může omezovat typy své determinace. Tyto tři postřehy by vůbec nevznikly, pokud by se ignorovala propojenost slovesa a jména, jmenná determinace a obecně vzato i celý širší kontext.

Vycházím tedy od jména a zaměřuji se na jeho počitatelnost / nepočitatelnost a celkově na jeho ohebnost v konstrukci. Sledování širších vztahů mě zároveň dovádí

k tématu sekundární telicizace čili mimo jiné ke zkoumání pozice komplementu predikativního jména.

Z metodologického hlediska se dále čas od času uchyluji k porovnávání VNP se „synonymním“ syntetickým slovesem; lexikogramatické kromě toho porovnávali „synonymní“ řady VNP (jméno stejné, liší se slovesem). Uvědomuji si, že upínání se k existujícím slovesným ekvivalentům je problematické ve více ohledech (problematicnost pojmu synonymie, VNP uplatňují i nederivovaná jména)¹⁷⁴ a nehodlám se na tento postup omezovat. Uznávám ovšem výhody takového porovnání a postupuji tak, že VNP označím jako jeden člen (lexikálně-aspektových/derivačních) rodin a dávám ho do opozice ke slovesným i dalším jmenným členům s ohledem na specifické lexikálně-aspektové rysy,¹⁷⁵ které tak lépe vystupují na povrch. Ne vždy jsou všechny členy takové derivační rodiny uplatňovány se stejnou frekvencí. Syntetické sloveso a VNP mají jiné funkční možnosti, pokud jde o aspekt, aktuální členění věty i terminologický potenciál. Často platí, že v případě existence syntetického slovesa mu mluvčí dává velmi často přednost. Zejména kumulace jmen prostřednictvím komplementu jména je v případě VNP velmi často těžkopádná¹⁷⁶.

---

¹⁷⁴ „V mnoha popisech jsou a.p.k.s. vymezovány intuitivně, resp. na základě toho, že k danému a.p.k.s. existuje relativně synonymní, morfologicky příbuzné syntetické sloveso (dát radu – poradit; dávat radu – radit). To však v řadě případů empiricky neplatí (mít naději – *nadějovat / doufat) a především nejde o vlastnost, která by vyplývala z teoretického popisu. Také hodnocení synonymie je zde problematické: koexistence dokonale synonymních a.p.k.s. a syntetických sloves by patrně v jaz. systému neměla opodstatnění“ (CzechEncy, Jan Radimský, heslo: Analytický predikát s kategoriálním slovesem).

¹⁷⁵ Velmi často se upozorňuje na podobnosti ve jmenném a slovesném světě (semelfaktivnost – iterativnost, viz Brinton a Hana Filipová), ale já chci poukázat hlavně na nové možnosti ve vyjadřování verbonominálním, tj. jinak nemožné kombinace.

¹⁷⁶ Zůstává záhadou, kdy přesně označí mluvčí verbonominální konstrukci za těžkopádnou a naopak, kdy ji bez problémů rozvine i komplementem jména. Mohu se jen dohadovat, zda je VNP (včetně doplnění komplementem) spíše akceptovatelné tehdy, když chybí syntetické sloveso. Jsou více přijatelná VNP, pokud je jejich jméno silně terminologizované? Uplatňuje se jméno nejfrekventovaněji tam, kde slovesu chybí systémové možnosti, př. vyjádření přesného počtu děje – jeden ve VNP *faire un saut, faire des sauts* (v těchto případech může mluvčí syntetické sloveso zjednoznačnit příslovcem).

2. Predikativní jméno jako nositel aspektových vlastností

Má práce se od výše popsaných prací zásadně odlišuje tím, že jejím základem není sloveso. Pracuji s verbonominálním predikátem, jehož jádrem je predikativní jméno. Jako sémantické centrum věty je predikativní jméno východiskem posuzování lexikálně-aspektových vlastností VNP. V souvislosti s tím tedy vyvstává otázka aplikovatelnosti výše představených studií na predikativní jméno. Zejména je potřeba určit, jaké jsou lexikálně-aspektové vlastnosti jména, zda (a případně jak) používat vendlerovské kategorie a jak je testovat. Analogicky s tím si pak pokládám srovnatelné otázky i o gramatickém aspektu.

Tato část práce má pět kapitol. První dvě se věnují lexikálnímu aspektu jména. Nejprve představuji poznakty autorů P. Haasové, R. Huygha a R. Marína (kapitola 2. 1.) a vzápětí je aplikuji na svá vlastní data (2. 2.). Poté pokračuji otázkou gramatického aspektu jména a představuji hypotézu kolektivu autorek K. Ferretové, E. Soareové, F. Villoingové (kapitola 2. 3.). Jejich hypotézu o gramaticko-aspektovém rozdílu mezi dějovými jmény končícími na *-ée* a *-age* rozšiřuji na širší derivační rodiny a zkoumám na vlastních jménech (kapitola 2. 4.).

Při mém vlastním testování se potvrzuje nutnost pracovat v jednoznačných kontextech. Obě sady testů, jak pro lexikální, tak pro gramatický aspekt vyžadují od testera, aby rozpoznával drobné sémantické odlišnosti a rozhodoval o akceptovatelnosti (a interpretaci) slovních kombinací často na hranici přijatelnosti. Do lexikálně-aspektové klasifikace jmen zasahuje kategorie počitatelnosti. Co se týče testování gramatického aspektu jmen, musím konstatovat, že se mi nepodařilo zavést příslušný rozdíl mezi dubletními jmény, což ve výsledku vede k tomu, že gramatickému aspektu jména nepřisuzuji ve VNP žádnou váhu. Tato problematika vyžaduje další výzkum.

2. 1. Lexikální aspekt jména a jeho testování

Lexikální aspekt je termín, který tradičně náleží studiu událostní sémantiky slovesa. Sloveso ale není jediným slovním druhem, který dokáže vyjadřovat lexikálně-aspektové vlastnosti a pro účely studia VNP, kde leží sémantické jádro na nominální složce, bude třeba znát lexikálně-aspektovou hodnotu jména.

O hledané souvislosti mezi slovesy a jmény se dozvídáme například z práce E. Bacha (1986:5), L. Brintonové (1991:49)¹⁷⁷ a M. Krifky (1992:29). Objevují se v nich zmínky o vzájemné podobnosti mezi počítatelností a teličností a mezi nepočítatelností a ateličností. Konkrétně se řeší, v čem si jsou látková jména podobná s procesy a počítatelná jména s událostmi. H. Filipová (2012:736-7) shrnula argumenty na podporu této analogie ve třech bodech. S žádným z nich nemohu kompletně souhlasit.

První z nich připomíná, že oba koncepty, lexikální aspekt a počítatelnost, jsou si sémanticky podobné. K popisu slouží mereologická terminologie (kapitola 1.1.2.5.). Má se zato, že telické situace a počítatelná jména jsou kvantizovaná (a nerozdělitelná), ateličnost s nepočítatelností pro změnu spojuje jejich kumulativnost (a rozdělitelnost). Myslím, že tato formulace není příliš šťastná. Kvantizovanost zřejmě zcela odpovídá teličnosti, ale jde napříč počítatelností. Aby bylo počítatelné jméno kvantizované, musí je předcházet číselný údaj: *une pomme, trois pommes*, neurčitý plurál *des pommes* je kumulativní.

V druhém kroku údajně podporuje myšlenku analogie princip sekundární telicizace. Jedná se, jednoduše řečeno, o jakýsi požadavek na sémantickou shodu. Platí totiž, že za určitých podmínek kvantizovaný předmět přímý telicizuje sloveso a potažmo celou větu (viz příklad *J'ai bu une bouteille de vin *pendant 2 heures/en 2 heures* = telické). Princip sémantické shody se v některých sémantických okruzích skutečně uplatňuje, ale neplatí, že by již samotná počítatelnost vedla k telicizaci. Mám stejné námitky jako v předchozím bodě. *Jablka* v následujícím příkladu jsou počítatelná, ale teličnost nezpůsobí. Zásadní je jejich kumulativní povaha, a proto vedou k atelickému výkladu (*J'ai mangé des pommes pendant une heure/*en une heure.* = atelické).

Třetím bodem je myšlenka, podle které nominalizací telických sloves vznikají kvantizovaná-počítatelná jména, zatímco atelická slovesa stojí u zrodu kumulativních-nepočítatelných jmen: „telic verbs are nominalized to count-quantified existential constructions (e.g., *There was a /at least one /two ...*), while atelic verbs to mass-quantified constructions (e.g., *There was shoving and brawling in the cafeteria and*

---

¹⁷⁷ Laurel Brintonová se věnuje podobnostem v angličtině. Ve středu jejího zájmu jsou nejen analogie mezi „event“ versus „count entity“ a „continuity“ versus „mass entity“. Podobné analogie hledá i při interpretaci plurálu.

nearby hallways)“ (Filipová, 2012:736). Tato domněnka byla vyvrácena na francouzských datech autory Haasovou, Huyghem a Marínem, viz pokračování této kapitoly. Ti odhalili speciální lexikálně-aspektovou skupinu „ohraňovaných procesů“, které toto tvrzení výrazně narušují. Jedná se o počítatelná jména typu *manifestation*, *discussion* či *promenade*, která jsou odvozená od procesů (ateličkových sloves *manifester*, *discuter*, *se promener*) a přesto jsou počítatelná.

Rovnice „počítatelnost : nepočítatelnost = teličnost : ateličnost“ ztvárňující domnělou analogii není dle mého názoru přesná. Mezi oběma kategoriemi, tj. počítatelností a lexikálním aspektem, jsou sémantické podobnosti, ale diferenční linie není nakreslena tak přímo. Mezi tendencemi sloučit tyto dvě kategorie se mi nejvíce zalíbila snaha sloučit je pod hyperonymem ‘kvantifikační prostředky v jazyce’. O zachycení fenoménu kvantifikace usilují typologické studie. Ty uvádějí výčty kvantifikačních prostředků, mezi nimiž figuruje vedle kvantifikace na úrovni jmenného syntagmatu i kvantifikace na úrovni slovesa, jejíž součástí jsou slovesné afixy (Partee, 2008:2). Afix může být nositelem lexikálního aspektu (*s’endormir* oproti *dormir* vyměřuje příslušnou situaci). Z tohoto pohledu to vypadá, že kvantifikace a aspekt nejsou dva striktně odlišné fenomény, ale že aspekt i číslo jsou druhem kvantifikace.

Dále chci navázat na otázku nominalizace (viz třetí bod uvedený výše) a představit systém lexikálně-aspektové klasifikace navržený pro jména.

Lexikální aspekt je lexikálně zakódovaná informace a jako taková se nějakou měrou může přenést ze slovesa na deverbální substantivum či, jinak řečeno, nemusí se kompletně ztratit při procesu nominalizace.¹⁷⁸ V takovém případě by bylo možné uvažovat o 4 klasických vendlerovských kategoriích: *états*, *activités*, *accomplissements* a *achèvement* (Vendler, 1957). Jednotlivé typy zastupují následující jména.

États: *aimer* → *de l’amour*, *désirer* → *du désir*

Activités: *travailler* → *du travail*, *nager* → *de la natation*

Achèvement: *mourir* → *une mort*, *atteindre le sommet* → *l’atteinte d’un sommet*

Accomplissements: *construire une maison* → *la construction d’une maison*, *écrire un poème* → *l’écriture d’un poème* (Nicolas, 2002:73-84)

---

¹⁷⁸ Po vzoru Haasové, Huygha a Marína (2008) se přidržuji minimální definice nominalizace, kterou podkládám jen morfologickým vztahem mezi slovesem a odvozeným jménem.

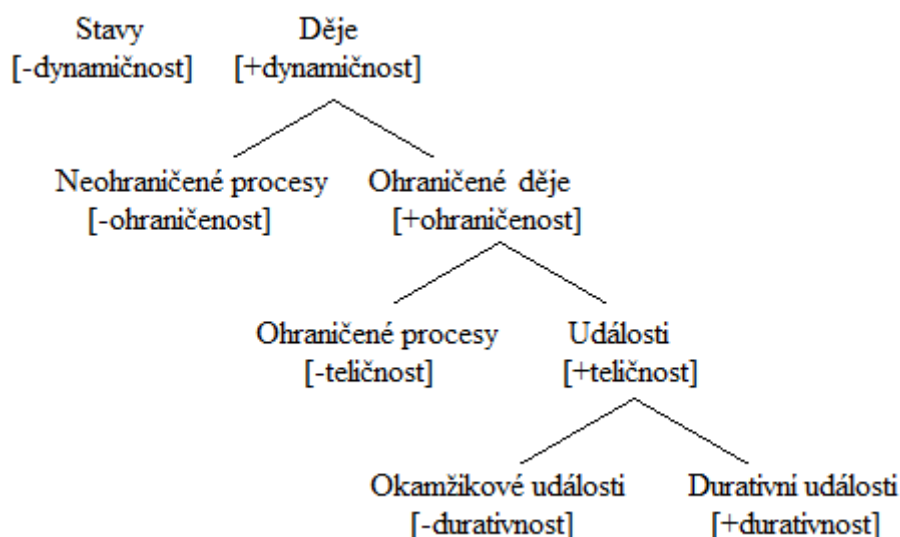
Lexikálně-aspektový systém jmen má ovšem svá specifika a zdědění lexikálního aspektu není pravidlem. Existují (a) statická jména odvozená od dějových sloves (*entêtement, recueillement, dévouement* (Huyghe, 2014:8)), (b) existují případy částečné nominalizace či naopak polysémie¹⁷⁹ (sloveso, nebo jméno mají odlišný rozsah významu, př. *bricolage* je nominalizací jen intranzitivního *bricoler*, *croisement* značí děj i místo). Kromě toho řadíme mezi dějová jména i (c) některá neslovesná substantiva jako *bal, conférence, conflit, crime* (Huyghe, 2014: 4). I přes jejich neslovesný původ určujeme jejich lexikálně-aspektové vlastnosti. Na závěr je třeba vzít v úvahu poslední bod: (d) ve jmenném systému hraje důležitou roli počitatelnost. Dokonce tak důležitou, že se oproti čtyřem vendlerovským třídám zavádí o jednu skupinu více (vedle tzv. pravých neohraničených procesů jako je *jardinage*, existují i procesy ohraničené, tj. počitatelné, jako *manifestation*). Představa přímého dědění lexikálního aspektu je tedy nepřesná a uniformní kopírování lexikálně-aspektové klasifikace sloves vede k zastření výše citovaných specifík. Skutečnost lépe zachytí postup, který testuje lexikálně-aspektové vlastnosti přímo na jméně.

Takovému zkoumání lexikálně-aspektových vlastností jmen se již více než deset let věnuje kolektiv autorů – Pauline Haasová, Richard Huyghe a Rafael Marín¹⁸⁰. V následujících odstavcích shrnu přínos jejich práce. V zásadě ukáží, jaká jsou diferenciační kritéria a jaké testy je podchycují. Při rozřazování jmen jsou zásadní tato kritéria: (a) dynamičnost, (b) ohraničenost, (c) teličnost a (d) durativnost, která vedou k vydělení pěti lexikálně-aspektových kategorií: (1) stavů, (2) ohraničených a (3) neohraničených procesů, (4) durativních a (5) okamžikových událostí. Všech pět lexikálně-aspektových tříd a jejich identifikační kritéria znázorňuje následující schéma (obr. 8). V následujících kapitolách z tohoto schématu vycházím. Na prvním místě popisují rozdíl mezi stavy a ději.

---

¹⁷⁹ Zde jen velmi stručně naznačuji komplexnost problematiky. Více například Jan Radimský (*souběžná a oddělená aktualizace významů*, 2010:92-99), Richard Huyghe (*la polysémie des noms d'action, polysémie disjointe et conjointe*, 2014:13-17) a další.

¹⁸⁰ Například: Richard Huyghe (2014); Pauline Haasová, Richard Huyghe (2010); Pauline Haasová, Richard Huyghe, Rafael Marín (2008) a další.

Obrázek 8: Lexikálně-aspektový systém jmen a jejich identifikační rysy (Haasová, Huyghe, Marín, 2008)¹⁸¹

2. 1. 1. Děje a stavy aneb dynamičnost versus staticčnost

Na prvním místě je možné odlišit stavová a dějová jména. Klíčem k tomu je dynamičnost. Statická jména¹⁸² (*croyance, préférence, signification, possession, ressemblance*) nesplňují kritérium dynamičnosti, což znamená, že se neodehrávají v čase¹⁸³, přesněji řečeno jde o relativně stálý stav, o jakési setrvávání. V tom se liší od

¹⁸¹ V originální verzi jsou skupiny označeny po řadě états, activités, occurrences duratives non culminantes, occurrences ponctuelles, occurrences duratives culminantes (Haas, Huyghe, Marín, 2008).

¹⁸² Statická jména bývají odvozená od stavových sloves a dědí jejich lexikální aspekt. Ale vztah nemusí být vždy takto přímý, uveďme příklad, kdy dějová slovesa stojí u vzniku statických jmen: „*entêtement, recueillement, dévouement*“. Podobně může dojít jen k částečné nominalizaci polysémního slovesa: „l’admiration de Vincent pour son frère vs *l’admiration du paysage par Vincent“ (Huyghe, 2014:9).

¹⁸³ Dynamičnost se někdy chápe intuitivně jako schopnost změny, jako to, co se týká pohybu, energie atd. Například Richard Huyghe v závěru svého článku z roku 2014 píše: « Les noms d’action sont les noms qui expriment l’aspect dynamique. Ils décrivent des entités dont le principe d’existence est la réalisation, et qui consistent en un changement de situation ou un transfert d’énergie » (Huyghe, 2014:17). Nicméně spojovat dynamičnost se změnou či přechodem se mi zdá být značně nešťastné. Pokud bych již při definování dějů používala termín změna, musela bych zavést rozdíl mezi změnou ve smyslu dynamičnosti a změnou, která

jmen dějových. Richard Huyghe a jeho kolegové (2008 a další) nabízejí tři základní okruhy testování dynamičnosti, které vychází z různého uchopení časového údaje. Jejich testy se opírají o: a) časový rozsah („*extension*“), b) datovatelnost („*ancrage*“) a c) časovou referenci („*repérage*“).

1. testy časového rozsahu:

- a) se slovesem trvat – *un N a duré*
- b) časové trvání v rámci předložkového syntagmatu – *un N de x temps*
- c) časový výsek (výřez, ohrazení) – *x temps de N*

2. datovatelnost:

- d) s vazbou *il y a* – *il y a un N à x heures*
- e) *le t du N* – se slovy *la date, le moment, l’instant* atd.

3. časová reference:

- f) *lors de / pendant / durant / au cours de / après / avant / dès / depuis le N*

Statické jméno se neuplatní v žádném z nich¹⁸⁴, dynamické jméno vstoupí alespoň do jednoho. První sada testů zjišťuje, zda situace trvá, případně její trvání vymezuje. Tyto testy se slučují pouze s durativními situacemi, naopak jména, která nemají trvání, ale jsou dynamická, pozitivně zareagují až na některý z dalších testů. Datovatelnost je zjednodušené označení testů, které zkoumají schopnost jména být lokalizován v čase, neboli být spojován s datem či přesnou hodinou. Poslední sada testů se rovněž opírá

---

definuje události. Ve své práci používám pojem změna jen v pravém slova smyslu, a to ve významu daněšovského přechodu (přechod mezi stavem *nebýt bledý* ke stavu *být bledý* můžeme označit slovesem *zblednout*, přechod mezi procesy *bdít* a *spát* jako *usnout*). Z Huyghovi definice dynamičnosti mě zaujala až její druhá část: „*dynamicité implique un rapport direct au temps*“ (Huyghe, 2014:17). S tím souhlasím. Existuje přímý vztah mezi dynamičností a časem: dynamická situace je situace vyvíjející se v čase. (Karlík, P., Nekula, M., Pleskalová, J. (eds.) (2016). Nový encyklopedický slovník češtiny, Praha: NLN, elektronická verze slovníku na internetu, heslo Vid (aspekt).)

¹⁸⁴ Huyghe (2008:2064, poznámka 2) omezuje platnost tohoto tvrzení v poznámce pod čarou, kde uvádí, že kromě stavů permanentních neboli atemporálních, které se v čase nikdy neodehrávají, existují ještě epizodické stavy, které mohou být časově omezené, a tudíž projdou některým ze zmíněných testů. Nemůžeme si tedy být stoprocentně jisti, že je jméno dynamické, pokud se právě v jednom z testů uplatní. Rovněž tzv. přechodné stavy (*état transitoire*) projdou testem časového výseku: *deux heures de joie / angoisse / ennui* (Huyghe, 2014:5).

o lokalizování v čase, ale z jiného úhlu pohledu. Jména zde nejsou sama lokalizována, ale naopak slouží k lokalizování jiných entit, a to za použití různých časových předložek. Stavová jména jako *croyance*, *préférence* či *signification* popsanými testy neprojdou.

ad b) „*une croyance de deux minutes”

ad c) „*deux jours de préférence”

ad e) „*la date de la signification”

(Huyghe, 2008:2052)

Dějová jména¹⁸⁵ jsou početnou a různorodou skupinou. Patří mezi ně ohraničené a neohraničené procesy, durativní a okamžikové události. Následující příklady ukazují, jak vypadá aplikace testů na různá dějová jména, viz *voyage*, *discussion*, *danse* a další.

ad a) „le voyage a duré trois mois”

ad b) „une discussion de dix minutes”

ad c) „deux heures de danse”

ad d) „il y a un entraînement à 14h”

ad e) „la date de l'inauguration”

ad f) „pendant la dispute”

(Huyghe, 2014:4-5)

V literatuře se vyskytují i další spíše doprovodné testy dynamičnosti. Zkoumá se například přijatelnost spojení s výrazy *un N en cours / en cours de N*, *en voie de N*. Tyto testy ale představují jistá omezení. Jejich nevýhodou je, že uvozují převážně jména telická

---

¹⁸⁵ Dějová jména jsou morfologicky, sémanticky i syntakticky heterogenní skupinou jmen, což dokládají následující postřehy, viz Huyghe (2014:17). Mohou být jednoduchá i odvozená (př. *périple* vs *abattage*). Ve druhém případě se uplatňuje celá škála exponentů, včetně nulového sufixu. Dějová jména mohou a nemusí být predikativní, mohou ale nemusí mít argumentovou strukturu („*sauvetage*“ vs „*séisme*“), některá dějová jména vyžadují povinné valenční doplnění (jsou „nenasyčená“, *insaturée*) a jiná jsou ontologicky kompletní („*lancement*“ oproti „*cabriolage*“). Některá dějová jména se pojí se sémantickým agentem, jiná nikoliv („*réparation*“ vs „*naissance*“). Více Richard Huyghe (2014:2-3,17) a další.

a durativní (tj. jména typu *accomplissement*) a nejsou tak univerzální, jak by bylo potřeba.¹⁸⁶

Richard Huyghe rovněž považuje jméno za dynamické, pokud se sloučí s událostním slovesem (př. *avoir lieu*) či pokud vstupuje do verbonominální konstrukce s dějovým kategoriálním slovesem. Dále v článku některá tato slovesa cituje, například: *faire, commettre, effectuer, procéder à* (Huyghe, 2014:5). Opírá se o předpoklad, že takové dynamické sloveso, které je samo procesem či událostí a je kompatibilní s perifrází *être en train de*, bude v rámci jakési sémantické koherence vyžadovat, aby i predikativní jméno bylo dynamické:

„L’aspect nominal dynamique peut être mis en évidence par la construction avec les V supports actionnels ou événementiels. La dynamicité de ces derniers, qui apparaît dans la compatibilité avec la forme progressive (*être en train de V*), associée à leur transparence sémantique, contraint l’argument nominal à être lui-même porteur de dynamicité.“

(Huyghe, 2014:5)

Toto pojetí má docela silné trhliny a test dynamickým kategoriálním slovesem není z nejspolehlivějších. Nechci ovšem křivdit autorovi a vzhledem k tomu, že si je vědom jistých slabin, zopakují jeho vlastní postřehy. Sám kriticky nahlíží především na kategoriální sloveso *faire*. To je příliš generické a snadno se slučuje s objektovými jmény (*faire un gâteau*), s ikonickými jmény (*faire un tableau*) či se jmény „d’idéalité

---

¹⁸⁶ *En cours de* a *en voie de* mají nejen omezené možnosti co do testování dynamičnosti, ale zároveň nejsou vhodná ani pro testování durativních telických jmen (tj. *accomplissementů*), se kterými se nejráději kombinují. Důvod je prostý. Pouhá příslušnost k typu *accomplissement* není dostačující podmínkou pro slučitelnost s *en cours de* a *en voie de*. Anscombe (2007) například upozorňuje na možnost „prodlužování“ jmen typu *achèvement*, o kterých tvrdí, že jsou tzv. „étirable“, příklad *remporter la victoire*, u nich se tím pádem nutně nevylučuje možnost sloučení s *en voie de*. Jiný problém představují nedějová jména časového typu, která se rovněž ochotně spojují s *en cours de* (například *en cours de journée*). (*En voie de* se s nimi údajně neslučuje a má být v tomto ohledu lepším ukazatelem dějovosti. Podrobnější analýzu testů poskytují např. Pauline Haasová (2011) či Jean-Claude Anscombe (2007).

temporelle¹⁸⁷“ (*faire un film*), která sama o sobě nejsou dějem, dějovou interpretaci získávají až právě v kombinaci s kategoriálním slovesem. Z tohoto důvodu připojuje R. Huyghe doporučení zkoušet obměnit kategoriální sloveso za nějaké jiné nebo nechat jméno projít více testy najednou (více R. Huyghe, 2014:6).

Dějová jména jsou dále popisována a testována i s ohledem na jejich argumentovou strukturu. Dynamičnost se potvrzuje existencí pozice činitele uvedeného předložkou *par*. Na dějovost má poukazovat i slučitelnost s iterativními přídavnými jmény *fréquent* a *répété* či možnost dosazení do výrazů *une opération de N*, *un mode de N* (Huyghe, 2014:6).

Výše popsané testy vedou k odlišení jmen statických a dějových. Nejčastěji se opírají o různá časová vyjádření. Platnost těchto testů není stoprocentní, protože v nich vystupují i další podstatná jména, která se sice odehrávají v čase, ale nejsou dějová („*pendant cette période*“, „*au cours de la semaine*“ (Huyghe, 2014:5)). Přesto se jedná o dosud nejlepší a nejpropracovanější systém testování.

2. 1. 2. Procesy versus události

Procesy		Události	
Neohraničené procesy	Ohraničené procesy	Durativní události	Okamžikové události
Neohraničenost, durativnost, ateličnost	Ohraničenost, durativnost, ateličnost	Ohraničenost, durativnost, teličnost	Ohraničenost, nedurativnost, teličnost
<i>Natation, bricolage, jardinage</i>	<i>Promenade, manifestation</i>	<i>Accouchement</i>	<i>Assassinat, noyade, découverte</i>

Tabulka 13: Lexikálně-aspektový systém dějových jmen s příklady klasifikace (Haasová, Huyghe, Marín, 2008)

¹⁸⁷ Sem patří: *une chanson, un documentaire, une symphonie...* (viz Huyghe, 2014:5). Tato jména jsou poměrně výjimečná vzhledem k tomu, že kromě vstupu do VNP navíc vyjadřují časové trvání (*un film de trois heures*). Chovají se tedy v mnoha ohledech jako dějová jména.

Doposud bylo zvykem rozlišovat mezi telickými a atelickými slovesy. U jmen je to podobné. Telická jména obsahují jakýsi cíl čili telos, ke kterému děj směřuje. Tento cíl můžeme chápat jako kulminační bod. Například *porod (l'accouchement)* nutně dospěje do svého vrcholu. Dojde k *porození dítěte*, čímž děj končí. Naopak *procházka (une promenade)* je sice ohraničená (počitatelná), ale nikoliv telická. Lexikální význam tohoto jména neobsahuje žádný kulminační bod, kdy by došlo k vyvrcholení děje. Podle této logiky se tedy rozlišují atelické procesy a telické události.

Teličnost je docela obtížně testovatelná. Klasické testy s *en* a *pendant*, které používáme u sloves, nedokážeme plnohodnotně přenést na jména. R. Huyghe sice usuzuje na možné upotřebení testů mimo větný kontext: „*une dispute pendant/?en deux heures*“, na druhou stranu ale upozorňuje, že předložkové spojení se vztahuje velmi často ke slovesu: „*Ils ont organisé une réunion en deux heures.*“, které je pak testované místo jména (Huyghe, 2014:11). Zde *en deux heures* specifikuje, kolik času zabrala organizace schůzky, nikoliv schůzka samotná a testuje tak sloveso *organiser* a ne jméno *une réunion*.

V případě verbonominálního predikátu bych ráda doufala, že kategoriální sloveso jakožto složka významově v pozadí nebude test s předložkovým spojením narušovat. Situace ale není ve skutečnosti tak jednoduchá. Následující kontext je telický, což potvrzuje uplatněné předložkové syntagma: *Attendez. Si c'est pour un anniversaire, nous allons vous faire un emballage en 2 min/*pendant 2 min*. U druhého příkladu je nicméně vidět, nakolik je třeba kriticky hodnotit aplikování předložkového syntagmatu: *Dans ce magasin, des vendeurs ont emballé trois cadeaux *pendant 3 mois/en 3 mois*. *En 3 mois* zde zřejmě nedokládá teličnost kontextu, neboť děj netrval v kuse tři měsíce. Věta vypovídá pouze o faktu, že *za tři měsíce prodavači zabalili pouze či právě tři dárky*.

Ze slovesného světa můžeme přenést jiný test teličnosti. Test, který rozpracovává myšlenku (možné či nemožné) přerušitelnosti děje. Atelický děj je možné přerušit a zároveň prohlašovat, že k němu došlo: „*La promenade a été interrompue*“ implikuje „*Ils se sont promenés*“. *Procházka dědečka a vnučky byla přerušena prudkým deštěm. Prošli se? Ano*. Podobně můžeme přerušit *vykopávky (les fouilles)* a přesto tvrdit, že proběhly: *Les fouilles ont été interrompues = ils ont fouillé*. Jinak se chovají telické příklady. Jsou nerozdělitelné. Pokud je přerušíme, tu část, která proběhla, nedokážeme pojmenovat stejným jménem. Čili přerušení telické situace znemožňuje její realizaci: „*L'accouchement a été interrompu*“ neimplikuje „*Elle a accouché*“. *Porod byl přerušen, kontrakce ustaly. Porodila? Ne*. Podobně jméno *objev (découverte)* potřebuje nutně dojít

do svého kulminačního bodu, jinak neproběhne. *La découverte a été interrompue = ils n'ont rien découvert.*

I tento sémantický test opírající se o možnou či nemožnou přerušitelnost děje je velmi důležité zkoumat v kontextu, na jehož význam chci upozornit. *Nahrávání (enregistrement)* v tomto konkrétním kontextu vnímáme jako atelické: *L'enregistrement a été interrompu par le décès soudain de la chanteuse = l'enregistrement a (partiellement) eu lieu.* Můžeme ho přerušit, aniž bychom zcela popřeli platnost daného děje. *Nahrávání* je totiž rozdělitelné, přičemž i pouhou jeho část můžeme označit stejným jménem *nahrávání*. Se jmenným komplementem *enregistrement de l'album, enregistrement d'une chanson (en studio)* se za určitých okolností stává celá skupina telickou a rozdělitelnost neplatí. *Enregistrement* totiž patří mezi případy tzv. lexikálně-aspektového podhodnocení („sous-détermination“ či „underspecification“). K tomu dochází, pokud je samotné jméno nedostatečné pro posouzení jeho lexikálně-aspektových vlastností a v rámci sekundární telicizace se přihlíží k jinému jeho komplementu (roli hraje například jmenný komplement). Zkoumání vlivu různých aspektově relevantních prvků a přesné určování podmínek telicizace či atelicizace jinak neurčitého kontextu je typické pro sekundární telicizaci. Ta si všímá především přechodů od číselně vyjádřené determinace k neurčitému plurálu, viz telické „*la construction d'une maison*“ oproti atelickému „*la construction de maisons*“ (Huyghe, 2014:11). Podobně *překlad* či lépe *přeložení (traduction)* v následující větě nabývá telické hodnoty díky *knize*, která je explicitně vyjádřeným cílem děje. *Knih* je nezbytnou součástí kvantizovaného děje, a proto se s ní v testu nutně operuje: *La traduction de ce livre a été interrompue = la traductrice n'a pas traduit le livre.*

2. 1. 3. Procesy neohraničené a ohraničené

Haasová, Huyghe a Marín (2008) představují ve své práci dva odlišné typy procesů. Na jedné straně vydělují neohraničené procesy, tzn. dějová jména nepočitatelná jako *jardinage, natation, jonglage* a na druhé straně ohraničené procesy čili procesuální jména počitatelná *cabriolage, manifestation, expulsion* (ibid., 2008:2053, taktéž Huyghe, 2014:9). I zde připomeňme důležitost kontextu, bez kterého nedokážeme všechna procesuální jména binárně zařadit, viz *danse, recherche* či *randonnée* (Huyghe, 2014:9). Tato jména jsou uváděná jako příklady dvojznačných jmen, protože do kontextu

vstupují dle potřeby jako počítatelná, nebo nepočítatelná jména a tím přecházejí mezi třídou ohraničených a neohraničených procesů. Přestože se obě dvě třídy procesů tak zásadně odlišují počítatelností, spojuje je rys ateličnosti a durativnosti. Pokud jsou spřízněna s nějakými slovesy, pak jsou to slovesa procesuální a stejně jako ona kladou důraz na vyjádření toho, jak se „někdo nebo něco projevuje, chová, jedná, jakou činnost vykonává, čím se obírá atp.“ (Daneš, 1971:195).

Nejprve začnu popisem neohraničených procesů, které jsou pravými procesy a názorně ilustrují standardní procesuální chování. Neohraničené procesy jsou oproti ostatním událostem značně specifické. Jsou to jména nepočítatelná, která se vykazují homogeností a neohraničeností. Právě tyto dvě vlastnosti stojí za typickým chováním procesů. Podobně jako se ohraničují nepočítatelná látková jména *un litre de lait*, ohraničují se i neohraničené procesy *deux minutes de patinage*. Ty *deux minutes* vydělují určitou kvantitu z homogenního jména. Procesuální dějové jméno *patinage* tedy prochází testem časového výseku. Stejně se chovají i ostatní neohraničené procesy. Je pro ně zcela příznačné, že se uplatní právě v testu *x temps de N*, ale nemůžeme je zformulovat do testu *un N de x temps*, což v praxi znamená, že není možná ani tak malá úprava jako přechod z výseku do časového ohraničení: „*deux minutes de patinage*“ versus „**un patinage de deux minutes*“ (Huyghe, 2008:2053).

Neohraničené procesy nejsou události (stojí naproti nim) a poměrně výrazně se od nich odlišují. Jakékoliv spojení, které by směřovalo k připodobnění neohraničených procesů k událostem, působí problematicky, a to je základním kamenem příslušných testů. Neoznačují jednotlivé situace. Nedají se datovat, neprochází testy *avoir lieu a le lieu du N*, které jsou typické pro události. Naopak slouží k označení typu děje, přičemž důraz kladou na děj samotný.

„?? *la date de la natation*“

„?? *la natation a eu lieu ce matin*“

„?? *le lieu du jardinage*“

(Huyghe, 2008:2053-2054)

Tato jména se ze své povahy nespojují s předložkou *pendant* ani *en cours de*. *Pendant* vyžaduje ohraničený uzavřený interval, *en cours de* rovněž předpokládá časové ohraničení, ale naše neohraničené procesuální jméno je nutně neohraničené (Huyghe, 2008:2053).

„??Sylvain a cassé plusieurs massues pendant le jonglage“.

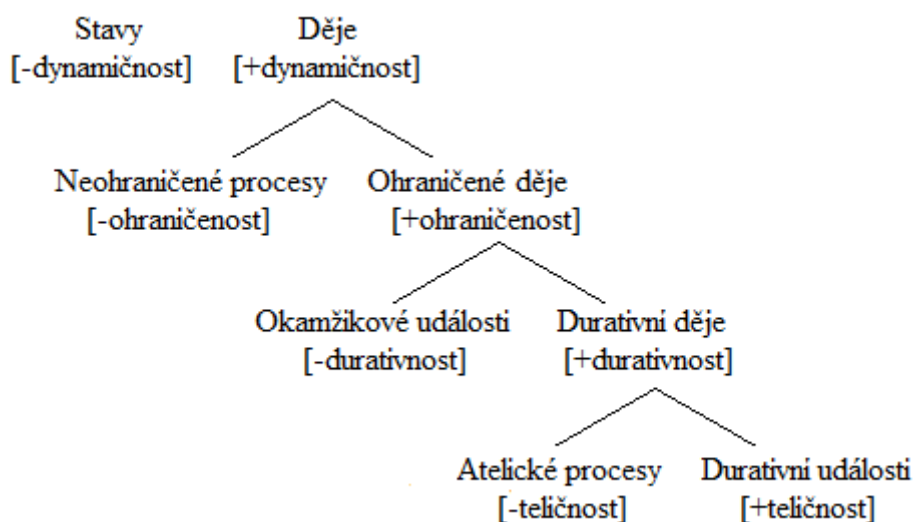
„??Je me suis blessé en cours de jardinage“.

Uvedené věty předchází otazníky místo hvězdiček. Důvod je ten, že věty mohou být přijatelné, pokud jménům dáme ohraničenou interpretaci. To znamená, že pokud jim mluvčí porozumí jako *jedna lekce plavání*, věty by byly v pořádku.

Neohraničené procesy ve spojení se členem určitým mívají generickou interpretaci: „*Le jardinage, c'est agréable*“ či „*La loi sanctionne durement le braconnage*“ (Huyghe, 2008:2054) a velmi často se používají ve vazbě *faire du*.

Druhou skupinu tvoří ohraničené procesy. Jedná se o vnitřně ohraničené počítatelné děje. Svými lexikálně-aspektovými vlastnostmi stojí přesně na pomezí mezi neohraničenými procesy a durativními událostmi. Jak již bylo řečeno, s prvními z nich sdílí rys durativnosti a ateličnosti. Navzdory sdílení těchto rysů je mezi ohraničenými a neohraničenými procesy patrný obrovský rozdíl (viz tabulka o testování příslušnosti k lexikálně-aspektové třídě na konci kapitoly). Ty neohraničené dávají negativní odpověď na většinu testů. Na rozdíl od nich se však ohraničené procesy neomezují na jeden jediný test dynamičnosti, ale celkem bezproblémově prochází většinou z nich. Snáší se s časovým trváním a s uvedením data. Jako počítatelná jména se převádí do plurálu, v němž mohou mít generický význam: „*La population redoute les cambriolages*.“ Mohou se dokonce kombinovat s výrazy *avoir lieu*: „*Le cambriolage a eu lieu dans l'après-midi*.“ (Huyghe, 2014:9) V důsledku těchto rozdílů se může zdát, že obě třídy procesů spolu nemají mnoho společného. Ohraničenost, ztvárňovaná počítatelností, má ve jmenném světě zcela zásadní roli a ohraničené procesy vykazují výrazně odlišný průchod testy než procesy neohraničené.

Tím spíše se podobají durativním událostem, s nimiž se shodují v durativnosti a ohraničenosti. Rozdíl spočívá v teličnosti. Všechny události jsou telické, zato ohraničené procesy zůstávají i přes svou počítatelnost atelické. Jejich význam není nikterak strukturován a nesměruje k žádnému kulminačnímu bodu. Tuto podobnost dobře dokládá následující obrázek 9, který se liší od obrázku 8 jen ve vedené diferenční linii. Zde je upřednostněn rys durativnosti a ohraničené procesy se tak objevují až po boku durativním událostem.

Obrázek 9: Lexikálně-aspektový systém jmen a identifikační kritéria z pohledu durativnosti

Přes veškerou podobnost se přikláním k původní klasifikaci. Takový přístup klade větší důraz na rys teličnosti, neboť hned v úvodu se náš systém viditelněji rozpadá na atelické procesy (ohraničené a neohraničené) a telické události (durativní a okamžikové). Zkoumání teličnosti, respektive telicizace je významnou součástí mé práce.

2. 1. 4. Události durativní a okamžikové

Durativnost je klíčovým rysem pro odlišení durativních a okamžikových událostí (accomplissement a achèvement). Okamžikové události jsou jediné nedurativní děje, v opozici najdeme oba druhy procesů a durativní události. Ke stejné problematice je možné přistupovat i z jiného úhlu pohledu (Huyghe, 2014: 10): jména, která denotují děje neohraničené, jsou durativní. Naopak ohraničená jména se rozpadají do dvou kategorií, na durativní a nedurativní. Durativní jména se budou logicky slučovat s testy časového rozsahu, zatímco momentní děje tato spojení nesnesou:

L'accouchement a duré plusieurs heures – durativní událost

**une découverte de deux heures* – okamžiková událost

une conversation de deux heures – ohraničený proces

Durativní jména jsou zároveň slučitelná s fázovými slovesy. Naopak pro okamžikové události je nemožné uchopit děj v jakékoliv jeho fázi, ať už terminativní či inchoativní.

L'accouchement vient de commencer – durativní událost

„**Le meurtre a commencé dans la matinée*“ – okamžiková událost (Huyghe, 2014:10)

„??*La naissance est bientôt terminée*“ – okamžiková událost, (Huyghe, 2008:2056)

„*La réunion a commencé dans la matinée*“ – ohraničený proces (Huyghe, 2008:2056)

2. 1. 5. Shrnutí

V této kapitole jsem nastínila, jak vypadá zavedený lexikálně aspektový systém jmen. Tento systém částečně kopíruje Vendlerovu klasifikaci. Mimo stavová jména zavádí neohraničené procesy jako *du patinage* či *de la marche* (i slovesa *patiner* a *marcher* patřila k procesům (activités)). Dále okamžikové události, např. *une découverte* (nominalizace okamžikového slovesa (achievementu)) a durativní události jako *accouchement*. Zásadní změnou je však zavedení třídy ohraničených procesů. Tato ohraničenost vychází z počitatelnosti příslušného jména. Ohraničené procesy ale i nadále zůstávají atelickými jmény, která neobsahují žádný význam, který by směřoval ke svému vyvrcholení. Zcela postrádají jakýkoliv kulminační bod. V tomto ohledu jsou jak ohraničené procesy *discussion*, *promenade*, *bombardement* či *manifestation*, tak neohraničené procesy *patinage*, *jonglage* či *natation*, atelické, stejně jako jejich základová slovesa.

Mimo uváděné příklady je třeba počítat i s některými neslovesnými jmény. I přes jejich ne-deverbální původ se některá taková jména řadí k dějovým jménům a testují se co do lexikálně-aspektových vlastností (př. *crime*, *collision*, *grève* (Huyghe, 2014:3-4). Velmi často vstupují do verbonominálních konstrukcí.

Při klasifikování jmen (podobně jako tomu bylo u sloves) potkáváme případy tzv. lexikálně-aspektového podhodnocení (*la traduction de tous les trois livres* má jiné lexikálně-aspektové vlastnosti než *la traduction de livres*). Podobný případ „podhodnocení“ představuje dle mého názoru podhodnocení gramatické kategorie čísla. Existují jména jako *danse*, *recherche* či *randonnée*, která spadají jak mezi počitatelná, tak mezi nepočitatelná jména a v důsledku jsou zařazovaná buď mezi procesy ohraničené, nebo neohraničené. Jakákoliv podhodnocení a polysémie se eliminují v kontextu.

Na tomto místě tedy opět připomínám zásadu lexikogramatické práce – interpretovat vše v kontextu.

Lexikální aspekt jmen je v dnešní době celkem podrobně popsána a poměrně úspěšně testovatelná záležitost. Pro účely své práce tyto testy přebírám. Díky nim získávám první východisko úspěšného třídění jmen vstupujících do verbonominálního predikátu.

Tabulka 14: Testování příslušnosti k lexikálně-aspektové třídě

LA		co testujeme	příklad
Neohraničené procesy	A	Datovatelnost Le t du N NE	?? la date du jonglage
	B	Časové trvání Un N de x temps NE	?? un braconnage de deux jours
	C	Časový výsek X temps de N ANO	deux heures de canotage
	D	pendant NE	?? Sylvain a cassé plusieurs massues pendant le jonglage
	E	En cours de NE	?? Marion est tombée en cours de patinage.
	F	Avoir lieu a le lieu du N NE	?? Le canotage a eu lieu ce matin. ?? Le lieu du jardinage
Ohraňčené procesy	A	Datovatelnost Le t du N ANO	le moment de la promenade
	B	Časové trvání Un N de x temps ANO	une promenade de deux heures
	E	En cours de	Pierre est arrivé en cours de discussion.

LA		co testujeme	příklad
		ANO	
	F	Avoir lieu ANO	La manifestation a eu lieu dans l'après-midi.
	G	Le N a duré x temps	La discussion a duré trente minutes.
	H	Průběh déroulement ANO	La manifestation s'est déroulée en province.
	I	Fáze ANO	La discussion vient de commencer.
	J	Test přerušení ANO – pozitivní odpověď	La manifestation a été interrompue au bout de deux heures = ils ont manifesté.
Durativní události	A	Datovatelnost Le t du N ANO	la date de l'accouchement
	B	časové trvání Un N de x temps	Une traversée de deux heures
	D	pendant ANO	Pierre s'est évanouie pendant l'accouchement
	E	En cours de ANO	Cet hôpital est en cours de rénovation
	F	Avoir lieu a le lieu du N ANO	le lieu de l'accouchement
	G	Le N a duré x temps ANO	La construction de ce bâtiment a duré longtemps.
	H	Průběh déroulement ANO	L'accouchement s'est déroulé dans un hôpital pragois.

LA		co testujeme	příklad
	I	Fáze ANO	La rénovation vient de commencer.
	J	Test přerušení NE – negativní odpověď	L'accouchement a pu être interrompu au bout d'une heure. = elle n'a pas accouché.
Okamžikové události	A	Datovatelnost Le t du N ANO	La date de l'intervention
	B	Časové trvání Un N de x temps NE	?? un assassinat de deux heures
	C	Časový výsek X temps de N NE	*Deux heures de l'assassinat
	D	pendant ANO	Plusieurs pompiers se sont blessés pendant l'intervention.
	E	En cours de NE	?? Le chirurgien est arrivé en cours de naissance
	F	Avoir lieu a le lieu du N ANO	La démission a eu lieu dans la matinée Le lieu du meurtre
	G	Le N a duré x temps NE	?? L'assassinat a duré deux heures
	H	Průběh déroulement NE	?? La noyade s'est déroulée dans une zone de baignade non surveillée
	I	Fáze NE	?? La découverte vient de commencer.
	J	Test přerušení NE	*Le meurtre s'est interrompu

Poznámka: Levý sloupec „LA“ představuje lexikálně-aspektovou třídu.

Zdroje některých příkladů: Huyghe, 2014, Haasová, Huyghe, Marín, 2008

2. 2. Lexikálně-aspektové testy 18 jmen a jejich základní interpretace ve VNP

Výchozím bodem této kapitoly je tabulka 15 (Lexikálně-aspektové vlastnosti 18 jmen), která zaznamenává průchod 18 jmen lexikálně-aspektovými testy, jakými je datovatelnost (*le t du N, la date de l'arbitrage*), časové trvání (*un N de x temps, un arbitrage de 5 heures*), časový výsek (*x temps de N, deux heures de canotage*), zapojení jména do vět s nejrůznějšími předložkami a slovesy (*pendant, avoir lieu, se dérouler*), fázovatelnost (*vient de + inifinitiv*) a přerušitelnost děje. Tyto testy byly zavedeny P. Haasovou, R. Huyghem a R. Marínem.

Jména jsem vybrala náhodně, ovšem ve snaze zachytit co nejbohatší spektrum různých vlastností. Proto jsou mezi nimi jména různorodá, zejména v otázce strukturální i sémantické nebo přímo ve smyslu předpokládaného lexikálně-aspektového zařazení. Konkrétně jsou tu jména telická s kulminačním bodem (*authentification*), dále pracovní činnosti mající primární procesovou interpretaci (např. *arbitrage, fouilles*) a jména statická (*appréciation, émerveillement*¹⁸⁸). K různorodosti přispívá i počitatelnost. Najdeme mezi nimi jména počitatelná (*passé*) i nepočitatelná (*émerveillement*), pluralia tantum (*flatteries*). Jména, která na sebe vážou komplement (*calcul, repérage*) a mezi nimi jména jednoho ze čtyř sémantických okruhů sekundární telicizace (*enregistrement, traduction, abattage*).

Z prostorových důvodů jsem tabulku do textu této práce vložila ve čtyřech částech. Jejich vytvoření zachycuje následující obrázek, který má usnadnit čtenářovu orientaci.

---

¹⁸⁸ *Émerveillement* figuruje v lexikogramatickém seznamu jmen *avoir-avoir*.

Prédicatif ou pronom	1. část		2. část		3. část		4. část			
	Přiklad	Le t du N	Un N de x temps	X temps de N	pendant	durant	avoir lieu	se dérouler	N vient de commencer	N a été interrompu ⇒ ils ont «vu»
1. arbitrage	Le Parlement fait l'arbitrage dans le cadre de la politique de fiabilité.	ok : la date de l'arbitrage.	ok : Un arbitrage de vingt minutes.	non : *20 minutes de l'arbitrage.	ok : Ce point a fait l'objet de discussions pendant l'arbitrage.	ok : Un arbitrage dure en moyenne 18 mois.	ok : L'arbitrage devra avoir lieu dans l'un des pays de l'Union Financière.	ok : L'arbitrage devra se dérouler dans la langue d'appas où il a lieu.	ok : L'arbitrage du contentieux entre la France et l'Angleterre vient de commencer.	L'arbitrage a été interrompu par la pluie ⇒ les joueurs n'ont pas joué.
2. authentification	L'authentification doit être faite en toute indépendance.	ok : Au moment de l'authentification l'utilisateur doit entrer un code à usage.	non	non	non	non	ok : L'authentification du corps a eu lieu à l'hôpital.	ok : L'authentification des corps s'est déroulée en présence d'un ami de la famille.	ok :	L'authentification a été interrompue ⇒ l'utilisateur n'a pas été authentifié.
3. calcul	La NASA a fait les mêmes calculs.	ok : Au moment du calcul.	non	non	ok : Il faut faire attention à ce que les données ne soient pas trompeuses pendant le calcul.	ok : Les calculs des programmes ont duré plusieurs années.	ok : Le calcul des impôts a lieu une fois par an.	non	non	Le calcul de la présence du nucléaire a été interrompu par une panne ⇒ le calcul n'a pas eu lieu.
4. enregistrement	Cet enregistrement a été fait par des musiciens locaux.	ok : Au moment de l'enregistrement de ce morceau.	ok : La police dispose d'un enregistreur en permanence pendant plusieurs heures.	ok : Après une journée d'enregistrement les musiciens se sont dirigés autour d'une bonne bière.	ok : Pendant l'enregistrement il est interdit de parler.	ok : L'enregistrement est de son morceau CD a duré 3 semaines.	ok : L'enregistrement de son morceau au CD a eu lieu à Bruxelles.	ok : L'enregistrement du CD s'est déroulé à Bruxelles.	ok : L'enregistrement du morceau vient de commencer.	? L'enregistrement du CD a été interrompu par le décès soudain de la chanteuse ⇒ l'enregistrement a partiellement eu lieu mais ils n'ont pas enregistré tout le CD.
5. évaluation	Paul a fait une évaluation à Léa.	ok : A l'époque de l'évaluation la victime était malade et vulnérable.	non ?	non	ok : Cette évaluation a été faite par un médecin.	ok : L'évaluation a duré plusieurs années.	ok : L'évaluation a eu lieu en 2008.	ok : L'évaluation s'est déroulée à l'époque, en 2008.	ok : L'évaluation du processus vient de commencer.	L'évaluation a été interrompue ⇒ Non. Mais n'a pas eu lieu.
6. évaluation	Lac fait l'évaluation de la distance.	ok : Le prix d'un bien immobilier peut varier selon la date de l'évaluation.	non	ok : Six semaines d'évaluation se ont nécessaires pour déterminer si l'accusé est apte à être jugé ou non.	ok : Pendant l'évaluation de leur niveau de langue, les élèves s'ont pas le droit d'utiliser un dictionnaire.	ok : L'évaluation a duré 3 semaines.	ok : L'évaluation a eu lieu au début de chaque année scolaire.	ok : L'évaluation s'est déroulée au début de chaque année scolaire.	ok : L'évaluation des risques environnementaux vient de commencer.	L'évaluation a été interrompue ⇒ Ils n'ont pas évalué les risques avant qu'ils soient.
7. feuille	Beaucoup de feuilles en Égypte en ce moment.	ok : A l'époque des feuilles, le site était inaccessible au public.	non	ok : Après six mois de feuilles, les archéologues sont contents chez eux.	ok : Pendant les feuilles, les archéologues ont sympathisé.	ok : Les feuilles ont duré six mois.	ok : Les feuilles ont eu lieu dans le désert égyptien.	ok : Les feuilles se sont déroulées dans le désert égyptien.	ok : Les feuilles viennent de commencer, et les archéologues ont déjà fait de nombreux découvertes.	Les feuilles ont été interrompues ⇒ Ils ont souffert.
8. reprise	Avant le combat, nous avons fait une reprise de la musique pour voir.	ok : L'attente n'est pas délicate au moment du repas des fleurs.	ok : Avant le combat nous avons effectué un pré-essai de 3 jours.	ok : Après 3 jours de répétition, nous devons commencer ce feu d'artifice pour le compte.	ok : Pendant la répétition des fleurs, Pierre s'est cassé la jambe.	ok : Le repas a duré 3 heures.	ok : Le repas a eu lieu en juin.	ok : Le repas s'est déroulé en juin.	ok : Le repas des fleurs vient de commencer.	Le repas a été interrompu ⇒ Ils ont repéré la bombe (pas avant qu'ils soient).
9. révélation	J'ai une révélation à te faire.	ok : Les dates de la révélation commencent font début.	non	non	non	non	ok : Les révélations ont eu lieu juste avant les élections.	non	non	La révélation a été interrompue ⇒ Non, le secret n'a pas été révélé (en tout cas pas entièrement).
10. souflet	Fais un souflet, mon chéri.	non	non	non	non	non	non	non	non	Les soufflets ont été interrompus ⇒ Ils n'ont pas soufflé "bonne nuit" à leurs collègues.
11. appréciation	La Cour des comptes fait sa propre appréciation de l'impact des différentes actions dans son rapport annuel.	ok : Au moment de l'appréciation initiale, il manquait des données.	non	non	non	non	ok : L'appréciation finale a eu lieu en mai.	ok : L'appréciation finale s'est déroulée en mai.	ok :	ok :
12. association	Pour sélectionner une association, faites un associationnement avec une viande rouge ou du riz.	non	non	non	non	non	non	non	non	non
13. flatteries	Paul fait des flatteries à son maître.	non	non	ok : Des années de flatteries.	non	non	non	non	non	???
14. traduction	Ce ne sera pas nécessaire, parce que Skae et se propose de faire une traduction en 3 heures.	ok : N'oubliez pas d'indiquer la date de la traduction.	non	ok : Il aura fallu plusieurs mois de traduction pour que le public découvre ce site.	ok : Pendant la traduction de cet ouvrage a duré plusieurs mois.	ok : La traduction de cet ouvrage a duré plusieurs mois.	non	ok : La traduction de cet ouvrage a commencé il y a une semaine.	ok : La traduction de cet ouvrage a commencé il y a une semaine.	L'induction a été interrompue ⇒ Ils n'ont pas traduit le livre.
15. prose	Cafin, tu peux débiter un peu et faire une prose.	ok : Au moment de la prose.	non	ok : Vingt minutes de prose, et aucune occasion de parler ?	ok :	ok :	ok :	ok :	ok :	ok :
16. certifiante	Les sentences de ferme représentent environ la moitié de l'habitat rural fait au Royaume-Uni.	ok : L'UE a fini au 30 octobre la date finale de l'habitat.	non	ok :	ok : Pendant l'habitat.	ok : L'habitat peut durer plusieurs semaines.	ok : L'habitat a eu lieu la semaine prochaine.	ok : L'habitat va se dérouler la semaine prochaine.	ok : L'habitat vient de commencer.	L'habitat a été interrompu par la météo ⇒ Les sols ont été certifiés (partiellement).
17. enrôlement	Le jeune enfant a de enrôlement devant certains éléments demandés.	non	non	ok : La vidéo a été faite de par enrôlement ? Cinq heures de par enrôlement ?	non	ok : L'enrôlement a duré une heure.	ok : L'enrôlement a eu lieu dans l'après-midi.	ok : L'enrôlement a duré une heure.	ok : L'enrôlement vient de commencer.	L'habitat a été interrompu par une interruption ⇒ Oui-ils font l'habitat ? Non
18. habitat	Les voisins font des habitats d'autres habitants.	ok : la date de l'habitat.	non : *Un habitat de vingt minutes.	non : *20 minutes de l'habitat.	ok : Il commença à parler pendant l'habitat.	ok : L'habitat a duré une heure.	ok : L'habitat a eu lieu dans l'après-midi.	ok : L'habitat s'est déroulé dans le parc municipal.	ok : L'habitat vient de commencer.	L'habitat a été interrompu par une interruption ⇒ Oui-ils font l'habitat ? Non

Obrázek 10: Rozdělení tabulky do čtyř částí

Predikativní jméno		Příklad	Le t du N
1.	arbitrage	Le Parlement fait l'arbitrage dans le cadre de la politique de frein à l'endettement.	ok : la date de l'arbitrage
2.	authentification	L'authentification doit être faite en toute indépendance.	ok : Au moment de l'authentification, l'utilisateur doit entrer un code à usage unique qu'il reçoit sur son téléphone portable.
3.	calcul	La NASA a fait les mêmes calculs.	ok : Au moment du calcul, ils ne disposaient pas de toutes les données.
4.	enregistrement	Cet enregistrement a été fait par des musiciens locaux.	ok : Au moment de l'enregistrement de ce morceau, le groupe comprenait un guitariste, un bassiste, un pianiste et un chanteur.
5.	escroquerie	Paul a fait une escroquerie à Léa.	ok : A l'époque de l'escroquerie, la victime était malade et vulnérable.
6.	évaluation	Luc fait l'évaluation de la distance.	ok : Le prix d'un bien immobilier peut varier selon la date de l'évaluation.
7.	fouilles	Ils font des fouilles en Égypte en ce moment.	ok. A l'époque des fouilles, le site était inaccessible au public.
8.	repérage	Avant le cambriolage, nous devons faire un repérage de la banque, pour voir.	ok : L'alarme ne s'est pas déclenchée au moment du repérage des lieux.
9.	révélation	J'ai une révélation à te faire.	ok : Les dates de la révélation coranique font débat.
10.	souhait	Fais un souhait, mon chéri.	Non
11.	appréciation	La Cour des comptes fera sa propre appréciation de l'impact des différentes actions dans son rapport annuel.	ok : Au moment de l'appréciation initiale, il manquait des données.
12.	assaisonnement	Conseils d'utilisation : en cuisine, pour relever une sauce, faites un assaisonnement avec une viande rouge ou du gibier.	Non
13.	flatteries	Paul fait des flatteries à son maître.	Non
14.	traduction	Ce ne sera pas nécessaire, parce que Skacel se propose de faire une traduction en tchèque.	ok : N'oubliez pas d'indiquer la date de la traduction.
15.	passe	Colin, tu peux dribbler un peu et faire une passe.	ok ? : Au moment de la passe décisive, le gardien n'était pas concentré sur le jeu.
16.	emblavage	Sur le marché des céréales, les semences de ferme représentent environ la moitié de l'emblavage total fait au Royaume-Uni.	ok : L'UE a fixé au 30 octobre la date limite de l'emblavage.
17.	émerveillement	Le jeune enfant a (manifeste) de l'émerveillement devant certains éléments du monde.	Non
18.	abattage	?Les voisins font des abattages d'arbres fruitiers régulièrement.	ok : la date de l'abattage

	Un N de x temps	X temps de N	Pendant
1.	ok : Un arbitrage de vingt minutes	non : *20 minutes de l'arbitrage	ok : Ce point a fait l'objet de discussion pendant l'arbitrage.
2.	non	non	Non
3.	non	non	ok : Il faut faire attention à ne pas se tromper pendant le calcul du tarif préférentiel.
4.	ok : La police dispose d'un enregistrement sonore de plusieurs heures.	ok : Après une journée d'enregistrement, les musiciens se sont détendus autour d'une bonne bière.	ok : Pendant l'enregistrement, il est interdit de parler.
5.	non ?	non	Non
6.	non	ok : Six semaines d'évaluation seront nécessaires pour déterminer si l'accusé est apte à être jugé ou non.	ok : Pendant l'évaluation de leur niveau de langue, les élèves n'ont pas le droit d'utiliser un dictionnaire.
7.	non	ok : Après six mois de fouilles, les archéologues sont rentrés chez eux.	ok : Pendant les fouilles, les archéologues ont sympathisé.
8.	ok : Avant le camp, nous avons effectué un repérage de 3 jours.	ok : Après 3 jours de repérage, nous étions convaincus que ce lieu était parfait pour camper.	ok : Pendant le repérage des lieux, Pierre s'est cassé la jambe.
9.	non	non	Non
10.	non	non	Non
11.	non	non	Non
12.	non	non	Non
13.	non	ok : Des années de flatteries incessantes, et il ne supporte plus la moindre critique.	Non
14.	non	ok : Il aura fallu plusieurs mois de traduction pour que le public découvre cet article ?	ok : Pendant la traduction de cet article, le traducteur a plusieurs fois demandé conseil à ses collègues.
15.	non	ok : Vingt minutes de passes, et aucune occasion de marquer !	
16.	non		ok : Pendant l'emblavage, il faut surveiller la météo et contrôler l'humidité des sols.
17.	non	ok : La visite du château de Versailles ? Cinq heures de pur émerveillement !	Non
18.	non : *Un abattage de vingt minutes	non : *20 minutes de l'abattage	ok : Le vent soufflait et il commençait à neiger pendant l'abattage.

	durer	avoir lieu	se dérouler
1.	ok : Un arbitrage dure en moyenne 18 mois.	ok : L'arbitrage devra avoir lieu dans l'un des pays de l'Union Européenne.	ok : L'arbitrage devra se dérouler dans la langue du pays où il a lieu.
2.	non	ok : L'authentification du corps a eu lieu à l'hôpital.	ok : L'authentification des corps s'est déroulée en présence d'un ami de la famille.
3.	ok : les calculs des astronomes ont duré plusieurs années.	ok : Le calcul des impôts a lieu une fois par an.	Non
4.	ok : L'enregistrement de son nouveau CD a duré 3 semaines.	ok : L'enregistrement de son nouveau CD a eu lieu à Bruxelles.	ok : L'enregistrement du CD s'est déroulé à Bruxelles.
5.	ok : cette escroquerie a manifestement duré plusieurs années.	ok : L'escroquerie a eu lieu en 2008.	ok : L'escroquerie s'est déroulée à l'étranger, en 2008.
6.	ok: L'évaluation durera 3 semaines.	ok : L'évaluation aura lieu au début de chaque année scolaire.	ok : L'évaluation se déroulera au début de chaque année scolaire.
7.	ok : Les fouilles ont duré six mois.	ok : Les fouilles ont eu lieu dans le désert égyptien.	ok : Les fouilles se sont déroulées dans le désert égyptien.
8.	ok : Le repérage des lieux a duré 3 heures.	ok : Le repérage a eu lieu en juin.	ok : Le repérage s'est déroulé en juin.
9.	non	ok : Les révélations ont lieu juste avant les élections.	Non
10.	non	non	Non
11.	non	ok : L'appréciation finale a eu lieu en mai.	Ok : L'appréciation finale s'est déroulée en mai.
12.	non	non	Non
13.	non	non	Non
14.	ok : La traduction de cet ouvrage a duré plusieurs mois.	non	Non
15.			
16.	ok : L'emblavage peut durer plusieurs semaines.	ok : L'emblavage aura lieu la semaine prochaine.	ok : L'emblavage se déroulera la semaine prochaine.
17.	ok : l'émerveillement ne dure jamais très longtemps.	non	Non
18.	ok : L'abattage a duré une heure.	ok : L'abattage a eu lieu dans l'allée des tilleuls.	ok : L'abattage s'est déroulé dans le parc municipal.

	N vient de commencer	N a été interrompu ⇒ ils ont „verbé“
1.	ok : L'arbitrage du contentieux entre la France et l'Angleterre vient de commencer.	L'arbitrage a été interrompu par la grève ⇒ les juges n' ont pas arbitré.
2.		L'authentification a été interrompue ⇒ l'utilisateur n' a pas été authentifié.
3.	non	Le calcul de la puissance du moteur a été interrompu par une panne ⇒ le calcul n' a pas eu lieu.
4.	ok : L'enregistrement du morceau vient de commencer.	? L'enregistrement du CD a été interrompu par le décès soudain de la chanteuse ⇒ l'enregistrement a partiellement eu lieu mais ils n'ont pas enregistré tout le CD.
5.	non	L'escroquerie a été interrompue ⇒ Non, Max n' a pas escroqué Léa.
6.	ok : L'évaluation des risques environnementaux vient de commencer.	L'évaluation de cet étudiant a été interrompue ⇒ (?) ils ne l'ont évalué que partiellement.
7.	ok : Les fouilles viennent de commencer, et les archéologues ont déjà fait de nombreux découvertes !	Les fouilles ont été interrompues ⇒ ils ont fouillé.
8.	ok : Le repérage des lieux vient de commencer.	Le repérage a été interrompu ⇒ ils ont repéré la banque (pas autant qu'ils voulaient).
9.	non	La révélation a été interrompue. ⇒ Non, le secret n' a pas été révélé (en tout cas pas entièrement). Les révélations ont été interrompues. ⇒ Au moins une partie des secrets a été révélée.
10.	non	Les souhaits ont été interrompus. ⇒ Ils n' ont pas souhaité "bonne année" à leurs collègues.
11.		
12.	non	non
13.	non	???
14.	ok : La traduction de cet ouvrage a commencé il y a une semaine.	La traduction a été interrompue ⇒ elle n' a pas traduit le livre.
15.		
16.	ok : L'emblavage vient de commencer.	L'emblavage a été interrompu par la météo. ⇒ Les sols ont été emblavés (partiellement).
17.	non	non
18.	ok : L'abattage vient de commencer.	L'abattage a été interrompu par une tempête. ⇒ Ont-ils fait l'abattage ? Non

Tabulka 15: Lexikálně-aspektové vlastnosti 18 jmen

Vysvětlivky: Příklady z tabulky jsou uměle vytvořené. Testy jsou převzaté od Haasové, Huygha a Marína. Pro více informací viz kapitola 2. 1.

Pro účely zkoumání teličnosti je zásadní poslední uvedený test, tj. test přerušení (N a été interrompu). Tento test odhalil telická (např. *arbitrage*, *authentification*, *calcul*) a atelická jména (např. *fouilles*, *repérage*, *flatteries*), která procházejí testem přesně opačným způsobem. Telický průchod testem ukazuje *arbitrage* a *authentification* ve větě 1 a 2. Jejich podstatou je kulminační bod, *télos*, ke kterému oba děje spějí. V případě jejich přerušení, děj nedospěl do svého cíle a v důsledku se na něj nemůžeme doptat větou v perfektivním čase. Platí totiž, že kombinace perfektivního *passé composé* a telického lexikálního aspektu značí úspěšné dosažení cíle, k němuž z důvodu přerušení děje nedošlo.¹⁸⁹ Odpovídá se záporně (*non*).

- 1) *L'arbitrage a été interrompu par un juge. → Ont-ils fait l'arbitrage ? – Non.*
- 2) *Il a voulu faire une authentification du cadavre. L'authentification a été interrompue → Ont-ils authentifié le corps ? – Non.*

Naopak atelické jméno *fouilles* přerušením nepozbývá své platnosti. Odpověď je kladná.

- 3) *Les fouilles ont été interrompues ⇒ ils ont fouillé.
→ Ont-ils fait des fouilles ? – Oui.*

Verbonominální predikát *faire des fouilles* označuje více či méně kontinuální práci bez jasného závěru. Nenabízí se žádný způsob jeho telicizování.

- 4) *Il faisait des fouilles près de Ninive. (...) travaille na vykopávkách u Ninive.*
- 5) *Ils font des fouilles en ce moment. Probíhají tam archeologické vykopávky.*
- 6) *- Oh, chérie ... es -tu obligée de faire tes fouilles dans ces lieux sales et poussiéreux ?*

InterCorp, květen 2018

Jeho vlastnosti vylíknou nejlépe na povrch porovnáním s jinými jmény. Například *flatteries* (lichotky) jsou *vykopávkám* podobné svým plurálem¹⁹⁰ i co do

---

¹⁸⁹ Je třeba zvažovat, zda takto přímočará interpretace bude za všech okolností platná i ve VNP.

¹⁹⁰ Plnohodnotnost počitatelnosti se u predikativního jména *fouilles* zdá být omezena faktem, že se v požadovaném významu uplatňuje pouze v plurálu. Jméno samo ale není od singuláru odtrženo a ve

průchodu testem přerušení, ale zásadně se odlišují v jiných ohledech. *Vykopávky* jsou typicky plánované, mohou se odehrávat (*se dérouler*), konat (*avoir lieu*), mohou se zahájit (*viennent de commencer*) a trvají v čase (*durer*).

Repérage se uplatňuje jako nepočitatelné jméno (s dělivým členem ve větě 7) i jako jméno počitatelné (ve větě 8).

7) *M. Devereaux est venu faire du Pan Devereaux hledá lokality pro film pro repérage pour un film pour la télé francouzskou televizi française.*

8) *Désormais, ils vont faire leurs Nadále budou své výpravy podnikat repérages ensemble et lorsque společně, a když ho Valčík nebude moci Valčík ne peut pas l'emmener, il brát s sebou, požádá statečného supplie le brave concierge de lui « domovníka, aby mu "pohlídal draka" (...) garder son dragon » (...)*

InterCorp, květen 2018

Následující příklady se liší v determinaci dějového jména a ve dvou posledních příkladech se navíc zapojuje jmenný komplement (*lieux*). Tam, kde je *en trois semaines* přijatelné, klade důraz na cíl a vede k pozitivním závěrům (lokalita byla nalezena), *pendant trois semaines* značí děj v průběhu. Takový děj je ukončený ve smyslu použitého *passé composé*, ale nevíme nic o úspěchu či neúspěchu pátrání. Rozdíl v determinaci vytváří pro determinaci typické opozice: *un repérage* se prioritně pojí s představou jedné filmové lokality (*un seul repérage*), *du repérage* neprovází žádná podobná představa, *le repérage* je tematickou, kontextově zapojenou, informací.

9) *J'ai fait un repérage pour le film en trois semaines/pendant trois semaines.*

10) *J'ai fait du repérage pour le film *en trois semaines/pendant trois semaines.*

11) a. *J'ai fait un repérage des lieux pour le film ?*en trois semaines/pendant trois semaines.*

---

slovníku figuruje pod ním (*fouille* značí prohlídku, ohledání či kontrolu). Plurál je navíc ospravedlněn sémantickou potřebou vyjádřit soubor všech prací s vykopáváním souvisejících („Ensemble des opérations entreprises pour mettre au jour et étudier des vestiges ensevelis“ (TLFi)).

b. *J'ai fait le repérage des lieux pour le film en trois semaines/pendant trois semaines.*

12) *J'ai fait le repérage de ces 2 lieux pour le film en trois semaines/pendant trois semaines.*

Spojitost mezi číslem predikativního jména (*un repérage*) a číselnou interpretací nevyjádřeného jmenného komplementu (*un lieu*) není ojedinělá. Verbonominální spojení *faire une révélation / des révélations*¹⁹¹ se systematicky ohýbá v gramatickém čísle podle počtu informací, které chce mluvčí odhalit. Platí tedy *faire une révélation* = „provést odhalení jednoho tajemství“, *faire des révélations* = „provést odhalení několika tajemství“. S ohledem na tuto rovnici, je nejen syntakticky těžkopádné, ale i sémanticky nadbytečné tvrdit *il a fait *une/la révélation d'une information*. Podobně těžkopádně působí přehnaná kumulace jmen: *?il a fait la révélation de plusieurs dossiers secrets* (příklad 13c.) či dokonce *?il a fait la révélation du contenu de plusieurs dossiers secrets*. Pokud má být tento typ informace sdělen, mluvčí se vrací k syntetickému slovesu: *il a révélé le contenu de plusieurs dossiers secrets*, kterému verbonominální spojení konkuruje jen v případě, že mluvčí klade důraz na určitou determinaci uvedené predikativní jméno *la révélation*: *C'est lui qui a fait la révélation de plusieurs dossiers*. Podobné závěry platí i pro následující věty. I přes syntaktickou korektnost vět 14a. a b. jsou prakticky neakceptovatelné. Na jejich místě se uplatní syntetické sloveso, např. *Il a révélé un (même) secret plusieurs fois* (pro větu 14b.). Výjimkou je určitá determinace (ad 14c.), jejíž význam je pro platnost kontextu zásadní (účelem je zdůraznění právě jména *la révélation*).

13) a. **Il a fait une révélation de plusieurs dossiers secrets*

b. **Il a fait des révélations d'un dossier secret*

c. *? Il a fait la révélation de plusieurs dossiers secrets*

---

¹⁹¹ TLFi (heslo *révélation*): *faire une, des révélation(s); faire, avoir la révélation que; avoir la révélation de qqc.; avoir, attendre, obtenir, recevoir des révélations de qq; apporter des révélations sur qqc.; avoir, attendre, recevoir la révélation de qqc.; avoir des révélations (relativement à qqc.)*

- 14) a. **Il a fait une révélation de trois informations délicates.*
 b. **Il a fait des révélations d'un secret.*
 c. *? Il a fait la révélation d'un secret/les révélations d'un secret.*

Snowden z věty 17) provedl určitá odhalení s ohledem na veřejné mínění. Neurčitý člen značí, že mohl zveřejnit informace jiné. Celkově se smysl výpovědi netočí kolem obsahu těchto informací, ale čistě kolem důležitosti názorového zapojení veřejného mínění.

- 15) *Il faut promettre – et accorder – une amnistie à tous ceux qui viendraient de leur plein gré **faire des révélations** sur l'affaire, quand bien même ils seraient impliqués.* *Bude třeba slíbit – a skutečně udělit – amnestii všem, kdo s informacemi o této události přijdou, tedy v případě, že jsou do věci sami zapleteni.*
- 16) *Le Russe nous **a fait des révélations** qui vont vous effarer.* *Když jsi byl pryč, odhalil ten Rus zarážející věci.*
- 17) *Snowden a dit **avoir fait des révélations** car « l'opinion publique doit décider si ces programmes et ces mesures sont bonne ou mauvaises. »* *Snowden prohlásil, že utajované informace uvolnil, protože "veřejnost musí rozhodnout, jestli jsou tyto programy a politiky dobré nebo špatné".*
- 18) *Mais de nombreux individus de l'élite politique et des cercles militaires ont été furieux lorsque Kroutchev **a fait ses révélations.*** *Mnoho příslušníků politické elity a vojenských kruhů však Chruščovova odhalení rozběsnila.*
- 19) *- Monsieur, j'ai cru que si vous deviez **faire une révélation** guidée par les sentiments, il serait préférable d'y penser et d'en parler.* *Pane, jen jsem měl pocit, pokud máme udělat nějaké emotivní odhalení, pak bychom tomu měli věnovat chvíli, promyslet to, celé si to načrtnout.*

InterCorp, květen 2018

- 20) *Pendant ces cinq minutes/en cinq minutes, le Russe nous a fait des révélations qui vont vous effarer.*

21) *Pendant une minute/en une minute, le Russe nous a fait une révélation qui va vous effarer.*

Test přerušení si vyžaduje u telického jména zápornou odpověď: *ne, tajemství nebylo vyzrazeno* (ad 22). V případě plurálu záleží na momentu, kdy k přerušení došlo. Je ale nasnadě, že nějaká informace unikla, mluvčí ale nezveřejnil vše, co chtěl (byl přerušen).

22) *Sa révélation a été interrompue par l'arrivée des policiers. ⇒ Le secret n'a pas été révélé.*

23) *Les révélations ont été interrompues par l'arrivée des policiers. ⇒ Il a pourtant révélé plusieurs informations délicates.*

Faire un souhait se jeví jako spojení obtížně uchopitelné testy. Neurčitý člen v podstatě splývá s vyslovením jednoho jediného přání. Ale není protichůdné, aby jedno takové přání seskupovalo celou skupinu přání. Je zajímavé, že přání vyslovená při příležitosti Nového roku apod. se ve francouzštině vyskytují v plurálu *souhails de bonheur, de bonne santé, ...*

24) ***Fais un souhait !*** *Něco si přej!*

25) *Il s'interdit d'y songer et même de faire des souhaits.* *Zakázal si na to myslet, nebo si dokonce něco z toho přát.*

InterCorp, květen 2018

Faire une passe analyzuji ve významu *nahrát, přihrát*. Jméno *passe* je počitatelné a do konstrukce vstupuje v singuláru i v plurálu. Změna čísla ale tentokrát nepracuje s myšlenkou přihrání *jednoho*, nebo *více míčů*, ale počítá celé děje, tj. *přihrát jednou*, nebo *víckrát*.

26) ***Fais une passe.*** *Hod' to někomu.*

27) *Colin, tu peux dribbler un peu et faire une passe.* *Coline, nejdřív si trochu zadribluj a pak zkus střílet.*

28) *Quand il nous rendait visite, on aimait aller faire des passes au fond du jardin.* *Ano. Když přijde na návštěvu, tak to rádi na dvorku trochu procvičíme.*

- 29) *Les joueurs ne savent même plus faire* Dneska ani neumějí zacházet s míčem.
une passe.

InterCorp, květen 2018

V rozkazu nabývají VNP *faire une passe* a *des passes* zcela specifických interpretací. Budou-li spoluhráči křičet na týmového kolegu: *Fais une passe ! (nahraj)*, chápeme, že příslušný hráč má míč aktuálně v držení a spoluhráči jej vyzývají, ať přihraje. Oproti tomu plurál *Fais des passes ! (nahrávej)* je kritikou hráčovi taktiky (obecně, bez aktuální platnosti) a výzvou, aby si nadržel míč stále jen u sebe, ale hrál týmově a nahrával. Ve větě 29) se jakýkoliv rozdíl smazává: *ils ne savent même plus faire une passe / faire des passes*. Podstatou výpovědi je tvrzení, že hráči nedokážou „splnit cíl, tj. úspěšně přihrát“.

Následující čtyři věty představují čtyři možné kombinace rysů /perfektivní/, nebo /imperfektivní/ sloveso, /singulár/, nebo /plurál/ jména. Logicky se liší v možné kontextualizaci. Imperfektum značí opakování v minulosti (31b.) či zastavení děje, uprostřed kterého se nacházíme a který probíhá simultánně s jiným dějem (31a.). Dále věta 32b. je celoživotní bilancí a značí, že za celou svou kariéru dělal jen ukvapené nahrávky. Zato věta 33b. je prezentovaná jako zvyk, přičemž se připouští, že kromě unáhlených nahrávek hrál i normálně.

30) *Il a fait une passe à l'autre joueur qui a marqué un but.*

31) a. *Il faisait une passe au moment où l'arbitre sifflait.*

b. *Dans cette situation il faisait toujours une passe au joueur le plus proche.*

32) a. *Il a fait des passes.*

b. *Il a toujours fait des passes irréfléchies*

33) a. *Dans cette situation il faisait toujours des passes au joueur le plus proche.*

b. *Il faisait toujours des passes irréfléchies.*

Z testovaných jmen chci dále upozornit na tato čtyři: *abattage*, *enregistrement*, *traduction* a *emblavage*, protože by mohla podléhat principům sekundární telicizace.

Abattage se v příkladech objevuje ve dvou významech, jako *kácení stromů* a jako *porážka zvířete*. Oba dle mého názoru přísluší do skupiny zničení/zahubení a jako takové podléhají principům sekundární telicizace. V testech lexikálního aspektu jsem primárně testovala význam kácení stromů, ale druhý význam vychází naprosto totožně, např.: *Le chien a dû rester enfermé pendant l'abattage. L'abattage s'est déroulé dans l'abattoir de*

mon oncle. Stejně tak zazní záporná odpověď v testu přerušení: *L'abattage a été interrompu par mon grand-père*. → *Ont-ils fait l'abattage ? – Non*. Nicméně verbonominální konstrukce *faire + abbatage* stojí na samotné hranici užití.

Zprvé analyzuji význam „kácení stromů“: *?Les voisins font des abattages d'arbres fruitiers régulièrement*. *Pendant* se objevilo ve větě se jmény v plurálu (*des abattages a des arbres fruitiers*), *en* s určitými jmény v singuláru (*l'abattage, cet arbre commémoratif*). Z těchto příkladů není patrné, které z nich má vliv na teličnost, zda je to kvantizace / kumulativnost predikativního jména či jmenného komplementu.

34) *Les voisins font des abattages d'arbres fruitiers ?en deux jours / ?pendant 2 jours / depuis 2 jours.*

35) *Tous les ans, les voisins font des abattages d'arbres fruitiers pendant 2 jours.*

36) *Le conseil municipal a fait l'abattage de cet arbre commémoratif en 4 minutes / *pendant 4 minutes et à la dérobée dans le but de minimaliser l'indignation des locaux.*

Zadruhé se věnuji významu „porážka zvířete“: *?Ils ont fait un abattage de toutes les vaches malades du cheptel*. Kategoriální sloveso *faire* je málo přirozené a je nahrazeno přijatelnějším *effectuer*. Příklad 37 a 39 obsahují kvantizované predikativní jméno a kvantizovaný jmenný komplement, umožňují jen spojení s *en*. Příklad 38 je atelický, počet porážek ani počet králíků není přesně stanoven.

37) *?Pendant 8 jours/en 8 jours, ils ont effectué un abattage de toutes les vaches malades du cheptel.*

38) *Dans le sud, ils ont effectué des abattages de lapins pendant 2 semaines/*en 2 semaines.*

39) *Dans le sud, ils ont effectué l'abattage des lapins *pendant 2 semaines/en 2 semaines.*

Enregistrement se ve VNP uplatňuje ve dvou odlišných významech. Ve významu hudebního nahrávání a ve významu registrace. První význam odpovídá inkrementálnímu nárůstu události: co se zpívá, to se nahrává a jak se blížíme ke konci písničky, blížíme se i ke konci nahrávání. První dvě věty (40 a 41) snesou rozvití oběma předložkovými syntagmaty, přičemž *en* vypovídá o výsledku, *pendant* o trvání. Věta 42 se liší od předchozí věty neurčitou determinací komplementu. Jedná se o výpověď týkající se činnosti, jejího průběhu i trvání: tato zpěvačka se tři měsíce věnovala nahrávání rumunských písní. Přijatelné je pouze atelické *pendant*.

- 40) *Cette chanteuse a fait l'enregistrement de l'hymne européen en cinq minutes/pendant cinq minutes.*
- 41) *Cette chanteuse a fait l'enregistrement des chansons roumaines en trois mois/pendant trois mois.*
- 42) *Cette chanteuse a fait l'enregistrement de chansons roumaines *en trois mois/pendant trois mois.*
- 43) *Je lui **fis faire** à la radio **quelques enregistrements** auxquels elle prêtait sa voix mate et obsédante, notamment des pages du Journal d'une schizophrène publié par M. A. Sècheyayem.* *Pozval jsem ji na nějaké nahrávky do rozhlasu, četla tam svým zastřeným a naléhavým hlasem mimo jiné stránky z Deníku schizofrenika vydaného M. A. Sècheyayem.*

InterCorp, květen 2018

Příklad z InterCorpu mi posloužil jako inspirace, různě ho pozměňuji a testuji jeho teličnost. Věty 44-46 připouští obě předložky.

- 44) *En une journée/pendant une journée, elle a fait quelques enregistrements.*
- 45) *En trentes minutes/pendant trentes minutes, elle a fait un enregistrement.*
- 46) *En trentes minutes/pendant trentes minutes, nous avons fait un/l'enregistrement de quelques chansons. (un je v kombinaci s en číslovkou)*

I u testu přerušení záleží na přesné formulaci, může vyjít telicky i atelicky, s ohledem na princip sekundární telicizace.

- 47) *L'enregistrement du CD a été interrompu par le décès soudain de la chanteuse ⇒ le groupe n'a pas enregistré tout le CD.*
- 48) *L'enregistrement de chansons populaires a été interrompu par le décès soudain de la chanteuse ⇒ Plusieurs chansons populaires ont été enregistré.*
- 49) *L'enregistrement à la radio a été interrompu. ⇒ Ont-ils enregistré ? – Oui (en partie).*

Druhému významu odpovídají věty *Je vais faire l'enregistrement. (Jdu nás přihlásit.), Faisons notre enregistrement ! (Zaregistrujme se).* Predikativní jméno v tomto významu je od počátku telické a nepotřebuje k tomu komplement. Přihlášení spočívá

v registraci jména či ve vyplnění nějakého registračního dokumentu. Přerušením této procedury k registraci vůbec nedojde (srovnejme s příkladem 49).

Predikativní jméno *traduction* je velmi podobné předešlému příkladu. Je možné vyjádření s určitým, neurčitým i dělivým členem. Pouze věta 52 je slučitelná s *en* i *pendant*. *En* odkazuje na výsledek, na hotový překlad. S *pendant* nevíme, zda je překládání zcela skončené.

50) **En dix ans / pendant dix ans, elle a fait la traduction de documents scientifiques aussi bien que de textes littéraires.*

51) **En dix ans / pendant dix ans, elle a fait de la traduction.*

52) *En trois jours, pendant trois jours, elle a fait une traduction*

V případě jména *emblavage* připadá v úvahu jiný způsob telicizace, a to za pomoci určení přesného rozsahu obhospodařovaných polností. Testovatelnost této verbonominální konstrukce poznamenala archaičnost (a zároveň určitá odbornost) tohoto jména. Zaměnila jsem jej za srovnatelné a zároveň běžnější jméno *ensemencement*.

53) *L'emblavage a été interrompu par la météo. ⇒ Ont-ils emblavés ? – Oui. Les sols ont été emblavés (partiellement).*

54) *L'emblavage de ces 3 hectares a été interrompu par la météo. ⇒ Ont-ils emblavés ces 3 hectares ? – Non.*

U následujících kontextů je možné zpravidla použít obojí *en* i *pendant*. Rozídl není příliš markantní. *En* zdůrazňuje šikovnost a rychlost zemědělců, *pendant* děj a průběh. S delším časovým intervalem by *pendant* snadno vypovídalo o tom, co dělají zemědělci v létě.

55) *En trois jours / ?pendant trois jours, les agriculteurs ont fait un ensemencement complet des 3 hectares.*

56) *En trois jours / pendant trois jours, les agriculteurs ont fait l'ensemencement des 3 hectares.*

57) *En trois jours / pendant trois jours, les agriculteurs ont fait l'ensemencement de champs nationaux.*

Lexikálně-aspektové testy navržené Haasovou, Huyghem a Marínem je možné aplikovat i na neprototypická jména, i když konkrétní interpretace není vždy přímočará (dělalo mi například problém odpovědět jednoznačně *ano/ne* na otázku stanovenou

testem přerušení děje). Z těchto prvních analýz vyplývá, že výraznou roli hraje determinace predikativního jména i pragmatika. Pro hodnocení vlivu komplementu predikativního jména i chování jmen příslušících do určitého sémantického vzorce budu potřebovat více dat. Tyto body dále podrobněji rozpracovávám ve čtvrté části práce.

2. 3. Gramatický aspekt jména

V této kapitole si pokládám otázku, zda je francouzské jméno nositelem gramatického aspektu. V první fázi představím francouzskou literaturu k tématu a následně prověřím hypotézu o gramaticko-aspektové opozici uvnitř dubletních rodin typu *rentrage – rentrée*, která je v ní uváděná. Věnuji se výhradně aspektovým otázkám, které jsou jako jediné předmětem mého výzkumu. Všechny další problematiky odsouvám do pozadí.

Nad možností jména vyjádřit gramatický aspekt se ve francouzské literatuře pozastavily autorky Karen Ferretová, Florence Villoingová (2012), společně s nimi o dva roky dříve Elena Soareová (2010) a dále Pauline Haasová (2011). Gramatický aspekt je slovesnou kategorií a ve francouzštině je spojován s paradigmatem slovesného času. Vzhledem k tomu, že jména nečasujeme, zdá se být nutné vysvětlit smysl takové otázky.

V češtině dědí verbální substantiva (*zametení, zametání*) gramatický aspekt svého základového slovesa. Tato jména pak tvoří určité série *mytí, umytí, umývání*. Ve francouzštině rovněž existují páry či skupiny jmen odvozených od stejného základového slovesa: „*le coulage de la cloche, la coulée des cloches, le passage du train, la passée de bécasses*“ (Ferret, Soare, Villoing, 2010:948, 951) a nabízí se tedy otázka, v čem spočívá rozdíl mezi nimi.

Pro systém jazyka není příliš přirozené, aby synonymní výrazy přetrvávaly jeden vedle druhého, postupně se zpravidla objeví nějaký distinktivní rys, nebo jeden výraz zaniká. Autorky Ferretová, Soareová, Villoingová hledaly odůvodnění v argumentové struktuře základového slovesa a v lexikálním aspektu jmen.¹⁹² Ani jeden výsledek jim

---

¹⁹² Testování lexikálního aspektu neumožnilo propojit jeden sufix s jednou lexikálně-aspektovou třídou. Test dynamičnosti: *Ces trois heures de pesée / de pesage des ingrédients nécessaires étaient éprouvantes*. Test teličnosti: *La pesée / le pesage a été interrompu(e) par un tremblement de terre = Nous n'avons pas*

nepřipadal zcela uspokojivý, a proto se rozhodly prověřit případnou gramaticko-aspektovou opozici. Gramatický aspekt zde odpovídá popisu Carloty Smithové (1997), v jejímž podání dvojice perfektivnost / imperfektivnost přibližně odpovídá pojmům: „totalita“ a „průběh“.¹⁹³

„Étant donné l'existence de ces paires de noms, il est raisonnable de supposer que les deux nominalisations correspondent à deux façons différentes de conceptualiser les événements : en présentant l'événement comme un tout (comme fermé) dans le cas de *-ée* ou dans le cas de *-age* en présentant le procès (l'événement) en déroulement ou une phase interne de l'événement dénoté par le verbe de base. La nominalisation en *-age* introduit donc l'aspect imperfectif, tandis que celle à finale en *-ée* introduit l'aspect perfectif.“

(Ferret, Soare, Villoing, 2010:960)

V pojetí Ferretové, Soareové a Villoingové se dvojice *-age* / *-ée* liší v gramaticko-aspektové perspektivě. Tuto odlišnost vnímají spíše jako tendenci, s možnými výjimkami. Dějová jména na *-ÉE*¹⁹⁴ jsou spjatá s perfektivností a definují se těmito distribučními vlastnostmi (Ferret, Soare, Villoing, 2010:961):

- (1) Pouze perfektivní jména se slučují s předložkou *après* (*après N*): „*après la pesée du bébé* / ??*après le pesage du bébé*“.
- (2) Jejich děje není možné přerušit ani podnitit k dalšímu pokračování, a proto se neslučují se slovesy *interrompre* a *progresser* (**N a été interrompu / a progressé*): „??*L'arrivée / l'arrivage des ouvriers a été interrompu(e) par un convoi de police*“.

---

pesé. = Přerušení brání realizaci děje shodně u jména *pesée* i *pesage*. Rozbor argumentové struktury základového slovesa odhalil určité tendence. Například jména se sufixem *-age* se většinou tvoří od tranzitivních sloves („*le tournage du film*“, „*le passage de la frontière*“, „*le coulage d'une cloche*“), ale existují i protipříklady (*l'arrivage*) (Ferret, Villoing, 2012:80).

¹⁹³ “Sentences with a perfective viewpoint present a situation as a whole. The span of the perfective includes the initial and final endpoints of the situation: it is closed informationally.” (Smith, 1997:66) “Imperfective viewpoints present part of a situation, with no information about its endpoints. Thus imperfectives are open informationally.” (Smith, 1997:73)

¹⁹⁴ Po vzoru Bernarda Fradina (2014) tato jména označuji velkými písmeny *-ÉE*. Toto označení má poukázat na fakt, že do příslušné skupiny nepatří pouze jména zakončená na *-ée* jako *montée*, ale i jména *abattue*, *découverte*, *sortie* a další.

- (3) Perfektivní jména mají se slovesy *filmer* či *surveiller* význam totality a označují celou proběhlou událost (*filmer / surveiller* $N_{\text{prfv}} \approx$ význam totality): „*J'ai filmé la percée du tunnel*“ (děj byl natočen celý, včetně začátku, prostředku a konce) versus „*J'ai filmé le perçage du tunnel*“ (jen průběh).

Ferretová, Soareová a Villoingová označují jména na -ÉE za konverzi, jejímž základem je specifický slovesný kmen minulého přičestí (Ferret, Villoing, 2012:84).¹⁹⁵ Logicky se tedy nabízí otázka, zda jména na -ÉE nedědí perfektivnost z minulého přičestí. Odpověď na tuto otázku není jednoduchá a její zodpovězení by vyžadovalo důkladný výzkum. O perfektivnosti jmen na -ÉE vypovídají nanejvýš jisté tendence (v mých datech nepotvrzené) a není ani jisté, zda je nositelem perfektivní hodnoty samotné minulé přičestí, tj. přičestí bez doprovodného pomocného slovesa.¹⁹⁶

Kromě výše představeného výzkumu se o gramatický aspekt jmen zajímá Pauline Haasová (2011). Tato autorka má jiný motiv i jiný postup. Již dříve zkoumala lexikální aspekt jména a podílela se na tvorbě jeho testů, zřejmě proto se začala věnovat i oblasti gramatického aspektu.

---

¹⁹⁵ Více též Delphine Triboutá (2010).

¹⁹⁶ Ferretová a Villoingová odmítají, že by docházelo k přenosu této vlastnosti z přičestí: „les N-ée n'héritent pas de la valeur d'aspect perfectif du participe passé, puisque, dans certains cas, ils peuvent porter une valeur d'imperfectif“ (Ferret, Villoing, 2012:85). Jan Šabršula se pozastavuje nad hodnotou minulého přičestí ve větě „*Le soir venu, la soupe mangée, le petit neveu couché, Adèle Amable s'assied...*“ Větu komentuje slovy: „Jde o participia, v jejichž susedství je zamlčen tvar slovesa *être* (ať jde o slovesa podmětná jako „*venu*“ anebo o významy pasivní „*mangé*“, „*couché*“). Avšak i bez tohoto slovesa je význam příslušných tvarů dokonavý. Zdá se opět, že zde záleží především na významu příslušných participií konklusivních sloves.“ (Šabršula, 1962:62) Šabršulův termín konklusivní slovesa odpovídá teličnosti. Autor zjevně klade důraz právě na teličnost sloves *venir, manger, coucher* a dodává, že bychom stejného efektu s přičestím slovesa *chercher* (atelické sloveso) nedocílili. (Šabršula, 1962:63) Nedomnívám se, že bychom z podobného úsudku mohli vyvodit, že jsou jména na -ée dokonavá. V Šabršulově větě je pomocné *être* jistě zamlčeno, ale mluvčí jej může do věty zpětně dodat, zatímco jméno žádné takové pomocné sloveso mít vůbec nebude.

Pro popis gramaticko-aspektové opozice používá Wilmetovy termíny „global“ (perfektivní hledisko) a „sécant“ (imperfektivní) ve smyslu rozdílu mezi perfektivním *passé simple* a *passé composé* „*Pierre (se promena / s'est promené) dans le bois*“ a imperfektivním *imparfait, présent* a imperfektivní opisnou konstrukcí „*Pierre (se promenait / est en train de se promener / se promène) dans le bois*“ (Haas, 2011:85).

Za účelem zkoumání gramatického aspektu jména používá indikátor *en plein N* a potvrzuje, že toto předložkové spojení indikuje imperfektivní aspekt: „*en plein confère de manière systématique une lecture sécante à l'action dénotée par le nom introduit*“ (Haas, 2011:101). Tento výraz přirovnává ke slovesnému *être en train de* a označuje jej za „*marqueur de l'aspect sécant progressif*“ (ibid.:102).

58) „**Pierre est en pleine arrivée.*“

59) „*L'averse a surpris Pierre en plein entraînement.*“

(HAAS, 2011:86-87)

Ve své práci se zmiňuje i o roli podobných předložek *en cours de* a *en voie de*, které mají stejnou funkci. Proti jejich využití vypovídá jejich malá všestrannost. Konstatuje, že se tyto předložky omezují na telická a durativní jména (a jako takové figurují mezi testy lexikálního aspektu), zatímco *en plein* uvádí durativní děje i stavy.

2. 4. Uplatnění testů gramatického aspektu na dubletní jména

Cílem mých následujících analýz je ověření hypotézy o aspektově-gramatické opozici mezi dubletními jmény (viz výše Ferret, Soare, Villoing, 2010). Za dubleta označují taková jména, která se liší svou formou, ale vznikla ze stejného základového slovesa. Všechna jsou dějová a mohou si konkurovat v užití. Např. *percer* → *percée* – *percement* – *perçage*; *pousser* → *poussée*, *pousse*, *poussade*, *poussement*, *poussage*. Protože mi záleží na odhalení rysu perfektivnosti, všímám si primárně takových „dubletních rodin“, které obsahují jméno na -ÉE, jejichž perfektivnost předpokládá výše uvedená hypotéza (viz výše Ferret, Soare, Villoing, 2010). Nutno podotknout, že Ferretová, Soareová a Villoingová uvažovaly pouze o opozici -age/-ée, zatímco můj postup se rozšiřuje na jakékoliv dubletní rodiny, jejichž členem je jméno na -ÉE.

Ke sběru dat jsem využila dva zdroje: korpus FrWac a francouzský lexikální slovník Lefff (SAGOT, 2010). Jména na -ée mají ve francouzském jazyce široké využití. Vyjadřují množství *cuillerée*, časové období *journée*, živočišné a rostlinné řády *violacée*,

paridigitidée. Ve svém výzkumu se zajímám pouze o jména slovesná dějová, navíc různých tvarů (jedná se o homonyma s přičestím minulým *prise* i *arrivée*). Proto jsem svá data získala porovnáním dvou seznamů: seznamu přičestí v ženském rodě jednotného čísla na jedné straně a seznamu všech podstatných jmen na straně druhé. Výsledkem byla slovesná jména homonymní s minulým přičestím. Tento vzorek znehodnocovala již jen některá slovesná, ale nedějová jména, např. jména osob ženského rodu (*employée*, *traumatisée*, *abrutie*). V posledním kroku jsem pracovala ve slovníku TLFi, dohledávala dubleta a ověřovala dějový význam všech dotčených jmen. Po očištění a protřídění vzorku mi zbylo na 112 jmen na -ÉE a jejich 185 dublet (nejčastěji jména se sufixem *-ment* a *-age*).

Tato jména jsem podrobila výše popsaným testům gramatického aspektu: (1) *après* N_{prfv}, (2) N_{imprfv} a *été interrompu*, (3) *filmer un* N_{prfv / imprfv} (perfektivní interpretace označuje natočení celého děje), (4) *en plein* N_{imprfv}. Analýza neodhalila žádnou systematickou gramaticko-aspektovou opozici mezi dublety a ani nepotvrdila hypotézu o gramaticko-aspektové opozici mezi jmény na *-age* a -ÉE. Třídíme-li jména podle průchodu testy, neukazují se žádné pravidelné opozice. Testy dávají natolik kontradiktorické výsledky, že na jejich základě není možné zformulovat jakýkoliv přesvědčivý závěr. Jen na ukázkou příkládám několik problematických momentů z vyhodnocování.

Jedním jediným testem prochází jména s různými sufixy. V přijatelnosti těchto spojení není žádný rozdíl.

Après

60) a. *Après l'arrivage des poissons, il y a la pesée.*¹⁹⁷

b. *Après l'arrivée de la marchandise...*

61) a. *Après la percée du mur, nous pourrions commencer les travaux de peinture.*

b. *Après le percement du tunnel, la ville s'est désengorgée.*

c. *Après le perçage des trous pour les chevilles, nous pourrions commencer l'assemblage.*

---

¹⁹⁷ Opozice mezi jmény *l'arrivée* et *l'arrivage* byla použita v práci Ferretové, Soareové a Villoingové jako ilustrativní: „?après l'arrivage de la marchandise“ / „après l'arrivée de la marchandise“ (2010:961). Já jsem nedospěla ke stejnému výsledku. Testeři mezi nimi neudělali jednoznačný rozdíl.

Interrompre, progresser

- 62) a. **La percée** du mur progresses lentement, nous terminerons plus tard que prévu.
 b. **Le percement** du tunnel a dû être interrompu en raison de difficultés financières.
 c. Une coupure de courant a interrompu le perçage à travers le mur.

En plein

- 63) a. Le président est venu en pleine arrivée des coureurs.
 b. Le contrôleur est venu en plein arrivage de marchandises.

Testy by měly fungovat komplementárně, ale ve skutečnosti velmi často poskytují protichůdné informace. Na příkladu jména *avancée* poukazují na problematiku vyhodnocení gramaticko-aspektové příslušnosti jména. Jméno je testováno ve dvou odlišných kontextech, jednou jako postup vojsk (64), jednou jako pokrok v medicíně (65). Uvnitř každého z nich jméno kolísá mezi domnělou perfektivností / imperfektivností a zapojuje se jak do testu perfektivnosti (*après*), tak do testu imperfektivnosti (*interrompre*). Vzájemným porovnáním mezi 64 a 65 vidíme odlišnosti v části c. a d. Testované jméno *avancée* v testech vychází odlišně s ohledem na konkrétní kontext, do kterého je zapojeno.

	Příklad	Prfv. / imprfv.
64)	a. <u>Après</u> cette avancée importante, l'armée Irakienne tente de renforcer ses positions.	Prfv.
	b. L'avancée des troupes irakiennes <u>a été interrompue</u> .	Imprfv.
	c. Les membres de l'OTAN <u>surveillent</u> de près l'avancée des troupes irakiennes ≈ ils surveillent une partie.	Imprfv.
	d. L'armée irakienne a été surprise <u>en pleine avancée</u> par une attaque.	Imprfv.
65)	a. <u>Après</u> la remarquable avancée qu'a connue la recherche contre cette maladie, celle-ci a commencé à stagner.	Prfv.
	b. L'avancée médicale <u>a été interrompue</u> à cause du manque de financement.	Imprfv.
	c. Nos scientifiques <u>surveillent</u> l'avancée qu'a connue la recherche contre cette maladie ≈ ils surveillent tout.	Prfv.

d. <i>*La recherche sur les cancers est en pleine avancée ces dernières années, et ces progrès s'accélèrent.</i>	Prfv.
--	-------

Jak již bylo naznačeno výše v poznámce pod čarou, jednotliví mluvčí čili „testeři“ se vždy ve svém názoru neshodují. Jeden z testerů například signalizoval imperfektivnost jména *l'avancement*, zato druhý jej vyhodnotil ve třech testech ze čtyř jako perfektivní. Tento tester sice intuitivně vnímal jméno *avancement* jako „průběhové“ a vyloučil ho z kontextu předložky *après*. V rozporu s tím ale označil věty s *interrompre* a *en plein* za agramatické (děj v průběhu by měl jít přerušit a měl by se slučovat s *en plein*). Ani vzájemná kontextová nahraditelnost nedopadá u všech testerů stejně. Názorový rozdíl zachycují věty 66 (1. tester) a 67 (2. tester). Analyzovaná dubleta se zřejmě liší pouze v jemných těžko zachytitelných, intuitivně vnímaných, odstínech.

66) *L'armée irakienne a été surprise en pleine avancée / en plein avancement par une attaque.*

67) *En pleine avancée / *en plein avancement, les Ottomans ont rencontré une résistance féroce à Vienne.*

68) *Nos négociations sont en pleine avancée / en plein avancement, nous avons bon espoir de les mener à bien.*¹⁹⁸

V rámci mého výzkumu se nabízí otázka uplatňování dublet ve VNP. Následující tabulka zachycuje pouze případy, jejichž součástí je jméno na -ÉE a kdy se ve verbonominálním predikátu uplatní alespoň dva členové dubletní rodiny a je tedy možné posoudit, zda se významově překrývají či nikoliv.

Základové sloveso	Žádné VNP	Uplatňuje se ve VNP	
		Významová specializace	Významové překrytí
abattre	abat, abattue	abattage, abattement	
assembler	assemblément	assemblage, assemblée	
avancer		avance	avancée, avancement

¹⁹⁸ Mluvčí upřednostňuje jiný typ formulace, například: „*nos négociations sont en train d'avancer, nous avons bon espoir de les mener à bien*“. Nicméně věta s dublety *avancée – avancement* (79) není agramatická.

Základové sloveso	Žádné VNP	Uplatňuje se ve VNP	
		Významová specializace	Významové překrytí
envoler	envolement	envol, envolée	
lever	levage ₁ , levée ₁	levage ₂ , levée ₂ , levée ₃ , levés, lever	
monter		montage, montée	
passer	passade, passée, passer	passage, passe (f), passe (m)	
percer		percée ₁	percée ₂ , perçage, percement
peser			pesage, pesée
plonger	plongement	plonge, plongée, plongeon	
pousser	poussade, poussément	pousse, poussée	
rouler	roulage, roulée, rouler	roulé, roulement	
veiller		veille, veillée	

Tabulka 16: Uplatňování dublet ve VNP

Takové překrytí se ukazuje u dubletních rodin *avancer*, *percer* a *peser*. Následující příklady pochází z FrWacu, mluvčí u nich potvrdil vzájemnou zaměnitelnost dublet *avancée* – *avancement* (*avancement* se nepoužije v plurálu) (69), *pesée* – *pesage* (70), *perçage* – *percement* (71). Rozdíl mezi nimi testy gramatického aspektu nezachytily.

69) a. *Ce programme, inscrit au CPER et au DOCUP, est celui qui a connu l'avancement le plus fort, en termes de volume de travaux réalisés.*

b. *Même si la politique extérieure de l'Union a connu des avancées importantes ces dernières années, il y a encore bien du chemin à parcourir (...)*

c. *Aujourd'hui toutefois l'enquête connaît une avancée significative avec l'arrestation d'un français d'une trentaine d'années suspecté de complicité et interpellé aujourd'hui en Pologne.*

70) a. *Il est important d'effectuer la pesée toujours à la même heure. Si la pesée du chaton doit être quotidienne avant le sevrage, elle est conseillée tous les 15 jours.*

b. *Une bascule de pesage des agrégats, qui effectue le pesage des agrégats issus de chaque trémie.*

Do dubletní rodiny *percer* patří i jméno *percée*. Má lehce odlišný význam (průzor, průsek v lese) a je synonymní k *percement* jen v příkladech typu „*percement d'un matériau au moyen d'un outil à main*“ (TLFi).

71) a. *Je n'ai jamais utilisé ce genre d'outils, mais vu la forme je ne sais pas si cela peut faire des percages bien ronds, enfin c'est la question que je me pose.*

b. *Il vous permettra de faire des percements parfaitement alignés pour une rampe d'escalier, de suspendre des tableaux parfaitement de niveau ou de carreler et tapisser, etc.*

Dubletní rodiny se jmény na -ÉE jsou s ohledem na svou nízkou frekvenci ve francouzském jazyku okrajovou problematikou. Mimo tento omezený záběr se mezi verbonominálními predikáty přeci jen objevují početnější dvojice, přičemž jedním členem je zpravidla jméno vzniklé tzv. nulovou sufixací (*suffixe zéro*) a dalším členem je „delší“ jméno tvořené sufixem: *?faire du modelage / du modélisme / un modèle d'avion; faire *du parquetage/ *les parquetages / les parquets / poser du parquet; faire *le rôtiage / le rôti / les rôtis; faire le stockage / le stock /les stocks; faire le tissage / les tissages / le tissu; faire le zonage / les zones, faire une zone piétonne; faire un plan / des plans pour l'été prochain versus faire des planifications pour un quartier de ville (= refaire les rues, changer les lignes de bus...)*. Nejběžněji se jedná o rozdíl v zapojení dějového (*modélisme*) a nedějového jména (*modèle*), jehož dějové čtení vyvolává až kombinace s kategoriálním slovesem.

O podobných derivačních sériích se zmiňuje Jan Radimský (2010:62). V češtině ukazuje čtyřčlenný "idealizovaný model"– *omlouvání* (nedokonavé, nepočitatelné), *omluvení* (dokonavé, nepočitatelné), *omluva* (dějové jméno prosté) a *omluvenka* ("nomen rei"), v nichž otázka gramatického aspektu hraje svou roli. Ve francouzštině upozorňuje na R. Simoneho a jeho ukázkou derivačních sérií. V rodině základového slovesa *fouetter* figuruje obecně dějové jméno (*fouettage*), ohraničené dějové jméno (*fouettée*), jednorázové dějové jméno (*coup de fouet*), nedějové jméno (*fouet*) (Simone, 2003:906-907). Členy této derivační rodiny odlišují mimo jiné povahodějové (jednorázovost) a lexikálně-aspektové charakteristiky (dějovost, ohraničenost). Gramatický aspekt jako případné kritérium zcela chybí.

2. 5. Závěry

Z druhé části této práce jednoznačně vyplývá, že jméno je nositelem lexikálně-aspektových vlastností. V současnosti existuje stabilní sada testů, která jména rozřazuje do pěti skupin, z nichž čtyři zhruba kopírují vendlerovskou klasifikaci a pátá zavádí novou třídu ohraničených procesů (*une promenade, une manifestation*) s rysy /+durativnost//-teličnost//+počitatelnost/. Jedinou nevýhodou, která se ostatně překopírovala z klasifikace slovesné (nedbaje kritik L. Brintonové a P. M. Bertinetta), je fakt, že tyto testy dle mého názoru dostatečně nepočítají se semelfaktivními jmény typu *une gifle, un saut* a jejich plurálem atp. (viz požadavek na podrobnější propracování gramatické kategorie čísla, který ovšem ve svém rozsahu překračuje mé aktuální možnosti).

V případě lexikálně-aspektové klasifikace jmen se ukazuje potřeba přihlížet k dalším relevantním prvkům a mimo samotné lexikálně-sémantické stránky jména zvažovat i jeho determinaci či jeho komplementy. Tyto nastíněné okruhy a celkově širší zájem o lexikálně-aspektovou problematiku jsou tématem 4. části práce.

Co se týče gramatického aspektu, i pro něj jsou navrženy testy. Ty mají sloužit k určení příslušné perfektivní či imperfektivní charakteristiky jména, s ohledem na to, zda jméno zprostředkovává globální či průběhovou perspektivu. Tyto testy jsem použila na vlastní posbíraná dubleta s cílem přisoudit jim v ideálním případě perfektivní či imperfektivní interpretaci, a to v souvislosti s existující hypotézou, v níž jsou dvojice jmen na *-ée / -age* nositeli perfektivního / imperfektivního gramatického aspektu. Bohužel, výsledek byl rozporuplný. Pokud francouzská jména vyjadřují gramatický aspekt, rozhodně není možné vymezit všestranně platnou distinktivní linii mezi jmény s různým sufixem. Ať už jsou rozdíly mezi dublety jakékoliv, zde navrženy testy gramatického aspektu je nedokáží systematicky podchytit.

Ačkoliv o gramatickém aspektu dublet nedokáží říct nic pozitivního, nemyslím, že by hlavní problém spočíval v navržených testech. Testování předložkou *après sice* bylo v rámci přehodnocení označeno za málo spolehlivé (zároveň přibyl nový test *à force de* (Ferret, Villoing, 2012:111)), zato test *en plein N* byl již před jeho užíváním kriticky prostudován a jsem přesvědčená, že má jistou vypovídající hodnotu.

Přítomnost perfektivního / imperfektivního rysu u francouzských jmen považuji za neprokázanou. Daná problematika vyžaduje další výzkum.

V následující části plynule posouvám svůj zájem ze jmenné složky VNP na kategoriální sloveso. U kategoriálního slovesa nebudu zkoumat gramatický aspekt (časování slovesa je neoddělitelnou součástí všech větných analýz ve 4. části práce), ale zastavím se u jeho lexikálně-aspektového potenciálu.

3. Lexikální aspekt kategoriálního slovesa *avoir*

Přestože je kategoriální sloveso sémanticky vyprázdněné, spoluurčuje aspektové vlastnosti společně s predikativním jménem a dalšími aspektově relevantními prvky. Jeho lexikálně-aspektový přínos je patrný při porovnání s jinými kategoriálními slovesy u téhož predikativního jména:

1) „*Ce projet (a + conserve + garde + prend + perd) de l'importance pour Luc.*“

(Gross, M., 1998:3)

V souladu s danešovským postupem označují slovesa *avoir*, *conserver* a *garder* v příkladu 1 za statická. Všechna značí setrvávání či neměnnost. Naopak *prendre* i *perdre* můžeme vyložit jako situace složené (tj. události) a znázornit je jako přechod mezi statickými situacemi, pro *prendre* platí směr zleva doprava, *perdre* se čte v opačném směru: *ce projet n'a pas de l'importance* ↔ *ce projet a de l'importance*.

Předmětem zájmu této kapitoly je schopnost jednoho jediného kategoriálního slovesa měnit své lexikálně-aspektové vlastnosti. Z tohoto hlediska je pozoruhodné francouzské kategoriální sloveso *avoir*, kterému se dále věnuji. Toto sloveso může značit více či méně neměnný stav (ad 2a.), ale v některých kontextech nabývá významu změny (2b.). Z aspektového hlediska tak máme co do činění s možným přechodem mezi atelickou a telickou interpretací. Dvojice ve třetím příkladu se liší ohraničeností. Ani z jednoho příkladu nevyrozumíme, co by bylo cílem takového děje. Příklad 3b. je přesto ohraničený (atelické ohraničení).

2) a. *Seuls certains avions militaires ont l'autorisation de rester en l'air.* = mají povolení

b. *Seuls certains avions militaires ont eu l'autorisation de rester en l'air.* = letadla dostala povolení

3) a. *Il a une conduite irresponsable.* = Chová se nezodpovědně

b. *Il a eu une conduite irresponsable.* = Zachoval se nezodpovědně

Objevoval se názor, že na lexikálně-aspektové chování tohoto slovesa má výrazný vliv gramatický aspekt, tento názor zastával Jan Šabršula (1962:162-169) či Gaston Gross (1989:226-231). U dvou výše uvedených VNP porovnáváme *présent* a *passé composé*. Předpokládá se, že interpretaci v duchu telického (změna) či atelického ohraničení navozuje právě perfektivnost.

Kromě významu *passé composé* (a obecně perfektivního gramatického aspektu) se v literatuře upozorňuje na důležitost lexikálně-aspektových vlastností predikativního jména. Gaston Gross uvažuje jmenovitě o rezultativnosti (Gross, G., 1989:229). Jan Šabršula ospravedlňuje ateličnost *avoir* v některých příkladech významem substantiv, která „znamenají stav, vztah k realitě atd.“ (1962:168). Tyto myšlenky ilustrují na rezultativním *autorisation* a statickém *confiance*.

- 4) a. *Luc a l'autorisation de Max de partir*
b. *Luc a eu l'autorisation de Max de partir* (Gross, G., 1989:229-230)
- 5) a. *Luc a confiance en Max*
b. *Luc a eu confiance en Max*

Predikativní jméno, *autorisation*, tj. *povolení*, je rezultativní v tom smyslu, že jeho *udělením* jej *získávám* a *mám* po nějakou dobu. V přítomném čase (4a.) se uplatňuje zcela systematicky a bez jakýchkoliv interpretačních potíží (takové *povolení* aktuálně mám a „disponuji“ jím). V *passé composé* (ad 4b.) značí změnu a je nahraditelné slovesem *recevoir* (Gross, G., 1989:227)

Avoir confiance z příkladu 5b. se v *passé composé* interpretuje jako atelické, stálé, ale ukončené důvěřování v minulosti. Perfektivní čas zde neaktivoval význam změny. Jan Šabršula přisuzuje odpovědnost za tuto atelickou interpretaci statickosti jména *confiance*.

Na problém jiného řádu narážíme v případě okamžikového jména *une gifle*. Toto jméno se neslučuje s *avoir* v přítomném čase, alespoň ne v jeho pravém aktualizačním významu.¹⁹⁹ V *passé composé* pak označuje *vlepení jedné facky* a je nahraditelné za *recevoir*, což dokládá jeho změnový charakter.

- 6) a. **Max a une gifle de Luc*

---

¹⁹⁹ Přítomný čas nachází své uplatnění, jedná-li se o blízkou a velmi jistou budoucnost, o zvyk, opakování či o vyprávěcí *présent historique*. Gaston Gross se zmiňuje o přijatelnosti přítomného času v následujících kontextech (Gross, G.:232).

„*Reste tranquille, sinon, je te donne une gifle*“

„*Reste tranquille, sinon, tu (*reçois + as) une gifle (E + de moi)*“

Přítomný čas je údajně akceptovatelný, protože se jedná o vyjádření v první a druhé osobě. Dle mého názoru je ale třeba hledat vysvětlení v pragmatice a přisoudit tyto specifické vlastnosti performativním výpovědím (výhrůžkám, slibům). Přítomný čas v nich nemá aktuální význam.

b. *Max a eu une gifle de Luc*

Výše uvedené konstrukce měly odlišné interpretace. Okamžikové *une gifle* má v *passé composé* význam změny, rezultativní *l'autorisation* je dvojznačné a může značit změnu (dostali jsme povolení), nebo trvání (měli jsme povolení, ale už nemáme). *Avoir confiance* zůstává statické. Dosud prezentovaná vysvětlení přisuzovala schopnost aktualizace příslušného lexikálně-aspektového významu verbonominálního predikátu s *avoir* perfektivnímu *passé composé* a některým lexikálně-aspektovým vlastnostem predikativního jména. Dostatečná pozornost nebyla věnovaná místu, které *avoir* zastává v rámci příslušné predikativní rodiny²⁰⁰ a dostatečně se nerozlišovalo mezi konverzním a nekonverzním VNP. Konverze je syntaktická operace, při které se zamění větné aktanty, aniž by došlo ke změně predikativního jména či ke změně významu. Aktanty musí být (minimálně v systémové rovině) vyjádřitelné a nesmí se při permutaci ztratit (více Gaston Gross, 1989:9-10): „*Paul donnera une gifle à Luc*“ oproti jeho konverzní variantě „*Luc recevra une gifle de/de la part de Paul*“. Předpokládám, že v kontextech, kde bude *avoir* konverzní, se uplatní jeho teličnost. Janu Šabršulovi tato perspektiva chybí úplně, Gaston Gross pojednává o konverzním *avoir*, ale mimo konverzní vzorec nikdy nevystupuje. To otevírá prostor pro další práci. Rovněž se domnívám, že je třeba přiznat nemalý vliv pragmatice.

Cílem následujících analýz je ověřit roli *passé composé* prostřednictvím jeho průběžného interpretování a bohatého kontextualizování, dále ověřit, jaký vliv hraje sémantický a lexikálně-aspektový význam predikativního jména a odhalit, jaké další prostředky hrají roli při aktualizaci lexikálně-aspektových vlastností slovesa *avoir*.

Následující analýzy jsou rozloženy systematicky do pěti kapitol. Prvním prozkoumaným okruhem jsou čtyři příklady z predikativní rodiny *avoir*, *donner* a *faire* + predikativní jméno, které ovlivnily další směřování mých analýz. Dvě následující kapitoly se zaměřují na konverzní kontexty, jednak na případy, kdy je *avoir* konverzní vůči *donner* či *faire*, jednak na případy, kdy je *avoir* samo sobě konverzním protějškem.

---

²⁰⁰ Termín predikativní rodina používám v širokém smyslu za účelem zachycení morfologicky a sémanticky příbuzných členů lišících se v aspektových i jiných vlastnostech, například: *traiter – avoir un traitement – donner un traitement – donner des traitements – être traité*.

Ve čtvrtém kroku pracuji v kontextu nekonverzního *avoir*. Poslední kapitola postupuje od predikativního jména a upozorňuje na některé sémantické okruhy, jako jsou nemoci, strach či gesta.

3. 1. Predikativní rodina *avoir* – *donner* – *faire* + predikativní jméno

Můj následující postup vychází z porovnávání série tří kategoriálních sloves *avoir*, *donner* a *faire* u jednoho totožného jména. Této podmínce vyhovují v mých datech jména *correction*, *orientation*, *retenue* a *traitement*. Při takovém pozorování vynikají specifické vlastnosti každého kategoriálního slovesa. Hlavní pozornost věnuji slovesu *avoir*, od kterého očekávám, že se v příslušné sérii vymeze vůči *donner* a *faire*.

Avoir může na rozdíl od dějového *faire* typicky vyjadřovat statický význam (lexikálně-aspektová charakteristika). V takovém případě bude podmětem jeho věty nositel děje či procesor, zatímco *faire* bude uplatňovat agens (sémantická charakteristika). Další dosud popsanou vlastností *avoir* je vyjadřování konverzního významu vůči *donner* (syntaktická charakteristika), takové *avoir* vyjadřuje teličnost (lexikálně-aspektová charakteristika).

Daná predikativní rodina by tak variací kategoriálního slovesa pokrývala spektrum významů přibližného rozsahu *mít* či *dostat* (*avoir*) – *dát* (*donner*) – *provést* či *vykonat* (*faire*). Následující příklady ukazují, že odhalený vzorec je platný jen v některých případech a možnosti *avoir* jsou podstatně bohatší a méně transparentní.

Retenue

Má analýza začíná kombinací *avoir/donner/faire une retenue*.²⁰¹ Nejprve přistupuji k testu redukce a koreference. V případě věty *Paul a eu une retenue ce soir* (*Pavel byl po škole, měl školní trest*) mluvčí nemůže narušit koreferenci, což dokládá

---

²⁰¹ *Retenue* analyzuji pouze v jeho významu *necháni po škole*: „PÉDAG. Puniton qui consiste à garder un élève après la classe ou à le faire venir pendant un jour de congé.“ (TLFi). Trojice *avoir/donner/faire* samozřejmě zdaleka nepředstavuje vyčerpávající seznam kategoriálních sloves s *retenue*. Na jejich místě najdeme nejrůznější stylistické varianty, například: *infliger une retenue* (s konotací *faire subir*), *récolter une retenue*, *mériter une retenue*, *écoper d'une retenue* (*dostat školní trest*).

nepřijatelnost jakéhokoliv přivlastňovacího determinantu, který není koreferenční s podmětem: *Paul a eu *ta retenue ce soir*. Kategoriální sloveso může být z věty odstraněno: *La retenue de Paul a été beaucoup plus stricte que la tienne*, přičemž mezistupněm může být vztažná věta (*La retenue que Paul a eue ce soir*).

Stejně můžeme naložit s větou *Le professeur a donné une retenue à Paul pour ce soir*. Kategoriální sloveso je odstranitelné, aniž by došlo k významovému posunu: *La retenue que le professeur a donnée à Paul* → *la retenue de Paul donnée par le professeur* → *la retenue de Paul de la part du professeur*. Přivlastnění *sa retenue* je stále interpretováno jako *la retenue que Paul a eue / a reçue / la retenue de Paul*. Přivlastňovací determinant nutně zastupuje příjemce školního trestu a nikdy ne toho, kde jej udělil.

Jak vidíme z následujících příkladů, *donner une retenue* znamená *dát/udělit někomu školní trest* a *faire une retenue* značí *trest si odpykávat/být po škole*. Jsou tedy ve vztahu kauzativní *donner* a základní *faire*. Syntakticky je zajímavá věta 12.

donner

7)	<i>Et maintenant, rentrez en classe ou je vous donne <u>une semaine entière</u> de retenue.</i>	<i>A teď do třídy, nebo dostanete školní tresty na celý týden.</i>
8)	<i>Partez, les garçons, ou le professeur Dippet nous donnera à tous une retenue.</i>	<i>Utíkejte chlapci, jinak vás profesor Dippet nechá všechny po škole.</i>
9)	<i>Le professeur Rogue, dont la hargne semblait avoir atteint de nouveaux sommets au cours de l'été, lui donna une retenue.</i>	<i>Profesor Snape, který po prázdninách působil ještě nevrživěji než kdy dřív, mu za to uložil školní trest, (...)</i>

faire

10)	<i>- Et on devra faire nos retenues demain soir, dans la classe de Rogue, ajouta Ron.</i>	<i>"A zítra večer máme ten školní trest, dole ve Snapeově sklepení," oznámil mu ještě.</i>
11)	<i>Dans l'agitation qu'avait provoquée la perte de leurs points, Harry avait oublié qu'ils avaient toujours des retenues à faire.</i>	<i>Při všem rozruchu kolem bodů, o které Nebelvír připravili, Harry úplně zapomněl, že si mají odpykat i potrestání.</i>

- 12) — *Monsieur Schmidt, vous me ferez* "Pane Schmidte, budete dvě hodiny po *deux heures de retenue*, et « un škole a uděláte mi jednoho Caesara," *César* », ce qui signifiait : « Vous což znamenalo: "Přeložíte mi jednu *me traduisez un chapitre de César* » kapitolu z Caesara ..."

InterCorp, březen 2018

Zato vazba *avoir une retenue* je dvojznačná a znamená: *odpykávat si školní trest* i *dostat školní trest*. Z kontextu není vždy patrné, který z nich je platný. Přesto se ukazují určitá tendence spojovat *passé composé* s významem „dostat“ a budoucí perspektivu častěji s významem „odpykat si“.

Oba významy jsou telické, ale liší se kritériem časového trvání. Již ve větách 7 a 12 jsou podtrženy různé časové údaje specifikující délku školního trestu. Takové časové ohraničení se formálně navazuje dvojím způsobem, v postpozici za jménem (*une retenue de 15 minutes, une retenue d'un mois entier*) či v prepozici (*2 heures de retenue*). V první větě (7) se netvrdí, že by trest probíhal v kuse celý týden (*une semaine entière de retenue*). Na základě sdílených informací chápeme, že školní trest bude probíhat např. každý večer v týdnu. Zajímavé je, že mluvčí dal přednost singuláru *retenue*, což podporuje myšlenku jednoho souvislého školního trestu. „Odpykání trestu“ přirozeně zabírá nějaký čas, v případě „dostání školního trestu“ mluvčí o časovém rozsahu primárně neuvažuje: **En trente minutes il m'a donné une retenue*. (Kategoriální sloveso *donner* není možné nominalizovat a nedosadíme jej tudíž k predikátu trvání: **Le don*²⁰² *de retenue* (**a durée trente minutes*)).

Teličnost „odpykávání trestu“ spočívá v samotném výkladu pojmu *školní trest*. Poškolák zpravidla ví, že si bude odpykávat svůj trest po dobu, než opíše určitý počet vět či obecně, než vykoná udělenou práci. Tudíž ví, čím jeho trest končí. Přerušením školního trestu není trest kompletně vykonán. Takovému výkladu odpovídá věta *odpykat si školní trest za třicet minut: J'ai fait cette retenue en trente minutes*.²⁰³

---

²⁰² *Le don* při procesu nominalizace opět nabývá svůj význam. Jedná se tedy buď o talent, vlohy či o darování s klasickým zapojením dárce a příjemce. *Le don de retenue* tedy působí přinejmenším komicky, jako by školní trest byl něco pozitivního, co se dá s vděkem přijmout.

²⁰³ Rodilý mluvčí připustil větu *J'ai fait cette retenue pendant trente minutes* jako obdobu hezčího a logičtějšího *J'étais en retenue*. Takto zformulovaná věta může vést k interpretaci trestu ohraničeného

Všech pět následujících příkladů uplatňuje kombinaci *avoir* + *retenue*. Jejich interpretace ovšem není vždy stejná. Příklady 13 a 14 jsou snadno nahraditelné za *recevoir*. Kategoriální sloveso *faire* může figurovat ve větě 13, neboť její kontext přesně neurčuje, má-li jít o *dostání trestu*, nebo již o *jeho odpykání*. Naopak kontexty 15 a 16 v podstatě splývají s *faire*. Zejména 16. věta se brání konverznímu významu. Jedná se o vyjmenování toho, jak bude trest vypadat. Trest se uděluje již slovy samotnými a spočívá ve dvou věcech. Předně paní profesorka napíše stížnost rodičům, dále si oba studenti odpykají školní trest. Poslední větu (17) interpretuji tak, že již udělení trestu (které předchází samotnému provedení) poslouží poškolákovi ke cti (*s'il a une retenue* = *s'il reçoit*²⁰⁴ *une retenue*). nicméně ani *faire* není stoprocentně vyloučené.

avoir

13) <i>Oui, ça a très bien marché, je n'ai même pas eu de retenue.</i>	<i>Ano, zabralo to, dokonce jsem ani nedostal školní trest.</i>
14) <i>Il a plus que la moyenne en conduite sur ses bulletins trimestriels, il n'a pas eu une retenue depuis huit mois, et voilà que, grâce à vous, il attrape une consigne !</i>	<i>Z chování má známku vyšší než průměr a za osm měsíců nebyl ani jednou po škole a teď najednou kvůli vám slízne karcer!</i>
15) <i>- Je n'enlèverai pas de points à Gryffondor, dit-elle, au grand soulagement de Harry. Mais vous aurez chacun une retenue.</i>	<i>"Nebelvíru žádné body neodečtu," řekla a Harrymu se ulevilo," ale vy oba dostanete školní trest."</i>
16) <i>J'écrirai ce soir à votre famille et vous aurez une retenue.</i>	<i>Ještě dnes napíšu vašim rodinám a oba dostanete školní trest.</i>
17) <i>Et puis, finalement, s'il a une retenue, ça lui fera honneur.</i>	<i>A pak, jestli bude po škole, poslouží mu to ke cti.</i>

InterCorp, březen 2018

Zkoumání, jakým jiným kategoriálním slovesem je *avoir* nahraditelné, má poukázat na bohatost této verbonominální konstrukce a na její častou nevyhraněnost. Ve

---

půlhodinovým trváním. Pokud školní trest není ohraničen konkrétním úkonem, ale časovou délkou trestu, nejedná se o čisté telické ohraničení.

²⁰⁴ Spojení *il a une retenue* zde není aktuální přítomností, ale má budoucí platnost.

větech 13–17 je obvykle jedna interpretace běžnější. Nicméně pokud nemáme k dispozici přesný kontext, který by striktně omezil možný výklad, mohou připadat v úvahu obě interpretační verze s příslušným rozdílem mezi nimi.

S ohledem na význam, který byl přisouzen vlivu *passé composé* (a obecně perfektivnímu gramatickému aspektu), se ještě krátce zaměřuji na interpretování verbonominálního spojení *avoir une retenue* v některých vybraných časech. V první fázi zjišťuji, jestli je sloveso *avoir* v *passé composé* povinně spjato s významem *dostat* (a nahraditelné za *recevoir*), nebo přijímá i význam *odpykat si* (a je nahraditelné za *faire*). V minulosti by rozdíl mezi oběma významy mohl být obzvlášť markantní. Žák buď školní trest teprve dostal, nebo si jej již i odpykal. V *passé composé* jsou výše uvedené věty 13 a 14. Zajímavá je ovšem role záporu. Oba významy splývají: „*je n'ai même pas eu de retenue*“ znamená, že jsem trest nedostal, a tudíž ani neproběhlo jeho plnění.

Snaha o rozlišení obou lexikálně-aspektových významů kategoriálního *avoir* (*dostat* versus *odpykat si*) ztroskotala v následujících dvou příkladech na nemožnosti aktualizování významu odpykávání si trestu u *avoir* v *passé composé*.

18) *Il a reçu une retenue qu'il n'a pas pour l'instant *eu/effectué/fait.* (= *qu'il n'a pas fait jusqu'ici*)

19) *Il a reçu une retenue qu'il n'a jamais *eu.* (= *qu'il n'a jamais fait*)

V obou příkladech nese sloveso *avoir* stejný lexikálně-aspektový význam jako *recevoir* na začátku každé věty. Tím jsou v nich učiněná prohlášení zcela kontradiktorní.

Vytvoření jednoznačně interpretovatelného kontextu pro první naznačený lexikálně aspektový význam (*avoir* = *recevoir*) není složité (viz příklad 20). Věta 21 je ale spíše dokladem toho, jak se těžko hledá kontext, ve kterém by *avoir* v *passé composé* nemělo lexikálně aspektový význam odpovídající *recevoir*.

20) *Il a eu une retenue ce soir et il la fera demain dans le cabinet du surveillant Dubon.*

21) – *Pourquoi Paul n'a pas joué avec nous ?*

– *?Il a eu une retenue.* / – *Il était en retenue.* / – *?Il faisait une retenue.*

I následující kontext v *imparfait* je spojen se stejným lexikálně aspektovým významem. Přibyl rys iterativnosti spadající pod způsob slovesného děje. *Tu avais une retenue* zde znamená opakování momentních situací v minulosti. Francouzský výklad zní *tu recevais/tu récoltais de façon répétitive une retenue*. Jde o kumulaci událostí „dostávání trestů“.

22) *Je me souviens que tu étais vraiment impertinent. Tu avais une retenue à chaque cours de mathématique.*

Od minulého času můžeme přejít k problematice vyjádření aktuálnosti prostým prezentem (23) a průběhovým tvarem (24). Jako odpověď na otázku *où est-il* či *que fait-il* nejlépe sedí *il est en retenue* a v případě použití vazby *être en train de* je přijímaná kombinace s *faire* (*faire* je ostatně na hranici přijatelnosti i ve větě 16).

23) *Où est Paul ? / Que fait Paul ? – ?? Il a sa retenue / ? Il fait sa retenue / Il est en retenue / *il reçoit sa retenue.*

24) *Où est Paul ? / Que fait Paul ? – Il est en train de faire sa retenue / *d'avoir sa retenue / *de recevoir sa retenue.*

Problém, na který zde narážíme, spočívá v tom, že *avoir* v těchto kontextech neznamená *effectuer*, ale *recevoir*, které brání porozumění. Přítomné *avoir*, jak se zdá, vyžaduje, aby predikativní jméno bylo rezultativní.

V budoucím čase *tu auras une retenue* narážíme na problém zcela odlišného řádu, na problém pragmatický. Běžné je uplatnění významu „odpykáš si školní trest“ a význam „dostaneš školní trest“ či „budeš dostávat školní trest“ ve svém doslovném znění vyžaduje poměrně specifické kontexty (takové sdělení je například výhrůžkou či upozorněním). Výše uvedeným větám 15 a 16 rozumím takto: „V budoucnu si odpykáte trest, který vám nyní uděluji.“ Jejich české překlady, vezmeme-li je doslova, sdělují, že školní trest teprve někdo udělí. To by bylo možné v kontextu: *J'écrirai ce soir au directeur d'école (qui est le seul compétent à décider des retenues) et vous aurez une retenue.* Teprve v této verzi je udělení školního trestu reálně odsunuto do budoucnosti. Dvojznačný je příklad 17), v němž oba významy v podstatě splývají a není nutné (a bez kontextu ani možné) je odlišovat.

Doposud jsem pozorovala sloveso *avoir* v různých časech, mimoto je ale zajímavé sledovat využívání plurálu jména (*retenues*). Co se týče gramatické kategorie čísla, z výše uvedených příkladů v podstatě vyplývá, že plurál *des retenues* není povinně vyžadován, ani když se trest rozloží mezi více dnů (ad 7)) ani když jej bude vykonávat více „viníků“ (případ distributivního plnění): ad 16) „*vous aurez une retenue*“ (nejedná se o vykání, *vous* odkazuje ke dvěma chlapcům), ale ad 10) „*on devra faire nos retenues demain*“. Zajímavé je rovněž porovnání příkladů 8) „*Partez, les garçons, ou le professeur Dippet nous donnera à tous une retenue.*“ a 15) *vous aurez chacun une retenue.* Singulár bych

očekávala zvláště ve spojení s *chacun*. Zájmeno *tous* značí pluralitu, která se ale nikterak nepromítla do plurálu predikativního jména *retenue*.

Correction²⁰⁵

Predikativní jméno *correction* mě zajímá ve významu *potrestání*. Z lexikálně-
aspektových testů predikativního jména *correction* vyplývá, že je to jméno durativní,
např. *La correction de Pierre a duré 5 minutes; une correction de cinq minutes* či, že se
dá fázovat: *Le début de la correction. La correction vient de finir*.

Avoir une correction se vztahuje k celé škále tělesných trestů a objevuje se po
boku *recevoir* jako konverzní varianta VNP *donner une correction à qq* (přehnout přes
koleno, vymlátit duši, zmlátit, zabít, dát přes hubu).

25) *Matthew, tu vas avoir une correction !*   *Matthew, vymlátím z tebe duši.*

InterCorp, duben 2018

26) *S'il est allé au marécage seul, je vais lui donner une correction.*

27) *J'y suis allé seul. Mon pépé n'était pas trop content de cela et j'ai reçu une
correction / j'ai eu une correction.* (avoir = recevoir)

Vedle *donner une correction* existuje i ekvivalentní *faire une correction* (*donner*
= *faire*), které je ovšem v rámci této predikativní rodiny na hranici úzu a dnes se již takřka
nepoužívá²⁰⁶.

---

²⁰⁵ Verbonominální spojení s *correction* vyjadřuje dva významy, (1) *potrestání* a (2) *opravení* (např.
pravopisné chyby). Ze slovníku Larousse.fr: (1) „Réprimande, punition destinée à corriger quelqu'un ;
en particulier, châtiment corporel, coups“ a (2) „Action de rectifier une faute“, „Modification apportée
à un texte, qui corrige une erreur“. V tabulce dr1 Gastona Grosse jsou tyto dva významy zaznamenány.
U prvního významu (*potrestání*) platí *donner = faire, recevoir = avoir*, u druhého (*oprava*) se sice uplatňuje
faire, nikoliv ale jako varianta *donner* (v tabulce není zaškrtnuto ani *donner = faire* ani *recevoir = avoir*).
J'ai eu une correction de la part du professeur je dvojznačné s významem *j'ai reçu une punition physique*,
nebo *j'ai reçu un corrigé*.

²⁰⁶ Mluvčí spojuje VNP *faire une correction* spíše s kontextem *opravování chyb* (*corriger un devoir*),
v kontextu *trestu* se vyskytuje méně často. Možná je to tím, že význam *potrestání* nese již *donner une
correction* a *faire une correction* se stalo nadbytečným.

Verbonominální predikát *donner une correction* můžeme porovnat s výše popsaným *donner une retenue*. Na rozdíl od něj není *donner une correction* ovšem pouhým udělením trestu, ale i jeho přímým výkonem. Stejně tak v opačné, konverzní perspektivě *j'ai eu une correction* značí konkrétní trest, který provinilec dostal a prodělal současně. Neoddělitelnost těchto dvou fází uvnitř slovesa *avoir* ilustruje následující příklad (je obdobou výše uvedeného příkladu 20).

20b) *Il a eu une correction ce soir et *il la fera / *qui se déroulera demain dans le cabinet du surveillant Dubon.*

Traitement

Predikativní jméno *traitement* vstupuje do VNP ve dvou významech. Zprv jako *léčba, léčení* či *zárok*, zadruhé jako *zacházení, nakládání (s někým, s něčím)*.²⁰⁷

Traitement ve významu *léčby* má specifické lexikálně-aspektové vlastnosti, které se dostávají do popředí při porovnání se jmény *guérison* a *cure*.

28) - *Pas un traitement, une cure.*

Já nemluvím o léčbě, ale o vašem úplném vyléčení.

Qui utilise le collier a pointes ? Dim 23 Déc - 0:40 Moi ?? bien entendu que je l'utilise, je l'ai même bien aiguisé, alors je m'en sers pour redresser un excercice, faire une correction quoi, le chien a bien compris son boulot, mais il a tendance à s'endormir heu comment puis je dire cela bon on dira qu'il s'endort sur ses lauriers !! (FrWac, duben 2018)

Další příklady: *Le même, serm. 15. de Verb. Matth. prouve par l'exemple des Médecins, qui ordonnent souvent des remèdes difficiles, qu'il n'y a point d'inhumanité à faire une severe correction, lors qu'elle est nécessaire.*

(...) *un long discours, sur la correction, qu'on est obligé de faire aux pécheurs.* (Zdroj: Houdry, Vincent (1712), La Bibliothèque des predicateurs, qui contient les principaux sujets de la morale chrétienne, Mis par ordre alphabétique Par le R. Pere *** de la Compagnie de Jesus, Tome second, p. 563 (google books)).

²⁰⁷ (1. význam) „MÉD. Action de soigner un malade de façon continue.“ „P. méton. Ensemble des moyens appropriés destinés à enrayer une maladie, ou à guérir un malade. Synon. cure, soins, thérapie.“ (...)

(2. význam) „Manière d'agir avec quelqu'un.“ „P. méton., gén. au plur. Acte manifestant ce comportement.“ „En partic. Mauvais traitements, coups, sévices, violences.“ (TLFi, heslo traitement).

- 29) *Les scribes et les Pharisiens observaient Jésus pour voir s'il **ferait une guérison** le jour du sabbat, afin de trouver de quoi l'accuser.*   *Zákoníci a farizeové si na Ježíše dávali pozor, **uzdravuje-li** v sobotu, aby měli proč ho obžalovat.*
- 30) *Il les envoya proclamer le Règne de Dieu et **faire des guérisons**, et il leur dit : Ne prenez rien pour la route, ni bâton, ni sac, ni pain, ni argent ; n'ayez pas chacun deux tuniques.*   *Poslal je zvěstovat Boží království a **uzdravovat**. A řekl jim: Nic si neberte na cestu, ani hůl ani mošnu ani chléb ani peníze ani dvoje šaty.*

InterCorp, duben 2018

Léčba (*traitement*) může trvat: *faire un traitement d'une durée au-delà de la période fixée*. O vyléčení (*guérison*) sice říkáme, že trvalo nějakou dobu, ale takové prohlášení vypovídá o délce léčby před samotným vyléčením: *Depuis le jour du diagnostic, le 23 novembre, jusqu'au jour de ma guérison complète, cela a pris trois mois* (InterCorp).²⁰⁸

Traitement vypovídá o léčení, o jeho průběhu, o způsobu léčby (*Elle a eu un traitement alternatif*). *Guérison* znamená uzdravení (*Elle a eu une guérison miraculeuse*). Obě jména se liší v lexikálním aspektu. Na rozdíl od *guérison*²⁰⁹ je *traitement* atelické a neobsahuje *télos*. Jedná se o léčbu či léčení bez ohledu na výsledek. To potvrzuje test přerušení. Pouze atelické jméno je možné přerušit, aniž bychom zrušili jeho platnost: *Son traitement a été interrompu. – Il a eu un traitement ? – Oui. – A-t-il été traité ? – Oui*. Test vychází stejně i v případě vložení jmenného komplementu²¹⁰ (*léčba TBC*). K sekundární telicizaci tímto komplementem zde nedochází: *Le traitement de la tuberculose a été interrompu. – Il a eu un traitement ? – Oui. – A-t-il été traité ? – Oui*.

²⁰⁸ Oprava pravopisu: *diagnostic* místo *diagnostique*.

²⁰⁹ *Guérison* je telickým jménem, explicitně obsahuje kulminační bod, tj. úplné uzdravení či vyléčení, což ostatně vidíme ze slovníku TLFi: „Action de guérir un malade; résultat de cette action.“ „Retour à la santé (d'une personne).“ „Disparition (d'une maladie), (...)“. Synonymem slova *guérison* je starší výraz *cure*: „Ensemble des soins médicaux, souvent d'une certaine durée, destinés à traiter des maladies (physiologiques ou psychologiques) ou des lésions, en vue de leur guérison“ (TLFi).

²¹⁰ Častý je generický význam *les traitements de la maladie mentale* (léčení duševních chorob), *le traitement de la toxicomanie* (léčba drogové závislosti).

V kombinaci s kategoriálním *avoir* se potvrzuje možná slučitelnost s časovým rozsahem u obou jmen (31-32). Věta (31a.) vypovídá o době nutné k vyléčení (*il a fallu trois mois pour finalement aboutir à l'état final*). Druhý příklad (31b.) poukazuje na striktní neslučitelnost telického *avoir une guérison s pendant*.

31) *J'ai eu une guérison rapide* ≠ *J'ai reçu une guérison*.

a. *J'ai eu une guérison complète en trois mois.*

b. **J'ai eu une guérison pendant trois mois.*

32) *J'ai eu mon/un traitement d'un médecin de 80 ans* = *J'ai reçu mon/un traitement*.

a. *J'ai eu mon traitement en cinq minutes.* = *le traitement a duré 5 minutes*

b. *J'ai eu mon traitement pendant cinq minutes.*

Ve větě 32) je *avoir* nahraditelné za *recevoir*, ale s významovým rozdílem. *Recevoir* znamená *administrer le traitement, le donner physiquement* (např. píchnout injekci). *Avoir* spíše odpovídá předepsání léků.

Traitement se kombinuje s několika kategoriálními slovesy, přednostně si všímám trojice *avoir – donner – faire*. V následujících příkladech se *avoir* podobá slovesu *suivre*, se kterým ho můžeme nejčastěji zaměnit. Kromě příkladu 35) můžeme uvažovat i o dosazení slovesa *recevoir*, ovšem s příslušným rozdílem. *Suivre* zaměřuje pozornost na pacienta a jeho absolvování léčby, *recevoir* je označením okamžiku přijetí léčby, rozumí se ovšem, že pozice pacienta je v tomto případě pasivnější.

avoir

33) *Ecoutez, je vais aller droit au but. Cet Podívej, řeknu ti to na rovinu. Klinické
essai clinique n'accepte que des testování přijme jen pacienty, kteří
patients qui ont déjà suivi un **podstoupili léčbu**. Vždyť já se tam
traitement. J'essayais de faire partie de snáším dostat proto, abych ji mohla
cet essai clinique pour **avoir un *podstoupit***. Takže nakonec **se musím
traitement**. Donc, je dois déjà **avoir *léčit***, abych se **mohla dát léčit?**
**suivi un traitement pour arriver à avoir
un traitement ?***

34) *Elle a eu une dialyse hier et elle n'a Dialýza proběhla včera a do pátku ji
aucun traitement jusque vendredi. **nečekají žádné procedury.***

- 35) *Elle avait eu un traitement par électrochocs. Ses cheveux étaient devenus gris.* Když jsem ji uviděla ... ten den co ji pustili ... **podstoupila**²¹¹ všechny ty ... elektrošokové **terapie** a vlasy ji zešedly.
- 36) *Monsieur le Président, des efforts de taille ont été consentis afin de garantir que les malades aient le traitement dont ils ont besoin, qui qu'ils soient et où qu'ils soient.* Pane předsedající, bylo odvedeno mnoho práce k zajištění toho, aby lidem, kteří onemocní, byla **poskytnuta potřebná léčba**, bez ohledu na to, kde jsou a kým jsou.

InterCorp, duben 2018

Verbonominální spojení *faire un traitement*²¹² stojí po boku VNP *donner un traitement*. V následujících kontextech je ostatně *faire* vždy nahraditelné slovesem *donner*.

- 37) „Rassurez-le et dites-lui que vous allez lui **faire un traitement** contre les poux. Expliquez-lui que ses cheveux sont un peu malades, mais qu'avec les soins appropriés, ils retrouveront très vite la santé.“²¹³
- 38) *Par conséquent, si vous voulez faire un traitement par hormone de croissance, il est sage de choisir un médecin qui est familier avec des conseils en nutrition et en médecine préventive.*

Opačně to ale neplatí. Mluvčí by v žádném ze tří následujících kontextů nepoužil *faire un traitement*. *Donner un traitement* má na rozdíl od *faire un traitement* větší významový rozsah. Kromě verbonominálního významu *léčit*, vyjadřuje i *předání léku*. A právě v tomto druhém významu není sloveso *donner* kategoriální (je možné porušit koreferenci: *doktor mi předal maminčiny léky*). Kontext nemusí mít nutně rozlišovací funkci a kategoriální i nekategoriální význam mohou být aktualizovány souběžně (viz Radimský, 2010:91-103).

---

²¹¹ Oprava pravopisu: *podstoupila* místo *postoupila*.

²¹² Dle lexikogramatické tabulky DR1 *traitement* uplatňuje *donner* (a jeho variantu *faire*) a *recevoir*. Tabulka nezaznamenává konverzní *avoir*, které připouští jen v *passé composé* (viz Gross, G., 1989:227).

²¹³ Internetový zdroj: <http://zaplespoux.com/fr/the-lice-war-is-on.php>.

donner

- 39) *Je dois aller lui donner son traitement.* Musím jí **dát její léky.**
- 40) *Je lui ai donné un traitement pour stimuler la génération cellulaire, mais c'est un peu comme chercher un remède pour le vieillissement.* Můžu ho **podrobit léčbě**, abych stimulovala růst buněk, ale je to jako hledat lék na stáří.
- 41) *Si vous voulez, on peut lui donner un traitement chimique. On a de la "Solution Ristedal". Un médicament très sûr et efficace contre la schizophrénie.* No, když nechcete, aby se tak stalo, budeme mu **míchat do pití drogy.** Ristedal solution. Je to ověřená droga, která se používá k léčbě schizofrenie.

InterCorp, duben 2018

Opakovaně si pokládám otázku interpretace perfektního *passé composé*. Po vzoru výše uvedených vět 37 a 38 formuluji následující implikace. Příklad 37a) značí, že žena prodělala léčbu v ukončené minulosti. Příklad 38a) interpretuji tak, že léčbu dostal a rovnou i prodělal. Věta 38b) může implikovat kladnou větu (*stále se léčí*). Z kontextu se předpokládá, že pacientovi byla přidělena léčba, ale jeho potřeba je stále aktuální. Tyto příklady nejlépe ukazují bohatou škálu možných interpretací.

37a) *Elle a eu un traitement par électrochocs* ⇒ *elle n'en a plus. C'est fini.*

38a) *Grâce à ce système de santé sophistiqué le patient a eu le traitement dont il avait besoin.* ⇒ *Il l'a reçu et il l'a déjà suivi.*

38b) *Grâce à ce système le patient a eu le traitement dont il a besoin.* ⇒ *il a le traitement (toujours d'actualité)*

Dále se krátce věnuji predikativnímu jménu *traitement* v jeho druhém zmiňovaném významu, jako *nakládání/zacházení s čím, s kým*. *Avoir* v prvních příkladech snese být postupně nahrazeno vazbou *accorder un traitement* (42), *recevoir* či *bénéficier* (?*suivre* je málo akceptovatelné) (43).

- 42) *Le vieux français a un traitement spécial pour a latin accentué après palatales ;* Zvláštním způsobem zachází s přízvučným latinským a po palatálách stará francouzština,

- 43) *Quant aux deux derniers États membres à avoir adhéré, la Bulgarie et la Roumanie, qui ont un traitement équivalent, ils vont entamer la mise en œuvre progressive de ces paiements directs en 2016, en ayant commencé avec un niveau de 25 % de ces niveaux de paiement en 2007* Co se týče Bulharska a Rumunska, dvou členských států, které přistoupily jako poslední a na něž se vztahují tatáž pravidla, ty začnou přímé platby postupně zavádět v roce 2016, přičemž začaly v roce 2007 na 25 % úrovni těchto plateb.
- 44) *Ces ateliers furent à l'origine de récits qui mirent en lumière les mauvais traitements faits aux femmes et aux enfants et l'incapacité des gouvernements et de leurs administrations à offrir les services promis.* Kurzy vyústily v reportáže, které poukazovaly na kruté zacházení se ženami a dětmi a na neschopnost vládních orgánů zajistit slibované služby.
- 45) *Le gel du bien est maintenu dans l'État d'exécution jusqu'à ce que celui-ci ait donné un traitement définitif à la demande visée à l'article 10, paragraphe 1, point a) ou b).* Ve vykonávajícím státě zůstává majetek zajištěn do doby, než tento stát s konečnou platností odpoví na všechny žádosti podle čl. 10 odst. 1 písm. a) nebo b).

InterCorp, duben 2018

Ostatní věty, v nichž *avoir* primárně nefiguruje, podle potřeby přeformulovávám. Formulace *traitements faits aux femmes* (44) snese slovesa *donnés*, *infligés*, ale *avoir* v přítomném čase se v konverzně postaveném kontextu neuplatní (44a) a akceptovatelné je až *passé composé* (44b).

44a) (...) *les mauvais traitements *qu'ont / que reçoivent les femmes et les enfants*

44b) (...) *les mauvais traitements qu'ont eu / qu'ont reçu les femmes et les enfants*

Věta 45) může být opět převedena do konverzní podoby. Podmět věty s *donner* je životný, takže se v konverzním kontextu uplatní i sloveso *recevoir*.

45a) *Le gel du bien est maintenu dans l'État d'exécution jusqu'à ce que la demande visée à l'article 10 ait eu / ait reçu un traitement définitif.*

Orientation

Orientation je další predikativní jméno, které se slučuje s kategoriálními slovesy *avoir – donner – faire*. Kategoriální sloveso *avoir* je uplatněné ve větách 46-48 a je nahraditelné za ekvivalentní *posséder* (46), *détenir* a *maintenir* (47) či *connaître* (48) a nikoliv za **recevoir*. Tomu brání v uplatnění podmínka /+životnost/: *recevoir* je možné až v plnohodnotně konverzním vztahu za obsazení pozice *de/de la part de* životným vykonavatelem.²¹⁴ Tento rozdíl mezi *avoir* a *recevoir* ilustruji na příkladu 49. O obou platí, že jsou konverzní vůči *donner*. Nicméně konverzní přeformulování věty 49) umožní zapojit jen *avoir*: 49a) *Les politiques nationales ont une orientation claire (...)*. Pokud bychom trvali na vložení slovesa *reçoivent*, změnil by se kontext. Znamenalo by to, že rozhodnutí o *směřování státní politiky* vychází od někoho třetího, životného, přesně jak stanovuje zformulované omezení. Věta 50) nabízí specifický kontext, v přibližném významu *Je me suis déjà orienté ici*, nenahraditelný ani za *avoir* ani za *recevoir*: 50a) **j'ai eu mon orientation*.

46) (...) <i>l'homme a une nature qui aime à transgresser, une nature « transcendante ». C'est la raison pour laquelle il cherchera toujours un sens et un but hors de chez lui. La femme, au contraire, passe pour avoir une orientation de vie complètement opposée : elle est « immanente », c'est-à-</i>	(...) muž má 'transcendentní' neboli hranice přesahující přirozenost. Proto hledá smysl svého určení mimo domov. O ženě se říkalo, že se orientuje opačně. Je 'imanentní', to znamená, že je orientována niterně a chce zůstat tam, kde je.

---

²¹⁴ Slovesa *avoir* a *recevoir* mají částečně odlišné uplatnění. Rozdíl spočívá v požadavku slovesa *recevoir* zapojit do věty životného činitele. Má-li standardní *donner* neživotný podmět, *recevoir* jej nedokáže korektně zapojit do své vazby: „(Paul + cela) a donné un avantage à Luc“ → „Luc a reçu un avantage de (Paul + *cela)“ (Gross, G., 1989:200).

dire qu'elle veut toujours être là où elle est.

- 47) *Ce Conseil européen a permis de montrer que nous étions unis, que nous avons agi et que **nous avons des orientations fortes.*** *Toto zasedání Evropské rady nám umožnilo ukázat, že jsme jednotní, že jsme jednali a že **jsme zaujali pevný postoj.***
- 48) *- Oui, j'ai réhaussé la matrice visuelle ... pour suivre les coordonnées cartésiennes de trois angles, l'axe, le tangage, et le roulis. Et on **aura l'orientation** et la position exacte de notre bébé.* *Rozšířil jsem výhledovou matici, takže můžeme sledovat karteziánské souřadnice a aj všechny tři výškové úhly, směr, odchylku a rozdíl rychlosti a **dostaneme** přesnou pozici a **směr** našeho bejby.*
- 49) *Le 12e plan quinquennal de la China **donne une orientation** claire aux politiques nationales en matière d'économie d'énergie, de réduction des émissions et de développement industriel.* *A její dvanáctá pětiletka vytyčuje jednoznačný směr státní politiky v otázkách úspor energie, snižování emisí a průmyslového rozvoje.*
- 50) *Tu sais où on va ? J'ai **fait de l'orientation** ici. T'es sûr ? Y a pas de route, d'auberge, de café ? Ou autre chose ? Il y a une route coupe-feu pas loin.* *Víš, kam jdeme? Jo. Tamhle nás tehdy vysadili. - Určitě? - Jo. Jo? Je tu nějaká silnice? Někaký občerstvení? Na druhý straně je cesta protipožárním průsekem.*

InterCorp, duben 2018

Převědním věty 45) do *passé composé* ji odsouváme do ukončené minulosti. Platí tedy *Les femmes ont eu une orientation de vie complètement opposée = elles ne l'ont plus.* Jiné implikace vyplývají z následujícího kontextu, který jsem konverzně přeformulovala a rovněž vyjádřila v *passé composé* (věta 51a):

- 51) *Je suis le plus fervent défenseur de la nécessité de donner aux enfants une bonne éducation dans un environnement familial solide, aimant et sûr, de les protéger contre les violences et les abus, de leur **donner une orientation** morale et une instruction d'excellente qualité, ainsi que les meilleures opportunités pour la vie.*

(InterCorp)

51a) *Les enfants ont eu une orientation morale* snese dvojí kontextualizaci. Předně kladnou (= *ils en ont encore*) ⇒ *Ces enfants ont eu une forte orientation morale de la part de leur père, c'est pourquoi ils sont très sensibles et ne feraient jamais de mal à une mouche*. Tento kontext je určený i pro sloveso *recevoir*. Zadrhé, zápornou interpretaci (= *ils ne l'ont plus*) ⇒ *Ces enfants ont eu une forte orientation morale mais aujourd'hui ils ont des liaisons douteuses*.

Shrnutí

Na čtyřech VNP jsem pozorovala kategoriální sloveso *avoir* s úkolem poodhalit jeho motivaci k lexikálně-aspektovým dvojznačnostem. Z literatury vím, že toto sloveso může být nositelem různých lexikálně-aspektových vlastností s ohledem na slovesný čas, ve kterém je vyčasované (*avoir l'autorisation* je v *passé composé* dvojznačné, dle kontextu telické či atelické; *avoir confiance* zůstává atelické ve všech užitích). Není nicméně přesně známo, co onu dvojznačnost spouští. Vysvětlení jsem hledala ve vztahu slovesa *avoir* k ostatním kategoriálním slovesům dané predikativní rodiny.

Jak se ukázalo na příkladech, *avoir une retenue* se v *passé composé* profiluje jako konverzní sloveso vůči *donner* (synonymní k *recevoir*), výjimečně zůstává dvojznačné (případ záporné věty 13: *je n'ai même pas eu de retenue* ($\approx$ *reçu*, $\approx$ *fait*)). V budoucím čase (či v čase s budoucí platností) se interpretace odvíjí od záměru mluvčího a může odlišit výhrůžku (*avoir = recevoir*) od přímého udělení trestu (*avoir = faire*). VNP *avoir une correction* (být potrestán) bylo vždy nahraditelné za *recevoir*, ale obě kategoriální slovesa označují udělení trestu i jeho okamžitý výkon (tyto dvě fáze se od sebe neoddělují).

Kromě nahrazování slovesa *avoir* jinými více či méně synonymními slovesy jsem se uchýlila k výkladu *passé composé* implikací. Pokud příslušné *avoir* značí změnu, resp. nabytí (*avoir = recevoir*), implikuje kladnou větu. U predikativního jména *traitement* (léčba) převládala implikace záporná: význam *být léčen v passé composé* implikuje nebýt již léčen (záporná věta). *Orientation* se může vykládat jak atelicky (*postoj, zaměření, směřování*), tak telicky (*zorientování*). S kategoriálním *avoir* častěji značí jakýsi neměnný *postoj* (stav), výjimečně *získání tohoto postoje* (přechod do stavu).

Pro usnadnění analýz dále pracuji s daty, která pozici *avoir* předem vymezují. Víme o něm, že je konverzní (kapitola 3. 2. a 3. 3.), nebo není (kapitola 3. 4.).

3. 2. Když je *avoir* konverzní k *donner*

Vyjdeme-li z VNP se základovým kategoriálním slovesem *donner*, zjistíme, že je vůči němu sloveso *avoir* velmi často v konverzním vztahu. Právě takového *avoir* si všímá Gaston Gross ve své práci o konverzních konstrukcích, kde se objevuje po boku *recevoir*, jako jedna z jeho možných variant²¹⁵. A právě takové *avoir* (viz tabulky DR) je z hlediska lexikálního aspektu obzvlášť pravidelné. Podle Gastona Grosse totiž platí, že, je-li vyčasované v *passé composé*, může nahradit sloveso *recevoir* (Gross, G., 1989:227): „Pour tous les substantifs des tables DR (...) le verbe *avoir*, conjugué au passé composé, peut remplacer le verbe *recevoir*.“ „Nous donnons à cet emploi de *avoir* le nom d'*avoir* converse. Nous l'avons dit, il n'y a pas d'exception à cette substitution au passé composé.“

„*Max a (reçu + eu) l'appui de Luc sur ce point*“

„*Max a (reçu + eu) une beigne de la part de Luc*“

---

²¹⁵ Gaston Gross označuje *recevoir* za základní konverzní sloveso (226): „*recevoir* doit être considéré comme le converse fondamental“, a to i přes to, že malý počet predikativních jmen vytváří konverzní vazbu raději s *avoir*, než s *recevoir*: „*Cet enfant a (eu + ?reçu) le biberon*“ (Gross, G., 1989:218 a 226); „*Cette pièce a (eu + ?reçu) du public un succès surprenant*“ (Gaston, G.:226). Svůj popis tedy zaměřuje především na *recevoir*.

Avoir figuruje jako vedlejší záznam u téměř 1500 záznamů v tabulkách predikativních jmen pojících se s *donner-recevoir* (tabulky DR) a také *faire-recevoir* (tabulky FR). Své lexikogramatické tabulky Gaston Gross následně čísluje podle toho, zda je predikativní jméno slovesné (1) či nikoliv (2) a zda je jednoduché (1 a 2) či složené (3): „nous voulons distinguer les substantifs prédictatifs selon qu'ils sont déverbaux ou non et simples ou composés“ (Gross, G., 1989:192). Není mi zcela jasné, jak autor posuzuje slovesná a neslovesná jména, neboť v tabulkách s označením 2 se objevují i jména, k nimž existuje příslušné sloveso (př. *communication*), přestože to mají být „substantifs prédictatifs simples, sans lien avec un verbe“ (ibid). V souhrnu se jedná o tabulky DR1 (*autorisation*), DR2 (*détails, délai*), DR3 (*soins dentaires* či *soutien moral*), DRC (jména s *coup de*), FR1 (*blessure, éclairage*), FR2 (*bail, concession*), FR3 (*appel d'offre, traitement de faveur*).

Při popisu tabulek sděluje, že zaznamenává pouze takové *avoir* (*avoir = recevoir*), které se uplatní v přítomném čase. Co se týče *passé composé*, to se údajně používá se všemi predikativními jmény, stejně jako *recevoir*. (Gross, G., 1989:216) Dále v textu tvrdí něco podobného, ale již jen v souvislosti se záznamy o *donner* a *recevoir* (ibid.227). Protože nedokáži prověřit všechna data, nechávám kvůli této restrikci tabulku FR zatím stranou.

„*Max a (reçu + eu) carte blanche de la part de Luc*“

„*Ce projet a (reçu + eu) un coup d'arrêt de la part de Luc*“

V těchto případech hovoří Gaston Gross o totožném syntaktickém uspořádání a synonymii (ibid:227).²¹⁶

I když mají obě slovesa v *passé composé* stejnou interpretaci, není tomu tak nutně v přítomném čase. Předně je přítomný čas často nepřijatelný, zvláště s okamžikovými jmény: „*Max (?reçoit + *a) une gifle de Luc*“ (Gross, G., 1989:216 a 228), která jsou interpretovatelná pouze ve významu zvyku. V případě zvykové interpretace jsou obě konverzní slovesa zaměnitelná:

„*Mac (reçoit + a) tous les jours une torgnole de ses parents*“

„*Max (reçoit + a) souvent une réplique cinglante de Luc*“

„*Max (reçoit + a) fréquemment un appui efficace de la part de Luc*“

(Gross, G., 1989:228)

Aby poukázal na rozdíl mezi *recevoir* a *avoir*, upíná se Gaston Gross mimo kontext zvyku k predikativnímu jménu *autorisation*. Toto predikativní jméno doprovází v následujících příkladech nejen *recevoir* a *avoir* (ad 52), ale i další konverzní varianty *garder* a *détenir* (ad 53). Právě tato dvě slovesa mají k *avoir* velmi blízko. Gross upozorňuje, že se všechna tři na rozdíl od *recevoir* v tomto případě pojí s představou trvání a jakési rezultativnosti. Tento rozdíl mezi *recevoir* a *avoir* je patrný při vložení časového údaje *depuis huit jours* (věta 54).

52) „*Luc (reçoit + a) l'autorisation de Max de partir*“

53) „*Luc (garde + détient) l'autorisation de Max de partir*“

54) „*Max (?reçoit + a) depuis huit jours l'autorisation de partir*“

(Gross, G., 1989:229)

---

²¹⁶ Termín synonymie zde odkazuje v souladu s lexikogramatickou filozofií k synonymii uvedených jednoduchých vět. Mimoto je možné mluvit o lexikálně-aspektové synonymii sloves *recevoir* a *avoir*, viz též Grossův pojem „*synonymie aspectuelle*“ (ibid.229). Tento termín lexikálně-aspektová synonymie je úmyslně použit namísto termínu synonymie. Ta se zpravidla chápe jako významová ekvivalence (stejnost či podobnost významů), což v případě sémanticky vyprázdněných kategoriálních sloves není docela možné. Přívlastek (lexikálně-aspektová) je již zcela adekvátní.

O rezultativnosti *avoir l'autorisation* dle mého názoru vypovídá i danešovský rozklad celého verbonominálního predikátu na přechod mezi počáteční (*ne pas avoir l'autorisation*) a závěrovou fází (*avoir l'autorisation*). Tomuto vzorci odpovídá VNP *recevoir l'autorisation* a, jak jsme viděli, i *avoir l'autorisation* v *passé composé*. Obě tedy vedou k závěrečnému stavu *avoir l'autorisation*. Specifikem VNP s *avoir* je, že dle kontextu značí jedno, nebo druhé, stav či přechod. Tato aspektová dvojakost vyplývá i z Grossových příkladů. Věta 55 je sémanticky zcela přijatelná: nějakou dobu jsem měl povolení a už ho nemám. Podstatné jméno *claque* v příkladu 56 podobné úvahy neumožňuje.

55) „*J'avais mais je n'ai plus l'autorisation de partir*“

56) „**J'avais mais je n'ai plus (la + une) claque de Max*“

57) a. „*Paul a l'autorisation de partir*“

b. „*Paul a eu l'autorisation de partir*“

58) a. „*Paul reçoit l'autorisation de partir*“

b. „*Paul a reçu l'autorisation de partir*“

(Gross, G., 1989:229-230)

Výše uvedené příklady 57 a 58 se liší tím, že věta 57a s *avoir* implikuje *passé composé* v 57b. Nic podobného neplatí pro věty s *recevoir* (58a a b). Věta 58b *Paul a reçu l'autorisation de partir* je rovněž implikací věty 57a *Paul a l'autorisation de partir*.

Na následujících řádkách sleduji zvolená predikativní jména, která figurují v lexikogramatických tabulkách postavených na konverzním vztahu jejich sloves a která třídím do pěti sémantických okruhů. Kategoriaální sloveso *avoir* s nimi vyjadřuje stavový, nebo událostní lexikální aspekt. Pokud se spolehne na úsudek Gastona Grosse, můžeme se opřít o premisu, že v *passé composé*²¹⁷ jsou všechna nahraditelná za *recevoir*. *Recevoir* svou povahou značí změnu, nabytí něčeho nového. A právě tuto specifickou lexikálně-aspektovou vlastnost předpokládám a testuji.

---

²¹⁷ *Passé composé* je, jak se zdá, spolehlivým aktualizátorem událostní interpretace. Není ale jediným. Kromě něj můžeme stejně interpretovat z různých důvodů i jiné časy.

1. pomoc, podpora, odměna: (*aide, soutien, secours, soins, subvention, récompense, rente, rémunération, compensation*), z nichž se věnují jménům *subvention* a *soutien*:

59) *J'ai eu une subvention de 15 000 euros pour étudier les choses paranormales.*

= *j'ai reçu* ⇒ *j'en ai*.

60) *Dans ce travail, j'ai eu le soutien / un soutien / des soutiens de mes collègues.*

= *j'ai reçu* ⇒ *le travail est terminé et le soutien aussi.*

Složená minulost *j'ai eu une subvention* ve větě 59) je v lexikálně-aspektové shodě s *j'ai reçu*. Věta implikuje kladný dodatek *j'en ai*. Pro zápornou implikaci by bylo nutné, aby mluvčí vytvořil větu, z níž bude nesporně patrné ukončení platnosti (*En 2013 j'ai eu une subvention. Je n'en ai plus. J'en ai bénéficié. J'ai eu à ma disposition mais c'est fini*). Z věty 60) se usuzuje, že získaná podpora, stejně jako práce sama, jsou minulostí.

2. vzdělání (*apprentissage, formation, éducation, enseignement, entraînement, qualification, diplôme, note*) zastupuje *un entraînement*, které se ovšem ukáže být neexemplárním příkladem (a to i přesto, že je zapsáno v tabulce DR1 a prošlo pod rukama Gastona Grosse).

61) *J'ai eu un entraînement militaire avec Enrique en Ukraine.*

62) *J'ai *eu / reçu un entraînement militaire avec Enrique en Ukraine de la part de ce groupe radical.*

Věta 61) uplatní kategoriální slovesa *j'ai reçu* a *j'ai fait*. Z věty 62) ovšem vyplývá, že *avoir* tentokrát neodpovídá slovesu *recevoir*, ale akčnímu *faire*. Rodilý mluvčí zavrhl možnost zapojit do věty s *avoir* původce výcviku (**de la part*), takové *avoir* není konverzní.

Dále sleduji uplatnění předložek *en* a *pendant*. Věta 63) akceptuje obojí. *Pendant* zdůrazňuje průběh, *en* vypovídá o konkrétních úkolech, které byly v těchto třech měsících splněny. Testování provází ne zřídka snaha nalézt jakoukoliv přijatelnou interpretaci. *En* nutně upozorňuje na dnešní výsledek tříměsíční práce. V kombinaci s *avoir* v *passé composé* (tj. *avoir* = *recevoir*) ve větě 64) (*J'ai eu cet entraînement ?en trois mois*) by ohraničovalo kroky, které byly nezbytné před samotným začátkem výcviku a věta by znamenala cosi jako „dostal/získal jsem trénink, který hodlám absolvovat“ či „byl jsem přijat do tréninku“.

63) *J'ai fait cet entraînement en trois mois/ pendant trois mois.*

64) *J'ai eu cet entraînement ?en trois mois /pendant trois mois.*

Úprava determinace mění kontext. *Avoir de l'entraînement* se nejčastěji objevuje jako odpověď na otázku *Est-ce que tu peux nager ? – Oui, j'ai de l'entraînement.*

65) *J'ai eu de l'entraînement *en trois ans/pendant trois ans.*

66) *Ils ont eu deux entraînements par jour, chacun d'une heure et demie / chacun pendant une heure et demie / *en une heure et demie.*

3. svolení (*accord, agrément, attestation, autorisation, assentiment, consentement, désaveu, permission*) a jim podobná jména mají velmi pravidelnou interpretaci: *svolení* je mi uděleno čili jej získávám a po nějakou dobu platí (rezultativní význam). Věta 67) je vlastní slovesu *recevoir* (*le gouvernement a reçu la permission*) a implikuje kladnou interpretaci (*il en a toujours une*). Věta je interpretovatelná v přítomném čase (68), jedná-li se o opakovaně udělované povolení, např. každý rok, pokaždé, když o něj požádají.

67) *Le gouvernement américain a eu la permission de l'Inde d'administrer le vaccin aux communautés environnantes.* (InterCorp, duben 2018)

⇒ *il l'a*

⇒ **il ne l'a plus*

68) *Le gouvernement américain a/reçoit la permission de l'Inde.*

4. slovní výrok (*réponse, communication, flatteries, injure, remerciements, imputation, pardon, promesse, sermont*). Tato jména spojuje to, že jejich vyřčení trvá nějakou dobu. Liší se ale v možnosti vyvození výsledného stavu. Ve větě 69) platí „*j'ai votre promesse*“, naopak „**j'ai son remerciement/ses remerciements*“ (70) se neříká.

69) *Mes enfants, j'ai eu votre promesse d'être raisonnable.*

= *j'ai reçu* ⇒ *j'ai votre promesse.*

⇒ **Je n'en ai plus*

70) *J'ai eu des remerciements du maire.*

= *j'ai reçu*, ⇒ **j'ai son remerciement*

5. výprask či trest (*claque, dérouillée, fessée, gifle, punition, tabassée, torgnole*) se může lišit s ohledem na durativnost. *Une correction* (analyzovaná výše) byla durativní, ale *une gifle* je okamžiková. V důsledku se přirozeně uplatní v minulosti, kde platí *avoir*

= recevoir. Přítomný čas se uplatňuje jen ve smyslu opakování (*souvent, fréquemment, tous les jours*) a v jiných neaktuálních interpretacích.

71) *Il a eu une gifle.* = *il a reçu*

72) *Il a une gifle* = *Il reçoit une gifle* (opakování)

Interpretování VNP v *passé composé* se odvíjelo od zkoumání platnosti téhož tvrzení v přítomném čase (*j'ai eu une permission* ⇒ *j'en ai*). Takový postup narušoval fakt, že pro některá spojení není výskyt v aktuální přítomnosti přirozený (**il a une gifle, *il a mon remerciement*). Až na jednu výjimku (*entraînement*) vždy platilo *il a eu* = *il a reçu*.

3. 3. Když je *avoir* konverzní k *avoir*

V lexikogramatických tabulkách existuje seznam jmen, která uplatňují kategoriální sloveso *avoir* hned dvojím způsobem, jako sloveso standardní (73) i jako sloveso konverzní (74). Tato originální data mi umožňují sledovat dvojí *avoir* a zvažovat, zda je konverznost v kombinaci s *passé composé* spouštěčem změnové interpretace (*obdivovat* x *získat obdiv*, *litovat* x *pocítit lítost*, *bát se* x *dostat strach* či *důvěřovat* x *získat důvěru*).

73) „*Max a de l'admiration pour (Marie + cette conduite)*“

74) „*(Marie + cette conduite) a l'admiration de Max*“

(Gross, G., 1989:233)

Gaston Gross tvrdí, že pro predikativní jména uplatňující standardní a konverzní *avoir* platí následující implikace mezi *passé composé* a *présent*: „*Luc a eu mon admiration*“ ⇒ „*Luc n'a plus mon admiration*“ (Gross, Gaston, 1989:239).²¹⁸ Takto interpretované *passé composé* postrádá význam změny.

---

²¹⁸ Gaston Gross odkazuje na data ve své tabulce AA a *passé composé* označuje za zřetelně ukončené: „le passé composé a une interprétation nette d'accompli“ (Gross, G., 1989:239).

Respect

Korpus svědčí o běžném používání oboustranné vazby: *J'ai du respect pour vous i vous avez mon respect.*

- 75) (...) *fidèle à leur prophète, Staline, Mao, Castro et le Che n'avaient aucun respect pour la vie humaine.* *Věrní otci a proroku svého hnutí, úctu k životu neměli Stalin, Mao, Castro ani Che.*
- 76) *Il pourrait épouser une guenon, ce chevalier aurait mon respect.* *Ať to udělá ještě dvakrát a já už neřeknu ani slovo, i kdyby jeho láskou byla opice.*
- 77) *Mais un jour, ce jour arrivera mec. On aura leur respect car on le mérite.* *Zatím ne, ale jednoho dne se budou. Získáme si úctu, kterou si zasloužíme.*

InterCorp, duben 2018

V perfektním *passé composé* se nic nemění, vazba je zrovna tak atelická, jako v přítomnosti. Důsledkovou větu s *mais* v obou větách 78) a 79) vnímá mluvčí jako nadbytečné sdělování totožného významu²¹⁹.

78) *J'ai eu du respect pour vous mais je n'en ai plus.*

79) *Vous avez eu mon respect mais vous ne l'avez plus.*

Ateličnost dokládá *pendant* ve větě 80. Tato předložka brání výskytu imperfekta *avait*. Z věty vyplývá, že už mluvčí úctu (s největší pravděpodobností) nemá. Zato *en trois minutes* z věty 81) náš kontext telicizovalo. Toto *avoir* má hodnotu blízkou *gagner*, je nahraditelné za *obtenu*. Přesto rodilý mluvčí údajně vyrozumí, že věta je ukončená a její tvrzení už dále neplatí.

80) *Pendant les 15 ans de notre vie commune, il a eu mon respect.*

81) *Grâce à sa conduite représentative et son charisme, Il a eu mon respect en trois minutes.*

---

²¹⁹ Pro takové nadbytečné opakování významu používám termín tautologie (v přeneseném významu). Ve stejném smyslu používá tento termín i Gaston Gross (1989:239).

Zajímavý je budoucí čas. *On aura leur respect* (77) je nahraditelné za *on gagnera leur respect*. Nicméně toto *gagner* pokrývá jen část významu slovesa *avoir*, takže případnou výměnou by hypoteticky mohlo dojít ke změně významu (viz souvětí 82). Zrovna tak můžeme v opačném směru nahradit *gagner* v následující větě za *avoir*: *Quand elle aura gagné mon respect / elle aura mon respect / ?elle aura eu mon respect, je lui serrera la main.*

82) *Ce gouvernement aura / ?gagnera mon respect à condition qu'il respecte les droits écrits dans la Constitution.*

Confiance

83) *J'ai une totale confiance en toi, Lloyd.* Mám k tobě naprostou důvěru, Lloyde.

84) *J'ai donc dit à Sa Majesté que je ne peux former un gouvernement si je n'ai pas sa confiance.* Proto jsem Jejímu Veličenstvu sdělil, že nejsem schopen sestavit vládu, když se netěším její důvěře.

InterCorp, duben 2018

*Confiance*²²⁰ se poměrně běžně uplatňuje ve standardním i konverzním provedení: *J'ai une totale confiance en toi* (standardní) ⇒ *Tu as ma totale confiance* (konverzní). *Je n'ai pas la confiance de Sa Majesté* (konverzní) ⇒ *Sa Majesté n'a pas confiance en moi* (standardní). Ani v *passé composé* se atelický lexikální aspekt nemění a platí záporná implikace: *J'ai eu une totale confiance en toi* (standardní) ⇒ *je n'en ai plus*. *Tu as eu ma totale confiance* ⇒ *Tu ne l'as plus*. Pokud by mluvčí tuto implikaci (*J'ai eu une totale confiance en toi mais je n'en ai plus*) vyřkl, jednalo by se o rušivé tautologické vyjádření, protože obě souřadné věty říkají totéž.

---

²²⁰ Kromě předložky *en* v *avoir confiance en* se ojedinele uplatňuje i předložka *dans* (InterCorp): *Elle n'a pas écouté l'appel, elle n'a pas accepté la leçon, elle n'a pas eu confiance dans le SEIGNEUR, elle ne s'est pas approchée de son Dieu.* (Poslouchat nechce, napomenutí nepřijímá, nedoufá v Hospodina, nepřibližuje se k svému Bohu.)

Nous, travailleurs des S. A., avons toujours eu confiance dans le Führer ... et combattu pour le Führer. (My, členové SA, budeme navždy věrní Führerovi a budeme za Führera bojovat.)

V budoucím čase není rozlišování zřejmě tak zásadní. V prvních dvou větách je *aura* nahraditelné za *gagnera* (získá důvěru), což je ostatně vyjádření odpovídající české verzi²²¹. To není ovšem případ třetího příkladu (věta 87).

- 85) *Parallèlement, l'Union européenne Evropská unie* však rovněž nikdy ***n'aura jamais la confiance de ses nezíská důvěru*** svých občanů, *citoyens si nous n'obtenons pas de nebude-li přinášet výsledky résultats sur des questions spécifiques.* v konkrétních záležitostech.
- 86) *Or, celui qui aura la confiance du Nicméně ten, kdo si získá důvěru peuple européen pourrait très bien avoir evropského lidu, by mohl velice pour mandat de réduire le pouvoir de dobře získat mandát k tomu, aby l'Union et de restituer une partie du compétence Unie omezil a část pouvoir décisionnel aux pays membres.* rozhodovacích pravomocí navrátil členským státům.
- 87) *Dorénavant, tu auras toute ma Od této chvíle máš mou důvěru. confiance.*

InterCorp, duben 2018

Věty 88) a 89) upravují kontext za použití předložek *en* a *pendant*, které zde slouží za přímé (a)telicizátory. Význam změny (získání důvěry) je možný pouze se slovesem *gagner*.

88) a. *Celui qui aura la confiance du peuple européen *en ces deux semaines de campagne préélectorale...*

b. *Celui qui gagnera la confiance du peuple européen en ces deux semaines de campagne préélectorale...*

89) *Celui qui aura la confiance du peuple européen pendant ces deux semaines de campagne préélectorale...*

V následujících příkladech interpretuji význam *passé composé* několika konstrukcí a sleduji, zda je platná záporná či kladná implikace.

---

²²¹ Příklady nejsou s největší pravděpodobností vzájemným překladem.

- 90) a. *Vous avez eu mon entière compréhension.* (konverzní) ⇒ *Vous ne l'avez plus.*
 b. *J'ai eu une entière compréhension pour vous.* ⇒ *Je n'en ai plus.*
- 91) a. *J'ai eu une grande appréhension des dentistes.* ⇒ *Je ne l'ai plus.*
 b. *?Tous les dentistes ont eu mon appréhension.* (konverzní) ⇒ *Ils ne l'ont plus.*
- 92) a. *Vous avez un soupçon à l'égard de cet individu ?* → *Vous avez eu un soupçon à l'égard de cet individu ?* ⇒ *Oui, mais je n'en ai plus.*
 b. *?Cet individu a mon soupçon.* → *Cet individu a eu mon soupçon* (konverzní) ⇒ *il ne l'a plus.*
- 93) a. *„Max a de vifs regrets de ce départ“* → *Max a eu de vifs regrets²²² de ce départ* ⇒ *Il n'en a plus.*
 b. *?, „Ce départ a les vifs regrets de Max“* → *Ce départ a eu les vifs regrets de Max* (konverzní) ⇒ *Elle ne les a plus.*
- 94) a. *„Max a de la méfiance à l'égard de cette solution“* → *Max a eu de la méfiance à l'égard de cette solution* ⇒ *Il n'en a plus.*
 b. *?, „Cette solution a la méfiance de Max“* → *Cette solution a la méfiance de Max* (konverzní) ⇒ *Elle ne l'a plus.*
- 95) a. *„Luc a des réticences à l'égard de cette proposition“* → *Luc a eu des réticences à l'égard de cette proposition* ⇒ *Il n'en a plus.*
 b. *?, „Cette proposition a les réticences de Luc“* → *Cette proposition a eu les réticences de Luc* (konverzní) ⇒ *Elle ne les a plus.*
- 96) a. *„J'ai pitié de ces malheureux“* → *J'ai eu pitié de ces malheureux* ⇒ *Je n'ai plus de pitié*
 b. *„Ces malheureux ont toute ma pitié“* → *Ces malheureux ont eu toute ma pitié* (konverzní) ⇒ *Ils ne l'ont plus*

(Gross, G., 1989:234-235)

---

²²² *Regret* se objevuje s *avoir* velmi frekventovaně ve zdvořilostních formulích typu: *S litostí Vám oznamuji, že (J'ai le regret de vous annoncer que (...)).* V těchto příkladech splývá neurčitý determinant a číslovka *un* s počtem „věcí“, kterých litujeme: *J' ai un regret (Lituji jedné věci).* V plurálu: *Fais quelque chose où tu finiras par avoir des regrets, Vicky. (Udělej něco, jinak uplynou roky a budeš toho litovat, Vicky.)* (InterCorp). Méně často se v korpusu objevuje předložka *pour*: – *Je vous dirai, dit Pierre, que c'est pour elle surtout que j'ai des regrets !* ("Vlastně mě to mrzí hlavně kvůli ní," řekl Pierre.) (InterCorp).

Na základě prozkoumaných příkladů můžeme potvrdit, že atelický význam je v případě těchto jmen (*avoir* – *avoir*) jediný přípustný, a to i navzdory uplatnění perfektivního *passé composé*. Pouze ve větě 81) se zřejmě podařilo zaktualizovat změnový význam, ale zůstává nejasné, zda to není jen důsledek zhuštění děje pod vlivem krátkého časového limitu (*tři minuty*).

Z těchto dat se dá soudit, že konverzní vztah sám od sebe nepredikuje změnovou interpretaci *passé composé*. Teprve, staví-li se *avoir* k *recevoir* jako jeho možný ekvivalent, máme vysokou pravděpodobnost, že budou mít obě slovesa v *passé composé* totožný lexikálně-aspektový význam. Tento předpoklad nevychází tam, kde je *avoir* jedinou akceptovatelnou variantou a *recevoir* chybí.

3. 4. Když je *avoir* nekonverzní

Při hledání nekonverzního *avoir* jsem se předně zaměřila na kontexty, v nichž se *avoir* objevuje sice v tabulkách zachycujících konverzní páry, ale jako varianta základového slovesa *faire* (*faire* = *avoir*) a *exercer* (*exercer* = *avoir*)²²³. Dále jsem připojila jména typu *réputation*, *renomé* (tabulka an01, an09). V posledním okruhu jsou různorodá jména, která mohou mít vesměs dvojí uplatnění, konverzní – člověk je *od někoho dostane*, nekonverzní – člověk je může „najít“ (*trouver*) aniž by je od někoho přímo dostal. Mým cílem je zkoumat výskyty v *passé composé* a sledovat, jaký lexikálně-aspektový význam *avoir* získává. Dotknu se následujících pěti okruhů jmen:

1. kontrola a moc (*contrôle, maîtrise, puissance, pouvoir, influence*)
2. vztek (*colère, fureur, férocité, rage*)
3. válka (*intervention, guerre, conflit, confrontation*)
4. reputace (*dénomination, essor, prestige, prospérité, renommé, réputation*)
5. řešení (*explication, solution*)

---

²²³ Gaston Gross se zajímá o konverzní dvojice *exercer* – *subir*, *faire* – *subir* a *avoir* zaznamenává jako variantu standardního slovesa *exercer a faire*. Právě rovnice *exercer* = *avoir* nabízí slibný vstupní materiál, na němž pozoruji interpretace *passé composé* a možnosti přechodu mezi atelickým k telickému významu. Nutno dodat, že dle Gastona Grosse není rovnice *exercer* = *avoir* vždy platná, *avoir* má omezenější úzus. Problém typicky působí předložka *sur*: „*Max (exerce + *a) (sa + une certaine) vengeance sur Luc*“ (288).

Maîtrise

Spojení *avoir une maîtrise* se pravidelně objevuje ve třech významech: (a) mít či získat magisterský stupeň vzdělání, (b) mít hluboké znalosti a (c) mít nadvládu, kontrolu či dohled. Ze všech tří významů, je pouze ten poslední nahraditelný slovesem *exercer*, což ukazuje na aktivnější postoj podmětu, který se k ději nestaví jako jeho příjemce, ale jako jeho vykonavatel. Proto se mu věnuji především. Ráda bych nicméně ve zkratce upozornila na několik zajímavých momentů i u prvních dvou významů.

První význam se objevuje velmi frekventovaně. Ačkoliv se na první pohled zdá být konverzní, neuplatňuje předložky *de* či *de la part de* a nedokáže do své struktury zapojit sémantickou roli „dárce“²²⁴. Z téhož důvodu nesnese permutaci do základové struktury *dát* či *udělit magisterský stupeň vzdělání*.

97) *Pour l'amour du ciel, j'ai une*   *Pro Krista, mám magisterskej titul.*
maîtrise.

InterCorp, duben 2018

Z lexikálně-aspektového hlediska je zajímavé *passé composé*: *Vous avez eu la maîtrise ? Získal jste titul?* Není překvapením, že věta v perfektním *passé composé* vyjadřuje změnu (nabytí, získání). Takové *passé composé* implikuje kladnou větu v přítomném čase. Platí tedy *Pierre a eu la maîtrise* ⇒ *Pierre a la maîtrise*. Naopak atelická interpretace věty *Pierre a eu la maîtrise*, tj. *Petr měl magisterský titul (ale už nemá)*, není vůbec možná. Je těžké, ne-li nemožné, vymyslet příčinu možné ztráty akademického titulu. Atelická interpretace je vlastně blokována pragmatickými důvody.

---

²²⁴ Za předložkou *de* figuruje pouze informace jiného druhu, například upřesnění typu magisterského vzdělání apod. Celkově je pozornost zaměřena na podmět, který svou kompetencí získal titul, a nikoliv na to, kým byl magisterský titul udělen. Podmět této věty není recipient, v tom smyslu, jak jej uplatňují konverzní konstrukce, a to i přesto, že řekneme: *j'ai obtenu une maîtrise*. (Přítomný čas *J'obtiens ma maîtrise* se ve svém aktuálním významu příliš nepoužívá.) Konverzní konstrukcí podobného typu je *avoir un diplôme*.

Přesně opačnou implikaci má význam (b) mít hluboké znalosti. Věta *J'ai eu une maîtrise parfaite de la langue allemande* značí, že jsem měla dobrou znalost němčiny (a nemám), implikace je negativní. Na rozdíl od výše uvedeného příkladu s magisterským titulem si zde dokážeme vymyslet důvody ztráty dobré znalosti (němčinu jsem zapoměla, protože jsem ji nikdy nepoužívala atd.). Dnes již tu kompetenci nemám, nebo ji minimálně nemám na takové úrovni. Význam telické změny se vyjadřuje jinými slovesy: *recevoir* (vždy je tam někdo, kdo je „přinese“, „předá“), *gagner* (zdůrazňuje zásluhy sebe sama), *acquérir* či *développer une maîtrise parfaite*.

Interpretaci následující věty pomáhá kontext. Je jasné, že v požadavcích na kandidáta zkoušející strana vyžaduje, aby kandidát danou úroveň již měl.

98) <i>Les États membres veillent à ce que les inspecteurs communautaires sélectionnés (...)</i> d) aient une maîtrise parfaite ²²⁵ <i>d'une des langues officielles de la Communauté et une connaissance satisfaisante d'une autre de ces langues ;</i>	<i>Členské státy zajistí, že navržení inspektoři Společenství (...): d) mají výbornou znalost jednoho z úředních jazyků Společenství a dostatečnou znalost dalšího jazyka;</i>

InterCorp, duben 2018

Spojení *avoir une maîtrise* se objevuje do třetice, v kontextu mít nadvládu, kontrolu či dohled. Otázka, kterou si zde kladu, se týká schopnosti kategoriálního slovesa *avoir* přejít od atelického významu *ovládat, kontrolovat* k telickému *získat vládu, kontrolu*.

99) <i>En tant que personne ayant eu la maîtrise de ces armes, je ne suis absolument pas d'accord avec ce point de vue.</i>	<i>Jako člověk, jenž kdysi těmito zbraněmi vládl, s tím silně nesouhlasím.</i>

---

²²⁵ Použití přídavného jména *parfaite* se zdá být redundantní, neboť již *maîtrise* s sebou nese význam v podstatě dokonalého ovládní. Predikativní jméno *maîtrise* (hluboká znalost) nicméně vyžaduje modifikaci. Je zajímavé, že o významu jména *maîtrise* spolurozhoduje i determinace jmenného komplementu: *j'ai une bonne maîtrise de l'anglais* (mám dobrou znalost angličtiny) versus *maîtrise d'anglais* (mám diplom z angličtiny).

První věta (ad 99) je atelická. Mluvčí tvrdí, že po určitý čas vládl jistými zbraněmi, tj. měl je pod svou kontrolou, měl možnost je použít, uměl je ovládat, velmi dobře je znal atd. *Participe passé composé* v této větě doprovází interpretace, že ovládnutí zbraní bylo pro mluvčího platné v minulosti, v okamžiku promluvy to již neplatí. Toto tvrzení si můžeme ověřit výrokem *Il a eu la maîtrise de ces armes et il ne l'a plus*. Takový dodatek představuje jen zbytečné hromadění totožného významu. Je rušivé dodávat, *il ne l'a plus*, neboť to již říká použité *passé composé il a eu*.

Do věty zapojujeme atelicizátor *pendant* a telicizátor *en*. I přes určité obtíže dokáže rodilý mluvčí oba kontexty interpretovat. Věta *Pendant trois ans il a eu la maîtrise de ces armes* je podobná větě 99). Má atelický význam, jen si nemůžeme být jisti, jaká je situace dnes (vládne těmi zbraněmi ještě dnes?). Telická věta *En trois ans il a eu la maîtrise de ces armes* značí, že bylo třeba tří let, než se podařilo plně ovládnout tyto zbraně či mít pod kontrolou jejich užívání. Tato telická interpretace má za následek kladnou implikaci *Actuellement il a une bonne maîtrise*, čímž se zásadně liší od atelického kontextu.

Druhý příklad vychází z korpusového příkladu *exercer la maîtrise*²²⁶. Přestože tester odsunul tuto vazbu mimo svůj úzus, v následujícím příkladu jej vazba nešokovala. Sám za sebe by volil syntetické sloveso *maîtriser*. Připouští variantu s *avoir*, ale pouze na hranici úzu: *?Le gouvernement a eu la maîtrise de ses dépenses*.

---

²²⁶ Tato vazba se dostala do popředí mého zájmu prostřednictvím tabulky N_{es} Gastona Grosse. Volba verbonominálních spojení *avoir* a *exercer une maîtrise* za účelem testování nakonec nebyla nejšťastnější. Zatímco Gaston Gross s nimi pravidelně nakládá, v korpusu jsou obě poměrně málo frekventované a moji testeři je považují minimálně za rušivé. Vazbu *exercer une maîtrise* by moji testeři údajně sami nepoužili, což v důsledku narušuje jejich schopnost přirozeného uplatňování těchto konstrukcí v předepsaných obrazech.

To vede například k obtížné interpretaci následujícího kontextu: *Alors qu'Adam exerce sa maîtrise sur la nature et s'impose aux animaux par le pouvoir de sa parole, les personnages de nos images sont menacés par leurs attaques ou tombent eux-mêmes dans la bestialité.* (FrWac) Věta má znamenat, že Adam krotí/ovládá přírodu i zvířata: *Adam s'impose à la nature et aux animaux par le pouvoir de sa parole*. Tester ale větu rozumí ve významu *znát velmi dobře (connaître parfaitement la nature, ?avoir sa maîtrise de la nature)* a v souladu s tímto významem označuje předložku *sur* za nepřijatelnou.

- 100) *Ceci devait induire à son tour « une augmentation proportionnelle des recettes fiscales » en « contribuant ainsi à la viabilité des finances publiques, tout en permettant au gouvernement grec d'exercer la maîtrise de ses dépenses sans réduire davantage l'économie sociale. »* *To by potažmo vyvolalo "úmerné zvýšenie daňových výnosů", ktoré by "prispělo k trvalé fiskální udržitelnosti a umožnilo řecké vládě zavést výdajovou disciplínu bez dalšího smršťování sociální ekonomiky".*

InterCorp, duben 2018

- 101) *Cette famille a eu la maîtrise de ses dépenses jusqu'à la crise en 2008. Malgré le soutien financier des grand-parents, c'est l'aide financière de notre banque qui l'a aidé à surmonter les difficultés. Grâce à cette aide elle *a eu la maîtrise / a regagné / a de nouveau eu la maîtrise de ses dépenses.*

Cette famille a eu la maîtrise de ses dépenses jusqu'à la crise en 2008. Tato věta je zaměřená na sdělení atelického typu *mít pod kontrolou své výdaje*. *Passé composé* zároveň značí, že už tomu tak není. V důsledku platí tvrzení *Cette famille a eu la maîtrise de ses dépenses mais elle ne l'a plus*. Druhé *avoir* v části *Grâce à cette aide elle *a eu la maîtrise* by mělo vyjadřovat znovunabytí kontroly. Za tímto účelem ale mluvčí sáhne po jiném slovese, *gagner* či *regagner*, nebo alespoň dodá *de nouveau*. Samotné *avoir* se i nadále drží svého významu trvání, což není v tomto kontextu žádoucí.

Dosud se VNP *avoir la maîtrise* objevoval přirozeně v atelických významech. Tak je tomu i ve větě 102) (diskuze je ukončená). Teličnost se povedlo vyjádřit pouze v přímé kombinaci s telicizátorem *en* (103), kde je *a eu* nahraditelné za *a gagné*. Na neochotu vyjádřit změnu stavu slovesem *avoir* poukazuje i příklad 104).

- 102) *Pendant toute notre discussion il *a exercé / a gardé la maîtrise de soi / il a eu une bonne maîtrise de lui-même.*
- 103) *En trois sessions il a eu une bonne maîtrise de lui-même.*
- 104) *Après un petit entraînement, il a acquis / *a exercé / *a eu la maîtrise de ses gestes.*

Contrôle

Predikativní jméno *contrôle* je podobné předešlému příkladu. Opět je nezbytné udělat si představu o všech možných významech. Hledám ty nekonverzní, proto v prvním kroku vyloučím všechny konverzní. Konverzní je například *un contrôle de géographie* (*písemka*), kterou učitel zadává žákům a žáci dostávají od učitele. Konverzní je *avoir un contrôle fiscal*. Kontrolor z berného úřadu ji provádí, živnostník přijímá. Konverzní vztah této vazby ověříme tím, že na sloveso *avoir* zkusíme navázat všechny příslušné aktanty a uvedeme příslušnou základovou strukturu:

105) *J'ai eu un contrôle fiscal de la part d'un inspecteur arrogant.*

106) *Cet inspecteur arrogant m'a fait un contrôle fiscal.*

V následujících příkladech již figuruje nekonverzní *avoir* (kontrola v nich není nikým přidělována) a nemá v žádném příkladu změnovou interpretaci (nejde o to kontrolu získat, ale mít ji). Přesto není statičnost všech tří příkladů zcela „totožná“. Věta 107) je specifická platností svého prohlášení, které se vztahuje do budoucnosti. Proto ženy (tak či tak) musí projít fází získání kontroly, aby ji mohly mít. Obě varianty tedy částečně splývají. Mohli bychom kontext přeformulovat na *ženy musí získat kontrolu* a nic by se nezměnilo. Ke splývání může docházet v budoucnosti a obecně u předpokladů a plánu.

107) (...) <i>les femmes doivent avoir le contrôle de leur droit sexuel et reproductif, notamment grâce à un accès aisé à la contraception et à l'avortement.</i>	(...) <i>ženy musí mít kontrolu nad svými sexuálními a reprodukčními právy, zejména tím, že budou mít snadný přístup k antikoncepci a potratům.</i>
108) <i>Nous avons le contrôle de la situation.</i>	<i>Máme to pod kontrolou.</i>
109) <i>Il est responsable de la partie du système de paiement (au sens technique) dont il a le contrôle.</i>	<i>Poskytovatel odpovídá za tu část platebního systému (v technickém slova smyslu), která je pod jeho kontrolou.</i>

InterCorp, duben 2018

Věta 108) nebrání úvahám o možné ztrátě kontroly a o jejím znovunabytí. Naproti tomu věta 109) se nejvíce podobá statickému *jejíž je kontrolorem*, a proto ji vnímám jako nejméně otevřenou jakékoliv změně.

Převedením těchto vět do *passé composé* se ovšem nic výrazně nemění. Implikací věty *J'ai eu le contrôle de la situation* je *ce n'est plus le cas*. Bez telicizátorů zůstávají věty atelické a význam zisku se nenabízí. Paradigma je tentokrát oddělené: *mít (avoir, exercer)* versus *získat (acquérir, prendre)*: *J'ai pris le contrôle de la situation (= j'ai toujours ce contrôle)*.

Influence

V případě tohoto predikativního jména se nenabízí žádné konverzní zapojení. Z aspektového hlediska tak zůstává zajímavá možnost fázování *získat vliv – mít vliv – ztratit vliv*. Může *avoir* vyjadřovat fázi a tím přejít z atelické interpretace k interpretaci změnové, telické?

110) <i>Il a eu une influence ignoble sur le juge.</i>	<i>Je nechutné, jaký vliv měl na toho soudce.</i>
111) <i>De plus, il est clair que les économistes ont eu une influence sur les politiques.</i>	<i>Je také zřejmé, že akademičtí ekonomové měli jistý vliv na politiku.</i>
112) <i>Mais dans certains cas, ces héritages historiques peuvent avoir une influence excessive et risquent de paralyser les dirigeants dans la mise en œuvre de leurs choix politiques rationnels.</i>	<i>V některých případech ovšem mohou historické odkazy získat neúměrný vliv a zhatit schopnost vedoucích představitelů činit racionální politická rozhodnutí.</i>
113) <i>Difficile de dire si cela a eu une influence sur ma psychologie.</i>	<i>(...) jaký vliv sehrála v mém podvědomí, to přirozeně nevím.</i>

InterCorp, duben 2018

V případě věty 110) chci ověřit, zda může být dvojnásobná. Za tímto účelem zjišťuji interpretaci jejího *passé composé*. Věta 110a) odpovídá tvrzení *mít vliv*, zatímco interpretace 110b) by byla možná pouze s povahovějším významem *získat vliv*.

110a) *Il a eu une influence ignoble sur le juge. ⇒ Il n'a plus d'influence*²²⁷.

110b) *Il a eu une influence ignoble sur le juge. ⇒ *Il a de l'influence.*

Akceptovatelný je výlučně první význam (110a). Odpovídá mu atelické *il a exercé son influence / de l'influence pendant cette séance au tribunal*. Vyjádření telické změny nepřísluší slovesu *avoir* (110b), to dokáže pouze konstatovat vyplývající skutečnost za použití přítomného času: *il a de l'influence (sur)*.

Příklady 111) a 112) hypoteticky umožňují dosadit sloveso *získat (vliv)* namísto atelického *mít (vliv)*. Kontext tomu nijak nebrání. Změnové vyjádření (*získat*) je dramatictější a dodává popsané situaci určitý spád. K vyjádření změny ani tentokrát *avoir* neposlouží²²⁸ a jeho *passé composé* je ukončenou atelickou situací.

Ad 111) *Les économistes ont eu une influence sur les politiques / ont eu de l'influence a. ⇒ Ce n'est plus le cas aujourd'hui. Ils n'ont plus d'influence.*

b. ⇒* Ils ont de l'influence.

Z toho důvodu mluvčí nepřipouští ani tuto úpravu: *Ils ont eu une influence sur les politiques au 17e siècle, *depuis leur influence augmente*. Dodatek *depuis leur influence augmente* je těžko srozumitelný, protože *passé composé ils ont eu* znamená výhradně *měli a nemají*. Nepodařilo se mi převést větu na změnovou interpretaci.

Ad 112) *Ces héritages historiques ont eu une influence excessive.*

a. ⇒ ces héritages historiques n'ont plus l'influence excessive.

b. ⇒* ces héritages historiques ont l'influence excessive.

Věta 113) se liší uplatňovanými sémantickými rolemi, které jsou tentokrát obsazené jmény s rysem neživotnosti /-hum/. Zájmeno *cela* značí *emprisonnement*. Nemůže být řeči o *získání vlivu*, vězení či věznění (jako celek) mělo vliv po celou dobu platnosti uvěznění.

---

²²⁷ Není-li predikativní jméno *influence* rozvíto přídavným jménem, vazba vyžaduje dělivý člen *avoir de l'influence*.

²²⁸ Změnu vyjadřuje například výraz *gagner en influence (très rapidement)*.

Pouvoir

Do stejné skupiny stavím ještě *avoir pouvoir*. Může pokrývat spektrum významů jdoucích od nejvíce stavového *být mocný* k akčnějšímu *vykovávat svou moc*. Zde se zaměřuji na třetí význam, schopnost přímého vyjádření změny, tj. *nabýt moc, získat moc* či *zmocnit se*.

Tentokrát vycházím z české části InterCorpu. Procházím právě takové kontexty, v nichž česká strana vyjadřuje změnu stavu (*získat, uchvátit moc*) a zjišťuji, zda je francouzské *avoir pouvoir* plně ekvivalentní.²²⁹

114) <i>Une fois que j'aurai ce pouvoir, personne ne pourra m'arrêter.</i>	<i>Až získám tu moc, nikdo mě nezastaví.</i>
115) <i>Mais Göring ne voit pas les choses sous cet angle : ils ont eu le pouvoir, leur unique tâche désormais consiste à le garder.</i>	<i>Göring ovšem vidí věci jinak: moc už uchvátili, teď mají za úkol si ji jediné udržet.</i>
116) <i>L'homme a eu le pouvoir de devenir l'égal de Dieu, et Dieu l'a craint et il l'a maintenu dans la sujétion.</i>	<i>Člověk získal moc stát se rovným Bohu, Bůh se toho ulekl a nenechal ho vymanit z poddanského postavení.</i>

InterCorp, duben 2018

Budoucí čas ve větě 114 vnímám stejně, jako tomu bylo v případě verbonominálního *avoir le contrôle* ve větě 107. S budoucí perspektivou významy *mít moc* a *získat moc* více méně splývají. Věty 115) a 116) jsou ukázkové příklady odlišné interpretace *passé composé* v případě povinně fázového (115) a možného nefázového významu (ad 116). Větu 115) *ils ont eu le pouvoir* je možné interpretovat pouze jako

---

²²⁹ Neověřuji, zda je francouzská a česká verze vzájemným překladem. Chci pouze ověřit možnost kategoriální vazby *avoir + pouvoir* vyjádřit změnu.

Dotazu [lemma="avoir"][] [word="pouvoir"] odpovídá 848 výskytů, dalších 113 obsahuje plurál *pouvoirs* a odpovídá dotazu [lemma="avoir"][] [word="pouvoirs"]. 16 z nich má v českém kontextu význam *získat*, mimoto se objevuje *uchvátit* a *nabýt*.

změnu, tj. *získání moci*. Právě tento význam v *passé composé* implikuje větu *ils ont le pouvoir*, se kterou se dále pracuje. Pouze pokud *mají moc*, mohou ji *rozvíjet, udržovat* (zde *garder*). Nefázový kontext *ils ont eu le pouvoir* by naopak vyžadoval dodat například, že se znovu pokusí ji získat *leur unique tâche désormais consiste à le reprendre*²³⁰. Ve větě 116) je na první pohled patrná opačná negativní implikace: *l'homme a eu le pouvoir mais il ne l'a plus* neboli *člověk moc měl, ale už nemá*. Taková implikace je typická pro atelické příklady. Atelický výklad se slučuje i se zbylým kontextem: *měl moc, pán Bůh se zalekl a moc mu sebral*. Výklad nemůže být telický, sloveso *avoir* není nahraditelné ani za *obtenir* ani za *gagner*. Za neadekvátnější ovšem považují zdůraznění modality: *avoir le pouvoir* mi zde v podstatě splývá s modálním slovesem *pouvoir*, tj. *něco moci*, nebo se spojením *Il a eu la possibilité de devenir égal*. Překládala bych: *člověk se mohl stát rovným Bohu*, nebo *člověk měl takovou moc, že by se vyrovnal Bohu* apod. Zajímavé je ovšem i kontrastivní srovnání. Vzhledem k tomu, že čeština nedisponuje u slovesa *mít* perfektivním protějškem, může zde použité sloveso *získat* suplovat tento nedostatek.

Věta 117) uplatňuje plusquamperfektum mající hodnotu neskutečné podmínky v minulosti. Význam je statický (*mít moc ~ být mocný, disponovat mocí*). Kontext vyloženě navádí k progresivní intepretaci, jako by moc slov mohla narůst s počtem opakování formulky *c'est pas possible*. V tom případě bychom museli upravit řečené, například na *ces mots pouvaient gagner en pouvoir* (*avoir* podobný význam neobsáhne).

- 117) « *C'est pas possible ...* » *répétait-il sans cesse, comme si ces mots avaient eu un pouvoir.* „*To není možné ...*“ *opakoval bez přestání, jako by ta slova měla nějakou moc.*

---

²³⁰ A právě jen dodatek tohoto typu je jediným přijatelným pro některé rodilé mluvčí v případě *avoir le pouvoir* v *passé composé*. Tito mluvčí vyvozují z věty *ils ont eu le pouvoir* nezbytné ukončení *ils n'ont plus le pouvoir*. V jejich úvahách je věta 115 nepřijatelná. Mají tendenci tento kontext považovat za chybný a nahradit příčestí *eu* za *obtenu, pris, gagné le pouvoir* nebo z něj vyvodit výše naznačený závěr s *reprendre le pouvoir*.

- 118) *Elle était fraîche, comme si le soleil n'avait eu aucun pouvoir de la chauffer, mais, à cette heure, c'était agréable.*   *Byla chladná, jako by slunce nemělo moc ji zahřát; v tu chvíli jim to však připadalo příjemné.*

InterCorp, duben 2018

V případě věty 118) sehrávají svou roli pragmatické důvody. Může slunce (a obecně i jakýkoliv jiný neživotný nositel děje) získat moc? Z fyzikálního hlediska je síla slunce daná. Slunce samo je mocné, sílu nemůže od nikoho získat. Jedinou změnu pozorujeme napříč rokem čili můžeme například prohlásit, že *s příchodem jara slunce nabírá na síle*.

Colère, fureur a další

Druhým zkoumaným okruhem jsou jména vzteku a zuřivosti: *colère, fureur, férocité, rage*. Všechna jsou zaznamenána v lexikogramatické tabulce Gastona Grosse (N_es) jako predikativní jména pojící se s *exercer* a jemu konverzním *subir*. Sekundárně je zaznamenána uplatnitelnost se slovesem *avoir*, které není konverzním slovesem (*subir* ≠ *avoir*), ale variantou standardního slovesa (*exercer* = *avoir*).

Počet výskytů v korpusu svědčí o malé frekvenci těchto vazeb. Tyto konstrukce zní málo přirozeně a pokud se vyskytují, tak zejména v přítomném čase či s imperfektem. Jedná se o popis průběhu vzteku. Kromě *avoir la colère* existuje *J'ai de la colère (Je ressens de la colère)*. *Avoir la rage* je obrat spíše slovníkový, než reálně užívaný. Říká se *J'ai la rage (j'ai les boules)* ve velmi familiárním významu.

119) *J'ai la colère juste* (FrWac)

120) *Mme A. a la colère sonore moi je l'ai plutôt froide.* (FrWac)

121) (...) *et de cet acharnement qui avait les fureurs d'une agonie et la méthode d'une science (...)*   (...) *a o vzpouře, v které se spojovalo vypětí smrtelného zápasu s vědeckými metodami, (...)*

(InterCorp, duben 2018)

Guerre a conflit

Třetí okruh s nekonverzním *avoir*, kterému se zde věnuji, reprezentují jména *conflit*, *confrontation*, *guerre* a *intervention*. Příslušný význam VNP *avoir guerre* splývá přibližně s „výkonem“, tj. s vedením války. Rozfázování je sice možné (*vypuknutí války*, *vyhlášení války*, *začátek války*, na opačné straně *doválčit*, *ukončit válku* či (*něco*) *vybojovat*, *dobojovat* a další), ovšem nikoliv se slovesem *avoir*. To význam fáze nepokryje, žádný z příkladů (122-126) teličnost nevyjadřuje.

122) <i>Il y a sans doute trop longtemps, dit Slavek continuant de marcher et m'obligeant à le suivre, que nous n'avons eu ni guerre ni incendie.</i>	<i>Asi už dávno nebyla válka ani nehořelo," pravil Slávek, šel dál a nutil mě jít o krok pozadu za ním.</i>
123) <i>Nous avons d'abord eu la guerre, avec la réaction parfaitement disproportionnée des Russes dans le cadre du conflit géorgien.</i>	<i>Zaprvé jsme zažili válku s naprosto nepřiměřenou reakcí Ruska během konfliktu v Gruzii.</i>
124) <i>S'agissant du gaz, nous aurons la guerre du gaz.</i>	<i>Kvůli plynu povedeme válku</i>
125) <i>Si on démantèle ce pays et qu'on détruit l'armée, on aura une guerre civile dans six mois.</i>	<i>Jestli rozložíš tuhle zemi a odstraníš armádu, do půl roku tu máme občanskou válku.</i>
126) <i>On ne peut pas avoir de guerre sans héros.</i>	<i>Nemůžete mít válku bez hrdiny.</i>

Intercorp, duben 2018

Avoir la guerre může zahrnovat válčení i pasivnější přihlížení válce. Vyloženě akční význam vyjadřuje verbonominální spojení *faire la guerre*. To můžeme na místo VNP *avoir la guerre* v některých případech dosadit (ale mění význam). V češtině je věta 124 vyloženě akční. Věta 122 by fungovala jedině s drobnou úpravou, protože *incendie* zapojit nejde: (...) *nous n'avons pas fait de guerre*. Pasivnější pozice podmětu s *avoir* je ale zřetelná. *Avoir* ve větách 124 a 125 je nahraditelné slovesem *connaître*.

Následující tři kontexty obsahují již *faire*, žádný není zaměnitelný za *avoir*. Věta 129) snese *j'ai connu*, nikdy *j'ai eu*.

- 127) (...) *hier encore je te **faisais la guerre**, et maintenant je voyage avec toi, dans la même voiture, et tout le bonheur de ma vie dépend de toi.* (...) *ještě včera jsem bojoval proti tobě, a dnes s tebou jedu v jednom voze a štěstí celého mého života závisí na tobě.*
- 128) *Des millions d'hommes **ont fait la guerre** pour lui.* *Milióny mužů táhlo za něj do války.*
- 129) – *Et pourtant **j'ai fait quatre guerres**.* *"A to jsem prodělal čtvero válek."*

Žádný z uvedených příkladů nenaznačuje jakoukoliv možnost telicizace kontextu perfektním *passé composé*. Interpretace s *pendant*, *depuis* a *en* se liší takto: válka je ukončená (130a.), neukončená (130b.), poslední příklad neměří délku války, ale vyčísľuje škody a katastrofy ve tříletém období (130c.).

- 130) a. *Pendant trois ans nous avons eu la guerre.*
 b. *Depuis trois ans nous avons la guerre.*
 c. *En trois ans nous avons eu la guerre, le choléra...*
- 131) *La rémunération est néanmoins l'un des principaux domaines où les administrateurs gestionnaires peuvent **avoir un conflit** d'intérêts et où il faut tenir dûment compte des intérêts des actionnaires.* *Ovšem odměňování je jednou z klíčových oblastí, kde může **dojít** u výkonných členů správních rad či členů představenstev **ke střetu zájmů** a kde je nutno mít na zřeteli zájmy akcionářů.*
- 132) *Nous **avons eu des conflits** avec le Conseil concernant la procédure de comitologie.* *S Radou jsme **měli spor** v souvislosti s komitologickým postupem.*
- 133) ***J'ai eu un conflit** avec un cheval très indiscipliné.* *Velmi vzpurný kůň a já jsme změřili svoji vůli.*

InterCorp, duben 2018

Stejně jako válka, ani konflikt se v kombinaci s *avoir* neprojevuje jako změna, (náhlé) vstoupení do konfliktu. K tomu slouží například vazba *entrer en conflit avec qq.*

Je zajímavé, že tyto věty nevedou nutně k přímočaré implikaci, pozitivní ani negativní: *Il a eu un conflit* ⇒ *?il n'en a plus* (jako by stále přetrvávalo konfliktní prostředí), přesto nemůžeme prohlásit ani ⇒ *?il en a un* (spíše vznikne nový, jiný konflikt).

Pendant a *en* ve větě 134) jsou akceptovatelné, vytváří ovšem dvě odlišné interpretace. *Pendant* upozorňuje na délku a trvání, *en* značí, že jim stačily pouhé tři dny, aby se pohádali. Co se týče posouzení následujících dodatků (a. – c.), tvrzení 134b. je překvapivé.

134) *?En trente minutes / en trois jours / pendant trois jours il a eu des conflits sérieux avec son père.*

a. *Il a eu un conflit/des conflits sérieux avec son père. Depuis ils ne se parlent pas.*

b. *Il a eu un conflit/des conflits sérieux avec son père. Depuis ils s'entendent à merveille.*

c. *Il avait un conflit sérieux avec son père. Depuis ils ne se parlent pas.*

Réputation, dénomination a essor

Réputation se s kategoriálním slovesem *avoir* podobá významu sloves *détenir*, *posséder*, *connaître* a jen zcela výjimečně slovesu *attribuer*. Platí záporná implikace, *passé composé* je ukončené: *Vous avez eu une bonne réputation* ⇒ *vous n'en avez plus*.

135) *Ce produit a eu une dénomination attractive* ⇒ *il ne l'a plus; elle ne l'est plus*

136) *La région a eu un essor rapide* ⇒ *elle ne l'a plus*

Odlišně se chová jen věta 137). Reputace i nadále trvá, navzdory použitému *passé composé*. Pro tuto interpretaci je zásadní výraz *dès le départ*.

137) <i>Je peux vous dire que nous attendons beaucoup de vous, car vous avez eu la réputation dès le départ d'être intervenu en faveur de l'intégration européenne et de nos valeurs européennes.</i>	<i>Mohu říci, že toho od vás očekáváme mnoho, protože od samého počátku máte pověst bojovníků za evropskou integraci a naše evropské hodnoty.</i>

Explication

Explication se s *avoir* uplatňuje v rámci několika odlišných struktur. *Avoir une explication* může znamenat *dát vysvětlení* či může mít konverzní význam *dostat vysvětlení (od někoho)*, jindy přibližně odpovídá zvrtnému reflexivnímu slovesu *vysvětlit si*²³¹ či změnovému *najít vysvětlení* (namísto *dostat vysvětlení*). Každá z těchto struktur se vyskytuje v kontextech sobě vlastních.

Konverzní *avoir une explication (dostat vysvětlení)* se hojně objevuje s modálními slovesy *pouvoir, vouloir*, se slovesy v kondicionálu apod.

- 138) *Je peux avoir une explication ?*
139) *J'ai besoin d'avoir une explication.*
140) *Je souhaiterais par conséquent avoir certaines explications sur ce point.*
141) *J'aimerais avoir des explications !*

Naopak aktuální přítomnost je pro konverzní vazbu nepřirozená. Věta 142 primárně odpovídá významu „máš nějaké vysvětlení“, „vysvětluješ si to nějak“. Přítomný čas konverzní vazby se dá interpretovat pouze jako zvyk či opakování (143). Věta 144 nemůže být konverzní, nepřijímá nezbytného původce za předložkou *de la part de*.

- 142) *Tu as une explication ?*
143) *Tu as une explication à chaque fois que tu poses la question à tes parents ?*
144) *Chaque événement effrayant a son explication ? de la part de...*

Věta 145) v přítomném čase je v podstatě výsledkem věty v minulém čase *dostali jsme nějaké vysvětlení (a tudíž jej stále máme)*.

- 145) *Avons-nous également une explication sur l'absence du Conseil ?*   *Dostali jsme také nějaké vysvětlení nepřítomnosti zástupců Rady?*

InterCorp, duben 2018

---

²³¹ Hodnota je blízka zvrtnému syntetickému slovesu, viz TLFi, heslo *expliquer*, Emploi pronom.: „[Avec une valeur réfl.] S'expliquer (de qqc.). s'en expliquer. Justifier une attitude, un comportement, une opinion.“ „[Avec une valeur réfl.] S'expliquer qqc. En comprendre la cause, le sens.“

Běžná je dvojnásobnost. Věta *Tu dois avoir une explication* sice přirozeně inklinuje k interpretaci *Musíš nám to vysvětlit*, tj. vysvětlení se očekává od podmětu (= *ty máš vysvětlovat*). Ale nabízí se i druhý výklad s opačnou perspektivou, kdy je podmětem příjemce vysvětlení: *Musíš dostat vysvětlení*. Ke zjednoznačnění kontextu poslouží aktant za předložkou *de/de la part* (*vysvětlení od koho*). Dále se dá konverznost potvrdit či vyloučit tak, že se věta přeformuluje do standardního rozložení s *donner*.

146) *J'ai eu une explication de maman/de la part de maman.*

147) *Je partirai quand j'aurai eu une explication de ta part/quand tu m'auras donné une explication.*

Pro perfektivní časy tohoto konverzního významu pak platí implikace *dostat od někoho vysvětlení* ⇒ *mít vysvětlení*. *Mais, à la fin, j'ai eu mon explication.* (*Ale v závěru se mi dostalo vysvětlení.*) ⇒ *j'ai mon explication.*

Nekonverzní význam je možné chápat jako „disponovat“ vysvětlením, „najít“ vysvětlení, „dát či sdělit“ vysvětlení. Zajímavé je zejména *passé composé* ve větě 152), které znamená *nikdy jsme si nedávali vysvětlení*, přesto je přirozené primárně sáhnout po (zde neplatné) konverzní realitě *nikdy jsme nedostali vysvětlení*.

148) *Avez-vous une explication ?*

Jak mi to vysvětlíte?

149) *J'ai l'explication de votre attirance pour les hommes.*

Řeknu ti, proč se ti líbí muži.

150) *Ils ont toujours une explication pour tout.*

Vždy mají na všechno vysvětlení.

151) *Avez-vous une autre explication pour les événements récents ?*

Máte snad pro tyto události nějaké jiné vysvětlení?

152) *Nous n'avons jamais eu d'explication. - J'ai essayé... - Rien à expliquer.*

Nikdy jsme si nic nevysvětlovali. - Ačkoli jsem to jednou zkusil. - Není tu nic k vysvětlování.

InterCorp, duben 2018

Na rozdíl od konverzního významu od toho nekonverzního očekávám zápornou implikaci. Následující kontexty pracují s významem „něco si nějak po určitou dobu vysvětlovat“. Ukazuje se, že ukončení platnosti tohoto tvrzení ve smyslu záporné implikace „měli jsme nějaké vysvětlení, ale už nemáme“ (*ne plus détenir une explication*) je náročné a vyžaduje velmi výmluvný kontext. Z věty 153) nutně nevyplývá, že už mýtická vysvětlení nepřetrvávají. Obojí interpretace je možná. Z věty 154) je jasné, že

vědecké vysvětlení převládá. Ve společnosti ale klidně mohou kolovat početná vysvětlení, a i jeden člověk si může jednu problematiku vysvětlovat více způsoby.

153) *Cette nation primitive a eu une explication mythique/ des explications mythiques de la création du monde.*

154) *Les européens ont eu une explication chrétienne de la création du monde jusqu'à 18e siècle où l'explication scientifique a prédominé.*

Solution²³²

Verbonominální vazba *avoir une/la solution* se uplatňuje ve významu mám řešení vašeho problému, našel jsem řešení, znám jisté řešení, mám východisko čili disponuji nějakým řešením. *Avoir une solution* není konverzní, nenavazuje na sebe pozici *s de la part de*: **j'ai eu une solution à ton petit problème de la part de mon ami*, za tímto účelem se používá *recevoir*: *j'ai reçu une solution de la part de mon ami*. Z aspektového hlediska je zajímavý rozdíl mezi atelickým *mít* versus telickým *najít řešení*. V těchto třech korpusových příkladech tyto dva významy splývají.

155) *Ecoute, je crois que j'ai une solution à ton petit problème.*   *Našel jsem řešení tvého malého problému.*

156) *Vous avez la solution de l'énigme.*   *Vy znáte odpověď na tuto hádanku.*

159) *(...) il me fallait descendre là-dedans pour avoir la solution de mes difficultés.*   *(...) pro odpověď na všechny otázky budu muset sestoupit - tam.*

InterCorp, duben 2018

V *passé composé* je již třeba o interpretaci rozhodnout. Každá z nich má zcela opačnou výpovědní hodnotu. *Passé composé* se buď vztahuje k situaci v minulosti, která pozbyla platnosti a tím již ani nabízené řešení není aktuální (*j'ai eu une solution* ⇒ *je*

---

²³² Kromě předložky *à* a *de* se vzácněji uplatňuje *pour* či *contre*: *j'ai la solution pour l'emploi. (Je to řešení nezaměstnanosti.)*, *En résultat, à l'heure actuelle on n'a aucune solution contre ça. (Výsledek : momentálně nemáme proti těmto raketám žádnou účinnou ochranu.)*

n'en ai plus), nebo aktuální je (*J'ai eu une solution = j'ai trouvé une solution ⇒ j'en ai*). Věta 160 je dvojnásobná, *j'ai eu* znamená *j'ai trouvé*, nebo *j'ai possédé*. Bez kontextu není zřejmé, která varianta platí. Ve větě 161 platí výhradně „*on disposait de la solution*“ (*celou dobu jsme měli řešení pod nosem*).

160) *J'ai eu une solution à ton petit problème. ⇒ je n'en ai plus i j'en ai*

161) *On a toujours eu la solution sous le nez.*

Ve shrnutí je možné uvést, že nekonverzní *avoir* má poměrně stálou atelickou interpretaci. *Passé composé* těchto vazeb značí převážně ukončenost a implikuje záporný dodatek (*Ils ont eu de l'influence ⇒ Ils n'ont plus d'influence*). Jen zcela výjimečně se mi podařilo najít příklad, v němž *avoir* v *passé composé* značilo změnu stavu, a ne stav sám (např. *pouvoir* v příkladu 115), nejčastěji k tomu bylo potřeba telicizátoru *en* (*maîtrise*).

3. 5. Vybrané sémantické okruhy jmen s *avoir*

V následující kapitole představuji několik postřehů, které by zřejmě nebyly možné, pokud bych se držela pouze osnovy konverzní – nekonverzní *avoir*. Přestože jsem se již i v předchozích kapitolách snažila třídit jména do různých sémantických okruhů, tentokrát v tom nově vidím pravé východisko svých analýz.

Nemoci, zranění²³³

Predikativní jména nemocí využívají na první pohled dvojí *avoir*: mít, nebo chytit. Z lexikálně-aspektového hlediska se tak uplatňuje rys ateličnosti či teličnosti (změna, přechod ve smyslu nebýt nemocný → být nemocný). Interpretace provází mnohá pragmatická omezení, jako je otázka smysluplnosti uplatnění konstrukcí v budoucím čase a podobně.

162) *Georges guérit toujours, il n'y aurait*   *Georges se uzdraví pokaždé, nebýt*
pas la boisson et son moignon, on   *toho pít a zmrzačené ruky, řeklo by*

---

²³³ Jména tohoto sémantického okruhu se objevují v tabulce AN01, v záznamech se kromě vazby *avoir N* sleduje existence a uplatnění příbuzného adjektiva ve vazbě *être ADJ*, viz *mít alergie – být alergický*.

- dirait que rien ne peut l'abattre, même quand il a la grippe, au bout de quelques heures il est sur pied.*
- 163) *Il disait que tu avais consommé une quantité mortelle d'alcool et que dans le meilleur des cas tu aurais une intoxication...*
- 164) *Pas d'antécédents d'asthme ou des brûlures d'estomac. Il a une piqûre d'insecte sur les mains.*
- 165) *Est-ce que Laurion avait des piqûres sur le corps, des piqûres d'insectes ?*
- 166) *Il a des brûlures d'estomac.*
- 167) *Celle du milieu a des brûlures sur tout le corps (...)*
- 168) *Vous avez une allergie au lactose ou des remontées acides ?*
- se, že ho nemůže nic skolit, i když má třeba chřipku, po pár hodinách už je zase fit.*
- "Říkal, že jsi vypil smrtelnou dávku, že budeš mít přinejmenším otravu alkoholem ..."*
- Žádné dřívější astma nebo pálení žáhy. Měl na rukou kousance od brouků.*
- Měl Laurion na těle nějaké štípance, myslím od hmyzu?*
- Pálí ho žáha.*
- Ta uprostřed má po celém těle jizvy po popáleninách (...)*
- Jsi přecitlivělý na laktózu?*

InterCorp, květen 2018

J'ai eu la grippe snese dvojí interpretaci: chřipku jsem dostal (a případně ještě mám), nebo chřipku jsem měl (a už nemám). Jak ukazuje následující věta, v praxi oba významy často splývají, nebo není nutné je odlišovat (jak měla chřipku i jak dostala chřipku (chřipka již není aktuální)).

- 169) *Tu te souviens de l'année dernière quand elle a eu la grippe²³⁴ et qu'elle n'a laissé s'approcher personne à moins de 100 miles d'elle?*

Všechny tři následující věty interpretuji jako problémy ukončené v minulosti. Konkrétním postižením trpěl, ale již netrpí. Ani věta 172) nemůže mít změnovou

---

²³⁴ *Avoir* není zcela ekvivalentní s *recevoir*. *Recevoir* vyžaduje zapojení životného původce nemoci (byla někým nakažena): *elle a reçu la grippe de sa soeur*.

(konverzní) interpretaci „dostal štípance“. Zatímto účelem by se řeklo: *Il a été piqué, il s'est fait piquer* (revoir se neříká).

170) *Tu as eu une intoxication = tu n'en as plus*

171) *Il a eu des brûlures d'estomac. = il n'en a plus*

172) *Il a eu des piqûres d'insectes = il n'en a plus*

Passé composé vyžaduje u některých příkladů větší interpretační úsilí. Příklad popálení (173) je skončený v minulosti, možná zbylo pár stop, ale nic příliš viditelného či bolestivého. Verbonominální konstrukce *avoir une allergie* ve větě 174 je poměrně problematická. V korpusu se ostatně toto VNP vyskytuje pouze v přítomném čase. Zde by připadala v úvahu interpretace typu „když jsem byl malý, měl jsem alergii, ale už nemám“. I tuto verzi by ale mluvčí přednostně vyjádřil jinak. Předpoklad, že by se jednalo o jeden jediný prodělaný záchvat (do popředí by vstoupila semelfaktivnost), mluvčí vyvrací s návrhem, jak lépe jednorázovost vyjádřit: *Vous avez fait une allergie au lactose, vous avez eu une réaction au lactose.*

173) *Il a eu des brûlures sur tout le corps.*

174) *?Vous avez eu une allergie au lactose.*

Zapojování predikativních jmen nemocí, zranění a různých podobných postižení do VNP s *avoir* a jejich příslušnou interpretaci výrazně ovlivňují pragmatické faktory. Některé nemoci je možné „dostat“, „chytit“, jiné je možné vymezit formou počítání záchvatů, některé není možné vyléčit (a ukončit jejich platnost). To vše spoluurčuje lexikálně-aspektový význam slovesa *avoir* a význam celé konstrukce.

Peur a crainte²³⁵

Peur a crainte, dvě predikativní jména strachu, která přijímají kategoriální sloveso *avoir*. První z nich má velmi bohaté paradigma a jeho *avoir* dokáže kromě ateličnosti vyjadřovat i změnu. To druhé se omezuje jen na atelický význam. Na příkladech z InterCorpu nejprve ukáží, jaké lexikálně-aspektové interpretace mohou obsáhnout obě

---

²³⁵ Predikativní jméno *peur* se objevuje s kategoriálním *avoir, faire* a vzácněji i s *donner*; *crainte* se pojí s *avoir*, spojení *faire crainte* je zastaralé.

verbonominální konstrukce. Mým hlavním zájmem jsou výskyty v *passé composé* a jejich interpretování. Ve shrnutí se pokusím zdůraznit rozdíly mezi oběma konstrukcemi a naznačit, jaké jsou jejich příčiny.

Peur

Věta 175 je krásnou kombinací atelického *avoir peur* a perfektivního času. Tuto kombinaci doprovází interpretace *měla strach*, pak *si sundala prstýnek* a *strach již nemá* (ukončenost v minulosti). Ani věta 176 ani věta 177 nejsou tak výmluvné. U příkladu 177 se používá *passé composé*, protože je to vhodný čas pro životní bilancování. Ukončenost strachu v minulosti zde není nezbytně nutnou interpretací.

Naopak změnovou interpretaci nabízí věty 178 a 179. *Zákazníci* (ve větě 178) *se vyděsili, polekali*. Domnívám se, že tato interpretace se spouští, jakmile se aktualizuje okamžiková povaha predikativního jména *peur*. V případě *zákazníků* se jedná o krátkou a bezprostřední reakci na zažitý vjem (na chování *ženy (cizinky)*). Podobně věta 179 musí být nutně změnou. Kontext mluví o *epidemii moru*, která přestala být únosná. Jakmile došlo k *navýšení počtu obětí, vnikl strach*, který i nadále trvá. Tento lexikálně-aspektový význam se aktualizuje použitím *passé composé*, které telicizovalo sloveso *avoir*. Rozdíl mezi oběma větami tkví ve strachu, který okamžitě pomíjí, nebo trvá. Tento rozdíl nemusí být z kontextu vždy explicitně vyrozuměn.

175) <i>Ou est ta bague ? Mes doigts ont maigri. j'ai eu peur de la perdre.</i>	<i>Kde máš prstýnek? Mám teď moc hubené prsty. Bála jsem se, že ho ztratím.</i>
176) <i>Je sais pas comment dire ça, c'est bien peu de chose, mais il fallait que j'en aie le cœur net, je voulais seulement vous poser une toute petite question, je sais que j'aurais pu appeler, vous me l'avez déjà dit mais j'ai eu peur de déranger, alors j'ai préféré venir mais je ne sais pas si ça</i>	<i>Nevím, jak bych to řekla, je to úplně nic, ale už si v tom potřebuju udělat jasno, mám na vás jenom jednu docela malinkou otázku. Vím, že jsem mohla zavolat, už jste mi to říkal, jenže jsem se bála, abych nerušila, a tak jsem radši přišla osobně, jenom nevím, jestli to vůbec</i>

- mérite que vous m'examiniez, c'est si peu de chose.*
- 177) *J'ai toujours **eu peur** de me battre. T'y crois, toi ? Ramirez, je jure que je ... C'est pour ça que je suis devenu agent de sécurité. Un badge et un pistolet t'évitent d'avoir à te battre.*
- 178) *Une femme s'est arrêtée au restaurant hier après-midi, et s'est mise à hurler et jurer parce que la machine ne vendait pas ses cigarettes préférées. Deux clients **ont eu peur**.*
- 179) *Le jour où le chiffre des morts atteignit de nouveau la trentaine, Bernard Rieux regardait la dépêche officielle que le préfet lui avait tendue en disant : « Ils **ont eu peur**. » La dépêche portait : « Déclarez l'état de peste. Fermez la ville. »*
- stojí za to, abyste mě prohlížel, je vám to taková prkotina.*
- Vždycky jsem se vlastně **bál** toho jít do boje. - Věřila bys tomu? - Ramirez, přísahám, že ti ... Myslím, že to pak dává rozum, ... proč jsem si vybral práci jako bezpečák, ne? Odznak a zbraň tě docela slušně ochrání, (...)*
- Nějaká cizinka se večera stavila v místní restauraci. Začala ječet a nadávat, protože prej neměli její značku cigaret. **Vyděsila** tam pár zákazníků.*
- Pak ale najednou úmrtnost prudce stoupla. Toho dne, kdy počet mrtvých dosáhl opět třiceti, prohlížel si Bernard Rieux úřední depeši, kterou mu prefekt podal se slovy. "**Dostali strach**." V depeši stálo: "Vyhlaste stav morové epidemie. Uzavřete město!"*

InterCorp, březen 2018

Primární interpretaci nabízí věta 180): *j'ai eu peur* = měl jsem a už nemám. Při potřebě vyjádření změny se použije sloveso *prendre*. Má-li být kontext relevantní v přítomnosti, používá se rovnou přítomný čas *j'ai peur*.

180) *Quand j'étais petit j'ai eu peur des araignées, ce n'est plus le cas.*

Avoir peur v *imparfait* je typicky atelické „*bál se*“. Hypoteticky je ale možné vykládat použité *imparfait* jako opakování události *dostávání strachu* či *lekání se* v minulosti. Takový strach vždycky souvisí s přímou příčinou – je to opakovaná reakce na vjem.

181) *Mon chien avait peur de trucs idiots comme les clowns au nez rouge, les chiffons pour essuyer les tables ou les parapluies.*

Věta 181 přesně definuje, čeho se *mon* pes bojí. Dá se očekávat, že strach nastane při každém kontaktu s danou příčinou a poté pomine. Otázkou zůstává, zda je zavedení rozdílu mezi atelickým a kontinuálním „měl strach z klaunů“ a opakováním telické situace „vyděsil se každého klauna s červenýmnosem“ v tomto případě nutné. Oba významy v podstatě splývají.

Ve větě 182) je evidentní časové ohraničení strachu. Strach trvá po dobu *procházení kolem kumbálu*, oba (*strach* i *procházení*) jsou děje opakované. Domnívám se, že obě interpretace jsou možné: měl jsem strach i dostával jsem strach. Ta druhá pracuje s představou stupňujících se opakovaných návalů strachu, což větě dodává na dramatičnosti.

182) <i>Chaque fois que je passais devant ce réduit j'avais peur - une bête surgie de l'obscurité ? au fond, tout au fond, n'y a -t-il pas deux yeux de loup qui brillent ?</i>	Kdykoli jsem procházel kolem toho kumbálu, dostával jsem strach – nevyskočí na mě z temnoty nějaké zvíře? nesvítí až tam úplně vzadu oči vlka?
---	---

InterCorp, březen 2018

Kromě výše řečeného může predikativní jméno *peur* značit okamžikovou pomíjivou reakci. Typicky se pak objevuje v *passé composé* jako ukončená jednorázová reakce, přítomný čas a budoucí čas stojí na hranici úzu a vyžadují zvláštní interpretaci. Takové *leknutí* se v textu často objevuje v sérii konsektivních kroků: *posluhovačka přinesla kafe – přistihla je inflagranti – lekla se – vylila kafe* (183). Rovněž se dá ve větě zdůraznit náhlost, okamžikovost strachu (*tout d'un coup*). Pokud takový kontext chybí, volí se nejpravděpodobnější varianta. V příkladu 185 není nutné rozlišovat mezi významy „leknout se“ a „dostat strach“, protože je mezi nimi minimální rozdíl, zato věta 186 bude dle interpretace vypovídat o poměrně odlišných realitách. Když pochopíme kontext tak, že „měla strach (a už nemá)“, nebo „dostala strach (a tudíž jej má)“, vznikne odlišnost v přítomné relevanci strachu. A pokud větu vyložíme jako pouhé „leknutí se“, oslabíme příčinu strachu (dotyčný není nutně hrůzostrašně vyhlížející a zle vystupující zločinec, ze kterého je potřeba mít strach, pouze překvapil svou přítomností a tak podobně).

- 183) *Une fois j' ai ramené chez moi une jeune fille et le lendemain, la logeuse nous a apporté notre café juste au moment où on n' était pas très sage. La brave femme a eu peur, elle m' a échaudé le dos avec son café (...)* *Já jsem si jednou přived jednu slečnu domů a moje posluhovačka nám přinesla, právě když jsme se náramně dobře bavili, kávu do postele. Lekla se a polila mně celá záda (...)*
- 184) *Et j' ai eu tellement peur tout d' un coup que je me suis signée à la hâte, en cachette, pour que personne ne le voie.* *A tu jsem se vám tak lekla, že jsem se potají rychle pokřižovala, aby to nikdo neviděl.*
- 185) *Et ensuite vous avez eu peur et vous avez pris la fuite.* *A pak jste se lekl a utekl.*
- 186) *Madame a eu peur de moi.* *Paní Lišková se mě lekla.*

InterCorp, květen 2018

V konstrukci se dále uplatňuje predikativní jméno *peurs* v plurálu (*Tu as beaucoup de peurs qui obstruent ton jugement. Máš v sobě příliš strachu (...)*). Takový plurál přináší efekt zesílení, zveličování (pluriel d' amplification), což je povahodějový rys.²³⁶ Časté je vyjádření *une de ces peurs*, které se opakuje s *faire, avoir i donner* a které v *passé composé* znamená *hodně se vyděsit, pořádně se leknout: Tu m' as fait une de ces peurs* (v české verzi InterCorpu přibližně jako *nahnal jsi mi tolik strachu, hrozně / k smrti jsi mě vyděsil, málem jsem z tebe dostal infarkt*); *Ça m' a donné une de ces peurs* (*strašně mě to polekalo*), *Tu nous as donné une de ces peurs !* (*k smrti jsi nás vyděsila*). Mimo perfektivní kontext má *avoir + peurs* význam atelický (*mít obavy, obávat se*).

---

²³⁶ Plurál ale může sloužit k označení různých typů strachu či odlišných okamžiků strachu (obojí spojené s různými předměty či událostmi, které strach vyvolávají) „Moments de peur (provoquée par différents objets ou événements); types de peur (liée à des objets ou événements différents). Ses peurs nerveuses, ses humeurs noires venaient un peu de cette aventure, dont elle gardait le secret, avec une honte de fille mère forcée de cacher son état (ZOLA, Nana, 1880, p. 1411). La peur de l' enfer ne serait donc jamais de foi; au contraire, toujours de croyance, et d' après les causes extérieures, comme sont toutes les peurs superstitieuses, de revenants, de korrigans, de lavandières (ALAIN, Propos, 1921, p. 276)“ (Zdroj TLFi, heslo *peur*).

- 187) *Walter est peut-être quelque part, il a peut-être **les mêmes peurs**.* *Možná je tam někde Walter a **bojí se** stejně jako on.*
- 188) *Monsieur le Président, je suis originaire de Roumanie, un pays qui produit de l'énergie nucléaire et dont la population **a des peurs** et des questions qui restent sans réponse à propos des effets à long terme de l' accident de Tchernobyl.* *Pane předsedající, pocházím z Rumunska, země, která vyrábí jadernou energii a jejíž obyvatelé stále **mají strach** a nezodpovězené otázky týkající se dlouhodobých následků černobylské havárie.*
- 189) *Rappelons que, durant la Guerre froide, les alliés européens de l' Amérique **avaient des peurs** similaires de dépendance et d' abandon, malgré leurs propres capacités militaires.* *Stojí za zmínku, že během studené války **měli podobné obavy** ze závislosti a opuštěnosti evropských spojenci Ameriky, přestože měli vlastní vojenské kapacity.*

InterCorp, květen 2018

Crainte

Avoir crainte má mnohem užší paradigma a celkově omezenější úzus (spojení *prendre crainte a faire crainte* jsou zastaralá). Z hlediska lexikálního aspektu má být tato konstrukce dle slov Gastona Grosse fixovaná na atelický význam (viz Gross, G., 1989:239), a to i v *passé composé*, stejně jako to platí pro všechna predikativní jména uplatňující standardní a konverzní *avoir* (viz kapitola 3. 3.).

Tomuto popisu dobře odpovídají výskyty v InterCorpu, jsou převážně v přítomném čase a v imperfektu, dále v rozkazovacím způsobu (*N'aie aucune crainte (neměj žádné obavy, ničeho se neboj)*).

- 190) *L'un s'énerve sur son pouvoir d'achat, l'autre veut conserver le droit de s'arrêter de travailler à 60 ans et le troisième **a des craintes** pour son emploi.* *Jedni jsou rozzlobení kvůli poklesu kupní síly, druzí se rvou za zachování svého práva pracovat jen do šedesáti a třetí **se bojí** o pracovní místa.*
- 191) *Que toute la terre **ait la crainte** du SEIGNEUR, que tous les habitants du* ***Boj se** Hospodina, celá země, všichni obyvatelé světa, žijte v jeho bázni !*

*monde le redoutent : c'est lui qui a
parlé, et cela arriva ;*

- 192) *J'avais une crainte superstitieuse de compromettre mon projet par quelques mots banals.* **Měl jsem** *pověřivý strach, abych pár všedními slovy svůj plán neohrozil.*
- 193) *Dans la vallée de l'ombre, je n'aurai nulle crainte.* *...i když půjdu roklí šeré smrti, nebudu se bát ničeho zlého.*

InterCorp, květen 2018

Následující dvě věty jsou jedna vůči druhé konverzní. Obě převádím do *passé composé* a ověřuji, zda implikují kladný, nebo záporný význam. Z věty 194 vyplývá *J'ai eu des craintes au sujet de cette éventualité = je n'en ai plus*. Věta 195 je mluvčím v *passé composé* zamítnutá (*?Cette éventualité a eu toutes mes craintes. = ?elle ne les a plus*).

194) *„J'ai des craintes au sujet de cette éventualité.“*

195) *„Cette éventualité a toutes mes craintes.“* (konverzní)

(Gross, G., 1989:234)

Opakovaně se ukazuje, že konverzní formulace je nepřirozená. Ze syntagmatu *les craintes de la mère pour son fils* vzniká věta standardní (196), konverzní zní opět nepřirozeně.

196) *La mère a eu des craintes pour son fils. = elle n'en a plus*

197) *?Le fils a eu les craintes de sa mère. = ?il ne les a plus*

Atelický význam „mít strach“, „bát se“ vyjadřují ve francouzštině shodně verbonominální konstrukce *avoir peur* a *avoir crainte*. Jedna od druhé se nicméně liší v (ne)možnosti vyjádření změny „dostat strach“ a „leknout se“. Tyto významy odpovídají pouze VNP *avoir peur*.

Jan Šabršula tvrdí, že *avoir* je atelické „ve spojení se substantivy, která znamenají stav, vztah k realitě atd.“ (Šabršula, 1962:168). Na základě těchto slov by bylo možné vysvětlit rozdíl mezi predikativními jmény *crainte* a *peur* striktní státností prvního jména a víceznačností druhého jména (*peur* se užívá ve významu statického *strachu* i okamžikového *leknutí se*). Takový rozdíl by měly zachytit testy lexikálního aspektu jména. Zatím ale není zřejmé, jak jej odhalit.

<i>crainte</i>	<i>peur</i>
<i>le moment de crainte</i>	<i>le moment de peur, les moments de peur</i> (viz tlfi)
<i>?? la crainte de trois heures</i>	<i>? la peur de trois heures</i>
<i>trois heures de crainte</i>	<i>trois heures de peur</i>
<i>une seconde de crainte</i>	<i>une seconde de peur</i> ²³⁷
<i>?? pendant la crainte</i>	<i>± pendant la peur</i>

Vypadá to, že predikativní jméno *peur* nemá samo od sebe změnový význam (strach je vjemem, který trvá), změnu do konstrukce vnáší sloveso *avoir* a to zejména v kombinaci s perfektivním časem a s telicizátory. Vliv může sehrát i vyjádření rychlosti (příslowce *tout d'un coup*). Fakt, že *avoir crainte* nevykazuje stejné chování, není zcela uspokojivě vysvětlen. Buď se i v tomto případě uspokojím s konstatováním dvojznačnosti predikativního jména *peur*, nebo se opakovaně odvolávám na postřehy Gastona Grosse, který stejnou blokaci změnového významu konstatoval u všech jmen kombinujících se standardním a konverzním *avoir*.

Geste, grimace

Na výše popsané leknutí (*avoir peur*) můžeme navázat vyjmenováním dalších okamžikových lidských reakcí. Člověk může reagovat tak, že se otřeše, mávne rukou, zašlebě se, ucukne a podobně. Příslušné významy se ve francouzštině mohou tvořit kombinací kategoriálního slovesa *avoir* a predikativního jména typu *un geste, une grimace*. Je-li dotyčné jméno v jednotném čísle, nahlíží se na situaci jako na semelfaktivní.

- 198) *Le poignet d'Aliide eut une secousse.*   *Aliide píchlo u srdce.*
- 199) *Les sourcils de la fille n'avaient plus de*   *Děvčeti přestalo škubat v*
secousses, elle commençait à se gratter le   *koutcích úst, začalo si opět*

---

²³⁷ (...) „des hommes de ci, de là, ont eu une seconde de peur à cause d'un bruit, d'un remuement de branches ou pour mieux dire un sursaut dans leur état de peur continu“ (...). (TLFi, heslo peur).

	<i>vernis des ongles en se concentrant sur une chose à la fois.</i>	<i>sloupávat lak z nehtů, pěkně z jednoho prstu po druhém.</i>
200)	<i>Il a eu une grimace gênée</i>	<i>- Naštvaně se zašklebil</i>
201)	<i>Par exemple, quand il se regarda dans la glace, il eut une grimace de mauvaise humeur en pensant qu'il était devenu M. Legros !</i>	<i>Kdežto když se teď podíval do zrcadla, otráveně se zašklebil, jen si pomyslel, že je z něj pan Legros!</i>
202)	<i>Il eut une expression de gravité</i>	<i>Siddell se na mě vážně podíval.</i>
203)	<i>Son visage eut une expression d'horreur</i>	<i>Zatvářil se zděšeně</i>
204)	<i>Son visage avait une expression sévère</i>	<i>V obličejí měl přísný výraz.</i>
205)	<i>(...) elle avait cette expression sévère que possèdent beaucoup de femmes dans leur plus belle jeunesse.</i>	<i>Její tvář byla teď těsně před ním, měla přísný výraz, jako mívají některé ženy právě v nejspánilejším mládí.</i>
206)	<i>Bräutigam eut un geste méprisant de la main (...)</i>	<i>Bräutigam pohrdavě mávl rukou (...)</i>

InterCorp, květen 2018

Rire a sourire

VNP *avoir un rire* a *avoir un sourire* označují v perfektní minulosti děje platící jednorázově či mající krátké trvání, což ve většině případů shodně vyjadřuje i česká verze: *Il a eu un sourire* = usmál se, zasmál se, zašklebil se; *Il eut un rire sec / léger / apaisant* = zasmál se suše / slabě / hojivým smíchem. Ostatně přesně tato kombinace jména v singuláru a *avoir* v *passé composé*, nebo *passé simple* je velmi frekventovaná a snadno se významově upravuje vloženými přídavnými jmény (adjektivum *petit* například značí, že se jedná o malou kvantitu děje (PsD): *elle eut un petit rire méchant (zlomyslně se pousmála)*).

Z následujících příkladů je nejzajímavější ten první a poslední. První věta je v přítomném čase, ve kterém se vůbec neprojevuje semelfaktivnost jména. Tato věta je popisná, neoznačuje jedno jedinečné zasmání, ale celý soubor typického smíchu. Věta pod ní (208) je rovněž popisná, úsměv přetrvává ve tváři. Poslední věta (212) ukazuje na možnosti francouzštiny vytvořit zvykovou interpretaci vložením přivlastňovacího

determinantu. *Son rire*, ve významu *jeho obvyklý úsměv*, apeluje na předchozí znalost toho, jak se dotyčná osoba usmívá.

207) <i>Elle a un sourire superbe.</i>	<i>Hezky se směje.</i>
208) <i>Elle a eu un sourire en coin, mais il me semblait qu'à l'intérieur, elle hennissait de rire.</i>	<i>V koutcích úst měla tichej úsměv, ale vevnitř, zdálo se mi, se řehkala na celý kolo.</i>
209) <i>Les moins solides eurent un sourire nerveux.</i>	<i>Kandidáti neřekli nic, někteří se slabšími nervy se zazubili.</i>
210) <i>Il eut un rire ignoble.</i>	<i>Nechutně se zachechtal.</i>
211) <i>Elle avait un rire si chaleureux et tellement contagieux qu'en un rien de temps, nous riions aux éclats.</i>	<i>Měla ten nejnakažlivější a nejsrdečnější smích ... Rázem jsme se smáli oba.</i>
212) <i>Il m'a fait des remarques menaçantes tout à l'heure ... et il a eu son rire de fouine.</i>	<i>Je to blb! Měl už dnes nějaké výhružné poznámky. Potom se začal smát jako lasička.</i>

InterCorp, květen 2018

Conduite

Avoir + conduite mívá v přítomném čase generickou platnost, např. *il a une conduite parfaite (mít perfektní vystupování)*, *il a une conduite exemplaire avec les femmes (...)* (*chovat se vzorně k ženám*), *tous, prophètes et prêtres, ont une conduite fausse (klamat)*. V *passé composé* může vyjadřovat semelfaktivnost (označuje jeden konkrétní počin), nebo ukončenou minulost (dříve se choval nějak, dnes to již neplatí). Tyto příklady se liší interpretací. Semelfaktivní věta neimplikuje ani kladné ani záporné tvrzení.

213) <i>Je croyais que nous étions tous d'accord pour dire que, même si elle a eu une conduite irresponsable, ce n'est pas son elfe qui a fait surgir la Marque ? lança Percy d'un ton ardent.</i>	<i>Přece jsme se shodli na tom, že ta skřítkka se sice zachovala nezodpovědně, ale Znamení že nevykouzlila? namítl prudce Percy.</i>

- 214) *Ta mère a eu une conduite admirable, vu les circonstances.*   *Tvoje matka se k tomu postavila velice dobře.*

InterCorp, květen 2018

K poslednímu rozboru mi poslouží tato věta:

- 215) *Adolescent, il avait / ±a eu une conduite irresponsable mais après la mort de ses parents il est devenu plus sage ou plus prudent.*

Zatímco uvedené *imparfait* vede k jednoznačně atelické interpretaci (*choval se nezodpovědně, jeho chování bylo nezodpovědné*), *passé composé* nevylučuje jednorázovou interpretaci a vyžaduje větší interpretační úsilí. Proto dal rodilý mluvčí přednost *imperfektu*, zatímco *passé composé* spíše jen toleruje.

3. 6. Závěrečné shrnutí

Ve třetí části této práce jsem se zabývala lexikálně-aspektovou charakteristikou slovesa *avoir* v různých verbonominálních spojeních. Toto kategoriální sloveso bývá někdy dvojznačné. Např. (a) *il a eu une autorisation*, (b) *il a eu peur*, (c) *il a eu la grippe*, (d) *il a eu une solution* mohou všechny čtyři implikovat kladný i záporný dovětek: *il en a*, *il n'en a plus*. Možnost dvojí interpretace vyplývá z lexikálně-aspektové dvojznačnosti slovesa *avoir*, které podle svých možností značí atelický význam (setrvávání, disponování) nebo změnu ve smyslu danešovského přechodu (nemít povolení – mít povolení, nemít strach – mít strach, nemít chřipku – mít chřipku, nemít řešení – mít řešení). V jednotlivých kapitolách této práce jsem se věnovala postupně konverzním i nekonverzním VNP a několika sémanticky zajímavým okruhům (nemocem, strachu, gestům apod.) a snažila jsem se vnést do této problematiky trochu světla. Pro interpretaci je zásadní perfektivní čas (používám *passé composé*), který v kombinaci s telickou situací informuje o úspěšném splnění cíle.

Je-li sloveso *avoir* v konverzním vztahu vůči *donner*, získává v *passé composé* (a *passé simple*) význam změny. To se týká velkého počtu jmen, jako *aide*, *permission*, *promesse* či *réponse*. Tento význam je možné zaktualizovat i v jiných časech, zejména za pomoci kontextu a telicizátorů.

Pokud je sloveso *avoir* v konverzním vztahu samo vůči sobě, zachovává si v *passé composé* atelickou platnost. Týká se to stavových jmen jako *admiration, estime, respect, confiance* či *crainte*, která nevystupují ze svého statického rysu.

Mimo konverzní kontext se změnový rámec vyjadřuje jen sporadicky a dle potřeb příslušného jména. Ke změně může dojít tam, kde mluvčí sám něco „vymyslí“ či „najde“, jako v případě jména *solution*. Atelická zůstávají VNP s predikativními jmény *contrôle, influence, maîtrise* a *pouvoir*. U nich se význam změny vyjadřuje jinými slovesy a *avoir* jej ztvárňuje jen výjimečně, pokud to vyžaduje jinak neinterpretovatelný kontext (a někdy k nevoli mluvčích).

Velmi pravidelně se chovají jednorázové okamžikové reakce typu *geste, grimace, expression*, které v perfektivní minulosti značí jednorázovou (singulár jména) či v sériích opakovanou (plurál jména) ukončenou situaci, zatímco v přítomném čase slouží k popisu typických výrazů a gest dotyčné osoby. Podobný problém s vyjádřením aktuální přítomnosti mají konverzní VNP s okamžikovým jménem typu *avoir une gifle*. V přítomném čase se uplatní výhradně mimo jeho aktuální platnost, např. s významem blízké budoucnosti, zvyku či pravidelnosti. Nedoprovází je zmiňovaná dvojznačnost. V tomto smyslu jsou okamžiková jména velmi odlišná od jmen rezultativních, jako *attestation* či *autorisation*, jejichž *présent* je zcela přirozený a vniká implikací z *passé composé* (*il a eu une attestation* ⇒ *il en a*).

I onen důsledkový vztah může mít různou platnost. Dostat strach (*peur*) implikuje mít strach (na rozdíl od pouhého pomíjivého leknutí). Dostat souhlas / povolení (*attestation, permission*) implikuje mít souhlas / povolení. Dostat školní trest (*retenue*) značí, že student má školní trest, který si zřejmě následně odpývá (to již není přímá implikace). V případě VNP *avoir une correction* udělení trestu naopak splývá s výkonem (= dostat trest a být potrestán současně).

Jednoznačnost interpretace komplikuje, pokud VNP obsadí více významů, např. *avoir explication* (dostat vysvětlení, najít vysvětlení i vysvětlovat si), *avoir traitement* (dostat léčbu, podstoupit léčbu i mít léčebnou kúru), i pokud je víceznačné predikativní jméno, opět *traitement* či *maîtrise*. Do interpretace dále zasahuje celá řada dalších faktorů, zejména pragmatika. Například věta *Pierre a eu la maîtrise en sciences* má jasnou interpretaci (⇒ *Pierre a la maîtrise*). Fakt, že by magisterské vzdělání bylo někomu odňato (a *passé composé* tak značilo ukončení v minulosti) je velmi nepravděpodobný. V neposlední řadě záleží na volbě mluvčího. Ze zdvořilostních důvodů

můžeme prohlašovat „dostal jsem tu čest“ místo „mám tu čest“, „dostal jsem tu zodpovědnost“ místo „mát tu zodpovědnost“ (*j'ai eu la responsabilité de m'occuper de vous*), aniž by šlo o skutečné udělení cti a zodpovědnosti. Svou hroli sehraje i neživotnost. Neživotný nositel vlastnosti je zpravidla málo mocný na to, aby sám něco změnil či získával a od toho se odvíjí otázky, které si klademe při interpretaci *passé composé*: *Ce village a eu un environnement de forêts. Le soleil n'a eu aucun pouvoir. Ce comportement a eu mon admiration. Max a eu de vifs regrets de ce départ.* Na závěr chci zmínit roli telicizátoru *en*, který může v některém případě přivodit jinak nepravděpodobný výklad.

4. Aspektová skladba ve VNP

Výše jsem popsala, jak se přeneslo zkoumání lexikálního aspektu ze slovesa na jméno a jaké specifické odlišnosti se přitom ukázaly. Další otázka je analogická. Uvažuji, jak na jméno (resp. na celý verbonominální predikát) aplikovat princip sekundární telicizace. Připomínám, že podle poznatků Raye Janckedoffa je sekundární telicizace definovaná na čtyřech sémantických okruzích, v nichž je nějakému prvku přisouzena role (a)telicizátoru. Takovým telicizátorem může být příslovečné určení místa, pokud vyjadřuje cílovou stanici, v níž děj (pohyb) končí. Velice častým telicizátorem je předmět přímý, jehož kvantizace přivodí telickou interpretaci (*manger une pomme, construire une maison, chanter une chanson*). Zatímco příslovečné určení místa zůstává stejným větným členem i ve VNP,²³⁸ pro předmět přímý to neplatí. Sleduji tedy, co se s tímto předmětem-telicizátorem v rámci verbonominálního predikátu stává a zda se principy sekundární telicizace uplatní. Beru v úvahu dvě řešení.

První řešení spočívá v logickém posunu zájmu na komplement jména.²³⁹ Pokud je predikativní jméno velice často nominalizací plnovýznamového slovesa, je ztvárněním původního slovesného komplementu komplement predikativního jména: *construire une maison – construction d'une maison*. V rámci tohoto posunu se tedy má pozornost zaměřuje na kvantizaci / kumulativnost jmenného komplementu predikativního jména (*la réparation d'une voiture, la réparation de trois voitures, la réparation de voitures*). Z příkladů typu *faire un emballage* či *faire un dessin* je zároveň patrné, že v rámci tohoto prvního řešení musí pozornost připadnout i determinaci predikativního jména. Obě tyto verbonominální konstrukce využívají neurčitý člen *un*, který splývá s číslovkou virtuálního jmenného komplementu (například *un emballage = emballage d'un cadeau, un dessin = dessin d'un mouton*). Takový příklad vlastně stojí na pomezí prvního řešení (zájem o jmenné komplementy a jejich kvantizaci), ale naznačuje pointu druhého řešení a posouvá můj zájem na kvantizaci samotného predikativního jména.

---

²³⁸ Příslovečné určení místa zaujímá stejnou pozici: (do)tlačit vozík až na náměstí → „provést (odtlačení) vozíku na náměstí“.

²³⁹ Označení „komplement jména“ je doslovným překladem francouzského termínu „complément du nom“. V české terminologii se používá termín přívlástek neshodný.

Druhé řešení přistupuje k sekundární telicizaci ve VNP jako k prioritnímu vztahu mezi slovesem a jeho komplementem, protože právě mezi slovesem a předmětem přímým nejčastěji probíhá. I verbonominální predikát je velice často kombinací kategoriálního slovesa a jeho přímého předmětu. Zaznívá tedy otázka, zda takový předmět přímý dokáže svou kvantizovaností verbonominální predikát telicizovat a zda je k tomu nutný inkrementální vztah mezi kategoriálním slovesem a predikativním jménem (stejně jako tomu bylo v případě standardního slovesa a jeho předmětu přímého). Řekneme, že dům (*une maison*) vzniká s tím, jak narůstá odvedená práce (*construire*) a že jablko (*une pomme*) mizí s tím, jak ho ukusujeme (*manger*). Je nutné ověřit, zda fungují analogické vztahy i ve VNP. Pokusu o srovnatelné rozložení verbonominálního predikátu přibližně vyhovuje konstrukce *faire une analyse*: analýza přibývá s pokračující činností (*faire*) až do úplného vzniku analýzy (*analyse*), kdy děj končí. V souladu s touto interpretací (a s ohledem na zajímavý výklad příkladů *faire un dessin* a *faire un emballage*) mám v plánu přihlížet i ke kvantizaci samotného predikativního jména.

Ať už sekundární telicizace zasahuje do lexikálně-aspektové interpretace spíše podle prvního, nebo druhého řešení, vyplývá z toho potřeba věnovat se predikativnímu jménu a jmennému komplementu. Nemám v úmyslu ignorovat jiné způsoby sekundární telicizace (zejména vyjádření cíle místem) a do své práce je zahrnuji, ale zájem o predikativní jméno a o jeho jmenný komplement je mým zájmem prioritním.

Strukturu této čtvrté části ovlivnil rozbor 18 predikativních jmen v kapitole 2. 2., který poukázal na zajímavé momenty, kterým se zde věnuji již zcela cíleně a doprovázím je dalšími příklady. V první řadě se věnuji počitatelnosti. Sleduji přechody jména v jednom VNP od nepočitatelného k počitatelnému užití. Dále se věnuji interpretaci neurčitěho členu *un* v singuláru a možnostem ohraničování predikativního jména (*donner un coup de N, faire un bout de N, faire un tour de N*). Kromě toho navazuji na predikativní jména průběžně jmenné komplementy a všímám si jejich vlivu na (a)telicnost celku. Následně podrobuji analýze takové verbonominální predikáty, které odpovídají určitému sémantickému vzorci čili obsahují inkrementální *patiens* či cílovou lokalitu a podléhají tak principu sekundární telicizace dle poznatků Raye Jackendoffa.

Podstatnou součástí mé práce je testování a analyzování více či méně autentických příkladů. Nejedná se o ukázkové prototypické příklady ze slovníků či vědeckých definic. Stává se, že daná kombinace je na hranici úzu. V takovém případě signalizují její těžkopádnost či dokonce zastavují testování z důvodu nepřirozenosti kontextu.

Převážná část mých rozborů se týká lexikálního aspektu, který je ve středu mé pozornosti. Během některých testů navíc komentuji zajímavé povahodějové vlastnosti (zejména *un coup de*, okrajově upozorním na využití plurálu pro význam intenzity). V rámci testů pravidelně ohýbám kategoriální sloveso v gramatickém aspektu. Nejčastěji uplatňuji *passé composé*, které na rozdíl od *imperfekta* snese kombinaci s *pendant* a neblokuje tak prakticky žádnou interpretaci. Volba *passé composé* je výhodná i z jiného důvodu: kombinace teličnost + perfektivnost zpravidla poskytuje informaci, že uvedeného cíle bylo úspěšně dosaženo. Taková interpretace je zároveň zpětnou kontrolou teličnosti zkoumané vazby. S ohledem na tento rozsah bych za pravý cíl své práce označila zkoumání aspektové skladby neboli vyhodnocování výsledného významu (výsledných významů) ve smyslu součtu vlivů jednotlivých sledovaných částí, tj. s ohledem na působení nejrůznějších relevantních prvků.

4. 1. Počitatelnost a nepočitatelnost predikativního jména

Některá predikativní jména vstupují do VNP s dělivým členem.²⁴⁰ Z hlediska lexikálního aspektu se jedná o neohrazené procesy. Děj je prezentován bez jakéhokoliv ohraničení, není známo, čím by měl končit. Tomuto popisu odpovídají například zde uvedená jména *bachotage*, *cabotage* a *jardinage*. Z lexikálně-aspektového hlediska je zásadní, že se jedná o kumulativní děje. Nejčastěji jsou to činnosti, které se dají provozovat, koníčky, kterým je možné se věnovat, pracovní náplň apod.

- 1) *Notre approche de la philosophie entend donner les éléments de culture indispensable pour comprendre la complexité du monde de la vie, mais sans être trop scolaire ; nous ne voulons pas nous contenter de **faire du bachotage**.*
- 2) *Les compagnies européennes n'auront donc toujours pas le droit de **faire du cabotage** aux Etats-Unis, c'est-à-dire de desservir plusieurs destinations lors d'un même vol.*
- 3) *Ils participent à la promotion et la vulgarisation auprès des populations villageoises des techniques de l'agroforesterie, planteront des arbres fertilisants et des arbres*

---

²⁴⁰ Podobně *battage* (mlátit obilí a zejména dělat humbuk), *camping*, *canotage*, *chant*, *danse*, *marche*, *navigation*, *terrassment* a mnohá další (jedním ze zdrojů může být lexikogramatická tabulka fl a).

pour l'ombrage, feront du jardinage et essayeront de se familiariser avec la faune et la flore environnementale des villages.

(FrWac, květen 2018)

Tato jména spadají pod neohraničené procesy a velice často vznikají nominalizací ze základového slovesa stejného lexikálně-aspektového zařazení (procesy – „activity“). Pro jejich konkrétní interpretaci je nicméně zásadní jejich uplatnění ve VNP s dělivým členem. Jakmile se jméno uplatňuje jako počítatelné (kromě neurčitého plurálu), získává rys telického či atelického ohraničení.

Procházka (*une promenade*) je ohraničený proces. Probíhá v čase a přerušením se kompletně neanuluje, pouze se zkrátí (ateličnost). Předložky *en* a *pendant* uvádí konstrukci do různých kontextů a vnáší do ní vlastní perspektivu.

4) *Il a fait une promenade en trois heures / pendant trois heures.*

5) *Il a fait des promenades ?en trois semaines / pendant trois semaines.*²⁴¹

Zásah čili intervence (*intervention*) trvá v čase (ad 6)) a může uvádět aktivního činitele za předložkou *par* (věta 7). Test přerušení (8) dává poněkud nejednoznačný výsledek. Přerušíme-li *hasičský zásah*, neřekneme o něm, že se zkrátí (jak tomu bylo u *procházky*, viz ohraničený proces výše). Důvodem je, že zásah netrvá předvídatelnou dobu a nemůžeme jej plánovat (ani zkrátit), odvíjí se více méně spontánně od konkrétních potřeb. Zásah hasičů vždy sleduje konkrétní cíl (uhašení, vyproštění, záchranu lidí či majetku). Přesto mluvčí vyvrátil zápornou odpověď (8a.), která se objevuje u telických výpovědí. Jenže plnohodnotnou atelickou interpretaci jména narušuje tendence mluvčího dodávat v rámci interpretace, že intervence neuspěla a že nebyla dokončená jako by se na nějaký cíl stejně čekalo (8c.). Vysvětlení leží dle mého názoru v rozsahu jména *intervention*, které může označit jakoukoliv fázi a míru účasti, od výjezdu hasičů, vyhodnocování situace, až po samotný zákrok. Jméno se pohybuje na hranici telické durativní události a atelického ohraničeného procesu.

6) *Les pompiers ont fait une intervention de 2 heures à la gare.*

7) *L'intervention faite par les pompiers est délicate.*

---

²⁴¹ Tuto větu označil rodilý mluvčí za poněkud zvláštní a dal by přednost syntetickému slovesu (*il s'est promené plusieurs fois pendant trois semaines*).

8) *L'intervention a été interrompue, car jugée trop dangereuse ⇒ Les pompiers, sont-ils intervenus ?*

a. - ??*Non, finalement pas.*

b. - *Oui, partiellement.*

c. - *Ça n'a pas abouti. L'intervention a été commencée, mais pas terminée.*

Obě následující věty jsou interpretovatelné jak s předložkou *en* (zdůrazňuje ukončenost děje a jeho úspěšné dovršení), tak s předložkou *pendant* (děj v průběhu, může pokračovat i po uplynutí třiceti minut).

9) *En trente minutes / pendant trente minutes, les pompiers ont fait une intervention.*

10) *En trente minutes / pendant trente minutes, les pompiers ont fait de multiples interventions.*

Réparation je jméno podhodnocené, a proto přechází mezi vyjádřením teličnosti a ateličnosti dle kontextu. Je telické, pokud k tomu vybízí kontext, tj. je-li cíl dostatečně vyjádřen (například číslovka u predikativního jména či jmenného komplementu: *une réparation* či *la réparation d'une voiture*, zajímavý je rozdíl mezi předložkou *de* a *sur* při navazování jmenného komplementu). Věty 11 a 12 typicky uplatňují předložku *en* a vypovídají o úspěšném opravení auta / jedné poruchy v pěti hodinách. V takovém případě příklady patří mezi durativní události. *Pendant* by bylo eventuálně akceptovatelné, zejména ve větě 12, a to s významem pokračující práce na témže autě, např. „jednu z oprav dělal pět hodin (a ještě ne příliš úspěšně“). *Pendant* je také jediné akceptovatelné ve větách 13 a 14. Plurál *des* a dělivý člen *de la* (věty 13 a 14) odkazují na probíhající proces bez jeho cíle. Použití dělivého členu v konstrukci bez jmenného komplementu není připuštěno **il fait de la réparation* (ve větě 14 je komplement vyjádřen). Pro účely označení činnosti opraváře se používá plurál: *il fait des réparations* = *il est réparateur / mécanicien*. Příklad 15 je ukázkou možného uplatnění imperfekta, kromě toho je patrné, že predikativní jméno *réparation* nevyžaduje žádné další rozvití.

11) a. *Il a fait la réparation de la voiture de ma mère en 5 heures/ ?pendant 5 heures.*

b. *Il a fait la réparation d'une voiture en 5 heures/ *pendant 5 heures.*

12) *Il a fait une réparation sur la voiture de ma mère en 5 heures/ ?pendant 5 heures.*

13) *Il a fait des réparations de belles voitures neuves *en 3 ans/pendant trois ans.*

14) *Dans ce garage, on a fait de la réparation de voitures anciennes *en 35ans / pendant 35 ans / en 3 mois chacune.*

15) a. *À cette époque, il faisait des réparations.*

b. *Il faisait une réparation quand son téléphone a sonné.*

Découverte je okamžikovou událostí. Konstrukce *faire une découverte* v jednotném čísle s číslovkou *une* značí: provést či učinit právě jeden objev, objevit něco – jednu věc, přijít na jednu věc. Plurál může být součtem objevů.

16) - *Mais on peut danser ici, dit-elle "Ale dyť můžeme tancovat tady," řekla tout à coup, comme si **elle faisait** náhle, jako by právě učinila nenadálý **une découverte** soudaine. objev.*

17) *Carlo Rubbia, qui dirigeait Nobelova cena za tento objev na sebe l'équipe de quelques centaines de nenechala dlouho čekat. Jednu její physiciens qui **fit cette découverte**, polovinu dostal Carlo Rubbia, který vedl reçut le prix Nobel en 1984 en úspěšný vědecký tým, složený z více než même temps que Simon van der stovky fyziků. Druhý díl připadl Simonu van Meer, l'ingénieur du CERN qui der Meerovi, inženýrovi z CERN, který pro développa le système de stockage tento experiment vyvinul zařízení d'anti-matière employé. umožňující získat intenzivní svazek antiprotonů.*

18) *On a **fait des découvertes** Udělali jsme úžasné objevy. incroyables.*

InterCorp, květen 2018

19) **Pendant trois ans/en trois ans, le mathématicien a fait une découverte.*

20) *Ce mathématicien a fait une découverte stupéfiante ?pendant trois ans/ ?en trois ans/après trois ans de recherche.*

21) *Ce mathématicien a fait des découvertes tout au long de sa carrière.*

22) *L'enfant a fait ?des/plusieurs découvertes en un seul après-midi/pendant un seul après-midi.*

23) *L'enfant a fait les découvertes en un seul après-midi/pendant un seul après-midi.*

24) *Lorsqu'il **faisait** sa fameuse découverte, sa femme a accouché leur premier fils.*

25) *Un enfant de 8 ans **faisait** des découvertes sur la vie.*

Faute je semelfaktivní, ne-durativní jméno (**une faute de 3 minutes*, **3 minutes de faute*) a je velmi obtížně testovatelné testem přerušení. Můžeme si představit, jak kontrolor vidí chybné chování a zasáhne dřív, než by došlo k chybě. Chybu samotnou jen těžko přerušíme, protože zpravidla netrvá ani nesestává z více kroků. První kontext (věta 26) je vytvořen přímo pro telické *en*. Pozornost se nutně točí kolem spáchané chyby a zjevných vyvozených důsledků. Slučitelnost s časovým údajem je ovšem dána evokováním představy, co všechno chybě bezprostředně přecházelo a co k ní vedlo (v oněch třiceti minutách). Při rozbořech bylo třeba kriticky uvažovat nad rolí předložky *en*. Větě 27) přisuzuji dvě interpretace, buď se zdůrazňuje schopnost (udělal jen jednu chybu), nebo neschopnost (udělal chybu za pouhou chvíli). Předložka *en* ale ani v jedné z nich nevyměřuje celý děj (nejedná se o třicetiminutovou chybu) a ani se nezdá, že by vyměřovala “přípravnou fázi, na jejímž konci k chybě došlo”.

26) *En trente minutes/*pendant trente minutes, il a fait la plus grande faute dans sa vie.*

27) *En trente minutes/*pendant trente minutes, il a fait une faute.*

28) **En trente minutes/pendant trente minutes, il a fait la même faute.*

29) *J'ai fait des fautes *en trente minutes/pendant trente minutes.*

30) *J'ai fait les fautes en trente minutes/pendant trente minutes.*

Neurčitý plurál ve větě 29 je opět typickým kontextem pro *pendant*. Poslední věta (30) snese obě předložky. *Pendant* sice není přímo neinterpretovatelné, ale rozhodně je méně hezké.

Výše uvedené příklady zastupovaly jednotlivé lexikálně-aspektové třídy. Přímocharé zařazení znají ovšem pouze nepočitatelná jména užívající dělivý člen, která odpovídají neohrazeným procesům. Počitatelná jména vyjadřují dle dalších svých vlastností celý zbytek lexikálně-aspektového spektra: ohraničené procesy, durativní a okamžikové události. Striktní klasifikování není snadné a odvíjí se od mnoha proměnných. Ke kompletnímu pochopení příslušného jména a děje, který zachycuje, napomáhá široký kontext. V některých případech může být vyjádření lexikálního aspektu podhodnocené. Takovému podhodnocení nahrává stručnost kontextu.

Výše jsme sledovali zástupce jednotlivých tříd, jméno v singuláru jsem pravidelně uváděla i v plurálu. Z korpusu je ovšem patrné, že některá z nepočitatelných jmen jsou mluvčími užívána i jako počitatelná (a naopak). Plurál jména *bricolage* je sice trochu

neobvyklý (stojí spíše na hranici gramatičnosti), ale posluchač jej dokáže snadno interpretovat jako zdůraznění různorodosti činností nebo množství vzniklých výrobků.

31) *Profitez d'un rayon de soleil pour jardiner, faites du bricolage si le cœur vous en dit, jouez avec vos enfants ou vos petits-enfants.*

32) (...) *pendant les vacances j'ai fait des bricolages de Noël.*

Právě tyto příklady, které dokáží v rámci VNP aktualizovat jak svoji počitatelnost, tak nepočitatelnost, obsáhnou v základu největší část lexikálně-aspektového spektra. Takovým případům se věnuji v následující kapitole.

4. 1. 1. Současné využívání počitatelnosti i nepočitatelnosti

V této kapitole se věnuji takovým verbonominálním vazbám, jejichž predikativní jméno se uplatňuje jako nepočitatelné (*du / de la*) i jako počitatelné (*un / une – des*). Je velmi zajímavé pozorovat, jaké významy se tak vyjadřují. Sleduji zejména, jak dochází k vydělování počitatelné jednotliviny z nepočitatelného kontinua a co taková změna značí.

Je důležité ujistit se, že jméno je opravdu plnohodnotně počitatelné. Neurčitý člen *un* se objevuje i v případě modifikace jména přívlastkem, aniž by jméno bylo skutečně počitatelné. Například VNP *faire un maquillage*²⁴² se v korpusu objevuje téměř výhradně s kvalifikačním adjektivem či s jinými jmennými komplementy (*un maquillage permanent, du soir, Halloween*). Snaha plnohodnotně spočítat „*un maquillage*“ působí zvláště. Následující příklad ovšem ukazuje logicky použitý plurál: *Elle sait drôlement bien faire des maquillages sur le visage des enfants*, který se vztahuje k dětem (rovněž v plurálu). Singulár pak po vzoru této věty obdrží obdobnou interpretaci: *?Elle m'a fait un maquillage*. Věta není ideální (chybí přívlastek), ale okrajově se uplatní v kontextu líčení jedné jediné osoby.

---

²⁴² Jméno se v konstrukci objevuje i v nepočitatelné podobě *faire du maquillage: Il faisait du maquillage, j'ai trouvé ça très intéressant*. Dělivý člen je vnímán jako ne příliš ideální a rodilí mluvčí upřednostňují syntetické sloveso.

Prêt

Verbonominální konstrukce *půjčit, vypůjčit* ukázkovým způsobem uplatňuje všechny tři zkoumané typy determinace: *du, des, un*. Dělivý člen ve větě 33) dělá z celé konstrukce proces. Jedná se o označení činnosti, kterou infokiosek zajišťuje. Patří sem generická prohlášení typu: *les bibliothèques font du prêt de livres et de vidéos* či *les banques gèrent les comptes de leurs clients et font du prêt*. V obou těchto větách by se bez významové změny uplatnil plurál *des prêts*. Tato ekvivalence neplatí ve větě 34, kam nemůžeme dosadit dělivý člen na místo neurčitého plurálu *des prêts*. Tento plurál značí poskytnutí několika půjček, což je ostatně význam, který dodává na vážnosti celé výpovědi: nejen, že Roosevelt Číně půjčil, ale půjčil jí opakovaně.

- 33) *L'infokiosque peut avoir diverses activités : il peut **faire du prêt** de livres, de vidéos, mettre à disposition des tracts, de la documentation, organiser des débats, des projections, des concerts, (...)*

FrWac

- 34) *Dans les mois précédant l'attaque de Pearl Harbor, Roosevelt fit tout ce qui était en son pouvoir pour attiser la colère des Japonais. (...) Il **fit des prêts** publics à la Chine nationaliste et apporta une aide militaire aux Anglais, tous deux étant des ennemis du Japon dans la guerre ...*
- V měsících před útokem na Pearl Harbor ... udělal Roosevelt všechno, co bylo v jeho silách, aby Japonce rozhněval. (...) Poskytl Číně veřejné půjčky a Britům vojenskou pomoc, dvěma nepřátelům Japonska.*

- 35) *La banque dit qu'elle nous **fera un prêt** de 16 000\$ à 9,4 %.*
- Ale ta banka říkala, že nám dá 16.000 dolarů první hypotéku na devět a půl procenta.*

InterCorp

Verbonominální konstrukce *faire un prêt* ztvárňuje děj předání půjčovaného předmětu, čímž děj vrcholí. Když přerušíme poskytnutí půjčky, k půjčce vůbec nedojde. Je-li předmětem půjčky více věcí, je situace trochu odlišná: *La bibliothécaire m'a fait le prêt de cinq livres mais la transaction a été interrompue au milieu par la panne d'électricité. Finalement, je ne suis partie qu'avec les deux livres qu'elle m'a prêtés.*

Půjčka nebyla kompletně vyřízena. V takto stanoveném kontextu proběhla její část (odešla jsem alespoň s částí požadovaných knih).

Do konstrukce s dělivým členem je možné dosadit pouze předložku *pendant* (33a). Pokus změnit kvantizaci jmenných komplementů *livres* a *vidéos* se nezdařil, brání tomu právě dělivý člen. Věta 33b by fungovala, pokud bychom změnili dělivý člen na člen určitý (*le prêt*).

33 a) *L'infokiosque a eu diverses activités : *en 20 ans/pendant 20 ans il a fait du prêt de livres et de vidéos.*

33 b) *Il a fait du prêt de *ces trois livres et de *ces deux vidéos...*

34 a) *Pendant 2 ans/ *en 2 ans, Roosevelt a fait des prêts publics à la Chine nationaliste.*

Úpravou věty 35 získávám následující větu. *Pendant* se nepoužívá, mluvčí chce sdělit, kdy dosáhl svého, tj. úspěšné vystavení půjčky trvalo 15 minut (*faire un prêt ≈ accorder un prêt*).

35 a) *Aujourd'hui, tout va très vite. L'agent de banque m'a fait un prêt en 15 minutes / *pendant 15 minutes.*

Danse

Tanec (*la danse*) se pravidelně uplatňuje s dělivým členem (*faire de la danse*) ve významu věnovat se tanci (věta 36). Počitatelné *une danse* jako předvedení jednoho tance, jednorázové zatancování (věty 37 a 38). Počitatelnost dokládá i převedení věty 38 do plurálu (viz 39). Poslední plurál *faire les danses latines* ve větě 40 by mohla nahradit konstrukce *faire de la danse latine*.

36) *Défaites -vous. Tournez -vous. Pas mal Sundejte si sako. Otočte se. Jste moc ... Asseyez -vous. Vous **avez fait de la** hezká dívka. Sedněte si. Tady čtu, že **danse**. Ma taille m'a empêchée de jste chodila jste do baletu. Ano, ale continuer. potom jsem o pár centimetru přerostla a tak ...*

37) *Alors je vais faire une danse à ma Takže budu tančit podle façon avec une grande partenaire ... qui svého fantastickou partnerkou ... která non seulement est une danseuse je nejen báječná tanečnice ... ale také remarquable ... mais aussi quelqu'un*

qui m'a appris qu'il y a des gens ... člověk, který mě naučil ... jak se k sobě
prêts à se battre pour les autres quoi lidé mají navzájem chovat.
*qu'il leur en coûte.*²⁴³

- 38) *Elle m'a fait une danse privée.* Zatancovala mi na klíně.
- 39) *Tu finiras au First King, à faire des danses privées à 50 cents, comme Miss Bangkok.* Skončíš jako striptérka²⁴⁴ v hnusným baru Jako Miss Bangkok.
- 40) *Vous pourriez faire les danses latines avec Bobbie.* Mohl by si mě nahradit jako partner Bobbie pro latinsko-americké tance.

InterCorp, květen 2018

Imitation

Faire une imitation se objevuje bez jmenného komplementu, nebo s ním. Ve větě 41 se dozvídáme o určité kompetenci mluvčího. *Une imitation* v singuláru nutně odkazuje k něčemu, nebo k někomu, co je předmětem imitace (zde rozdíl mezi větou 42 a 43 v explicitnosti vyjádření). Všechny české věty používají syntetické sloveso s povinným vyjádřením předmětu.

- 41) *Je faisais des imitations. - J'ai été élevée à la ferme.* Ano, jen napodobuju zvířata.
- Vyrostla jsem na farmě, víte?
- 42) *Je fais une imitation.* - Napodobuju ji.
- 43) *Apollo Creed fait une imitation de George Washington.* Mistr světa Apollo Creed ...
napodobuje George Washingtona.

Imitation nachází uplatnění v počítatelné i nepočítatelné podobě: *Elle a fait une imitation / de l'imitation / des imitations*. Každý z těchto tří případů testuji. Dále se věnuji kombinaci neurčitého plurálu a dělivého členu za současného rozvíjení jmenným komplementem: *Elle a fait des imitations d'animaux / Elle a fait de l'imitation d'animaux*.

---

²⁴³ Pravopisná oprava *façon* místo *facon*, *prêts* místo *prèts*.

²⁴⁴ Striptérka, opravený překlad (původně *stiptérka*).

Pendant je ve větě 44 stejně tak akceptovatelné jako *en*. Zdůrazňuje délku. Nevíme, zda po třiceti vteřinách činnost imitátora končí.

44) *Elle a fait une imitation en trente secondes / pendant trente secondes.*

Při užití dělivého členu ve větách 45 a 48 se v souvislosti se smyslem takovéto výpovědi musí prodloužit příslušný čas. Dělivý člen vypovídá o profesi, zvyku či o hobby, což jsou záležitosti trvající řádově několik měsíců, rozhodně ne 30 minut (ad 45).

45) *Elle a fait de l'imitation *en trente minutes / pendant ?trente minutes / pendant 3 ans.*

46) *Elle a fait des imitations *en dix minutes / pendant dix minutes.*

47) *Elle a fait des imitations d'animaux *en 10 minutes / pendant 10 minutes.*

48) *Elle a fait de l'imitation d'animaux *en 10 mois / pendant 10 mois.*

Plagiat

Predikativní jméno *plagiat* doprovází v každém kontextu negativní podtext. Věta *Pauline a fait du plagiat de la chanteuse* tvrdí, že Pauline onu zpěvačku napodobila, využila její skladby, ale zároveň vše vydávala za svou vlastní tvorbu. Predikativní jméno může stát v konstrukci samostatně bez jmenného komplementu. Pokud je komplement vyjádřen, je vhodné explicitně vyjádřit autora. Výše uvedený příklad zmiňuje *zpěvačku (plagiat de la chanteuse)*, podobně by fungovalo: *il a fait le plagiat de tous mes vidéos*, naopak **plagiat du CD* není zcela dostačující.

49) - *Trent prend des stéroïdes ? - Il prend Trent bere steroidy? Hrozně moc. beaucoup de stéroïdes. Il dit que c'est pour Když chce být nejlepším s'assurer de devenir le meilleur windsurferem na škole. Dal se na véliplanchiste. Depuis qu'il ne peut plus to, tak musel i začít krást poezii. écrire de poésie, il doit faire du plagiat... Tím myslíš, že to nebyli jeho Tu veux dire que l'ensemble de ses poèmes básně? Jasně. est volé ? Bien sûr.*

InterCorp, květen 2018

50) *On accuse François Pignon d'avoir fait un plagiat du best-seller de Jean-Marie Le Pen sur les chambres à gaz dans les camps de la mort nazis.*

FrWac

Jméno se přirozeně uplatní s dělivým členem i jako počítatelné.

51) *Il a fait un seul plagiat en toute sa carrière/*pendant toute sa carrière et a été renvoyé.*

52) a. *Il n'a fait que des plagiats, rien n'est de sa propriété.*

b. *Il n'a fait que du plagiat, rien n'est de sa propriété.*

Věta 53 má genericickou platnost. Nejlogičtější je proto užití dělivého členu, *un* i *des plagiat(s)* zní velmi podivně. V konkrétní situaci (věta 54) jsou všechny tři determinanty interpretovatelné.

53) *Prouver si un graphiste a fait du plagiat / ?un plagiat / ?des plagiats est très difficile.*

54) *Prouver si le graphiste a fait du plagiat / un plagiat / des plagiats est très difficile.*

Uplatnění předložek *en* a *pendant* ukazují věty 55 a 56. První z nich není spojená s přesně kvantizovaným cílem. Nevíme, co si *Pierre* přesně přisvojil, zda píseň, část jedné písně... *Pendant* nás orientuje na délku a průběh děje. Ve větě 56) děj končí s posledním napodobeným videem.

55) **En une minute / pendant une minute, Pierre a fait un plagiat de la chanteuse.*²⁴⁵

56) *En 8 heures / *pendant 8 heures, Pierre a fait *un/le plagiat de tous mes vidéos.*

Brocante

Predikativní jméno *la brocante* se pojí s kategoriálním slovesem *faire* a značí obchod se starožitnými předměty. Děj může být prezentován jak z perspektivy prodejce (např. 58), tak z perspektivy kupujícího (např. 61). Pro vysvětlení počitatelnosti je dobré řádně pochopit význam tohoto jména. *La brocante* je podobné *prodeji ve stáncích*. Probíhá nejčastěji jeden den, v jedné uzavřené ulici. Prodávající vyloží své věci na stůl či na zem a prodává; kupující obchází prodejce a prohlíží si nabízené věci.

Une brocante (neurčitou determinací uvedené počitatelné jméno) označuje celou skupinu dějů kolem příslušného obchodu a zpravidla se nepojí s myšlenkou nákupu jednoho předmětu. Jde o „jednu“ účast na obchodu se starožitnostmi, což například

---

²⁴⁵ Predikativní jméno snese převedení do plurálu (*des plagiats*), determinanty *du* ani *le* by se nepoužily.

znamená, že se jako prodejce rozložím na ulici na jeden den; jako návštěvník si dojdu prohlédnout, co se v jednom dni a na jednom místě prodává.

Plurál ve verbonominální spojení *faire des brocantes* neznačí ani tak prodej či nákup více starožitností, jako spíše opakované obchodování. 59. větou *J'ai donc fait quelques brocantes* mluvčí míní například, že zajel na trh se starožitnými předměty do Tours, dále prošel bleší trh Le Vide Grenier des Voisins v 18. pařížském arrondissementu a trh Brocante de la place d'Aligre ve 12. arrondissementu. Úspěšně koupil jeden gramofon. Plurál tedy znamená, že objel více tržnic za účelem sehnání či prodeje (jediné) starožitnosti.

57) *Comme nous faisons de la brocante, nous aurions préféré que le parvis ait un style un peu plus ancien.*

58) *J'en ai fait pas mal des brocantes car on se débarrasse²⁴⁶ des vieilleries dont on ne veut plus, en plus ça fait un peu de sous et moi je trouve ça super sympa, on peut discuter avec les gens.*

59) *Je me suis alors mis en tête de trouver comment écouter tout ça, le vieux gramophone de pépé étant cassé depuis longtemps. J'ai donc fait quelques brocantes, et j'ai acheté ce sympathique tourne disque fort joli et fort pratique puisqu' il lit tout 16, 33, 45 et 78 tours (chouette je vais aussi pouvoir récupérer les vinyles²⁴⁷ de mon père).*

60) (...) *j'ai déjà fait une brocante, et avec mes 13 euros.*

61) *On voulait faire une brocante mais quand nos amis nous on dit que la place de voiture la plus proche était à 3 kilomètre, Jo²⁴⁸ a abandonné l'idée.*

FrWac

Věta 64) znamená, že jsme ve třiceti minutách proběhli všechny stánky a pak jsme se vrátili domů. Nutně to neznamená, že bychom něco koupili.

62) *Il a fait une brocante avec nous mais il a été interrompu par un appel téléphonique et il a dû revenir chez lui. A-t-il brocanté ? Oui, partiellement et il a peut-être même acheté une chose...*

---

²⁴⁶ Opravená pravopisná chyba (původně *débarasse*).

²⁴⁷ Opravená pravopisná chyba (původně *vinyls*).

²⁴⁸ Opravená pravopisná chyba (původně *jo*).

63) *Nous avons fait de la brocante pendant 2 mois/*en 2 mois.*

64) *J'ai fait une brocante en trente minutes/*pendant trente minutes.*

Cascade

Podobně, jako bychom česky řekli *dělá do starožitností*, můžeme říct *dělat kaskadéřinu* či *kaskadérčinu*, francouzsky *faire de la cascade*²⁴⁹ i *faire des cascades* (dle kontextu). Počítatelnost nachází uplatnění tam, kde chceme počítat jednotlivé kaskadéřské kousky.

65) *Ensuite, compte tenu que **tu fais** du spectacle et **de la cascade**, ne lésine pas sur ta sécurité, exige preuve à l'appui des tests de sécurité des fourches, de l'arçon, des sanglons... ce serait dommage de te faire tuer ou de te retrouver dans un fauteuil roulant...*

FrWac, květen 2018

66) *Barry **fait une cascade** !* *Barry se chystá udělat kaskadéřský kousek.*

67) *J'ai toujours **fait des cascades**, c'est* *Jo, dělám kaskadéřinu už od mala, takže pas grand-chose.* *to pro mě nic není.*

68) *Je **fais mes cascades** moi-même.* *Kaskadéřský kousky si dělám sám.*

InterCorp, květen 2018

Bruit a vacarme

Na těchto dvou jménech podobného významu je vidět, jak moc záleží na konvenci mluvčích a na úzu obecně. *Bruit* se ve vazbě s kategoriálním *faire* plnohodnotně ohýbá a přijímá vedle dělivého členu i neurčité členy *un* a *des*. Nejhezčí ukázkou počítatelnosti jsou příklady 73 a 74. Příklad 71 by fungoval i za použití dělivého členu. Jména *un bruit*

---

²⁴⁹ Existuje i zvláštní sport *la cascade de glace* neboli *escalade glaciaire* (lezení v ledu), který se stejně jako jiné sporty uplatňuje ve vazbě s *faire* (*faire de la cascade de glace*).

a *du bruit* mají obě neurčitý typ determinace a spojuje je tedy schopnost vyjádřit význam *nějaký / jakýkoliv zvuk*. Rozdíl je ve schopnosti členu *un* vyjádřit číslovku s významem *jeden zvuk*. Tuto schopnost dělivý člen postrádá. Plurál *des bruits* ve větě 73 odpovídá plurálu kroků, s každým krokem to opakovaně mlasklo.

- 69) *En ce moment (ceci n'est plus du rêve), V tom okamžiku (a to už není sen) ma femme fait du bruit avec un meuble zašramotí má žena v pokoji kusem dans la chambre, ce qui me réveille. nábytku a to mě probudí.*
- 70) *Je suis partie de chez lui, la porte Odešla jsem z jeho bytu, dveře derrière moi a fait le bruit d'un tiroir qui za mnou zaklaply, jako se zaklapne claue. šuplík.*
- 71) *Faites un bruit et je vous tue. Hlesni, a zabiju tě.*
- 72) *Les sabots martelaient la terre dure, et Kopyta tloukla o tvrdou zem cela faisait un bruit qui roulait et a vydávala přitom zvuky grondait comme la mer. připomínající zlostně hučící moře.*
- 73) *La boue faisait des bruits mous sous ses Pod nohama mu mlaskalo bahno. pieds.*
- 74) *On va faire des bruits d'animaux ... Budeme vydávat zvířecí zvuky.*

InterCorp, květen 2018

Ve všech ostatních příkladech se upřesňuje typ vydaného zvuku či jeho původce (*meuble, porte, sabots*). Přitom se tyto příklady, tak jak jsou vyňaté z InterCorpu, liší děterminací: ad 69) *Ma femme fait du bruit avec un meuble dans la chambre*, ad 70) *La porte derrière moi a fait le bruit d'un tiroir qui claue*, ad 72) *Les sabots (...) cela faisait un bruit qui roulait et grondait comme la mer*. Níže uvedené věty (označené písmenem a.) zaznamenávají další přípustnou determinaci. Tato zaměnitelnost s sebou ovšem nese drobné významové rozdíly. Například *un bruit* ve větě 72) značí kontinuálnost, nepřetržitost zvuku, což neplatí pro plurál *des bruits*.

69) a. *Ma femme fait des bruits/les bruits/*un bruit/*le bruit avec un meuble dans la chambre.*

70) a. *La porte derrière moi a fait *du bruit / un bruit de tiroir qui claue.*

72) a. *Les sabots (...) cela faisait du bruit / des bruits qui roulait et grondait comme la mer.*

Na rozdíl od *faire du bruit*, *faire du vacarme* nevystupuje z nepočitatelného užití (*des vacarmes). Neurčitý člen se objevuje jen v případě změny determinace z důvodu modifikace jména adjektivem, viz *un vacarme atroce* (v příkladu 78). Stejně interpretuji i příklad 79. Domnívám se, že ani zde není jméno *un vacarme* plnohodnotně počitatelné. Chybějící adjektivum nahradí intonační důraz (vlastně ho zde formálně nahrazuje vykřičník), díky němuž si posluchač lehko domyslí, že ten rámus je nesnesitelný.

75) *Leur belle-mère **faisait du vacarme** Macecha harašila někde na dvoře.
quelque part dans la cour.*

76) *Ce n'est pas une nuit où boire seul. **Faisons du vacarme.** Dnes v noci bys neměl pít sám.
Zařadíme si.*

77) *Malgré **tout le vacarme fait** autour de Navzdory vší slávě obklopující
l'innovation, il faut bien admettre que cette finanční inovace se přítomná krize
crise financière est remarquablement pozoruhodně podobá dřívějším
similaire aux précédentes (...) finančním krizím, (...)*

78) *dépourvu de silencieux, le moteur **faisait un vacarme atroce.** motorka měla odstraněné tlumiče a
dělala příšerný hluk.*

79) *(...) ses instruments **font un vacarme !** (...) ty jeho nástroje ale dělaj
rámus!*

InterCorp, květen 2018

Scandale a procovation

Následující tři příklady ilustrují ohebnost predikativního jména *scandale* ve verbonominální konstrukci s *faire*.

80) *Je ne veux pas que tes parents me **fassent un scandale !** Nechci, aby mi tu pak rodiče udělali
scénu!*

81) *Il avait très peur de la voir saoule. Il Hrozně se bál, že by se opila. Správně
devinait que telle, elle **ferait du scandale.** vytušil, že jakmile se opije, ztropí
Ça ne l'amusait, pas. skandál. Na to nebyl zvědav.*

82) *Faire la démonstration de l'érudition. Démonstrovat sečtělost. Ukájet Assouvir mon penchant pour sklony k exhibicionismu. Ublízit l'exhibitionnisme. Blessier ma femme. manželce. Ublízit některým bývalým Blessier quelques-uns de mes anciens kolegům. Skandalizovat. Zatrubit collègues. Faire **des scandales**. Sonner k dalšímu útoku na ministra školství. la nouvelle charge contre le ministre de (...) (Nehodící se škrtněte.) l'Education. (...) (Biffez les mentions inutiles.)*

InterCorp, květen 2018

V testu přerušení se ukazuje, že slovu *le scandale* přisuzujeme dva významy s přesně opačným průchodem tímto testem. První význam znamená „ztropit scénu“: *Le scandale a été interrompu. L'actrice, a-t-elle fait un scandale? – Oui*. Konkrétně může jít o herečku, která se při jídle v restauraci chovala velmi skandálně, křičela, urážela personál i hosty apod. Jakmile jednou začne, už označujeme její chování za skandální. Naopak zápornou odpověď (*non*) uslyšíme v případě významu skandalizování nějaké aféry v novinách: ne, skandálu se předešlo, tj. informace neunikly na veřejnost, jejich zveřejnění bylo zastaveno ještě před jejich skandalizováním.

Dále uvádím některé testy. Dělivý člen je standardním způsobem slučitelný pouze s předložkou *pendant* (věta 83). Interpretace je možná jak s krátkým časovým trváním (5 *minutes*), kdy se jedná o prakticky kontinuální pětiminutový skandál (podobně pro *un scandale*), tak s dlouhým časovým rozsahem (5 *ans*), kdy se jedná o zvyk.

83) *Cette actrice provocatrice a fait du scandale *en 5 minutes / pendant 5 minutes / pendant 5 ans.*

V rámci počitatelného použití má plnohodnotnou telickou interpretaci až příklad 86) „*plusieurs scandales*“.

84) *Cette actrice provocatrice a fait un scandale *en 5 minutes dans le restaurant / pendant 5 minutes dans le restaurant.*

85) *Cette actrice provocatrice a fait des scandales *en 5 minutes dans le restaurant / pendant 5 minutes dans le restaurant.*

86) *Cette actrice provocatrice a fait plusieurs scandales en 5 minutes / ?pendant 5 minutes dans le restaurant.*

Provocation je narozdíl od výše uvedeného *skandálu* poměrně vágní a není zdaleka tak spjatá s konkrétním obsahem, s konkrétní představou toho, co se vlastně přihodilo. Se slovesem *faire* zabírá celé paradigma determinantů.

- 87) *Parfois un peu torturé, un peu mégalomanie, j'adore faire de la provocation, voir l'effet produit sur les gens, mais je reste un peu timide lorsque je suis dans un milieu que je ne connais pas ...*
- 88) *(...) un groupe d'autodéfense qui n'hésite pas à faire de la provocation contre les soldats français de la Kfor (...)*
- 89) *Alors que Sarkozy ne manque pas une occasion de faire la provocation la plus cynique avec des références à l'un des plus jeunes héros de la Résistance, le PCF serait bien inspiré de se rappeler que le père de Guy Môquet était ... syndicaliste cheminot !*
- 90) *Certains élèves ont fait une provocation systématique sur l'incendie de mon véhicule ... Mais les équipes pédagogiques ont su leur faire comprendre la gratuité de leurs paroles.*
- 91) *Il faut savoir en effet que l'UCK pratiquait les enlèvements, les embuscades où les policiers étaient pris pour cibles, faisait des provocations pour ensuite se replier dans la population civile afin de créer des incidents.*

FrWac

Provokace je chápána jako okamžikové jméno (jedna věta, jedno slovo). Proto se neuchytil ani jeden z časových údajů ve větě 92).

- 92) *?Ce journaliste a fait une provocation en ?5 minutes / pendant ?5 minutes dans l'Assemblée nationale.*
- 93) *Ce journaliste a fait des provocations *en 5 minutes / pendant 5 minutes dans l'Assemblée nationale.*
- 94) *Ce journaliste a fait de la provocation *en 5 minutes / pendant 5 minutes dans l'Assemblée nationale.*

Arrangement

Arrangement je opět jméno plně ohebné, uplatnitelné počítatelně i nepočítatelně. Z významového hlediska odpovídá dělivý člen zájmové či pracovní činnosti, neurčitý člen *un* splývá s jednou událostí (jedná se například o květinovou výzdobu na jednu svatbu).

95) *J'ai fait de l'arrangement floral / des arrangements floraux / les arrangements floraux / un arrangement floral.*

Ve větě 96 jde mluvčímu o zařízení jedné věci: „něco si zařídím“, „zařídím si jednu věc“, „jen si odskočím“.

96) *Laissez-moi faire un arrangement.*

Z následujících příkladů je pro telickou interpretaci vhodný příklad 97a. Takovou větu pronese floristka například při kalkulaci výsledné ceny. Ve stejné větě, ovšem s jiným výkladem, se může objevit i *pendant* (97b). Může se jednat o reakci typu: „jsem vážně unavená, už dvanáct hodin jsem se věnovala té květinové výzdobě na vaši svatbu (a ještě není hotovo)“.

97) a. *J'ai fait les arrangements floraux pour votre mariage en 12 heures.*

b. *J'ai fait les arrangements floraux pour votre mariage pendant 12 heures.*

98) *J'ai fait des arrangements floraux ?en 12 heures/pendant 12 heures.*

99) *J'ai fait de l'arrangement floral *en 12 ans /pendant 12 ans.*

Violence

Přestože korpus svědčí o využívání kompletní sady determinantů, naráží plurál *des* a singulár *un* na určitá omezení. Například věta 104) odpovídá výhradně mluvenému textu (*registre parlé*), kde jedině může být tento plurál akceptovatelný. Standardně by se využil dělivý člen. Zajímavý je překlad této věty s *faire des violences* (*bude z něj rabiják*). Již dříve jsem upozorňovala, že dělivý člen i neurčitý plurál se mohou shodně uplatnit při popisu „pracovní náplně“. Plurál ve větě 102) je korektnější, než věta s *rabijákem* (ovšem

stále platí, že *de la* by bylo vhodnější). Tento plurál značí, spíše než počet skutků, různé typy násilí (*physique, psychologie...*).²⁵⁰

Neurčitě *une* ve větách 103) a 105) vyžaduje nutně rozvití. Zde je dodanou informací osoba či předmět, na kterém je ono násilí vykonáno, viz *violence à notre nature, violence faite aux femmes*. Druhý příklad je generický.

100) *Sa grande force est de ne pas faire de la violence pour appeler plus de violence, (...)*

101) *Et au niveau de la violence religieuse aussi c'est très important, c'est-à-dire il y a eu de la violence, il ne s'agit pas d'aller tirer les gens en disant : "Vous, vous descendez à 18 générations de quelqu'un qui a fait de la violence religieuse, donc on va vous faire des ennuis."*

102) *(...) qu'ils te disent face à tes protestations que quand ils étaient jeunes, ils pensaient comme toi, mais que oulala depuis, ils ont remarqué que les arabes ben qu'ils se sont pas intégrés et qu'ils font des violences dans les banlieues²⁵¹ et qu'ils respectent rien ...*

103) *Travailler est éducatif en tant qu'il nous apprend à aller contre notre tendance naturelle à la passivité et à la facilité ; d'une certaine façon, c'est faire une violence à notre nature.*

FrWac

104) — *Docteur, il va faire des violences,* "Pane doktore, bude z něj rabiják, to ça, j'en suis sûre. mi nikdo nevymluví."

105) *J'ai voté en faveur de l'amendement 19 et du considérant J sur le mot "prostitution" car je considère que la* Já jsem hlasovala pro pozměňovací návrh 19 a odůvodnění J týkající se "prostitute", protože jsem toho

---

²⁵⁰ Navzdory mému očekávání rodilý mluvčí nepotvrdil, že by plurál počítal jednotlivé činy (*il a fait des violences*). Uplatnění predikativního jména *violence* jako počítatelného jména není takto jednoduše vysvětlováno.

²⁵¹ Oprava gramatické chyby (původně banlieux).

*prostitution est bien **une violence faite** à názoru, že prostituce skutečně
aux femmes. představuje násilí na ženách.*

InterCorp

106) *Cette mode a fait une violence au corps des femmes, dont les côtes et la poitrine
en général étaient trop serrées.*²⁵²

Není-li vyjádřeno, na kom či na čem je násilí pácháno a pokud je věta příliš konkrétní, nachází predikativní jméno *une violence* své uplatnění poměrně obtížně (viz 107). Ani věta 108 není vnímána příliš kladně, mluvčí upřednostňuje jmenný přísudek se sponou (*il a été violent*).

107) *?Très vite, *en dix minutes / *pendant dix minutes, il a fait une violence.*

108) *Il a fait de la violence pendant dix ans / *en dix ans, penses-tu qu'il ait changé ?*

Progrès

Ve větě *J'ai fait un / du / des progrès dans le perfectionnement de mon français* jsou všechny typy determinace přípustitelné a jsou navzájem velmi podobné. Hlavní rozdíl je mezi *un* a *du*, neboť *un* dělá přeci jen dojem vyčíslení pokroku. Určitá determinace je samozřejmě také přípustná: *J'ai fait le / les progrès que tu m'a demandé*.

Test přerušení svědčí o ateličnosti jména: *Le progrès a été interrompu. A-t-il progressé ? - Oui, mais cela n'a pas continué ensuite*. Toto jméno je zajímavé svou postupností či graduálností: pokrok vzniká postupně a den ode dne je větší. Jeho přerušením ovšem nikdo nepopírá pokrok, který již nastal, jen se ruší budoucí perspektiva. Jak ukazují následující věty, dělivý člen blokuje telickou interpretaci, neurčitý plurál se s telickou interpretací snese.

109) *Tu as fait du progrès *en seulement deux jours /pendant seulement deux jours.*

110) *Tu as fait des progrès en deux jours / pendant deux jours.*

111) *Tu as fait un progrès en deux jours seulement / ?pendant deux jours seulement.*

---

²⁵² Jedná se o uměle vyrobený příklad.

V předchozích rozborech jsem sledovala, jaké významy se v obecně sémantické a lexikálně-aspektové rovině objevují při užití konkrétního typu determinace. Nejpravidelnější a nejpředvídatelnější je dělivý člen. Napříč všemi příklady se držel stálé atelické interpretace. Neurčitý plurál je na tom podobně (ke zvážení je interpretace věty *Tu as fait des progrès en deux jours*). Naopak využívání neurčitého determinantu *un* bylo mnohem různorodější. Vyloučíme-li případy, v nichž není jisté, zda je jméno plnohodnotně počítatelné, stále máme variabilní materiál.

4. 1. 2. Jak spočítat nepočítatelné

Běžnou jazykovou problematikou je snaha počítat nepočítatelná jména.²⁵³ V případě nepočítatelných dějových jmen, tj. neohrazených procesů, např. *jonglage* a *canotage*, se za účelem jejich spočítání mluvčí uchyluje k výrazům *la leçon* či *la séance de*. V lexikálně-aspektových testech nejsou tato jména standardně datovatelná ani slučitelná s *avoir lieu*, *pendant* či *en cours* atd. (Haas, Huyghe, Marín, 2008:2053). Pokud je ovšem uchopíme jako *lekcí / hodinu*, jsou jako celek počítatelná a přijatelná i v jinak nemožných kombinacích.²⁵⁴ Z lexikálně-aspektového hlediska můžeme tuto změnu nazvat ohraničením. Ohraničení je zároveň nezbytnou podmínkou pro slučitelnost s *pendant*.

112) „*J'ai eu une crampe ?pendant le canotage*“ / *pendant la leçon de canotage*

113) „*Sylvain a cassé plusieurs massues ?pendant le jonglage*“ / *pendant la leçon de jonglage*

114) (...) *j'ai demandé au directeur (já jsem požádal ředitele o svolení, aby l'autorisation d'en profiter pour ho profesorský sbor nechal na pokoji*

---

²⁵³ Fenomén ohraničování nepočítatelných jmen je zcela běžný. Za účelem spočítání látkových množství mluvčí uvádí jeho přesnou váhu, objem (*3 kilos de viande, un litre de lait*) či jméno ohraničí jiným kvantizovaným výrazem (*deux bouteilles de vin*).

²⁵⁴ Pokud mluvčí vyvine určité úsilí, dokáže věty typu *J'ai eu une crampe pendant la natation* (viz také 112 a 113) interpretovat (obecně je ale slučitelnost neohrazeného procesu s předložkou *pendant* nepřijatelné). Z kontextu si domyslí takové „ohraničení“, aby ospravedlnil použitou předložku *pendant*.

faire une séance de travaux pratiques. a abyste se na něm vy , moji žáci třetího ročníku , mohli trochu pocvičit.)

- 115) *Lassée de son ami – à moins que ce ne fût le contraire – , ma belle-mère s’était finalement rapprochée de son mari, lequel entreprit un régime et se soumit quotidiennement à des exercices de musculation.* Tchyně, opuštěná svým přítelem - pokud tomu nebylo obráceně -, se nakonec vrátila k manželovi, který začal držet dietu a denně posiloval.
- 116) *Je fais de la musculation, je nage, je m’entretiens .* Posiluju tam s činkami a plavu. Hlídám si kondici.

InterCorp

Podobně jako *séance* a *leçon* se uplatňuje i jméno *exercice*, které ohraničuje jinak nepočítatelné činnosti (viz *faire de la musculation* ve větě 116 – *un exercice de musculation* ve větě 115, podobně též *des exercices d’assouplissement*). Kromě uvádění počtu „cvičení“ se *exercice* ztotožňuje i s významem výkonu. Opakovaně se v korpusu vyskytuje spojení „*le bon exercice de leur mission de surveillance*“ s českými ekvivalenty „účinný výkon jejich dohlížecích funkcí“, „řádný výkon jejich dozorcích funkcí“, „účinné provádění dohledu“ apod. V následujících příkladech vypadá *exercice* nadbytečně.

- 117) *L’exercice de contrôle doit s’appliquer en principe à la totalité des animaux d’une exploitation.* (...) všechna zvířata v hospodářství by měla být podrobena kontrole.
- 118) *Le premier exercice d’évaluation sera achevé, au plus tard, mi-2003.* První hodnocení bude ukončeno nejpozději v polovině roku 2003.
- 119) *Les États membres prévoient que leurs autorités compétentes chargées d’exercer la surveillance complémentaire ont accès à toute information utile aux fins de l’exercice de la surveillance d’une* Členské státy stanoví, že jejich orgány příslušné pro výkon doplňkového dozoru musí mít přístup ke všem informacím užitečným pro účely dozoru

entreprise d'assurance soumise à la nad pojišťovny podléhajícími surveillance complémentaire. takovému doplňkovému doзору.

InterCorp

Podobně vedle *faire une inspection* existuje spojení *faire une tournée d'inspection*, kde se jedná spíše o celou inspekční cestu, hlídku, o objížďení více škol. Další spojení: *une grosse opération de désherbage, une cure de désintoxication, un processus de décolonisation.*

Velmi frekventovaný je výraz *un acte de*. Na první pohled splývá s „úředním výkonem“ či dokonce s úřední listinou (*acte de baptême, de naissance* = rodný list, *acte d'accusation* = obžaloba). V mém zájmu je ale spíše sledovat výskyty odpovídající této definici: „action (...) envisagée comme un fait ponctuel indépendamment de son déroulement ou de sa durée, et prise au moment où elle se détache du sujet agissant“ (TLFi). Mezi příklady uvádím *acte de violence a acte de vandalisme* (podobně též *acte de terrorisme, acte de piraterie* a další). *Vandalisme* je jméno nepočitatelné a toto je způsob, jak s ním naložit v počitatelném kontextu. Obzvlášť je to patrné z příkladu 122. O *violence* a jeho zcela okrajových možnostech počítání jsem se zmiňovala v kapitole 4. 1. 1. Mluvčí příkladu 120 se přiklonil k prostému počítání násilí (*des violences sexuelles*), věta 121 využívá opis *acte de*.

120) *Les chiffres de la violence en Europe* Údaje, které vyšly najevo révélés par certaines études sont v některých studiích zabývajících inacceptables et montrent que 26 % des se násilím v Evropě, jsou enfants et des jeunes **ont subi des actes de** nepřijatelné: 26 % dětí a mládeže **violence** physique, entre un cinquième et un bylo terčem fyzického násilí; quart de la population féminine a été pětina až čtvrtina ženské victime **d'actes de violence** physique au populace se v dospělosti nejméně moins une fois au cours de sa vie adulte et jednou stala obětí aktů fyzického plus d'un dixième d'entre elles ont subi **des** násilí; a více než jedna desetina **violences** sexuelles avec usage de la force. z nich byla obětí sexuálního útoku za použití násilí.

121) *Cependant, tant les Américains que les Français ont commis des actes de violence* Přesto v obou případech byly spáchány násilné činy na majetku

contre la propriété et le peuple et en ce a lidech, a proto projdou
faisant, ils ont rejoint les rangs des obvyklým sítem testů, zda jde o
terroristes. terrorismus.

- 122) *Les mesures destinées à dissuader les Opatření na zastrašení teroristů*
terroristes dissuadent également les autres odradí také ostatní osoby, které
criminels de commettre des vols, des actes mají v úmyslu spáchat zločin jako
de vandalisme et des agressions. krádež, vandalizmus a přepadení.

InterCorp

4. 1. 3. Singulár predikativního jména

V následující kapitole se věnuji konstrukcím, jejichž predikativní jméno je počítatelné a předchází jej neurčitý člen v singuláru. Z výše uvedených příkladů je možné vyvodit, že existují tři nejvýraznější skupiny: (1.) *un* počítatelného predikativního jména splývá s množstvím výsledků, např. vznikne právě jeden překlad (*faire une traduction*), jedna pravopisná chyba (*faire une faute d'orthographe*), (2.) *un* vypovídá o počtu objektů dějem zasažených: opraví se právě jedno auto, jeden rozbitý předmět (*faire une réparation*), (3.) neurčitý člen *un* neodkazuje k žádnému jednotlivému výsledku či objektu, jedná se o jedno množství děje (*faire une promenade, faire une danse*). Tomuto popisu odpovídají následující rovnice, přičemž *N* je predikativní jméno:

(1.) *un N = 1* výsledek

(2.) *un N = 1* předmět dějem zasažený

(3.) *un N = 1* množství děje

Netvrdím, že tyto tři okruhy zastoupí všechna existující predikativní jména. Předně není snadné každé jméno jednoznačně zařadit, dále není vyloučeno, že existují i další (lépe vyhovující či podrobnější) rovnice. Právě tyto tři výrazné typy umožňují vnést nejvíce světla do problematiky a pro účely zkoumání sémantických a lexikálně-aspektových vlastností jmen jsou plně dostačující.

4. 1. 3. 1. Jeden výsledný produkt

Pod první sémantický okruh vzniku a zániku zařazují po vzoru příkladu Raye Jackendoffa „nakreslit jeden kruh“ i následující predikativní jména: *adaptation, caricature, copie, dessin, film, photocopie, psychanalyse, schéma* a další.²⁵⁵ Všechna tato jména se pojí s kategoriálním slovesem *faire*, všechna odpovídají vzorci postupného vzniku. Jak činnost *faire* pokračuje, film, psychoanalýza i schéma se postupně rodí, přibývá natočených záběrů, zakreslených tahů až do úplného vzniku. Jméno samo zároveň pojmenovává výsledný produkt.²⁵⁶

Jak se jméno ohýbá v čísle, vniká buď jeden, nebo více produktů. Pokud je takové dílo uvedeno neurčitým členem doprovází jej přednostně telická interpretace. O tom, zda je atelická interpretace vyloučená, se ale musí rozhodnout případ od případu. Neurčitý plurál a obecně kumulativnost plodí kontexty atelické. Ke zvážení zůstává vliv kumulativnosti / kvantizovanosti komplementu jména.

Faire une adaptation je v prvních dvou větách kvantizované (*une*). Mluvčí přijímá a interpretuje obě předložky, ovšem upřednostňuje *en* (a telickou interpretaci vět). Ve větě 123) se uplatní obě předložky. Jimi vytvořené kontexty se ale v očích rodilého mluvčího příliš neliší. *En* sice klade důraz na výsledek (*ça lui a pris 10 ans pour arriver à adapter des romans*), ale jeho přesná kvantizace není známá (*des romans*), čímž je tato cílovost výrazně oslabena. *Pendant* značí, že děj trval 10 let, což je ovšem vyjádřeno i ve větě s *en*. Ve větě 126) je opět možné obojí, významový rozdíl je vyšší z důvodu přesné kvantizace klasických románů (*cinq romans classiques*). Ve větě 125) je zachycená změna determinace, *une adaptation* by v tomto případě vedla k představě, že všechny romány byly v jedné jediné adaptaci, což je málo pravděpodobný závěr.

---

²⁵⁵ Většina těchto jmen figuruje v lexikogramatické tabulce f2b.

²⁵⁶ Přiřazení těchto jmen ke vzorci vzniku je velmi intuitivní. Uváděná jména přenáší na svůj komplement inkrementální logiku různou měrou. Například *dessin*: čím víc děje přibývá, tím více kresby vzniká, čím více kresby vzniká, tím spíše je rozpoznatelná tvář, kterou kreslíme; i tato tvář je předmětem vzniku. Na druhou stranu může být problematické konstatování, čím děj končí. Takový obraz může malíř kreslit mnoho let, aniž by jej kdy dokončil (dle svých představ). V případě psychoanalýzy objekt zájmu nevzniká, slouží jako předloha, vzniká pouze posudek (psychanalyse). Jinak řečeno, analýzou vzorek nevzniká. Ale vzniká analýza.

- 123) *Ils ont fait une adaptation en 10 mois/(?)pendant 10 mois.*
- 124) *Ils ont fait une adaptation cinématographique de la vie de Jacques Mesrine en 10 mois/ ?pendant 10 mois.*
- 125) *Il est devenu réalisateur et il a fait ?une/l'adaptation de romans classiques pendant 10 ans de sa carrière / en dix ans.*
- 126) *Il a fait l'adaptation de cinq romans classiques pendant 10 ans de sa carrière / en dix ans.*

Faire une caricature analyzuji ve významu kreslení karikatury (karikaturou se ve francouzštině může myslet i imitování, resp. herecký výkon, předvádění typických gest apod., tento význam nechávám stranou). Dělivý člen se pojí výhradně s *pendant* (věta 127). To je také jediná věta interpretovatelná s jedinou předložkou. V ostatních jsou akceptovatelné obě dvě.

- 127) *Pendant trois mois / *en trois mois il a fait de la caricature.*
- 128) *Pendant trois heures / en trois heures il m'a fait une caricature.*
- 129) *Pendant cinq minutes / en cinq minutes il a fait une caricature des femmes.*
- 130) *Pendant trois ans / en trois ans il a fait une/la/*de la caricature de chaque politicien dans le pays.*
- 131) *Pendant trois ans / en trois ans il a fait des caricatures de chaque politicien dans le pays.*
- 132) *Pendant trois ans / en trois ans il a fait des caricatures de politiciens.*

Verbonominální konstrukce *faire une copie* svědčí o důležitosti počitatelnosti predikativního jména a jejího explicitní vyjádření neurčitým členem *une*. Dokud se ve větě objevuje *une copie*, je předložka *pendant* obtížněji přijatelná. Mluví ji sice interpretovat dokáže, ale celkově mu takové vyjádření připadá méně logické. Přijatelnost *pendant* zvyšuje zaměnění *une* za *la copie* (ve větě 138).

Věta 133) s *en* značí, že děj na konci dvacáté minuty skončil úspěšným vytvořením jedné kopie. S *pendant* je to horší, takovou větu částečně narušuje determinant *une* a chybí komplement (mluvčí na něj podvědomě čeká). Ve větě 134 není *en* přijatelné, dokud nevedeme přesnou kvantitu kopií. Podobně je na tom věta 137). Příklad 136) je názornou ukázkou klíčového významu tvaru predikativního jména. Jmenný komplement lexikálně-aspektové vlastnosti nijak nemění, jeho neurčitá

determinace (*des livres*) větu nepřivádí k atelické interpretaci. Přestože nevíme přesně, kolik knih kopírujeme, víme, že se jedná právě a pouze o *jednu kopii*, a to je hlavní.

133) ?*Pendant 20 minutes / en 20 minutes, il a fait une copie.*

134) *Pendant 20 minutes / *en 20 minutes, il a fait des copies.*

135) ?*Pendant 20 minutes / en 20 minutes, il a fait une copie d'un livre dont il avait besoin pour ses cours.*

136) ?*Pendant 20 minutes / en 20 minutes, il a fait une copie de livres dont il avait besoin pour ses cours.*

137) *Pendant 20 minutes / ?en 20 minutes, il a fait des copies de livres dont il avait besoin pour ses cours.*

138) *Pendant 3 heures / en 3 heures, je ferai la copie du disque dur.*

Stejný komentář jako pro *faire une copie* platí i pro VNP *faire un dessin*. *Un* se chápe jako kvantita a jakékoliv jeho užití v kombinaci s *pendant* je nešikovné. Takové *pendant* je sice více či méně akceptovatelné (nejlépe vychází ve větě 144), ale protože příslušná výpověď nachází svůj smysl ve vyjádření cíle, sahá se z principu po předložce *en*. Pouze věta 141) je výhradně atelická.

139) ?*Pendant dix minutes / en dix minutes elle a fait un dessin incroyable.*

140) ?*Pendant 10 minutes / en 10 minutes, la fille a fait un dessin pour sa mamie.*

141) *Pendant dix minutes / ?en dix minutes elle a fait des dessins féeriques.*

142) ?*Pendant 10 minutes / en 10 minutes, la fille a fait un dessin de son agresseur.*

143) ?*Pendant 10 minutes / en 10 minutes l'élève a fait un dessin des molécules tout en respectant les couleurs et les angles.*

144) *Pendant une heure et demie / en une heure et demie il a fait un dessin d'acteurs africains.*

Na příkladech s fotokopii je patrný vliv pragmatiky. Kvantizovaná fotokopie – *une photocopie* (příklad 145 a 146) brání snadnému zapojení předložky *pendant*. Výklad navíc komplikuje fakt, že kopírování pasu zpravidla netrvá tak dlouho. Vzhledem k tomu, že *pendant* na průběh a délku vyložene upozorňuje, zdá se takové tvrzení o to problematičtější. Věty 147 a 148 svědčí o schopnosti předložky *en* větu telicizovat. Neurčitý plurál predikativního jména *des photocopies* se primárně slučuje s atelickým *pendant*, přesto je *en* zcela použitelné. Větu 147 s *en* bych kontextualizovala jako výčet splněných povinností, např. „je velmi výkonný, v pěti minutách stihl kopírovat, uvařit a

vypít kávu i pozdravit kolegy z druhého oddělení“. Podobně z věty 148 se vytvoří dvě odlišné výpovědi, jedna s *pendant*, druhá s *en*. *En trente secondes* je v tomto kontextu velmi dobře interpretovatelné. Zdůrazňuje to naše zaměření na cíl: „tento zloděj je opravdu „talentovaný“, ve třiceti vteřinách úspěšně okopíroval několik platebních karet“.

145) *Il a laissé ses documents d'identité dans le coffre de l'hôtel mais avant de partir, il a fait une photocopie du passeport en 3 minutes / *pendant trois minutes.*

146) *Il a fait une photocopie en 5 minutes / ?pendant 5 minutes.*

147) *Il a fait des photocopies en 5 minutes / pendant 5 minutes.*

148) *Ce voleur adroit a fait des photocopies de cartes bancaires en 30 secondes / pendant 30 secondes.*

Psychanalyse je jméno, které svou sémantikou primárně slouží k vyjádření činnosti psychologa (proces). *Pendant* je upřednostňované v obou následujících větách, a to navzdory kvantizaci jména *une psychanalyse* (a kvantizaci komplementu *cette pratique* ve větě 149). *Pendant* klade důraz na délku a trvání děje, *en* sděluje, že s koncem tří let dospěla analýza ke svému cíli.

149) *Bâtir des châteaux de sable semble innocent à première vue. Un médecin a fait une psychanalyse de cette pratique ludique en trois ans / pendant trois ans.*

150) *En trois ans / pendant trois ans, le médecin a fait une psychanalyse de jeux estivaux / des jeux estivaux.*

Faire un schéma má překvapivě odlišnou interpretaci od *faire un dessin*. Determinant *un* u predikativního jména nevyklučuje užití předložky *pendant*. Ve všech čtyřech kontextech jsou přijatelné a interpretovatelné obě předložky. Důraz se klade buď na děj (*pendant*), nebo na cíl děje (*en*). *En* doprovází význam úspěchu a šikovnosti činitele: „to schéma zvládl nakreslit za jeden jediný večer“ (věta 151); „v pouhých třiceti minutách nakreslil schéma krevního oběhu“ (věta 152).

151) *À l'âge de 13 ans il a fait un schéma de la constitution de l'œil pendant une soirée / en une soirée.*

152) *Une année plus tard, pendant 30 minutes / en trente minutes il a fait un schéma légendé de la circulation sanguine.*

153) *En trois heures / pendant 3 heures, il a fait un schéma de ses observations.*

154) *En trois heures / pendant 3 heures, il a fait un schéma d'observations.*

Za vzor pro následující rozbor poslouží tato věta: *Pour gagner sa vie, une jeune comédienne a fait du doublage de films d'aventure*. Tuto větu budu dále ohýbat a jemně upravovat.

Obecně platí uplatnitelnost dělivého, neurčitého i určitého členu (*Elle a fait du/un/le doublage*), záleží čistě na schopnosti a možnosti vytvoření vhodného kontextu (*C'est elle qui a fait le doublage*). V imperfektu funguje *du* jako zvyk (*Elle faisait du doublage*), *un* a *le* se uplatní například v souvětí *Elle faisait un/le doublage quand il est arrivé*.

Faire un doublage odpovídá významu dabování jednoho filmu: *cette actrice a fait un doublage = elle a doublé un film*. *Faire du doublage* vypovídá o profesi dabéra: dělá dabing, je dabérem. Proto snese takové rozvití, které nenaruší tuto interpretaci. Komplementy (*de*) *films d'aventure*, (*d'*) *une actrice* a (*pour*) *ce/un film* ve větách 155-157 představují činnost, kterým je možné se dlouhodobě věnovat. *Dobrodružné filmy* jsou kumulativní, takový příklad je typický pro tvorbu atelických interpretací. *Une actrice* zde metaforicky zastupuje tvorbu oné herečky (nebo nějakou její část) a hodnotou se tak vyrovná předchozímu neurčitému plurálu. Poslední komplement *pour ce film* (ve větě 157a.) a *pour un film* (157b.) stojí na pozici, která nedokáže telicizovat. Význam „dělal dabing pro tento film“ nezahrnuje žádný myslitelný cíl.

155) *Elle a fait du/*le/*un doublage de films d'aventure pendant 2 heures/*en 2 heures.*

156) *Elle a fait du doublage d'une seule actrice pendant 2 heures/*en 2 heures.*

157) a. *Elle a fait du doublage pour ce film pendant 2 heures/*en 2 heures.*

b. *Elle a fait du doublage pour un film pendant 2 heures/*en 2 heures.*

158) *Elle a fait le/un doublage pour ce film pendant 2 heures/en 2 heures.*

159) *Elle a fait le/*du/*un doublage d'un seul film *pendant 2 heures/en 2 heures.*

160) *Elle a fait le/*un doublage d'une actrice pendant 2 ans/*en 2 ans.*

Zajímavým závěrem rozboru predikativního jména *doublage* je přisouzení odlišné role dvěma zdánlivě podobným komplementům. Telicky se projevilo syntagma *doublage d'un film* (viz věta 159) a atelicky *doublage d'une actrice* (156 a 160).

Ukázalo se, že je-li predikativní jméno uvedené dělivým členem, předložka *en* je vyloučena, jeho význam je striktně atelický a pojí se výhradně s *pendant*. Nedostatečná kvantizace není na překážku použití předložky *en*, to platí zejména o neurčitém plurálu

predikativního jména (*des caricatures*) a jmenného komplementu (*l'adaptation de romans classiques*). V případě jednoznačné kvantizace, zejména, předchází-li predikativní jméno neurčitý člen *un* s významem číslovky, se kontext dobře kombinuje s *en, pendant* ale bývá používáno.

Důležitou roli hraje účel sdělení. Použitím předložky *en* mluvčí zavádí řeč na cíl (a úspěch). Představuje-li mluvčí profesi, sahá po atelickém lexikálním aspektu: *psychanalyse* je náplní práce psychologa, někdo se může živit karikaturami či kopírováním knih.

Výše uvedený rozbor opět ukázal, že *pendant* a *en* nefungují jen jako pouhé testy lexikálního aspektu, ale zároveň jako přímé (a)telicizátory. Mluvčí věty interpretuje právě v souladu s perspektivou, kterou do věty dodá příslušné předložkové syntagma. Pokud jsou obě předložky akceptované, je mezi nimi největší významový rozdíl v případě, že jsou příslušná jména kvantizovaná. V takovém textu je *en* zaměřeno na tento cíl, zatímco výpověď s *pendant* značí průběh děje a jeho trvání.

4. 1. 3. 2. Jeden předmět dějem zasažený

Neurčitý člen *un* v příslušném verbonominálním spojení značí, že se děj týká právě jednoho předmětu, tj. právě jeden předmět je dějem zasažený: *faire un emballage = emballer une chose / un cadeau; faire un pansement = panser une blessure; faire une autopsie = autopsier un corps*. Na rozdíl od předchozí skupiny smyslem těchto VNP není vznik obalu²⁵⁷, obvazu ani pitevního protokolu. Zároveň nevzniká ani asociovaný *patients*, tj. (balený) dárek, (obvazované) zranění či (pitvané) tělo. Ty jsou pouze „dějem zasažené“.

Prvních šest vět VNP *faire + emballage* (věty 161-166) představuje různé kombinace slovesných časů (*présent, passé composé, imparfait* a *futur proche*) a singuláru / plurálu predikativního jména. Každou z nich zkusím interpretovat telicky (*en*) či atelicky (*pendant*).

---

²⁵⁷ Pokud by spojení *faire un emballage* znamenalo *vyrobit obal*, pozbylo by hodnoty verbonominální konstrukce s kategoriálním slovesem. V takovém případě by se jednalo o standardní sloveso a jeho přímý předmět.

Předložky *en* a *pendant* zřejmě nejsou interpretovatelné v přítomném čase v jeho aktuální podobě. První věta je akceptovatelná jen v generickém užití a pouze s předložkou *en*. Tato kombinace představuje statistickou informaci o průměrné době nutné k zabalení dárku.

161) *Les vendeurs font un emballage cadeau en 10 minutes / *pendant 10 minutes.*

Kombinace *passé composé* a číslovky *un* (ad 162) se typicky interpretuje telicky (*en*). Vyloučená ale není ani předložka *pendant*. Taková výpověď neposkytuje žádnou informaci o závěru či cíli děje. Ten může být zrovna tak ukončený, jako otevřený. Například platí, že prodavačka balila dárek jednu minutu, pak se rozhodla sehnat si dárkovou mašličku a v balení bude následně pokračovat. Vyjádření predikativního jména v plurálu blokuje telickou interpretaci (**en*) (příklady 163a. a b.)).

162) *La vendeuse a fait un très bel emballage en une minute / pendant une minute.*

163) a. *Les vendeurs ont fait des emballages *en 30 minutes / pendant 30 minutes*

b. *Les vendeurs ont fait des emballages *en plusieurs années / pendant plusieurs années (ils étaient la partie integrante de leur travail).*

Následující dva příklady vypovídají o vlivu determinace: určitá determinace (věta 164) se interpretuje telicky, jako uvádění tempa práce; neurčitý plurál *des emballages* (věta 165) atelicky. Na rozdíl od zvláštního *en 2 minutes* se uplatní spojení *en deux minutes chacun*.

164) *Lorsque c'était pour des anniversaires, nous faisons les emballages en 2 minutes.*

165) *Lorsque c'était pour des anniversaires, nous faisons des emballages ?en deux minutes / en deux minutes chacun.*

Interpretaci dále ovlivňuje volba slovesného času. Testování věty ve *futur proche* je při nejmenším divné. Za zvláštnost či komičnost takové kombinace zřejmě může rozpor mezi uvedením velmi přesného časového údaje (*2 minutes*) a nejistotou, která nutně doprovází každý budoucí čas. Tak přesný časový průběh je těžké plánovat.

166) *Si c'est pour un anniversaire, nous allons vous faire des emballages *en 2 minutes / en 2 minutes chacun / ?pendant 2 minutes.*

Poslední dva příklady zapojují do své struktury komplement jména. Přestože je tento komplement přesně známý a ohraničený, netelicizuje větu²⁵⁸ a je interpretovatelný obojím (telickým i atelickým) způsobem.

167) *J'ai fait l'emballage de ce cadeau en une heure / pendant une heure et ton chien a tout déchiré en morceaux.*

168) *J'ai fait l'emballage de ces cadeaux en une heure / pendant une heure et ton chien a tout déchiré en morceaux.*

Dosud nezaznělo, zda je možné používat *emballage* s dělivým členem. Rodilý mluvčí připustil takové užití na hranici přijatelnosti a pouze v mluveném projevu (*faire de l'emballage* např. při popisu hlavní pracovní činnosti balíče). Podobný závěr platí pro další analyzované jméno (*faire du pansement*). Během neformální konverzace si ošetřovatelka posteskne: *je fais du pansement tous les jours, je ne fais que ça*. V hovoru tedy může dělivý člen výjimečně zaznít, je srozumitelný, ale neobvyklý.

Neurčitý člen *un* ve verbonominálním spojení *faire un pansement* má význam číslovky a upřesňuje, že se jednalo o jeden obvaz, jedno ošetření, jedno zranění. Analyzuji uměle vytvořenou větu *L'infirmière m'a fait un pansement* (*Zdravotní sestra mi to ovázala*) a její obměny.

169) *Pendant 2 minutes / en 2 minutes, l'infirmière m'a fait un pansement.*

170) *L'infirmière m'a fait des pansements pendant 2 minutes / *en 2 minutes / en deux minutes chacun.*

Věta 169 má dvojí interpretaci. Atelická interpretace s *pendant* je zcela klasická. Nevíme, jestli je obvazování ukončené. Pouze víme, že ty dvě minuty pracovala zdravotní sestra na jednom obvázání / jedné ráně. Teličnost značí úspěšné obvázání. Děj se rozprostřel do celých dvou minut, na jejichž konci došlo k úspěšnému dokončení činnosti, není jen nahromaděno na konci, proto není správná ani jedna z těchto dvou interpretací: *sestra se dvě minuty vybavovala s doktorem, po dvou minutách se konečně věnovala

---

²⁵⁸ Mezi predikativním jménem a jeho komplementem ostatně není vztah inkrementálního nárůstu. Minimálně chybí vznik / zánik (obal ani dárek nevznikají). Sémanticky se tento případ snad nejvíce podobá „performancím“ (*zazpívat píseň*), při kterých také nic nevzniká. Tento druhý sémantický okruh se nicméně týká jen málo počtu přesně vymezených příkladů a vzorec „předmět dějem zasažený“ mezi ně nepatří.

pacientovi a obvázala mu ránu; *sestra sháněla dvě minuty obvazy, na konci druhé minuty obvázala pacientovi ránu.

Ostatní analyzované příklady zapojují za predikativní jméno jeho komplement. Předložka *de* není vhodnou volbou pro jeho navázání (*l'infirmière a fait le pansement ?d'une tête blessée, ?de trois fractures et ?d'une brûlure*). Uplatní se *pour* (věty 171 a 172) a níže *à* (174-177). Ve stanoveném kontextu se neuplatní neurčitá determinace (viz 171a. a 172). Je-li ovšem možné interpretovat *un* jako číslovku, je spojení akceptovatelné (věta 171b).

171) a. *En une heure / pendant une heure, l'infirmière a fait le/*un pansement pour une tête blessée, pour trois fractures et pour une brûlure.*

b. *En une heure / pendant une heure, l'infirmière a fait le / un pansement pour une brûlure.*

172) *En une heure / pendant une heure, l'infirmière a fait les/*des pansements pour une tête blessée, pour trois fractures et pour une brûlure.*

Formulace kontextu 173 navádí k telické interpretaci. Jedná se o vyjmenování zkušeností, které mladá zdravotní sestra, navzodry svému věku, již získala. Je zajímavé, že i přes telickou interpretaci může být predikativní jméno determinováno neurčitým plurálem *des*²⁵⁹. Zkušenosti (neboli telické cíle) spočívají spíše v pestrosti výčtu a nikoliv v přesném počtu přesně determinovaných obvázaných zranění.

173) *Cette jeune infirmière est assez expérimentée. En 2 mois / ?pendant 2 mois, elle a déjà fait des pansements (?)de têtes blessées, (?)de fractures et (?)de brûlures.*²⁶⁰

Dále upravuji větu *Michel était en train de se faire des pansements aux doigts pour soigner ses engelures*. Podobně jako ve větě 173 je i ve větě 174 překvapivé, že se teličnost dokáže uchytit v souvislosti s neurčitým plurálem. *Des* je dostatečně definované, zřejmě proto, že *Michel* nemá nekonečný počet prstů. Kvantizované *un pansement* (věta

---

²⁵⁹ O tom, že interpretační schopnost spočívá spíše v posluchačově představivosti, svědčí návrh rodilého mluvčího zapojit do věty 173 určitý člen. *Les pansements* nachází svou interpretaci ve velmi přesně vymezeném kontextu: zdravotní sestra v rámci praxe již například měla možnost uplatnit 3 z 5 naučených typů obvazů, nebo *les pansements* = vyzkoušela si všechny dříve naučené postupy obvazů atp.

²⁶⁰ *Pendant* je ve větě na hranici akceptovatelnosti. Pokud zaměníme *des* za *les* (jehož zapojení jsem okomentovala ve výše uvedené poznámce pod čarou), ztratí možnost interpretace.

175) je zajímavé z pragmatických důvodů. Jedná se v podstatě o jedno souvislé obvázení, resp. o jeden souvislý obvaz na všechny prsty.

174) *Michel s'est fait faire des pansements aux doigts pendant 2 minutes / en 2 minutes.*

175) *Michel s'est fait faire un pansement aux doigts pendant 2 minutes / en 2 minutes.*

176) *Michel s'est fait faire un pansement au doigt pendant 2 minutes / en 2 minutes.*

177) *Michel s'est fait faire un pansement à un doigt pendant 2 minutes / en 2 minutes.*

Dalším zde uvedeným příkladem, který spojuji s výkladem „jeden předmět dějem zasažený“, je VNP *faire + autopsie*.

178) a. *En mon temps, un pathologiste faisait une autopsie en 2 heures / *pendant 2h.*

b. *En mon temps, un pathologiste faisait des autopsies *en deux heures / en deux heures chacune / *pendant deux heures.²⁶¹*

179) *Ce pathologiste renommé a fait *de l'autopsie / des autopsies pendant 20 ans / *en 20 ans, après il est allé à la retraite.*

180) *Ce médecin a fait une autopsie en 4 heures / pendant 4 heures, il n'a pas d'expérience pour l'instant.*

181) *Ce médecin a fait l'autopsie de votre femme en 2 heures / pendant 2 heures.*

182) *Ce médecin a fait une autopsie de votre femme.*

183) **Ce médecin a fait de l'autopsie de votre femme.*

Shrnu-li poznatky k verbonominálnímu predikátu *faire + autopsie*, vyplývá z nich, že užívání dělivého členu přísluší nanejvýš mluvenému registru (ad 179 a 183) (podobně jako tomu bylo u predikativních jmen *pansement* a *emballage*). Pro popis profese se tedy uplatňuje výhradně plurál *faire des autopsies*, jako by francouzský jazyk najednou trval na přesnosti a odrážel pluralitu provedených pitev. Singulár *faire une autopsie* zpravidla nepotřebuje či dokonce nesnese rozvíti komplementem. Příklad 182 je ovšem platný, pokud tu samou ženu pitvali dva doktoři (jednu pitvu provedl tento doktor, druhou někdo jiný). Zajímavým interpretačním příkladem se zde jeví kombinace imperfekta se singulárem a plurálem *une autopsie* a *des autopsies* ve větách 178a. a b. *Imparfait* do věty vnáší význam zvyku, *en* ovšem počítá jednotlivou oddělenou akci. Pokud kontext umožňuje jak telickou, tak atelickou interpretaci, může být jedním

---

²⁶¹ Imperfektum není slučitelné s předložkou *pendant*.

možným rozdílem mezi nimi i uchopení výsledku. Pitva byla úspěšná, toto je její výsledek (*en*). Pitva nevedla k žádnému zjištění (jeden z možných závěrů věty s *pendant*).

Do stejné kapitoly patří i následující příklady: *faire une actualisation*, např. *Il faut faire une actualisation de la base de données tous les six mois*; *faire un agrandissement*, např. *J'ai sélectionné les photos dont je veux faire un agrandissement* či *faire un ajustement*, např. *Le technicien fera un ajustement*.

- 184) *Notre administrateur a fait une actualisation en 3 heures / pendant 3 heures.*
- 185) *Notre administrateur a toujours fait des actualisations en trois heures / ?pendant trois heures.*
- 186) *J'ai fait cet agrandissement en trois minutes / *pendant trois minutes parce que j'ai à ma disposition un outil professionnel.*
- 187) *Le technicien a fait un ajustement en trois heures / pendant trois heures.*
- 188) *Le technicien a fait des ajustements *en trois heures / pendant trois heures / en trois heures chacun.*
- 189) *Le technicien a fait l'ajustement du mécanisme d'horlogerie en trois heures / *pendant trois heures.*

V této kapitole se ukazují následující pravidelnosti a tendence. Základní kombinace kategoriálního slovesa *faire* v *passé composé* a predikativního jména ve tvaru *un N* bez komplementu je vždy slučitelná s telickým *en* i s atelickým *pendant*, samozřejmě vždy s příslušnou lexikálně-aspektovou interpretací. Kombinace *passé composé* a neurčitého plurálu *des N* je nejčastěji atelická (*pendant*). Výjimkou byly kontexty typu bilance a obecně formulace vhodné spíše pro telickou interpretaci, které dokázaly vnést teličnost i do neurčitého plurálu viz *faire des pansements aux doigts* (věta 174, určitou determinací doprovázené prsty jsou dostatečným cílem, plurál *des* značí nespécifikované množství obvazů), dále věta 173 a shrnutí zkušeností mladé zdravotní sestry a naposledy *actualisations* ve výpovědi odpovídající celoživotní bilanci (*toujours* v příkladu 185).

4. 1. 3. 3. Jedno množství děje

Existují verbonominální predikáty, jejichž jméno s číslovkou *un* není možné interpretovat ani s ohledem na jeden vznikající předmět, ani v souvislosti s jedním předmětem zasaženým. Následující příklady spojuje myšlenka jednoho množství děje.

Verbonominální konstrukce *faire un saut* se objevuje ve třech významech: trhnout s sebou či nadskočit (příklad 190), udělat kontrmelec (či nějaký druh skoku) (příklady 191-194) a zaskočit někam, k někomu (195-197). První význam se velmi těžko testuje. Má v podstatě povahu okamžikové spontánní reakce. V důsledku ji není možné přerušit ani spojovat s časovým údajem za předložkami *en* a *pendant*.

- 190) *Je fis un saut en criant : « La Perche, Trhl jsem sebou a vykřikl: v'là les flics. »* "Hubeňoure, poldové."
- 191) *Harry se retrouva dans le noir puis il eut l'impression de faire un saut périlleux au ralenti et retomba soudain sur ses pieds dans la lumière aveuglante qui éclairait le bureau de Dumbledore.* Okamžik byla všude tma a potom měl pocit, jako kdyby udělal zpomalený přemet a naráz dopadl na obě nohy v Brumbálově pracovně. Byla ozářena sluncem, které ho na chvíli úplně oslnilo.
- 192) *Certains chantaient, d'autres faisaient des sauts périlleux ou s'amusaient à marcher sur les mains.* (...) jeden recitoval, druhý zpíval, třetí metal salta a čtvrtý chodil po rukou;
- 193) *- Je faisais du saut en hauteur.* Skákala jsem do výšky.
- 194) *Un nouveau à cheveux longs, et qui fait du saut à l'élastique et qui surfe ?* Nový přítel s dlouhými vlasy ... .. skáče bungee jumping a surfuje.
- 195) *Je fais un saut chez Erez, acheter du pain.* Půjdu do " Erezu " pro chléb.
- 196) *Je fais un saut aux boutiques.* Ahoj, zrovna jdu nakupovat.
- 197) *– Un jour, on ira faire un saut pour lui rendre visite.* "Jednou si za ním zajedeme."

InterCorp, květen 2018

Druhý význam, tj. provádění skoků (salt, kotrmelců, skoků do výšky či do dálky) bývá představováno jako něčí záliba, výjimečně i profese (atlet se skákáním do výšky živí, cirkusový artista se živí kotrmelci). V takovém případě se uplatňuje dělivý člen a neurčitý plurál, který má atelickou platnost:

194a) *Philippe a fait du saut à l'élastique pendant 15 ans / *en 15 ans.*

194b) *Philippe a fait des sauts à l'élastique pendant 15 ans / *en 15 ans.*

Ve VNP může figurovat i *jednorázový skok*, časový údaj pak vyměřuje délku skoku (194c). Pro tuto větu platí poněkud překvapivá slučitelnost s *en* i s *pendant*. Obě varianty si jsou ovšem velmi podobné, neboť skok musel být v obou případech určitě provedený. Věta s *pendant* se zaměřuje na vyličení děje, *en* na cíl, resp. výsledek děje. Po *en* a *pendant* se může objevit jen informace o délce skoku. Pokud je časový údaj příliš dlouhý, věta nedává smysl (194d).

194c) *Philippe a fait un saut à l'élastique pendant 10 minutes / en 10 minutes.*

194d) ??*Philippe a fait un saut à l'élastique pendant 15 ans / en 15 ans.*

Třetí význam se nejčastěji explicitně spojuje s myšlenkou místa (*zaskočit* kam, ke komu, za kým). *En* je vždy možné, taková věta zdůrazňuje rychlý průběh (*aller rapidement quelque part*), *pendant* je málo logické. Příklad 196b svědčí o fixaci významu na neurčité *un*. Ani plurál ani určitý člen není možný.

195a) ?*Pendant 20 minutes / en 20 minutes, j'ai fait un saut chez Erez.*

196a) ?*Pendant trois heures / en trois heures, j'ai fait un saut aux boutiques.*

196b) *Pendant trois heures / en trois heures, j'ai fait *des sauts aux boutiques.*

Interpretaci predikativního jména *essayage* napomáhá kontext. Na větě 199) si ověřuji, že *un essayage* nutně nepředstavuje vyzkoušení jedné jediné věci. Pokud z kontextu této věty vyrozumíme, že se jedná o více věcí, není to na překážku použití členu *un*. Tato číslovka upřesňuje, že se jedná o jedno vyzkoušení, o jednu zkoušku, a to i v případě zkoušky více věcí.

198) *Le fantasme de pouvoir **faire de l'essayage de produits** à distance, sans se déplacer, a en réalité déjà donné lieu à plusieurs initiatives intéressantes.*

199) ***Faire un essayage** et épingler à la longueur souhaitée.*

200) *Alors on a **fait des essayages**, et nous sommes tombées d'accord sur un collant de ski sous un jean chaud, des chaussettes très épaisses, des chaussures de montagne (et des baskets dans le sac), un sous-pull, un pull (...)*

FrWac

Neurčitý singulár *un* se přirozeně pojí s *pendant*, právě uplatnění této předložky je primární interpretací. Ale i *en* je možné, nedá se vyloučit. V takovém případě je singulár *un* číslovkou.

199a) *La cliente a fait un essayage en 15 minutes / pendant 15 minutes et sa robe a été épinglée à la longueur souhaitée.*

200a) *Pendant 45 minutes / *en 45 minutes, on a fait des essayages, et nous sommes tombées d'accord sur un collant de ski.*

Ani jméno *plaisanterie* není viditelně spojeno s jedním výsledkem či s jedním zasazeným předmětem. Číslovku vysvětlují jako „jedno množství děje“. Vazba s dělivým členem se takřka nevyskytuje. Systémově je možná, sémanticky interpretovatelná, ale vzhledem k její neobvyklosti působí zvláště: *Il fait de la plaisanterie.*

201) *Il faisait souvent **des plaisanteries** de très mauvais goût sur les parents de Lucien, il les appelait monsieur et madame Dumollet.* Často dělal velmi nevkusné vtipy na Lucienovy rodiče, říkal jim pan a paní Pad'ourovi.

202) *Si quelqu'un fait encore **une plaisanterie**, il aura affaire à moi (...)* Jestli ještě někdo udělá nějaký vtip, roztrhnu ho jako hada (...)

InterCorp, květen 2018

První dvě testované věty jsou ukázkově spojené s kvantizací (203) a kumulativností (204). *Faire une plaisanterie* ve větě 205 umožňuje obojí.

203) *En trois minutes / ?pendant trois minutes tu as fait 5 plaisanteries.*

204) **En trois minutes / pendant trois minutes tu as fait des plaisanteries.*

205) *En trois minutes / pendant trois minutes tu as fait une plaisanterie.*

VNP *faire + câlin*²⁶² do své valenční vazby vždy povinně zapojuje osobu, která je objímána (beneficiant). V důsledku se uplatňují dvě vazby, první s předložkou *à* (*faire un câlin à notre fils*), druhá je zvrtná – reciproční (*se faire un câlin*). Vazbu je možné snadno uplatnit s imperfektem, buď ve významu zvyku (*Nous faisons un câlin à notre fils tous les jours; À cette époque, nous nous faisons des câlins souvent*), nebo ve významu děje progresivního, zastaveného v průběhu (*Nous faisons un câlin à notre fils au moment où elle est rentrée*).

První dvě věty (206 a 207) jsou z aspektového hlediska totožné (od zvrtnosti ostatně neočekávám, že by do aspektového systému jakkoliv zasahovala). V jejich případě je nejlogičtější *pendant*, obojí je nicméně možné. Plurál *des câlins* je výhradně atelický (208).

206) *Pendant cinq minutes / en cinq minutes, nous avons fait un câlin à notre fils.*

207) *Pendant cinq minutes / en cinq minutes, nous nous sommes fait un câlin.*

208) *Avant l'emménagement de ta mère, nous nous sommes fait des câlins *en une heure / pendant une heure.*

Věta 209 ve verzi a i b vzniká za účelem vylíčení délky a průběhu děje. Tento účel splňuje výhradně *pendant*. Pro zvláště působící kombinaci s *en* (*en cinq minutes, elle lui a fait un câlin*) je obtížné najít kontext. Taková věta funguje, pokud vymyslíme, jaký pozitivní výsledek / úspěšný cíl by *un câlin* mohlo vyjadřovat, např. s dodatkem: *et ...elle a réussi à le rassurer*.

209) a. *Je te jure qu'il y a une relation amoureuse entre les deux. *En cinq minutes / pendant cinq minutes il lui a fait un câlin.*

b. *Je te jure qu'il y a une relation amoureuse entre les deux. *En cinq minutes / pendant cinq minutes il lui a fait des câlins.*

---

²⁶² Predikativní jméno *câlin* vstupuje do dvou vzájemně konverzních konstrukcí s kategoriálními slovesy *faire* a *avoir*: *Je peux avoir un câlin ?* (InterCorp) (Můžeš mě aspoň obejmout?). Od stejného derivačního základu existuje spojení *faire + câlineries*, které je ovšem málo používané. Zde v ironickém až hanlivém významu: *Je n'aime pas être seul avec eux, ils n'arrêtent pas de se faire des câlineries, c'est énervant*. Je zajímavé, že *objét* představuje i VNP *donner + accolade*. Predikativní jméno v tomto spojení je ale málo ohebné. Existuje *donner* či *se donner une accolade* a pak již jen *donner l'accolade*, které pokrývá i hodnoty plurálu.

V této části jsem se věnovala několika predikativním jménům, jejichž *un* v singuláru spojuji s jedním množstvím děje. Tvary *un N* byly nejčastěji interpretovatelné telicky i atelicky, tzn. za použití jedné i druhé předložky. Právě telické *en* zdůrazňuje přesné množství děje a *un* je číslovkou. Pro předložku *pendant* to neplatí, ohledně této informace zůstává zcela bezpříznakovou. Před testováním bylo třeba přihlídnout k několika možným významům kombinace *faire + saut*. Výraznou úlohu sehrála pragmatika. Fakt, že mluvčí vypovídá danou větu za účelem popisu jejího průběhu či naopak, aby sdělil, za jak dlouho se činitel dobral cíle, se zdá být hlavním kritériem pro volbu jedné či druhé předložky.

4. 1. 4. *Un coup de* – dvě vazby s odlišnou aspektovou interpretací

Verbonominálnímu predikátu *donner un coup de* se věnoval Gaston Gross. Jak jsme viděli v jeho návrhu, vstupují do této vazby nejčastěji označení „zbraní“, „náradí“ či „pomůcek“ čili pohybujeme se v omezeném sémantickém okruhu. Při bližší analýze se nicméně ukázalo, že *donner un coup* netvoří zcela homogenní skupinu. Narážíme na dva dominantní, velice pravidelné a vůči sobě odlišné vzorce. Jednak se jedná o ránu či *šťouchanec*, přičemž jméno je instrumentem a specifikuje, čím se rána uštedří. Zadruhé jde o „kus“ děje, který je vykonáván při práci s určitými pracovními pomůckami, jako je kladivo, koště či hřeben. Oba vzorce dále oddělují a podrobněji popisují.

V prvním případě („rána, úder něčím“) se jedná o verbonominální predikát s kategoriálním slovesem *donner un coup*. Do vazby se může (a nemusí) zapojit komplement specifikující, čím byla rána uštedřena: *bâton* (hůl), *botte* (bota i přeneseně noha), *cravache* (bičik), *griffe* (dráp), *hache* (sekera), *lance* (kopí), *machette* (mačeta), *matraque* (obušek, pendrek), *pied* (chodidlo)²⁶³, *pistolet* (pistole), *poignard* (dýka), *poing* (pěst), *rasoir* (břitva), *sabre* (šavle) a další.

---

²⁶³ Význam *nakopnutí* nese několik jmen. Kromě nejběžnějšího (*donner un coup de*) *pied*, se do spojení dosazují podstatná jména *botte*, *sabot* či *savate*. Bylo by zajímavé zkoumat, jaké jsou mezi nimi stylistické rozdíly. Podobné řady najdeme i u VNP druhého významového vzorce. Slovesu *telefonovat* odpovídají dle slovníku TLFi tři verbonominální spojení: familiární *donner un coup de téléphone*, *donner un coup de fil* či lidová varianta *donner un coup de grelot*.

- 210) *Ils se disputaient. Il l'étranglait, alors elle lui a donné un coup de rasoir. Comment ça, un coup de rasoir ? Elle l'a coupé, elle lui a fait une entaille.*   *Oni se poprali. Škrtil ji, tak ho bodla řezákem. Řezákem nejde bodnout. Tak ho prostě řízla.*
- 211) *Il m'a donné un coup de poing, jeté dans une flaque puis il m'a frappé encore.*   *Praštil mě a pak mě hodil do louže. A pak mě znovu uhodil.*

InterCorp, únor 2018

Druhý význam odpovídá přibližně vzorci „vykonávat práci určitým náradím či nástrojem“: *bêche* (rýč), *pioche* (motyka, krumpáč)²⁶⁴, *rabot* (hoblík), *râpe* (struhadlo), *scie* (pila). Najdeme zde domácí práce s významem *zamést koštětem, utřít hadrem a houbou* v obrazech se jmény *balai* (koště), *chiffon* (hadr), *éponge* (houba). Patří sem úprava vzhledu *brosse* (kartáč), *fard* (líčidlo, šminka), *peigne* (hřeben), *pommade* (mast) či některé výrazy z odborného jazyka: *coup de herse* (zemědělství, úprava pole za použití bran), *coup de lime* (technický jazyk, opracovat pilníkem), *coup de meule* (technický jazyk, brousit)²⁶⁵ a další. Pod tento druhý vzorec zařazují i upravování povrchů barvou či lakem. Tato skupina je poměrně početná a patří do ní mimo jiné *cirage* (leštadlo), *enduit* (nátěr, glazura), *fart* (lyžařský vosk), *laque* (lak), *patine* (patina), *peinture* (nátěr) či *vernis* (lak). Tato druhá vazba je jistě verbonominálním spojením, tj. kombinací slovesa a jména, ale její sloveso není slovesem kategoriálním. Mou pozornost přitahuje hlavně kvůli specifických povahodějovým rysům, které vyjadřuje.

- 212) *Avant de se mettre en route, il alla se laver les mains dans la salle de bains, se*   *Před odchodem si ještě umyl ruce v koupelně, zároveň se přičísl a kartáčkem přešel i ježaté obočí.*

²⁶⁴ *Le premier coup de bêche / pioche* ve spojení s řadovou číslovkou *première* označují zahájení stavebních prací a mají spíše symbolický význam.

²⁶⁵ Z návodu pro nožiče a brusiče se dozvídáme: „Après cet affilage, il faut regarder si le biseau qu'on a fait, est égal partout ; s'il est plus large dans un endroit que dans l'autre, il faut lui donner un coup de Meule, pour mettre l'endroit le plus large à l'égalité du plus fin, afin que le tranchant plie également partout sur l'ongle ; (...)“. Zdroj: Perret, Jean-Jacques (Maître Coutelier de Paris) *L'art de coutelier*, 1771. L.F. Delatour, s. 120. Eknih, dostupná na: goo.gl/4czeUb.

*donna un coup de peigne et brossa ses
sourcils broussailleux.*

- 213) *Je vais faire un saut jusqu'au coin, donner un coup de téléphone, et ensuite nous vous conduirons où vous voudrez.*   *Skočím si jenom tamhle na roh, potřebuju si zavolat ... A pak vás doprovodíme, kam budete chtít.*

InterCorp, únor 2018

Skutečnost je o trochu komplikovanější. Tak například se stává, že jedno spojení snese obě výše popsané významové interpretace. Proto *donner un coup de balai* může představovat zrovna tak děj *zametání*, jako *ránu koštětem*; *donner un coup de marteau* značí jednu *práci s kladivem*, tj. *kování*, na příště *úder kladivem*. Někdy spolu mohou oba významy úzce souviset. V případě *un coup de fouet* není třeba rozlišovat mezi bičováním a ranami bičem, které bičování představují. Úder kladiva (například do kovadliny) je součástí kovářské práce. Podobně *donner un coup de tampon* (orazítkovat) vlastně pojmenovává jeden „úder“ razítkem.

donner un coup de balai

- 214) « *Mais nous allons donner un coup de balai, petite, tu vas voir ça !* » dit en riant le père et, cette fois, elle réagit avec douceur, presque avec un sourire : « *Ça me fait plaisir, papa.* »   *"Ale my tu uděláme pořádek, holka, to ještě uvidíš!" smál se otec a ona mu řekla mírně, skoro s úsměvem: "To jsem ráda, tati.*

- 215) *Moine, que fais-tu là ? — Tu vois, je donne un coup de balai.*   *- Co děláš, mnichu? – Vidiš, zametám.*

- 216) *Je me souviens que Maman lui a donné des coups de balai.*   *Vzpomínám, jak ho mamka vyplatila svým koštětem.*

- 217) *Alors toi ... Alors toi ... ne cessa-t-elle de répéter le dernier soir en lui donnant des coups de balai dans les jambes.*   *"No tak ... no tak," nepřestávala před ní opakovat Mamadú a koštětem ji při tom bouchala do lýtek.*

donner un coup de marteau

- 218) - *Ils sont tous là, murmura l'un des plombiers en **donnant un coup de marteau** sur le radiateur.* ("Všichni jsou doma," zašeptal instalatér a **poklepal kladívkem na trubky**.)
- 219) *Alors les as-tu frappées avec le ciseau ou as-tu **donné un coup de marteau** dessus ?* Takže jsi je zabil majzlíkem nebo jsi použil i kladivo?
- 220) *Marguerite s'envola par la fenêtre et une fois dehors leva le bras et **donna un coup de marteau** dans la vitre.* Markéta vyplula z okna, mírně se rozpráhla **kladivem a bum!** do okenní tabule.

InterCorp, únor 2018

Výše uvedené příklady jsou vlastně kompozicionální. Jakmile známe, ke kterému ze dvou vzorců příklad náleží, složíme si význam z jednotlivých částí a postupovat můžeme hromadně pro celé sady jmen. Naopak příklady, které následují, mají ve většině případů přenesené významy a pouhým porozuměním jejich částem se k celkovému smyslu vždy nedobereme. Je třeba přistupovat k nim jednotlivě. Nejprve uvedu několik příkladů, v nichž se uplatňují části těla a na nichž je patrné postupné zastírání kompozicionality významu.

Verbonominální konstrukce *donner un coup de coude* může být spojována s činností loktu, a to ve dvou významech, jako žďuchnout či šťouchnout (loktem) a jako prokletit si cestu lokty. Podobně rameno ve významu *coup d'épaule* figuruje nejčastěji ve významu opření se ramenem, dělání si prostoru rameny, okrajově jako úder ramenem. Zato palec ani ruka nejsou ve významu konstrukcí *donner un coup de pouce* a *donner un coup de main* příliš zastoupeny. *Un coup de pouce* znamená dát podnět, vypomocet, popostrčit (činnost, kterou ovšem neděláme vyloženě palcem), *un coup de main* značí poskytnout pomoc (výstižný je český ekvivalent podat pomocnou ruku). *Donner un coup*

de main není možné interpretovat jako *dát ránu rukou*,²⁶⁶ pro tento význam existují jiné verbonominální konstrukce *donner un coup de poing* či *donner une gifle*.

Příklady 221-225 jsou v uvedených kontextech všechny nějak spjaty s postrčením či pošťouchnutím. V pozici jmenného komplementu ve francouzské větě stojí postupně *coude, pouce, patte, main* a *fouet*. Vzhledem k podobnému významu se konkrétní lexikální obsazení jmenného komplementu zdá být jen málo vypovídající. Tyto příklady svědčí o významovém upozadění jmenného komplementu v konstrukcích prvního vzorce.

- 221) *Je tiens à souligner que vous faites un excellent travail, et nous vous donnerons un petit coup de coude à l'occasion, peut-être un peu durement, pour vous pousser dans la bonne direction.* Chtěl bych zdůraznit, že odvádíte skvělou práci a my vás budeme dít občas **postrkovat**, možná i trochu hrubě, abyste pokračoval ve správném směru.
- 222) *D'ailleurs, M. Barroso, puisque vous avez marqué votre admiration et votre reconnaissance, peut-être qu'à un moment donné l'Union européenne pourrait donner un petit coup de pouce ou un petit coup de main.* Kromě toho, pane Barroso, protože jste vyjádřil svůj obdiv a uznání, možná by Evropská unie mohla někdy v budoucnu **postrčit** Belgii tím správným směrem nebo jí podat pomocnou ruku.
- 223) *Il t'a toujours donné un petit coup de patte ...* On uměl vždycky tak trochu **popošťouchnout** ...
- 224) *Pour les hommes, il suffisait d'un coup de main, mais quand s'approchait une femme effrayée par ce passage difficile, on la saisissait par les poignets, on la* Muže stačilo **postrčit**, ale když se blížila žena, vyděšená tím obtížným průchodem, vzal ji za zápěstí, táhl, *přitáhl a nakonec přistrčil k ústí*

---

²⁶⁶ Právě tento fakt komplikuje porozumění příslušným verbonominálním konstrukcím. Je vždy možný přechod ke vzorci „udeřit něčím“? Mohou konstrukce jako *donner un coup de chapeau* (dát kompliment, smeknout poklonu), *donner un coup de peigne* (učesat) či *donner un coup de queue* (sexuální význam) najít uplatnění ve významech *udeřit kloboukem, hřebenem, mrskat ocasem* (ryba, velryba), má-li mluvčí potřebný kontext?

tirait, on l'attirait et finalement on la větráku, kde jí proud vzduchu zvedl
collait sur une bouche d'air qui lui sukně, první pochoutka pro filosofy,
gonflait les jupes, premier régal pour les odkryl-li průvan pořádný kus
philosophes si l'envol découvrait stehna.
suffisamment de cuisse.

- 225) *Une entrée qui devrait donner un "coup* Podle listu *Les Echos* by tento vstup
de fouet libéral à l'économie" russe, měl ruskou ekonomiku "trochu
selon Les Echos. **postrčit směrem k liberalismu".**

InterCorp, únor 2018

Přenesené významy můžeme pozorovat u celé řady příkladů. *Donner un coup d'épéon* primárně značí „úder“ ostruhou, který je pobídnutím koně k chůzi, cvalu. Význam se zevšeobecnil (pobídnutí či popohnání) a přenesl i do jiných kontextů. *Donner un coup de pinceau* jakožto tah štětcem označuje závěrečnou dokončovací fázi práce, zejména, mluvíme-li o malíři či spisovateli:

226) *„Il donna le dernier coup de pinceau à son personnage.“*

227) *„Cette description est exacte ; toutefois, il y manque quelques coups de pinceau.“*

(CNTRL, online²⁶⁷)

Zajímavý vývoj má za sebou spojení *un coup de semonce*, primárně používaný v námořnictví či vojenství. Spojení znamená první výstřel z kanonu, bez snahy zasáhnout cíl. Jde vlastně o jakýsi varovný výstřel do vzduchu představující výzvu k vyvěšení vlajek, zastavení apod. Dnes se výrazu používá ve smyslu napomenutí, upozornění nebo výzvy.

228) *„Les soldats (...) allongeaient maintenant le pas, gaillards, ranimés, sous l'épéon cuisant du péril“*

(CNRTL, online²⁶⁸)

---

²⁶⁷ Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales: <http://www.cnrtl.fr/definition/academie8/coup>.

²⁶⁸ Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales: <http://www.cnrtl.fr/definition/%C3%A9peron>.

Kromě hlavních dvou popsaných významových vzorců musíme tedy počítat i s významy přenesenými. Kromě toho situaci výrazně znesnadňuje možná víceznačnost konstrukcí. Například *donner un coup de patte* může být chňapnutí tlapkou (zejména příklad 230), ale objevilo se i ve významu popošťouchnout (příklad 223). Mimoto uvádí slovník TLFi význam kousavá či ostrá kritika (příklad 231). Podobně *un coup de torchon* (prachovka) odkazuje k utírání prachu (ad 232) či k bitce, hádce (233 a 234).

229) - *Absolument d'accord avec vous, messire, intervint inopinément le chat - des chiffons, précisément ! -, et d'irritation il donna un coup de patte sur la table.* "Naprosto s vámi souhlasím, pane," vmísil se do hovoru kocour," jedině klůcky!" A **bouchl** dodatečně **tlapou** do stolu."
InterCorp, únor 2018

230) *Quand le chat est agacé, c'est comme si sa physionomie changeait entièrement, comme si son visage s'étirait latéralement. Il peut aussi donner un coup de patte, sans griffer, sans bien sortir les griffes, ou dresser seulement une patte antérieure, en jetant un regard qui me fixe mais sans chercher le mien.*

FrWac, únor 2018

231) *Je vous adresse ci-jointe la réponse que j'ai faite à la Note du [Comte de Roumantzof] (...). Vous y verrez comment, à travers la phrase la plus polie, je lui ai cependant donné mon coup de patte. Je veux bien qu'il me croie prudent, mais pas imbécile (J. DE MAISTRE, Corresp., 1808, p.76).*

TLFi

232) *Père Osório, vous nous servirez du foie de roi et des rognons de curé grillés ! Le père Osório, prompt à la réplique, lui répondit aussitôt, en donnant un coup de torchon à son zinc : – Nous n'avons pas de ça ici, monsieur Gustavo, c'est une spécialité de la capitale.* "Strýče Osório, přineste nám královská játra a dušené popské ledvinky!" Strýc Osório, jenž nikdy nechodil pro odpověď daleko, hbitě odpověděl, **přejížděje hadrem** zinkový pult: "To tady nevedeme, pane Gustavo. Takovou pochoutku mají v hlavním městě."

InterCorp, únor 2018

233) *"si l'occasion se présente et que le cas soit assez grave pour qu'il faille se donner un coup d'torchon, comme on dit, venez me trouver, je serai votre second, et d'avance, je vous montrerai certaine botte de mon cru"*

Bob²⁶⁹

234) *"en dépit des punitions exorbitantes qu'on lui inflige, le zéphir reste un vaillant soldat amoureux de la fusillade, qui se donne le coup de torchon, selon sa métaphore favorite, avec le même entrain qu'il met à vider son verre."*

Bob

Při analyzování příkladů s *donner un coup de* se ukázalo, že vazba ztvárňuje dva dominantní vzorce. Tyto vzorce se jeden od druhého velmi liší. Na následujících řádkách popíšete základní odlišnosti.

V prvním vzorci (rána, úder něčím) leží predikativní jádro na jmenné složce *coup*. Verbonominální predikát *dât ránu (čím)* opisuje syntetický význam *udeřit (čím)*. Informaci o původu či zdroji rány lze do jisté míry chápat jako sekundární. Dá se tedy předpokládat, že takové jmenné doplnění je odstranitelné a nahraditelné zájmenem (příklady 236, 237).

235) *Il m'a donné un coup de pied.*

236) *Il m'a donné un coup.*

237) *Il m'en a donné un. Il m'en a donné. (=des coups)*

238) *Il t'a donné un coup de quoi ?*

Jméno *coup* v těchto příkladech prvního vzorce snese nějakou měrou rozvíjení vlastními přídavnými jmény. U přídavného jména v příkladech 239) a 242) není bohužel jasné, zda rozvíjí celek *coup de N* či jen *ránu – un coup*. Hledám tedy adjektiva v obvyklé postpozici. Korpusy nabízí v tomto ohledu jen minimální počet příkladů.²⁷⁰ Nejzajímavější jsou příklady 240 a 241.

---

²⁶⁹ Bob, l'autre trésor de la langue, <http://www.languefrancaise.net/Bob/21376>.

²⁷⁰ Ve FrWacu narážím zejména na přídavné jméno *sec*. V ostatních případech obvykle nenásleduje za rozvitým jménem *coup* žádný jmenný komplement po předložce *de*.

- 239) *C'est le moment de **donner un petit coup** de gueule, tout en restant dans le ton bonhomme.*   *Nezbývá než taky trošku vybařnout, aniž ovšem vybočím z dobrosrdečného tónu.*
- 240) *Dudley n'avait pas l'habitude qu'on lui manifeste une telle indifférence et il **donna un coup sec de sa canne sur la tête** de son père.*   *Dudley nebyl zvyklý, aby si ho nevšimali. Důrazně poklepal otci na hlavu svou smeltingskou hůlkou.*
- 241) *Sa maman lui **donna un coup léger** de son face-à-main.*   *Maminka ho lehce plácla lorňonem.*

InterCorp, únor 2018

Dále se dotazují rodilého mluvčího například na to, zda je přípustné spojení *un coup brutal / violent de N*, s adjektivem v této vyžadované pozici za *coup*, ovšem s negativní odpovědí. Ani hledání kontextu pro rozvíjení *ped* není zcela triviální. Zajímavý je příklad 245), v němž dělá předložka *de* (245 a.) dojem vytříbeného stylu, *avec* (ve 245 b.) je ale vnímaná jako přirozenější. Ve výsledku můžeme přeci jen konstatovat, že konstrukce dle prvního vzorce umožňují jistá samostatná rozvíjení, i když hledání kontextů vyžadovalo zvýšené úsilí.

- 242) *Il m'a donné un grand coup de pied.*
- 243) a. **Il m'a donné un coup violent de pied.*
b. *Il m'a donné un violent coup de pied/un coup de pied violent.*
- 244) **Il m'a donné un coup de pied sale.*
- 245) a. *Il m'a donné un coup de son pied gigantesque. = soutenu ?*
b. *Il m'a donné un coup avec son pied gigantesque. = avec je přirozenější*

Ve druhém vzorci (vykonávat práci určitým nářadím či nástrojem) najdeme sémantické jádro až ve jmenném komplementu. Nejedná se tedy, na rozdíl od příkladů prvního vzorce, o pouhou sekundární informaci. V konstrukci *donner un coup de peigne* je odstranění predikativního jádra *peigne* či pokládání otázky nesmyslné (ad 247, 248 a 249). *Un coup de peigne* se chová jako pevně spojené sousloví a případné přídavné jméno stojí před, nebo za tímto celkem (205 b. a c.). Obě varianty se podle názoru rodilého mluvčího lehce liší významem: *un rapide coup de peigne* značí rychlé učešání,

zatímco v *un coup de peigne rapide* se rychlost týká spíše tahů ruky a dává dojem česání rychlými tahy.

246) *Ma maman m'a donné un petit coup de peigne.*

247) **Elle m'a donné un coup.*

248) *? Elle m'en a donné un.*

249) a. *? Qu'est-ce qu'elle t'a donné ?*

b. **Elle t'a donné un coup de quoi ?*

250) a. **Je me suis donné un coup rapide de peigne.*

b. *Je me suis donné un rapide coup de peigne.*

c. *Je me suis donné un coup de peigne rapide.*

Analýza příkladů *donner un coup de* mě dovedla k závěru, že je potřeba rozlišovat mezi dvěma odlišnými vzorci. Ty na rozdíl od případů přeneseného významu vykazují jisté pravidelné a předvídatelné rysy. Oba vzorce popíší z aspektového úhlu pohledu. Než tak učiním, chtěla bych ve stručnosti představit aspektové úvahy, které o jednotce *un coup de* představil Gaston Gross (1989).²⁷¹

Ve snaze udělit jednotce *coup* nějaký statut ji Gaston Gross nahrazuje jinými, čitelnějšími a snáze analyzovatelnými výrazy: *beaucoup*, *fois*, *quoi*, *moment* a podobně. Například shledal, že *coup* může být považováno za lidovou variantu výrazu *fois* tam, kde mají stejná distribuční okolí.²⁷² Toto připodobnění mezi *coup* a *fois* ho dovádí k vyslovení návrhu, že se jedná o událostní ukazatel („marqueur d'événement“ (Gross, G., 1989:158)), aniž by zprvu specifikoval, jaký má toto zařazení aspektový význam.

251) *„Hier, il a gelé un bon coup“*

„Hier, il a gelé une bonne fois“

252) *„Luc s'est trompé encore un coup“*

„Luc s'est trompé encore une fois“

253) *„Ce coup (ci + là), Luc n'a rien vu“*

„Cette fois (ci + là), Luc n'a rien vu“

---

²⁷¹ Nevýhodou jeho práce je, že pojal konstrukce *donner un coup de* jednotně, bez odlišení dvou vzorců. Některých funkcí si tedy logicky nevšiml.

²⁷² Naráží i na příklady, kdy jedna věta z dvojice není akceptovatelná: „Après coup, Luc n'a rien dit“ vůči nepřijatelnému „*Après fois, Luc n'a rien dit“ či „Du premier coup Luc a réussi“ oproti zavrženému „*De la première fois Luc a réussi“. Pozorované rozdílly přisuzuje idiomatizaci/frazeologizaci. *Fois* odmítá generický člen s výjimkou užití s předložkou *à*; svou roli tedy hraje i povaha determinantu (Gross, G., 1989:160).

- 254) „*Des coups, Luc se trompe*“   „*Des fois, Luc se trompe*“
 255) „*Luc a réussi en (un + deux) coup(s)*“   „*Luc a réussi en (une + deux) fois*“
 (Gross, G., 1989:158-159)

Od toho okamžiku pečlivě analyzuje výskyty jednotky *fois* (pomyslná substituce požadovaného *coup*), zejména s ohledem na její slučitelnost s determinanty a výrazy množství. Všimá si, že se *fois* velmi často kombinuje s výrazy množství, ať už se jedná o příslovce (*autant de fois, davantage de fois*), jména (*un grand nombre de fois*) či determinanty (*une fois, deux fois, ne...aucune fois, une seule fois*). V této souvislosti zaznívá termín aspektový komplement: „L'élément *fois* est donc compatible avec tous les déterminants nombrables. Quel statut syntaxique pouvons-nous en déduire ? On considère habituellement un groupe comme *deux fois* comme un complément aspectuel“ (Gross, G., 1989:164).

Termín aspekt tedy zaznívá v souvislosti s kombinovatelností s číselným vyjádřením. Gross vysvětluje, že *fois* (či nějaký ekvivalentní výraz) vlastně slouží za zprostředkovatele slovesné kvantifikace ve větě, přímá číselná kvantifikace není jinak u slovesa možná („*Luc a acheté ces trois livres*“ versus „*Luc a acheté ces livres trois fois*“ versus **Luc a acheté ces livres trois*). (Gross, G., 1989:164).²⁷³

Podobným způsobem mohou fungovat i *reprises, fait, acte, événement* apod. Všechny mohou přibližně odpovídat metajazykovému termínu *occurrence* či anglickému *event*, které dobře zpodobňuje fakt, že se jedná o zapuštění události do vnitřní struktury věty.²⁷⁴ Pro takto popsanou problematiku si Gaston Gross vypůjčuje Harrisův termín „operátor“ (ibid:167). Tyto operátory jsou lexikální jednotky, aplikují se na větu, mají

---

²⁷³ Gaston Gross upozorňuje na schopnost *fois* zbavit větu nejednoznačností. Pouhá číslovka (*acheter ces trois livres*) ve větě nijak neobjasňuje, zda se jednalo o jeden jediný nákup či tři odlišné nákupy. Interpretace, která se pravděpodobněji nabízí, počítá s jediným nákupem, či lépe, tuto informaci nepotřebuje explicitně sdělovat. Věta *Luc a acheté ces livres trois fois* podobné dvojznačnosti nenabízí. *Luc* z neznámého důvodu koupil třikrát tytéž knihy.

²⁷⁴ „Tout comme *fois, coup* réfère, non à une phrase déterminée, mais à l'assertion d'un événement, à une prédication. Dans ce sens, il correspond approximativement au mot anglais *event* comme dans :
pour le coup où il viendrait : in the event of his coming
après coup : after the event
à tous les coups : at all events“ (Gross, G., 1989:167).

široké využití a samy se stávají argumentem číselných operátorů, které jsou zodpovědné za iterativní interpretaci. Gaston Gross připomíná Harrisovu terminologii - „opérateurs classifiés d’aspect“ (Gross, G., 1989:167). Znovu tedy narážíme na termín aspekt (či konkrétně aspektový operátor) a opět v souvislosti s číselným vyjádřením. Tím kontrastivní porovnání několika lexikálních jednotek Gastona Grosse *de facto* končí. Co ale představuje termín aspekt v práci Gastona Grosse?

Na přímou definici aspektu sice nenarazíme, Gross ale své aspektové pojetí definuje negativně. Zamítá, že by funkce, kterou chceme pojmenovat souvisela s časovou chronologií či fázemi: „Les objets que nous analyseront ne sauraient être considérés comme des compléments de temps, c’est-à-dire désignant la localisation d’un fait dans une chronologie donnée. Il ne s’agit pas non plus de savoir si une action débute, est en voie d’accomplissement ou révolue.“ (Gross, G., 1989:164). Tam, kde otevřeně hovoří o aspektu, což byl případ „aspektového komplementu“ a „aspektového operátoru“, vždy zdůrazňuje roli kvantifikace a iterace. Toto tzv. slovesné číslo zařazují pod povahu slovesného děje (kvantita děje).

O aspektu můžeme uvažovat ale i tam, kde to Gross explicitně nesdělí. Mluví o „interprétation “événementielle“ de la prédication“ (Gross, G., 1989:163), používá termín „marqueur d’événement“ apod. Podle toho to vypadá, že je spojení s *coup* zodpovědné za událostní interpretaci příslušné věty, což znamená, že ji zařazuje do specifické lexikálně-aspektové třídy.

V několika posledních odstavcích jsem ve zkratce představila dva postřehy: *coup* modifikující kvantitu děje a *coup* vedoucí k událostní interpretaci. Oba postřehy se pokouším přenést do verbonominálního spojení. Opět je klíčové rozlišení mezi dvěma vzorci, které jsem navrhla výše. Pro každý z nich jsou specifické určité aspektové vlastnosti.

První vzorec „rána, úder něčím“ umožňuje systematické ohýbání v čísle a tím mění povahu slovesného děje ze semelfaktivní k iterativní interpretaci. U příkladů v singuláru jde o jednorázové kopnutí (ad 256 a 257), v plurálu je kopnutí několikrát zopakováno (ad 258 a 259).

256) — *Tout à l’heure, me dit-il, ton ami
Jacques Panier, en remerciement des
marques d’amitié que cette bête lui*

*"Před chvílí," řekl mi Babeille,
"tvůj přítel Jacques Panier jako
poděkování za projevy sympatií,
kterými ho tohle ubohé psisko*

<i>prodiguait, lui a donné un coup de pied dans le ventre.</i>	<i>poctilo, se mu odměnil kopancem do břicha.</i>
257) <i>Il est resté penché au-dessus d'elle, on aurait dit qu'il allait lui donner un coup de pied.</i>	<i>Zastavil se nad ní, vypadalo to, že do ní kopne.</i>
258) <i>Vous dites pourtant qu'il vous a donné des coups de pied dans le ventre ?</i>	<i>- Říkáte přece, že vás kopal do břicha?</i>
259) <i>Le père d'Enrique était un homme violent, il donnait des coups de pied, même dans la tête.</i>	<i>Enrikův otec byl prchlivý člověk, rozdával kopance, dokonce i do hlavy.</i>
260) <i>La forêt sentait la résine et les champignons, et les troncs d'arbre recouverts de mousse ressemblaient aux colonnes d'une cathédrale. Barbara parlait gaiement et de temps en temps elle donnait un coup de pied dans une pomme de pin.</i>	<i>Les voněl pryskyřicí a houbami, mechem porostlé kmeny stromů vypadaly jako nesčetné sloupy chrámu. Barbora vesele povídala a chvílemi kopala do borových šišek.</i>

InterCorp, únor 2018

Naopak u jmen druhého vzorce není převádění do plurálu obvykle možné.²⁷⁵ Takový plurál zní neobvykle či rušivě a mluvčí jej označuje za chybný. S výrazy *un coup de scie, un coup de fer, un coup de balai, un coup de peigne* v jednotném čísle by věty fungovaly. Za akceptovatelný označil mluvčí pouze příklad 265), který je jakýmsi součtem různých stylistických úprav v domě.

261) *„?Luc a donné des coups de scie à la planche“ (Gross,G., 1989:157)*

262) **Je donne des coups de fer à mes cheveux.*

---

²⁷⁵ Dává smysl mluvit v tomto druhém vzorci o *coup* jako o synsémantiku? Definice synsémantika: „slova významově závislá“, jejich „význam se plně rozvíjí až ve spojení s autosémantikou“, mají především „široce pojatou gramatickou funkci“, „podílejí se na výstavbě a organizaci textu“, „eliminován však není ani specifický význam lexikální; jsou zpravidla neohebná, nejsou větnými členy, spadají většinou do syntaxe, v lexikonu zastoupena v menší míře, bývají frekventovaná (CzechEncy, heslo *synsémantikum*).

- 263) **En plus de la responsabilité de nettoyer et de ranger les chambres d'hôtel, chaque femme de chambre donne des coups de balai au vestibule, au vestiaire et au salon du thé.*
- 264) ?*La coiffeuse m'a donné des coups de peigne à moi, à Laura et même à Luc qui s'est toutefois rebellé contre elle.*
- 265) *Si vous vous préparez à donner de petits coups de peinture à certaines pièces de votre maison, inspirez-vous du style moderne.*

Plurál se objevuje jen sporadicky. Takovou výjimkou jsou spojení *donner des coups de main*, *donner des coups de téléphone* (a obdobné *donner des coups de fil*) či *donner des coups de boutoir*.

- 266) *Je leur donne des coups de main.*   *Někdy vypomáhám.*
- 267) *Pendant que l'oncle Vernon donnait des coups de téléphone furieux au bureau de poste et au crémier pour essayer de trouver un responsable auprès de protester, la tante Pétunia réduisit les lettres en bouillie dans son mixer.*   *Zatímco strýc Vernon zuřivě telefonoval na poštu a do mlékárny a snažil se najít někoho, komu by si mohl stěžovat, teta Petunie rozcupovala dopisy rozcupovala v kuchyňském mixéru.*

InterCorp, únor 2018

Otázkou zůstává, čeho mluvčí docílí za pomoci *un coup de* v konstrukcích tohoto druhého vzorce. Na teoretické rovině mi Gaston Gross poskytl jistá vodítka. Ze spojení *un coup de scie / de rabot / de marteau* (můj druhý vzorec) totiž vyzníval, že *coup* zprostředkovává vstup jména do konstrukce a sděluje, že se jedná o určité ohraničené množství děje. Dále tvrdí, že *un coup de* přináší do spojení vlastní význam, intuitivně vnímaný jako rychlý děj, který se časově neprodužuje.²⁷⁶ Toto tzv. (ne)produžování děje a zmínka o jeho ohraničeném množství se objevuje v teoriích souvisejících s lexikálním aspektem.

---

²⁷⁶ Originální název „qui ne se prolonge pas“ (Gross, G., 1989:157). Toto tzv. produžování děje se objevuje v teoriích souvisejících s lexikálním aspektem. Má se zato, že děj *se promener* se může téměř nekonečně produžovat a brání tomu jen pragmatické důvody. Naopak sloveso *entrer* přirozeně spěje ke svému cíli.

Aby tyto argumenty nabraly na váze, cituji i slova Jana Radimského, který zmiňuje spojení *un coup de* v souvislosti s italským sufixem *-ata* (*un coup de téléphone* – *una telefonata* – *telefonní hovor, telefonát*) a explicitně jej spojuje s hodnotou časově ohraničeného děje.²⁷⁷

Tím se dostávám k jádru věci. *Un coup de* ohraničuje. Na několika příkladech sleduji, zda je toto ohraničení telické či atelické. První představu o tomto problému je možné získat pozorováním syntetického slovesa a odpovídajícího verbonominálního spojení. Při porovnání dvou níže uvedených vět Gross konstatuje, že první věta (268) implikuje úplné přeříznutí prkna, zatímco druhou větu (příklad 269) podobná implikace neprovází.

268) „*Luc a scié la planche*“

269) „*Luc a donné un coup de scie à la planche*“

(Gross, G., 1989:157)

První věta této dvojice (268) je tedy telická. *Scier la planche* je přechodem mezi fázemi /prkno je celé/ a /prkno je přeříznuté či rozpůlené/, takovému vzorci odpovídá vedle *přeříznutí* třeba *přeseknutí* či *rozpůlení*.

Při porovnání syntetického *freiner* a verbonominálního *donner un coup de frein* se podobný rozdíl neobjevuje. Obojí může skončit úplným zastavením (například pro účely vystoupení z auta, mluvčí si ovšem dokáže připustit i vystupování z ještě jedoucího auta) (příklad 270), obojí může značit jen mírné přibrzdění (příklad 271). Rozdíl je v akceptovatelnosti imperfekta. Imperfektum ve větě 272) je v případě *un coup de frein* hodnoceno jako zvláštní a rodilý mluvčí by jej nepoužil. Rovněž testy (a)teličnosti (273 a 274) se u verbonominálního spojení neuplatní.

---

²⁷⁷ „Ojedinelým případem (...) by mohl být italský sufix *-ata* (...), které neoznačuje obecně děj jako takový, ale jako časově i dějově ohraničenou počítatelnou jednotku s povahodějovým významem perdurativním či semelfaktivním (...). Ve francouzštině by mu v některých případech odpovídaly sufixy *-ade* a *-ée*, avšak mnohem systematictější protikladem je tu syntaktická konstrukce *un coup de N^c* (...) (Radimský, 2010:60). *Un coup de N* v případě telefonování skutečně počítatelné je, ale v rámci druhého vzorce, kam jej zařazuji, je počítatelnost spíše výjimkou.

- 270) *Il a freiné. Je suis sortie de la voiture.* *Il a donné un coup de frein sec et s'est arrêté pile à côté de moi.*
Il a donné un coup de frein et je suis sortie de la voiture.
- 271) *Il a freiné pour ne pas rouler au-dessus de la limite de vitesse.* *Il a donné un coup de frein pour aller plus lentement.*
Il a donné un coup de frein sans s'arrêter.
- 272) *Il freinait, mais le policier lui a signalé que le stationnement y est interdit et du coup il a accéléré.* *Il ?donnait un coup de frein, mais le policier lui a signalé que le stationnement y est interdit et du coup il a accéléré sans s'arrêter.*
- 273) *En trois secondes il a freiné.* **En trois secondes il a donné un coup de frein.*
- 274) *Pendant trois secondes il a freiné.* **Pendant trois secondes il a donné un coup de frein.*

Následující věty sestavuji tak, aby vypovídaly o tom, kdy nebo čím děj končí, zda a jak je ohraničený, zda se může pojít s telickou či atelickou předložkou apod. Pro porovnání sleduji vedle verbonominálního spojení čas od času i syntetický ekvivalent.

Podobně jako *coup de frein*, ani *coup de peigne* se snadno nekládá za předložky indikující (a)teličnost. V tomto ohledu je zajímavá věta 279. Předložkové spojení *en 30 minutes* je akceptovatelné, protože je ve větě vyjádřený jednoznačný výsledek. Větu jsem sestavovala s představou, že ji mluvčí zamítne se slovy, že po pouhém přičísnutí (*un coup de peigne*) nemůžeme od kadeřnice odejít s vyčesaným drdolem (*chignon*). Mluvčí byl ale ve své interpretaci vynalézavý a co nebylo řečené, si domyslel. *Chignon* dle jeho slov skutečně není výsledkem *coup de peigne*, každý vycítí, že ve vyřčené situaci probíhal další děj *coiffer*.

- 275) *Je me suis peigné en 10 minutes.*
276) *?Je me suis peigné pendant 10 minutes.*

277) *En dix minutes je me suis maquillée et *en une minute je me suis donné un coup de peigne.*

278) *Je me suis maquillée et ?pendant 2 minutes je me suis donné un coup de peigne.*

279) *En trente minutes elle m'a donné un coup de peigne et je suis partie de son salon avec un magnifique chignon.*

Pokus zapojit negativní výsledek nepřinesl žádné poznatky (280-281). Vše je povoleno. V češtině ostatně rovněž nemáme problém s konstatováním typu *učesal jsem se, ale mé vlasy jsou stejně rozdrbané jako předtím.*

280) *Je me suis peignée, mais sans succès, mes cheveux restaient tout emmêlés.*

281) *Je me suis donné un coup de peigne, mais sans succès, mes cheveux restaient tout emmêlés.*

282) *Je me donnais un coup de peigne, mais la secrétaire m'a invitée à entrer incessamment, alors j'étais toujours aussi décoiffée qu'avant.*

Poslední příklady s *coup de balai* zkusím ohraničit omezením zametaneho prostoru na byt o velikosti 68 m². Tento výsledek je opravdu vnímán a doložen na pozitivním průběhu s telickým *en 15 minutes*. Tento test je ovšem dále akceptován i bez jednoznačně vyjádřeného cíle (věta 284).

283) a. *?Pendant 15 minutes, j'ai donné un coup de balai à notre studio de 68 m².*

b. *En 15 minutes, j'ai donné un coup de balai à notre studio de 68 m².*

284) *J'ai donné un coup de balai en 15 minutes.*

285) *J'ai donné un coup de balai à notre studio de 68 m², mais un peu de poussière est resté partout.*

Lexikálně-aspektová interpretace příkladů *un coup de* dle druhého vzorce („vykonání práce“) potvrzuje, že ohraničení je časové povahy. Náznaky telického ohraničení jsem zaregistrovala v případě kombinace *un coup de balai* (příklad 284). Tento příklad by ještě vyžadoval podrobnější komentář, ideálně od více rodilých mluvčích. V souvislosti s významovou analýzou příkladů se navíc rýsuje představa jiná: z aspektového hlediska máme co dočinění s modifikací kvantity děje a tím s povahou slovesného děje.

Konstrukce s *un coup de* odpovídající druhému vzorci doprovází poměrně pravidelně představa rychlosti. Agens v krátkém čase rychle vykoná zmíněný děj. Někdy

můžeme dokonce nabýt dojmu, že příslušná činnost byla vykonána povrchně či že byla odbyta. Při porovnání s odpovídajícím syntetickým vyjádřením se někdy zdá, jako by děje ve verbonominální vazbě bylo „méně“. Tyto dojmy můžeme postupně podložit informacemi z několika zdrojů. Tak předně slovníkovými záznamy. Například TLFi význam rychlosti občas skutečně zaznamenává:

Un coup de balai = balayage **rapide** et **superficiel**,

Un coup de fer = un repassage **rapide**,

Un coup de peigne = (se) peigner **rapidement**.

Bohužel slovníky věnují spojením *un coup de* relativně malou pozornost a nejčastěji nabízí jen stručné výčty, bez potřebných vysvětlení. Například v případě *donner un coup de téléphone* není v TLFi žádná zmínka o „rychlosti“ děje a spojení je uvedeno jen jako synonymum k *téléphoner*. Podobně *un coup de talon* je synonymem k *talonner*.

Dalším zajímavým zdrojem informací jsou paralelní a jednojazyčné korpusy. Verbonominální konstrukce *donner un coup de peigne* má v InterCorpu 8 výskytů dle dotazu [lemma="donner"] [lemma="un"] [lemma="coup"] [lemma="de"] [lemma="peigne"], kterým v češtině odpovídají výrazy *přičísnout se* (2x), *trošinku přičísnout*, *přečísnout se*, *trochu se přečesat*, *učesat se*, *urovnat si vlasy* a *upravit si vlasy*.²⁷⁸ Opakovaně se objevuje i příslovce *trochu*. Nejen z francouzské, ale i z české strany korpusu tedy vyrozumíme, že se jedná o malé množství děje. Tento povahodějový rys vytvářejí v češtině mimo jiné různé prefixy. Jako ekvivalenty verbonominálních spojení *donner un petit coup de ciseaux*, *un coup de marteau* a *un coup de pouce* se v daných kontextech objevily prefixy *při-*, *po-* či *popo-* ve slovesech *přistříhnout*, *poklepat kladivem* a *popostrčit*.²⁷⁹ Z dalšího příkladu vyplývá, že děj obroušení (*repassez un coup de lime*) povede jen k odstranění malého množství kovu (*un peu de métal*): *Si besoin, repassez un coup de lime pour enlever encore un peu de métal* (FrWac).

---

²⁷⁸ Nežjišťuji si informace o původní jazykové verzi, směru překladu apod. Výčet je jen orientační.

²⁷⁹ Za zmínku stojí, že dle Encyklopedického slovníku češtiny (2002) existuje v české lingvistice skupina tzv. delimitativ (*pospat*, *posedět*, *pozpívat si*), která vyjadřují krátké trvání děje, či skupina atenuativ majících význam oslabené intenzity děje nebo jeho neúplného naplnění (*nachýlit se* ve významu *trochu se chýlit*, *přimodřit se* ve významu *trochu namodřit*).

Podobný lexikální důkaz vidím i ve frekventovaném zapojení adjektiva *petit*, se kterým se zkoumané verbonominální spojení ochotně spojuje a které opět potvrzuje, že se jedná o malé množství děje.

- 286) *Donc dès que tu rentres chez toi n'hésites pas à me donner un petit coup de fil pour qu'on aille manger un morceau à Paris.*
- 287) *Vous allez chez le coiffeur avant les fêtes ? (...) Ben non c'est pas ridicule comme question, je suis sûre que la moitié d'entre vous le font ! Que ce soit pour la totale (coupe-couleur-brushing) ou juste « donner un petit coup de peigne », comme disaient nos grand-mères (traduction en langage 2008 : shampoing-brushing le jour J), ça reste assez courant non ?*
- 288) *N'hésitez pas à passer un petit coup de lime (pour faire apparaître le métal) sur un endroit pas trop voyant de l'objet. Remettez votre pince crocodile et rebranchez.*

FrWac, únor 2018

K tématu uplatnění jednotky *un coup de* ve verbonominálním spojení je možné napsat toto shrnutí. Tato verbonominální konstrukce odpovídá dvěma dominantním vzorcům, z nichž každý nese specifické aspektové vlastnosti. Vzorec „rána, úder“ umožňuje ohýbání v čísle, a tak změnu PsD semelfaktivnost – iterativnost.²⁸⁰ Druhý vzorec „vykonání práce“ umožňuje vyjadřovat specifické PsD, konkrétně malé časově ohraničené množství děje vykonané v rychlosti.

Ve francouzštině existují kromě vazby *donner un coup de* i další podobná spojení, která se více či méně podobají jednomu, nebo druhému významu *un coup de*. Za zmínku stojí příklady Jana Šabršuly (1962:154, 289-290) i Gastona Grosse (1989:158, 291-292). Otázkou zůstává, kde v nich leží sémantické jádro a zda jsou ve větě aspektově přínosná.

- 289) *„Je dus avoir un mouvement de recul, car elle reprit...“*
- 290) *„Elle laissa échapper un mouvement de joie“*
- 291) *„Max a donné un tour de clef à la porte.“*

---

²⁸⁰ Na příklady, v nichž by plurál značil intenzitu namísto iterativnosti, se mi nepodařilo narazit a nemám tím pádem žádný podklad pro podobná tvrzení.

292) „*Max a donné un tour de vis à ses enfants*“ oproti „*Max a vissé ses enfants*“

U vět 289 a 290 máme více méně co dočinění s významy *reculer* a *se réjouir*, ale pořád se jedná o pohyb, hnutí, náznak či projev (určitého druhu). Podobně si stojí VNP *faire un signe* či *avoir un geste*.²⁸¹

293) *Le son strident blessa l'ouïe du capitaine, qui eut un geste de surprise.* Pronikavý zvuk se zaryl do sluchu kapitána, který sebou překvapeně trhnul.

294) *Elle se retourna et, de frayeur, eut un geste de recul qui la projeta contre le mur.* Obrátila se a hrůzou couvla tak prudce, že narazila na zed'.

InterCorp

Příklad 291 se jednoznačně podobá spojení *un coup de* prvního vzorce (*rána, úder* čím). *Un tour* je zde „Mouvement giratoire de trois cent-soixante degrés. Synon. rotation.“ (TLFi), neboli doslova *otočení* čím (*klíčem, šroubovákem*). Věta 292 je ovšem frazeologií, s významem „rendre plus rigoureux“ (TLFi).

Zastaralým spojením je dále konstrukce *faire un tour de promenade*, která se již prakticky nepoužívá. Dalo by se usoudit, že *tour* je zde poněkud nadbytečné. Kromě ní existuje i *un bout de promenade*.

295) *Ayant terminé son cours à l'Ecole des volontaires d'un an, le lieutenant Lucas sortit avec Max pour faire un bout de promenade.* Ukončiv vyučování ve škole jednoročních dobrovolníků, vyšel si nadporučík Lukáš na procházku s Maxem.

Právě tento typ konstrukce *faire un bout de* se zdá být výše analyzovanému *un coup de* ve smyslu „vykonání práce“ nejpodobnější. Neuplatňuje se sice v takové míře, ale vykazuje specifické aspektové vlastnosti. Sémantické jádro leží až na komplementu, zatímco slovesná i jmenná složka jsou významově ochuzeny. Do vazby nejčastěji vstupují jména *chemin, route, voyage, balade, conduite* a *promenade*.

---

²⁸¹ *Geste* se v InterCorpu objevuje ve významu máchnutí rukou, trhnutí i couvnutí celým tělem, úšklebek... *Geste* i *signe de dénégation* (TLFi) odpovídá významu *dénier*.

- 296) *Je te fais un bout de chemin.* **Doprovodím** tě ...
- 297) *- Il va falloir faire un bout de chemin à pied,* "Protože **kus** musíme **jít** pěšky,"
répondit Mr Weasley. vysvětlil jí otec.
- 298) *C'est pourquoi je pense qu'on pourrait* Právě proto si myslím, že bychom
faire un bout de route .... ensemble. mohli **jít kousek cesty** spolu.
- 299) *Il avait une petite villa sur la colline au-* V kopci nad Portoroží měl vilku
dessus de Portorož bénéficiant d'une vue s krásným výhledem dolů na moře
merveilleuse sur la mer et il venait presque a skoro každý večer docházel
tous les soirs à la Maison des écrivains do Domova **na kus řeči** a láhev
pour faire un bout de causette et partager vína.
une bouteille de vin.

InterCorp, květen 2018

Bout vnáší do vět význam „kousku“. Zde nejčastěji [udělat] [kus] [pohybu v prostoru], např. kousek popojít. Tento význam je povahodějovou informací o malém množství děje. Jedná se o jakési ohraničení prostorem (krátkou vzdálenost) nebo časem (krátký čas): *faire un bout de conduite à qq*, tzn. *accompagner qq un certain temps*. Toto množství děje se dá „stupňovat“: př. *un bon bout de chemin* vlastně znamená *une grande distance*.

Za účelem zkoumání lexikálně-aspektových vlastností porovnávám *faire un bout de conduite à qq* a syntetické sloveso *conduire qq*. Z lexikálně-aspektového hlediska je zajímavá otázka vyjádření místa neboli cíle cesty (*doprovodit* někam).

- 300) *Le dimanche 11 novembre au soir, Abel* V neděli večer 11. listopadu Abel
Rosenberg échappa à l'escorte policière Rosenberg utekl policejnímu
*qui le **conduisait** à la gare ferroviaire.* doprovodu, který ho doprovázel na
nádraží.
- 301) *En passant à côté d'un brasier, Angelo* Když šli kolem jednoho ohně,
*vit celui qui le **conduisait**.* prohlédl si Angelo muže, který ho
doprovázel.
- 302) — *Alors, je vous **fais un bout de*** "Tak se s vámi kousek svezu, když
***conduite**, si vous le permettez, annonça* dovolíte," oznámil Zubatý. "Aspoň
Zubatý. Au moins jusqu'au tramway. k elektrice."

- 303) *Pesina était parti à son tour, le père Had, les doigts étreignant l'appui de la glace, lui avait fait un bout de conduite jusqu'après la brasserie, (...)*   *Pak odjel Pešina, páter Had se držel za rám okénka a vyprovázal ho až pod pivovar (...)*

InterCorp

Verbonominální spojení *donner un coup de* je ve francouzském jazyce ukázkou dvou frekventovaných konstrukcí lišících se jedna od druhé (mimo jiné) povahodějovým popisem. Zprv máme konstrukce jako *donner un coup de pied*, které kvantifikují množství vykonaného děje a pravidelně přechází mezi semelfaktivním a iterativním významem dle čísla jména *coup*. Zadruhé máme spojení typu *donner un coup de scie*, která značí časově ohraničené množství děje (vykonané uvedeným nástrojem) s doprovodným významem, že děj byl vykonán rychle a že ho bylo „málo“. Jak svědčí další uvedené příklady, daná konstrukce není zcela ojedinělým případem.

4. 2. Sémantika jmen

V následující části si při interpretaci všímám „sémantického pozadí“ aspektových rozborů. V centru mého zájmu stojí jména sémantického vzorce vzniku / zániku (1. okruh sekundární telicizace Ray Jackendoffa), vyjádření cílové destinace (4. okruh Raye Jackendoffa) i další možnosti ohraničování a telicizace. Poslední kapitolu tvoří kontradiktorická a kontrastivní jména.

4. 2. 1. Vzorec vzniku / zániku

Vzorec vzniku / zániku (1. okruh Raye Jackendoffa), který zastupují příklady *manger une pomme* a *construire un pont* nachází mezi verbonominálními konstrukcemi jen minimální uplatnění. Přinejmenším se dá prohlásit, že vazby typu /provést/ /zničení/ /města/ či /provést/ /vytvoření/ /mostu/ jsou málo přirozené a objevují se jen

v minimálním počtu.²⁸² Podobnou sémantiku mají mezi verbonominálními výrazy *faire* + *dessin* a jemu podobná spojení, např. *faire* + *analyse*, *carricature*, *film*. Tato spojení vnímám jako inkrementální vývoj činnosti za účelem vytvoření *kresby*, *analýzy*, *karikatury* a *filmu*, a proto je řadím pod první sémantický okruh příkladů podléhajících sekundární telicizaci. Analyzovala jsem je výše, v kapitole 4. 1. 3. 1. Zde se věnuji vazbám s predikativními jmény jako *abattage*, *consommation*, *destruction* a *bombardement*. Analýzu začínám kombinací *faire* a *subir une suppression*²⁸³ a *destruction*.

- 1) *Dans les trois mois suivant la réception Do tři měsíců po obdržení tohoto d'une telle notification, en liaison avec une oznámení a v souladu s déclaration de l'État membre selon prohlášením členského státu, že laquelle il ne sera pas porté atteinte à des práva vyplývající z této směrnice droits résultant de la présente directive, la nebudou dotčena, upravit Komise Commission adapte l'annexe en y faisant přílohu odpovídajícími záměnami, les substitutions, les suppressions et les vypuštěními a přidáními. ajouts appropriés.*

---

²⁸² Problém nečiní ani tak zapojení jmenného komplementu, jako uplatnění ve verbonominálním spojení, například: *l'anéantissement des réseaux terroristes*, *l'anéantissement de la race juive en Europe*, *l'anéantissement des femmes et des enfants* versus *?faire l'anéantissement*.

²⁸³ Kategoriální sloveso *faire* se jménem *suppression* v podstatě nemá uplatnění. Ve větách místo toho figuruje syntetické sloveso *supprimer*.

- i. *C'est notre avocat qui a *fait la suppression de/a supprimé ces deux phrases dans le texte en question et cela en 10 minutes / pendant 10 minutes.*
- ii. *C'est notre avocat qui a *fait la suppression de/a supprimé des phrases dans le texte en question et cela en 10 minutes / pendant 10 minutes.*

Podle rodilého mluvčího snesou obě zde uvedené věty (i a ii) časové vyjádření s *en* i s *pendant*. První věta získává dvě odlišné interpretace, kdy *en* sděluje, že na konci deseti minut dosáhl děj svého cíle, *pendant* zaměřuje pozornost na průběh a trvání děje, který „*a pris dix minutes*“. I ve druhé větě jsou obě předložky možné. Rozdíl je ale podstatně menší, a to v důsledku oslabení „cílovosti“ této věty. Kumulativní povaha jména *des phrases* znemožňuje přesně označit cíl (nevíme, kolik vět bylo odstraněno). To způsobilo, že mezi užitím *en* a *pendant* je jen jemný významový odstín.

- 2) *Depuis l'invasion du Tibet, il y a 61 ans, par les forces communistes de la République populaire de Chine, les Tibétains ont subi une suppression systématique de leur mode de vie unique au monde.* *Od invaze komunistických vojsk Čínské lidové republiky (ČLR), která proběhla před 61 lety, čelili Tibeťané systematickému potlačování svého jedinečného způsobu života.*
- 3) *Lorsque les circonstances l'exigent, les autorités douanières peuvent faire procéder à la destruction des marchandises présentées en douane.* *Pokud to okolnosti vyžadují, mohou celní orgány nechat zboží předložené k celnímu řízení zničit.*
- 4) *Quoi qu'ait pu faire la destruction, la main du destructeur s'était arrêtée.* *Necht' byly napáchané škody jakkoli velké, pěst útočnicka byla sražena.*
- 5) *(...) considérant qu'il y a lieu d'établir les règles d'évaluation des quantités manquantes dépassant les limites de tolérance de conservation ou de transformation, des quantités perdues lors de transferts ou pour des causes identifiables et des quantités qui ont subi une détérioration ou une destruction ;* *vzhledem k tomu, že je třeba stanovit pravidla pro hodnocení chybějícího množství, které překračuje mezní odchylky pro skladování či zpracování, ztráty během převozu či zjištěitelné důvody a poškozené či zničené množství;*
- 6) *Dans le même temps, ces terres subissent des destructions massives et si nous n'introduisons pas cette valeur dans notre législation, ces dévastations s'étendront à d'autres pays.* *Zároveň ničíme přírodní krajinu, ve které k tomuto mohutnému ničení dochází, a nezahrneme-li tento ukazatel do svého právního předpisu, rozšíří se toto ničení do jiných zemí.*

InterCorp, květen 2018

V následujících větách nachází obě předložková syntagmata své uplatnění. *En x minutes* přitahuje pozornost na cíl děje, na dosažené výsledky; *pendant x minutes* dodává výpovědi smysl trvání. Věta 7a. v kombinaci s *en 5 minutes* s sebou nese myšlenku

úspěšného zničení (*la destruction a été effective*). Tatož věta s *pendant* se liší primárním zaměřením *pendant* na průběh děje a jeho trvání (*l'acte a pris 5 minutes*). Věty 7 b. a c. se jedna od druhé neliší, a to i přes změnu komplementu: „*de paquets*“ je kumulativní, „*quatre paquets*“ kvantizovaný komplement.

- 7) a. *Les autorités douanières ont procédé à la destruction d'un paquet d'origine douteuse en cinq minutes/pendant cinq minutes.*
b. *Les autorités douanières ont procédé à la destruction de paquets d'origine douteuse en cinq minutes/pendant cinq minutes.*
c. *Les autorités douanières ont procédé à la destruction de quatre paquets d'origine douteuse en cinq minutes/pendant cinq minutes.*

Ve větách 8 a., b. a c. se pozměňuje podmět věty *le vase*. Mění se gramatická kategorie čísla a determinace (určitá determinace v příkladech a. a b.). V příkladu c. figuruje kumulativní plurál *des vases*. Přesto je ve všech verzích možné vyjádřit *en i pendant*. V případě plurálu *vos vases* a *des vases* mluvčí vnímal lépe zapojení výrazu *pendant 30 minutes*, ale *en* není nijak vyloučeno.

- 8) a. *Votre vase précieux a subi une destruction totale pendant ces 30 minutes de transport/en 30 minutes de transport.*
b. *Vos vases précieux ont subi une destruction totale pendant ces 30 minutes de transport/en 30 minutes de transport/en 30 minutes.*
c. *Des vases précieux ont subi une destruction pendant ces 30 minutes de transport/en 30 minutes de transport.*²⁸⁴

Extermination, jakožto vyhlazení, vyhubení, patří do vzorce vzniku / zániku. Jméno je svým sémantickým obsahem telické, jeho přerušením k úplnému vyhlazení nedojde.

- 9) *Tu veux **faire l'extermination** du reste (...) chceš skoncovat
d'Israël ! s pozůstatkem Izraele?*

---

²⁸⁴ Tento příklad je ze všech tří považován za nejméně přirozený a mluvčí by raději uplatňoval syntetické sloveso v trpném rodě: *ont été détruit*. Nicméně i zde platí interpretovatelnost příkladu s VNP.

- 10) *Ni leur argent ni leur or ne pourra les délivrer : au jour de la fureur du SEIGNEUR, au feu de sa jalousie, toute la terre sera dévorée ; car il va faire l'extermination - et ce sera terrible - de tous les habitants de la terre.* *Jejich stříbro ani zlato je nedokáže vysvobodit; ohněm jeho rozhorlení bude pozřena celá země. Ano, učiní náhlý konec všem obyvatelům země!*

InterCorp, květen 2018

Spojení *faire l'extermination* nezní úplně přirozeně. Namísto něj se ve větě 11) uplatní slovesa *commander, mener, orchestrer* či *gérer*. Kontext a. naráží na nesrovnalost takřka historickou. V daném významu by nedávalo smysl používat neurčitou determinaci *des Roms – l'extermination de Roms*, neboť se nejednalo jen o „některé“ Romy, tj. nějakou podmnožinu. I přesto, že vyrozumíme telický závěr vyhlazení, není věta 11 b. ani věta 11 c. uplatnitelná s časovou předložkou *en*. Domnívám však, že test zkresluje sloveso *commander*.

- 11) a. ??? *Hitler a commandé l'extermination de Roms pendant 6 mois/en 6 mois.*
 b. *Hitler a commandé l'extermination des Roms pendant 6 mois/*en 6 mois.*
 c. *Hitler a commandé l'extermination de tous les Roms dans le camp nazi d'Auschwitz-Birkenau pendant 6 mois/*en 6 mois.*

Anulace se sice objevuje ve verbonominálním predikátu s *faire*, ale prakticky nepřijímá komplementy. Namísto toho se ohýbá v čísle *faire une annulation* pro anulaci jedné věci, *faire des annulations* pro anulaci více věcí.

- 12) *Bon. Euh, on a fait une grosse erreur hier, vous devez annuler le mariage. Vous faites des annulations ?* (InterCorp)

Příklad 12) je typickým dotazováním se na pracovní náplň (děláte i anulace?). Vzhledem k tomu, že jsou posluchači známé okolnosti anulace, bylo by v textu dokonce lepší použít určitou determinaci (*les annulations*). Následně zjišťuji (a)teličnost v testu přerušení (teličnost potvrzuje odpověď *ne*). První věta (13) je bez komplementu, dále ve větě figuruje komplement v jednotném čísle a v plurálu. Poslední věta (15) je ovšem na hranici použitelnosti z důvodu její těžkopádnosti. Při jejím přerušení je klíčový neurčitý plurál *des vols intérieurs*. Pouze v této větě může zaznít odpověď „ano, částečně“.

- 13) *L'annulation a été interrompue par une panne de courant. – Ont-ils fait l'annulation ? – Non.*

14) *L'annulation de mariage a été interrompue par le mari. Ont-ils annulé le mariage ?*
– Non.

15) *Nous avons fait l'annulation de vols intérieurs. La panne de courant nous a interrompue au milieu de notre travail. Nous avons fait l'annulation de (plusieurs) vols intérieurs mais pas forcément de tous, il nous reste encore plusieurs vols à annuler.*

Faire une consommation je spojení, které významově náleží do prvního okruhu jmen zániku a vzniku: „Action d'amener quelque chose à son terme; fait de parvenir à son terme“ (TLFi). InterCorp sice nabídl několik fungujících příkladů, ale více mluvčích se shodlo na nepřírozenosti této kombinace s návrhem dosadit do vět 16–18) VNP *avoir une consommation*.

16) *C'est d'autant plus étrange que tout le monde fait une consommation continue de chair humaine, sans même savoir ce que c'est.* *Je to o to zvláštnější, že všichni neustále lidské maso konzumují, aniž vědí, co to vůbec je.*

17) *(...) j'ai vu des types comme toi (...) changer de région ou devenir fonctionnaires, médecins contrôleurs d'une caisse de sécu ou d'une mutuelle, et passer leur temps à compter les prescriptions de leurs anciens confrères (les deux tubes de calmazepam sur l'ordonnance de la mère, ce serait pas pour la belle-sœur, qui en fait une consommation stupéfiante ?) (...)* *(...) zažil jsem už chlápky jako ty, (...) odešli jinam nebo se z nich stali úředníci, posudkoví na sociálce nebo u některý pojišťovny a teď trávěj čas přepočítáváním receptisů vystavenejch bejvalými kolegy (nejsou náhodou ty dvě tuby Diazepamu na předpisu na matčino jméno pro švagrovou, která je konzumuje v závratným množství?) (...)*

18) *(...) il convient de prêter une attention particulière aux groupes de la population non identifiés dans la tâche qui peuvent faire une consommation importante régulière de produits ayant une fréquence élevée de contamination* *(...) je však třeba věnovat pozornost skupinám populace, které nebyly v rámci úkolu vymezeny a které mohou pravidelně ve vysokých dávkách přijímat produkty s vysokým výskytem kontaminace zearalenonem, a rovněž*

par la zéaralénone ainsi qu'aux potravínám určeným pro děti, neboť aliments destinés aux enfants, car les rozmanitost stravy malých dětí je enfants en bas âge ont une alimentation omezená. peu diversifiée .

- 19) *Va donc eh, faba ! (faba : sorte de fève No vidíš, ty makovice (odvar z makovic dont l'armée **faisait** grande se v římských legiích užíval jako **consommation** ; nos haricots, (vulg. uklidňující prostředek. Dnes: čaj s fayots) étant alors inconnus.) bromem)!*

InterCorp, květen 2018

Podobně v následujících příkladech figuruje kategoriální sloveso *avoir*. V příkladu 20) mluvčí interpretuje obě předložky. Vzhledem k tomu, že frekvence konzumace není jasná, jsou obě interpretovatelné velmi podobně. *En* se uplatní spíše v kontextu: *En trois ans il lui est arrivé d'avoir une consommation...* Ve větě 21) je nejlogičtější použít imperfektum *avait*, perfektum *a eu* dělá dojem krátkosti.

20) *C'est d'autant plus étrange qu'il a *fait/eu une consommation d'alcool en trois ans / pendant trois ans sans un seul problème d'abus / sans un seul problème de conduite en état d'ébriété.*

21) *Il a *fait/a eu/avait une consommation régulière d'alcool – Sa consommation a été interrompue au bout de l'année 2014 par l'insuffisance hépatique. A-t-il consommé de l'alcool ? – Oui. (avant l'année 2014)*

VNP *avoir une consommation* (mít konzumaci) ovlivňuje státičnost slovesa *avoir*. Vytvořené výpovědi mají význam zvyku v minulosti. V tomto VNP musí být *une consommation* rozvitá či doplněná nějakou informací (*sans un seul problème d'abus* – ve větě 20), *régulière* ve větě 21).²⁸⁵

---

²⁸⁵ Celkově má toto VNP mnohem omezenější úzus, než by se mi hodilo pro testování (a)teličnosti. *Avoir* vyžaduje určení typu konzumace a vede k vytváření stále stejných vět, např. „tato továrna má zcela pravidelnou spotřebu energie“ (*consommation d'énergie*). Pokud chybí rozvití predikativního jména, *avoir* se neuplatní a platné je pouze syntetické sloveso: *Les parents étant sortis, les garçons ont *fait/*eu une consommation de/ont consommé tout l'alcool de la maison*. Pro účely mé práce by se mi hodilo aktualizovat význam *vypotřebování, kompletního spotřebování*, což s *avoir* není možné. Na úrovni jmenného

Zajímavé je porovnání jména *consommation* s významově podobným *plýtváním* (*gaspillage*). Dle slovníku je jméno *gaspillage* definováno jako: „une consommation incomplète ou inutile“ (TLFi).

22) (...) *c'est un bouillon. Si tu ne veux pas faire de gaspillage (les légumes peuvent bien sûr se manger) tu peux passer au mixeur²⁸⁶, y rajouter à volonté de la crème et ça donnera un velouté.*

Příklad 22) mluví o procesu plýtvání. Význam kompletního vyplýtvání nějakého zdroje dodávají jménu ve francouzštině kvantizované komplementy (viz podtržené výrazy ve větách 23 a 24, přesně podle zásad sekundární telicizace. Takové kontexty kladou důraz právě na sdělení přesného množství (potravin či energie), které bylo vyplýtváno. Podobně, jako výše *consommation*, ani *gaspillage* nezní s kategoriálním *faire* příliš přirozeně, proto s touto kombinací dále nepracuji.

23) *Annuellement, rapporte le journal, le* Každý Evropan ročně **vyplýtvá** 179 **gaspillage** *européen est de 179 kilos de* kilogramů *poživatelných a zdravých* *nourriture* *comestible et saine par* *potravin* [. . .] většinou *personne dont la majeure partie, 42 %,* v domácnostech, což tvoří 42 % *est perdue au niveau des ménages (ce* *potravin* (z toho asi 60 % jsou ztráty, *qui pourrait être évité à 60 %).* kterým se lze vyhnout).

---

syntagmatu a bez zapojení kategoriálního slovesa se dají pozorovat zajímavé zásahy ze strany pragmatiky. Je možné kompletně spotřebovat veškeré zásoby alkoholu v domácnosti (*avoir une consommation de tout l'alcool*), ale je podstatně těžší hledat kontext, v němž by figurovalo úplné spotřebování veškeré energie (*consommation d'énergie*) či absolutní vypočtení veškeré elektřiny (*consommation d'électricité*).

²⁸⁶ Oprava: v originální verzi *mixer* (anglicismus).

- 24) - *L'inefficacité énergétique de l'Union - Evropská unie **vyplývá**²⁸⁷ více než européenne se traduit par le **gaspillage** 20 % své energie v důsledku de plus de 20 % de son énergie, (...) neefektivního vynakládání, (...)*

InterCorp, květen 2018

Do velmi podobného rámce zdánlivě přísluší jméno *bombardement*. Za účelem vyjádření telického významu *vybombardovat* zkouším kvantizovat komplement (*le bombardement d'une ville*), zapojit lexémy *všechno* či *celý* (*le bombardement de toute l'usine*) a ohraničit prostor kilometrů (*le bombardement de 126 kilomètres de la frontière*). Nicméně žádný z těchto pokusů nevede k telicizaci. *Bombardování* si zachovává svůj atelický ráz. Atelichnost jména *bombardement* potvrdil test přerušení. Jméno *bombardement* vypovídá o ději bombardování a o zasaženém místě. O kompletní destrukci není přímo řeč, i když je přirozeně vnímána jako možná.

25) *Le bombardement de la part des ennemis/mené par les ennemis a été interrompu par un armistice temporaire – Les ennemis, ont-ils bombardé ? Oui.*

26) *Le bombardement de Dresde a été interrompu par un armistice.*

– *La ville n'a pas été bombardée. – Si.*

– *La ville a-t-elle subi un bombardement ? – Oui.*

Význam *vybombardování* ve smyslu kompletního zničení se vyjadřuje jinak, např. *détruire une ville à coup de bombes, ravager par des bombardements, défoncer une ville à coup de bombes* (hovorové). Věty 27 a 28 se slovesy *détruire* a *être réduit à néant* jsou telické, *être bombardé* (věta 29) a *subir un bombardement* (30) atelické.

---

²⁸⁷ Pokud vztáhneme tuto problematiku na češtinu, budeme rozlišovat mezi *plýváním* a *vyplýváním*. Pouze prefigované *vyplývání* značí kompletní (a zbytečné) spotřebování určitého množství zdrojů. *Gaspillage de l'eau potable* pojmenovává obecný fenomén *plývání pitnou vodou*. Francouzské *eau potable* je kumulativní, což vede k celkovému atelickému výkladu. V češtině slouží k témuž vyjádření neprefigovaný výraz *plývání*. Kontext můžeme přesunout k problematice *plývání teplé vody / plývání s teplou vodou* (*gaspillage de l'eau chaude*) a telicizovat na francouzské *gaspillage de toute l'eau chaude* a české *vyplývání teplé vody* pro účely vyjádření typu: *Kdo vyplýval veškerou teplou vodu? Qui a pris toute l'eau chaude?* Tyto dva příklady vypovídají o fungování dvou odlišných jazyků: francouzština telicizovala kvantizováním teplé vody (množství je přesně vyčíslené výrazem *toute*), čeština telicizovala prefixem *vy-*, jehož význam ovlivnil kvantizaci teplé vody, kterou interpretujeme jako *veškerou* teplou vodu.

27) *Les bombes ont détruit 6 villes.*

28) *La ville a été réduite à néant par des bombardements en trois jours.*

29) *La ville a été bombardée pendant trois jours.*

30) *Cette ville a subi un bombardement ravageur pendant trois jours / *à néant.*

Bombardement se uplatňuje ve verbonominálním spojení především se slovesem *subir*. Některé běžné kombinace jako *?faire le bombardement* či *?connaître un bombardement* se nepoužívají a jméno takřka nevstupuje do VNP akčního smyslu „provést bombardování“, *effectuer un bombardement* je na hranici úzu.²⁸⁸

31) (...) *une nation qui a perdu une position* (...) [národ], který ztratil privilegiié dans l'ancienne République privilegovanou pozici v bývalé yougoslave, *une nation dont les Jugoslávii*, [národ], kde mouvements nationalistes ont endommagé nacionalistické výbuchy zničily celý la région dans son ensemble, brisé de region, zničily mnoho životů, nombreuses vies, fait un certain nombre vyžádaly si mnoho obětí a odpovědi de victimes et **subi des bombardements** en jim byly bomby a rakety. retour.

32) *Dimanche, le quartier nord a subi un* (...) v neděli došlo k velmi těžkému **bombardement** très dur. bombardování severního Amsterodamu.

InterCorp, květen 2018

Následujících šest vět je atelických, slučují se výhradně s časovým údajem po předložce *pendant*. Pozornost je zaměřena na proces a jeho trvání. Tělos je neznámý. Postupně se zintenzivňuje má snaha telicizovat příslušný kontext, ale marně. Ve větě 36 by mluvčí pro telické vyjádření použil například sloveso *détruire* (*Comme votre ville a été détruite en deux semaines...*). Věta 37 zůstává atelická i navzdory upřesnění, že se děj dotkl *celého města*. Výraz *toute* ovšem nevedl k telicizaci. Značí, že celé město čelilo bombovým útokům, nebyla vynechaná jediná čtvrť. O kompletním vybombardování ale

---

²⁸⁸ Vedle *subir un bombardement* existují další obraty, jejichž podmětem je oběť bombardování: *être victime d'un bombardement*, *être sous un bombardement*. Původce děje označuje konstrukce *être à l'origine de ce bombardement*.

není řeč. V téže větě působí trochu rušivě neurčitý člen *un bombardement*, který naznačuje, že šlo o kontinuální tříměsíční proces. Podmínku souvislosti a nepřetržitosti nevznáší lépe akceptovatelný plurál *des bombardements*.

33) *Cette usine a subi de terribles bombardements pendant 5 jours/*en 5 jours.*

34) *Nous avons subi leurs bombardements pendant 1 mois/*en 1 mois.*

35) *À Prague, vous avez subi quelques bombardements pendant 1 mois/*en 1 mois.*

36) *Comme votre ville a subi un bombardement *en deux semaines, nous vous promettons de fonder une nouvelle ville.*

37) **En trois mois/ pendant trois mois, toute la ville a subi ?un bombardement / des bombardements.*

38) *En ce même endroit, il y a eu une ville médiévale, mais elle a subi un bombardement / ?un bombardement total.*

Celkovost neboli totalita, ztvárněná jako *toute la ville* (věta 37) a *un bombardement total* (38), bývá spoluzodpovědná za kvantizování a v důsledku za telicizování věty. Tento význam našel uplatnění v atelické větě 37 (interpretace výše), ale je nepřipustný v atelické větě 38. Nedává smysl, aby se s ním pojilo atelické *bombardement*²⁸⁹, to dává přednost přídavným jménům intenzity (*lourd, intensif, violent*). Teličnost by do věty vnesla slovesa *dévaster* či *ravager*: *elle a été complètement ravagée / dévastée par un bombardement.*

4. 2. 2. Jména na DÉ⁻²⁹⁰

Mezi jmény prefigovanými předponou *dé-* je celá řada jmen, jejichž sémantika obsahuje význam odstranění, čímž plynule navazují na předchozí kapitolu: *faire + dépannage* (odstranění závady), *détartrage* (odstranění zubního kamene), *déboisement* (vymýcení, odstranění lesa), *déneigement* (odstranění sněhu).

---

²⁸⁹ Podobně česky ?kompletní bombardování, ?totální bombardování oproti kompletní vybombardování, totální vybombardování.

²⁹⁰ Z InterCorpu, některá jména na dotaz [lemma="faire"][][word="dé.*"].

VNP *faire* + *dépannage* pokrývá dva významy *odstranění závady* a *výpomoc*.²⁹¹ Všímám si prvního z nich. Vazba je předně spojena s profesí opraváře (*dépanneur*), jehož činnost a způsob obživy zachycuje vazba s dělivým členem (*faire du dépannage*). První příklad (39) je slučitelný s atelickým *pendant 5 ans*. Druhý příklad (40) nepřijímá časový údaj ani po předložce *en* ani po *pendant* a zrovna tak si stojí věta 41). Věta 42) s *faire un dépannage* se uplatní v telickém i atelickém kontextu (s *en* i s *pendant*), podle toho, na co je kladen důraz.

- 39) *Toujours dans le cadre de mon emploi, j'ai dû **faire du dépannage** au téléphone. Ça m'a non seulement appris à mieux communiquer, mais aussi à me positionner dans la tête de mon interlocuteur (...)*
- 40) *Ils **font du dépannage**, mais aussi de l'installation, de la formation et de la maintenance.*
- 41) *Salut Mélanie 45, alors pour trouver mon premier stage, en fait, c'est mon père qui a parlé de moi dans la clinique de Limoges où il **fait des dépannages**, j'ai été prise directement (...)*
- 42) *Hier je suis allé **faire un dépannage** chez une cliente habituelle, il se trouve qu'elle est aussi lectrice d'Esperanza (...)*

FrWac

Faire un détartrage znamená odstranění zubního kamene a objevuje se v popisu činnosti zubaře i v pokynech.

- 43) *Il est jaloux parce qu'il **fait des** Jenom žárlí, protože jen čistí plak **détartrages** toute la journée alors que moi jak je den dlouhý a já dělám ze j'embellis le monde. světa lepší místo.*

InterCorp

---

²⁹¹ *Écoute, t'as besoin d'un dépannage, je te dépanne. (Koukej, když potřebuješ helpnout, tak já ti teda helpnu.)* (InterCorp).

- 44) *Ne laissez pas le tartre s'installer : faites un **détartrage** deux fois par an pour éviter gingivites et déchaussements. Brossez vos dents, vos gencives, supprimez la plaque dentaire après chaque repas.*
- 45) *Les chats et chiens ne se brossent pas les dents, c'est pourquoi il faut **faire des détartrages** de temps en temps. Il en va de même pour les oreilles et les yeux.*

FrWac

Významové rozdíly nejsou nijak výrazné. Ani verze s neurčitým členem nevede k telické interpretaci (46). Příklad je v podstatě podhodnocenný a *pendant* a *en* mu dodávají vlastní perspektivu, obě předložky značí děje nutně ukončené.

- 46) *Mon dentiste m'a fait un détartrage en dix minutes / pendant dix minutes.*
- 47) *Mon dentiste m'a fait des détartrages *en dix minutes / pendant dix minutes.*
- 48) *Mon dentiste fait du détartrage / des détartrages *en dix minutes / pendant dix minutes à chaque fois que je viens.*
- 49) *Mon dentiste a fait du détartrage / des détartrages pendant toute sa carrière*

Pro následující VNP vždy uvádím jeden ukázkový kontext z FrWacu, kterým se více či méně motivuji ve vlastních analýzách. Příklady 50, 51, 53, 56 jsou ukázkou aspektového podhodnocení. Jejich spojení s předložkou *en* zdůrazňuje úspěšnost děje a upozorňuje na cíl, který bývá doprovázen významem „úplnosti“.

*Je rechercherais une personne bénévole pour les vacances d'été (début juillet mi août) pour aller en Tunisie (djerba) qui sera capable de me porter (48 kg) pour faire les transferts, il **ferait** ma toilette **habillage** / **déshabillage**, mise au toilette etc..., installation au fauteuil. (FrWac)*

- 50) *Il a fait le déshabillage du patient en 2 minutes / pendant 2 minutes.*

*Plus de pesticides, ni d'herbicides chimiques. Nous allons **faire des désherbages** raisonnés (...) (FrWac)*

- 51) *Il a fait le désherbage en 2 heures / pendant 2 heures.*

*Je ne connais pas la recette magique contre ce fléau. Je pense que pour être efficace à long terme, il faut d'abord **faire une bonne désintoxication** physique, puis ensuite (et c'est l'essentiel) **faire une désintoxication** spirituelle qui s'appelle : yéchiva. (FrWac)*

52) ? Les pompiers ont fait la désintoxication de ce lieu en 2 heures / pendant 2 heures.

53) Les pompiers ont fait l'assainissement de ce lieu en 2 heures / pendant 2 heures.

(...) on construisait 50 batteries, des dépôts intermédiaires de munitions ; on posait 20 kilomètres de voies ferrées ; on créait le réseau électrique ; on **faisait de gros déboisements**. Sans ces travaux, écrit le commandant Cassou, la place était prise en quarante-huit heures comme y comptaient les Allemands. (FrWac)

54) ? L'aristocratie a fait le déboisement de ce lieu en 3 mois.

55) L'aristocratie a fait du boisement de Šumava pendant 30 ans / *en 30 ans.

Aujourd'hui, la plante dominante est donc l'épicéa.

Comme il neige toujours, je vais aller **faire du déneigement** (...) (FrWac)

(...) l'entretien et **le déneigement**²⁹² d'un stade **est fait** par le public ! (FrWac)

56) Il a fait le déneigement de son trottoir en 20 minutes / pendant 20 minutes.

Ces **démobilisations ont été faites** pour l'immense majorité avant le Statut du 3 octobre et de cet arrêté. (FrWac)

Faire + démobilisation a désarmement se objevuje téměř výhradně ve vztažných větách, kde faire stojí za predikativním jménem. Příklad 57) je tedy málo přirozený. Pendant by větách mohlo být snad s významem zastavení činnosti odzbrojení a demobilizace.

57) ??Après la guerre, l'Etat a fait la démobilisation de l'armée en trois mois/*pendant trois mois.

58) Après la guerre, l'Etat a fait le désarmement de l'armée en trois mois/ ?pendant trois mois.

Příslušnost k sémantickému vzorci „odstranění“ vybraných VNP s predikativním jménem na *dé-* svádí k jejich spojení s teličností. Nic podobného se ale nepotvrdilo. Velká část příkladů byla aspektově podhodnocená a předložky *en* a *pendant* si příslušnou situaci telicizovaly / atelicizovaly a dodaly jí svůj význam: zdůraznění výsledku a úspěšnosti děje (*en*), orientace na jeho průběh a trvání (*pendant*).

---

²⁹² Oprava, původní záznam *le déneigements*.

4. 2. 3. Vzorec pohybu a vyjádření cíle

Jeden ze sémantických okruhů, na němž byl popsán princip sekundární telicizace, spočíval ve vyjádření cílové destinace. Na příkladu *tlačení vozíku* (kam) Ray Jackendoff ukázal, že kombinace slovesa pohybu a jeho ukončení v cílovém místě je kombinací telickou. Takový cíl, ve kterém děj končí, může být vyjádřený explicitně či implicitně. Například rozumíme, kdy, resp. čím končí děj *effectuer + une traversée*²⁹³: *Hannibal a effectué la traversée des Alpes*. Ať už se jedná o význam *přebrodit řeku* a obecně *překonat jakoukoliv vodní překážku* (*la traversée du fleuve, la traversée du Rhin, la traversée du pont inondé*) nebo překážku pozemní *přejít silnici* (*traversée d'un carrefour, du Sahara*), je zřejmé, že podobné příklady automaticky zahrnují informaci o tom, čím děj končí: na druhém břehu řeky, na druhé straně silnice.

Zde na prvním místě otestuji VNP *faire + déménagement*. Dále se budu podrobněji zabývat vazbou *faire + tour*, která rovněž přijímá příslovečné určení místa. Ukáží, že pouze kombinace se členem určitým informuje o přesném „tvaru“ cesty, kterým je (o)kruh. *Faire le tour de l'église* značí děj, který končí v okamžiku, kdy kostel kompletně obejdeme. Chůze sice nekončí v kostele (na rozdíl od případného *tlačení vozíku do kostela*), ale i přesto je jasné, čím děj končí – ve výchozím bodě cesty.

Déménagement

*Désolé Daniel mais je ne pourrai*²⁹⁴ *pas être avec vous dimanche il faut que je fasse le déménagement d'une de mes filles qui retourne à Grenoble en coloc.* (FrWac)

Do takto sestaveného kontextu, v němž figuruje komplement *une de mes filles*, není možné dosadit jiný než určitý typ determinace. *Un ani du* by nebylo možné (*j'ai fait le/*un/*du déménagement d'une de mes filles à Grenoble*). Věta 59) se dá interpretovat *s en i pendant*. Na rozdíl od telického *en se pendant* zaměřuje na děj a jeho trvání. Zde to například znamená, že druhý den bude stěhování pokračovat.

---

²⁹³ Tomuto VNP se věnuje M. Gross (1980:75).

²⁹⁴ V původní verzi byl kondicionál *pourrais*.

59) *En 8 heures/ pendant 8 heures, j'ai fait le déménagement d'une de mes filles à Grenoble.*

Následující věty nejprve ztvárňují příklad bez komplementů (a.), pak vyjadřují příslovečné určení místa (b.) a nakonec osobu (c.). Připojení osoby s předložkou *de* ve větě 61c. (*de ma fille) není možné a ve větě ji nahrazuje předložka *pour*.

Co se teličnosti týče, jsou všechny tři obměny věty 60 stejně tak slučitelné s *en* i s *pendant*, a to za příslušného interpretačního rozdílu. I pro větu 60c. je ve výsledku zásadní určitost predikativního jména *le déménagement* a kumulativní *des squatteurs* interpretaci nebrání. S *en* je přestěhování kompletní (*tout le déménagement a été fait*). Teprve neurčitý plurál *des déménagements* blokuje jednu z interpretací a slučuje se výhradně s *pendant*. Kontext 61c. pracuje s myšlenkou (na)stěhování dceřiných věcí z více míst.

60) a. *En 8 heures/ pendant 8 heures, j'ai fait le déménagement.*

b. *En 8 heures/ pendant 8 heures, j'ai fait le déménagement à Grenoble.*

c. *En 8 heures/ pendant 8 heures, j'ai fait le déménagement de squatteurs.*

61) a. **En 8 heures/ pendant 8 heures, j'ai fait des déménagements.*

b. **En 8 heures/ pendant 8 heures, j'ai fait des déménagements à Grenoble.*

c. *En 8 heures/ pendant 8 heures, j'ai fait des déménagements ??de ma fille / pour ma fille.*

V následujících větách se objevuje neurčitý a dělivý člen. Ve větách 62 a 63 číslovka *un* značí odstěhování sebe sama, jednoho jediného člověka či bytu. Jak je vidět z věty 63, obě předložky jsou akceptovatelné. Dělivý člen ve větě 64 snadno nahradí neurčitý plurál. Obě verze značí činnost nebo profesi stěhováka, a proto vyžaduje atelickou interpretaci.

62) *J'ai fait un déménagement dans ma vie mais je me rappelle que c'était une catastrophe.*

63) *En 8 heures/ pendant 8 heures, j'ai fait un déménagement à Grenoble.*

64) **En dix ans/pendant dix ans, ce garçon a fait du déménagement / des déménagements et son frère cadet est aussi déménageur.*

Jak ukazují mé testy, stěhování ve VNP *faire + déménagement* je dvojznačné v každé testované kombinaci, pokud predikativní jméno doprovází neurčitý i určitý člen

v singuláru (*un déménagement a le déménagement*). Plurál je restriktivní a akceptuje pouze atelickou interpretaci.

Faire un tour / faire le tour

O spojení *faire un tour* se krátce rozepsal Jan Šabršula (1962) a prohlásil, že tato konstrukce vyjadřuje ohraničený děj.

65) „*Je ne connais pas les Folies-Bergère. J’y ferais volontiers un tour.*“ („*Rád bych si tam zašel, rád bych se tam podíval*“) (Šabršula, 1962:79)

66) „*Georges proposa de faire un tour sur la terrasse.*“ („*Navrhl, aby se prošli na terase.*“) (Šabršula, 1962:79)

Tentýž autor se dále věnoval analýze příkladu 67), který je dle jeho názoru svědkem funkční odlišnosti mezi opisy *faire un tour* a *faire le tour*.

67) „*Il trouva Mme Walter dans... Elle faisait le tour du cirque...*“ (*chodila po cirku*) (ibid.79-80)

Cituji Šabršulův komentář k této větě: „Zde „le tour“ ve spojení s imparfait slovesa znamená, že paní Walterová chodila po cirku. Neurčitý člen (číslovka) „un“ byl nahrazen členem určitým, který je pouhým formálním průvodcem substantiva, které nyní jen blíže určuje, co paní Walterová dělala (bez časového omezení), bez přesnějšího vyznačení povahy slovesného děje.“ (Šabršula, 1962:80) Těmito slovy přisoudil determinaci aspektovou úlohu.

Tuto jeho analýzu nechci převzít bez důkladnější analýzy. Předně nesouhlasím s překladem věty 67 a namísto „paní Walterová „chodila“ po cirku“ bych se přiklonila ke znění „paní Walterová obcházela cirk“. Šabršulovu interpretaci, že „chodila“ po cirku a že to „dělala“ bez časového omezení, přisuzuji spíše vlivu francouzského imperfekta. Úlohu jména chci ještě blíže prozkoumat a lépe pojmenovat jeho aspektové vlastnosti. Zejména budu pečlivěji rozlišovat mezi *un* jakožto neurčitým členem a *un* – číslovkou. Na následujících řádkách tedy přistupuji k revizi a k prohloubení rozboru *faire un/le tour*. Velkou výhodou oproti šedesátým létům (doba Šabršulovy publikace) je fakt, že mám k dispozici texty z korpusů a Šabršulovy příklady tedy o tyto texty doplňuji. Pro začátek vyjdu z následujícího výňatku ze slovníkové definice hesla *tour* (TLFi):

„Mouvement, déplacement (à peu près) circulaire où l’on revient au point de départ.

Synon. révolution. Faire **le tour de** sa chambre, de la cour, du jardin, du lac, du parc, de la

pièce, de la place, de la salle, de la ville; tour de manège; tour de ronde. Ainsi se parlait David, en **faisant deux ou trois tours** dans la chambre, les mains sur le dos (ERCKM.-CHATR., Ami Fritz, 1864, p. 214). [Les hommes] remarquent seulement le tour de la lune d'ouest en est parmi les étoiles; (...) ils le comparent au tour que fait le soleil dans le même sens, mais en un an (ALAIN, Propos, 1921, p. 201). V. faire¹ II C 2 ex. de Lamartine.“

„(Petit) déplacement, promenade où l'on revient à son point de départ. Synon. balade (fam.), excursion, sortie. **Faire un tour** chez qqn; **faire un tour** dans les bois, au/dans le jardin, en montagne, dans le quartier, en ville; **faire un tour** à pied, en voiture; **faire un grand, un petit tour**; **faire un tour** avec son chien. C'était l'heure où, avant son dîner, M. Faïsme venait, en pantoufles, **faire un tour** dans le couloir (MARTIN DU G., Thib., Cah. gr., 1922, p. 718). La troisième ou quatrième fois que je faisais escale à La Corogne je me laissai tout de même tenter d'aller **faire un tour** à terre (CENDRARS, Bourlinguer, 1948, p. 34).“

„Périple, voyage où l'on revient généralement à son point de départ. Synon. circuit. **Faire le tour** de l'Europe. Une femme qui a **fait le tour** du monde, visité les sauvages, roulé sur les mers (BERNANOS, Crime, 1935, p. 817)“

(TLFi)

Slovník samostatně nedefinuje dvě odlišná hesla *faire un tour* a *faire le tour*, ale z příkladů vidíme, že o prvním z nich je řeč v odstavci 2, druhé se objevuje v definici prvního a třetího odstavce. Všechny tři citace zmiňují návrat do výchozího bodu (*au point de départ*). Úvodní věty všech tří odstavců jsou velmi podobné. Jediným slibným náznakem aspektové odlišnosti je uzávorkované slůvko *petit* v definici druhého odstavce, která by mohla znamenat rozdíl v „množství děje“ a tím drobnou nuanci v povaze slovesného děje. Přesnější představu mi nabízí korpusové příklady.

Konstrukce *faire un tour* se nejčastěji překládá jako *projít se*, (viz *promenade, balade* v paragrafu 2 slovníkové definice).²⁹⁵ Tento význam doprovází příslovečné určení místa (*projít se* [kde]). Výjimkou je jeden Šabršulův příklad (ad 65), který vyjadřuje vůli zajít do kabaretu *Folies-Bergère*, obhlédnout si jej.²⁹⁶

---

²⁹⁵ Táž konstrukce se často uplatňuje v kauzativní podobě (*faire faire un tour*), viz příklad 69).

²⁹⁶ Tento příklad zní nejlépe bez časového údaje, pokud trvám na jejich vložení do kontextu, je přijatelné spíše *pendant*: 65a) *Je ne connais pas les Folies-Bergère. J'y ferais volontiers un tour ??en 30 minutes / pendant 30 minutes.*

- 68) *On fait toujours un tour du campus, on vient ici à Branford, on assiste peut-être à une conférence ou deux, et puis on récupère Rory pour dîner.* Vždy se projdeme po fakultě, přihlásíme se tu v Branfordu, možná si zajdeme na jednu – dvě přednášky, a potom vezmeme Rory na oběd.
- 69) *En revenant, les frères Zaoum lui ont fait faire un tour aux Halles, rue Saint-Denis, rue de Fourcy, rue Blondel, rue de la Truanderie et elle a été émue, surtout quand elle a vu rue de Provence le petit hôtel quand elle était jeune et qu'elle pouvait faire les escaliers quarante fois par jour.* Na zpáteční cestě ji bratři Zaumové povozili kolem les Halles, ulicemi Saint-Denis, Fourcy, Blondel, Truanderie, a paní Růženku to vzalo u srdce, zvláště když uviděla v Provensálské ulici hotýlek, kde byla jako mladá a mohla si lajsnout schody čtyřicetkrát denně.
- 70) *Peut-être fera-t-il un tour à Oléron.*²⁹⁷ Možná se staví na Oléronu.

InterCorp, březen 2018

Některé výše uvedené příklady upravuji a aplikuji na ně testy teličnosti. V souladu s významem „krátce se projít“ se ukazuje, že příslovečné určení místa neznačí cíl procházky a větu neinterpretujeme telicky.

Ad 66a) *Georges proposa de faire un tour ??en 15 minutes/ pendant 15 minutes sur la terrasse.*

Telickou interpretaci umožňuje (ale nevynucuje) předložka *jusqu'à* v příkladu 70b. Mluví tuto větu dokáže interpretovat oběma způsoby, telicky i atelicky. Zejména atelická interpretace je překvapivá. Zdůrazňuje zájem mluvčího o průběh procházky a o proces jako takový. Významově je nutné upozadit místo (*jusqu'à Oléron*) a vykládat

---

²⁹⁷ Navzdory mému očekávání není p.u. místa *à Oléron* dvojnásobné. Kontext odpovídá výhradně na otázku *kde (kde se projde?)*. Jako odpověď na otázku *kam* by totiž francouzský rodilý mluvčí použil *jusqu'à Oléron*.

větu například tak, že se *Georges* procházel už cestou, tj. na místo mohl klidně dojít za 15 minut, ale cestou se procházel.

Ad 70) a. *Il a fait un tour à Oléron ??en 30 minutes/pendant 30 minutes.*

b. *Il a fait un tour jusqu'à Oléron en 30 minutes/pendant 30 minutes.*

Následuje sedm příkladů, které se jeden od druhého liší předložkou. Většinou se jedná o různé pokusy, jak označit cíl (*jusque*, kilometry atd.). *Jusque* ve větě 72 snese dvojí interpretaci. Naopak vyjádření kilometrů ve větě 73 dává cestě jasný cíl. V takové větě je *en* vhodnější, kontext vypovídá například o tempu výletu.

71) *J'ai fait un tour en Italie *en deux mois/pendant deux mois.*

72) *J'ai fait un tour jusqu'en Italie en deux mois/pendant deux mois.*

73) *J'ai fait un tour de 30 km en 6 heures / ?pendant 6 heures.*

Příklad 74 je vhodný pro konstrukci *faire le tour*, které se podrobněji věnuji níže. Poslední příklad (77) svědčí o možnosti užívání plurálu. Neurčitý plurál představuje neurčité opakované cesty.

74) a. *J'ai fait *un tour de l'Italie en deux mois/pendant deux mois.*

b. *J'ai fait le tour de l'Italie en deux mois/ pendant deux mois.*

75) *J'ai fait un tour dans les bois en trente minutes/pendant trente minutes.*

76) *J'ai fait un tour jusqu'aux bois en trente minutes/ ?pendant trente minutes.*

77) *J'ai fait des tours en Italie.*

Teličnost konstrukce *faire un tour* vyvolala předložka *jusque* a kvantizace kontextu uvedením kilometrů. Telická procházka musí mít jednoznačný cíl, naopak význam náhodnosti, nepromyšlenosti či nahodilého bloumání je s teličností neslučitelný. Tento fakt testuji vložím výrazu *sans but précis (nazdařbůh)* do francouzských kontextů.

66b) *Georges proposa de faire un tour *en/pendant 5 minutes sur la terrasse sans but précis.*

68a) **En/pendant 30 minutes, on fait toujours un tour du campus au hasard de nos pas.*

69a) *En revenant, les frères Zaoum lui ont fait faire un tour aux Halles, rue Saint-Denis, rue de Fourcy, rue Blondel, rue de la Truanderie *en/pendant 2 heures sans but précis.*

70c) *Peut-être fera-t-il un tour à Oléron *en/pendant 15 minutes sans but précis.*

Test přerušení poukazuje na ateličnost konstrukce *faire un tour*: *Il a commencé à faire un tour dans les bois mais la pluie l'a interrompu. A-t-il fait ce tour ? – Oui, en*

partie. Odpověď je kladná, i když je jasné, že se vrátil dřív, než plánoval. Platí ovšem, že se prošel. Stejně tak platí: *Il faisait un tour dans le jardin mais la pluie l'a interrompu. A-t-il fait le tour dans son jardin ? – Oui.*²⁹⁸

Na významový rozdíl mezi konstrukcí *faire un tour* a *faire le tour* mohou mimo jiné upozornit tak, že se pokusím jednu nahrazovat za druhou. U výše uvedených příkladů 68-70 je to možné pouze u kontextu 68. Zbylé dva příklady nemají příslušnou syntaktickou strukturu (*faire un tour* se pojí s předložkou *à*). Následující výměna je možná s příslušným významovým posunem. Určitá determinace *le* je možná, pokud přesně známe, jakou cestou se vydal (*faire le tour du campus* = *obejít kampus*).

68b) *On fait toujours un tour du campus / le tour du campus.*

Stejnou otázku možné záměny si pokládám i v opačném směru. Tak například věta 78) snese neurčitý člen *un*, ovšem nutně s číselným významem. Číslovka *un* pak má stejný význam jako *le*. Ve větě 79) náhradu blokuje použité imperfektum. Věta 80) je ideálním ilustrativním příkladem. Vlastně záleží na tom, kolikrát musel dotyčný žák školu oběhnout a podle toho volíme číslovku *un – deux – trois* atd. Věta 81) je specifická tím, že kombinace *faire le tour* neznačí přesný kruhový objezd Paříže. Určitý determinant vlastně zastupuje určité, přesně určené památky či akce, které má projížďka zahrnout (a které jsme si naplánovali vidět). Číslovka *un* by měla stejný význam, navíc s explicitní číselnou informací. *Un tour dans Paris* se členem neurčitým (zde bez číselné interpretace) a se změnou předložky značí neurčitou procházku po Paříži (*une promenade*).

78) *La chapelle (...). J'en fis lentement le tour, mais ne cherchai pas à l'ouvrir.* Volným krokem jsem ji obešel, ale otevřít jsem ji nezkoušel.

79) *Nous faisions lentement le tour de l'église et de l'ancien jardin du monastère, c'est surtout elle qui parlait.* Pomalu jsme obcházeli kostel a bývalou klášterní zahradu, mluvila hlavně ona

---

²⁹⁸ V testu záleží na přesné formulaci. Pokud bych změnila kontext (například v odpovědi na položenou otázku) z *le tour dans le jardin* na *le tour du jardin*, testovalo by se něco docela jiného (s významem jednou).

- 80) *Pourquoi la taille de l'école t'étonne-t-elle ? Moi, je le sais ! La prof m'en a fait faire le tour en courant.* Proč jsi tak ohromenej tím, jak je naše škola velká? Já to znám z vlastní zkušenosti. Slečna Praneevová mě nechala za trest běhat kolem.
- 81) *Mon chauffeur passera nous prendre à 16 heures, nous fera faire le tour de Paris et des festivités.* Ve čtyři hodiny nás zde vyzvedne můj šofér a vydáme se na projíždku Paříží, podíváme se, jak pokračují oslavy (...)
- 82) *Ils firent ensuite le tour (Karénine les suivait seul, sans laisse) de toutes les rues qu'ils connaissaient, et ils cherchaient leurs noms : il y avait la rue de Stalingrad, la rue de Leningrad, la rue de Rostov, la rue de Novossibirsk, la rue de Kiev, la rue d'Odessa, il y avait la maison de convalescence Piotr Tchaïkovski, la maison de convalescence Tolstoï, la maison de convalescence Rimski-Korsakov, il y avait l'hôtel Souvorov, le cinéma Gorki et le café Pouchkine.* A pak šli (Karenin je sledoval sám, bez vodítka) všemi ulicemi, které znali, a prohlíželi si jejich jména; byla tam Stalingradská ulice, Leningradská ulice, Rostovská ulice, Novosibirská ulice, Kijevská ulice, Oděská ulice, byl tam léčebný dům Čajkovskij, léčebný dům Tolstoj, léčebný dům Rimskij Korsakov, byl tam hotel Suvorov, kino Gorkij a kavárna Puškin.
- 82) *"Ainsi parce qu'on en fait maintenant le tour en trois mois ..." "En quatre-vingts jours seulement," dit Phileas Fogg.* "A tak tedy, protože se dnes dá objet za tři měsíce..." "Za pouhých osmdesát dní," řekl Phileas Fogg.
- InterCorp, březen 2018

Přejdu-li k analýzám (a)teličnosti vazby *faire le tour*, je prvním mým úkolem zjišťovat slučitelnost s předložkami *en* a *pendant*. Věty 78, 80, 81 a 82 mohou fungovat jak s *pendant*, tak s *en*. V obecné rovině je mezi nimi rozdíl v perspektivě, *en* se orientuje na výsledek, *pendant* na proces. Jinak je vhodné studovat konkrétní případy. Například příslovce *pomalu* (*lentement*) ve větě 78) vede k preferenci pro *pendant*. Ve větě 80) buď

vypovídám o čase, který potřebuji k oběhnutí (*en*), nebo o ději, který trvá (*pendant*). Imperfektum ve větě 79) se s *pendant* ani *en* nekombinuje (jsme uprostřed děje, v plném proudu, uvádět čas je hloupé). Věta 82) je typickým telickým kontextem (*pendant).

Test přerušení tohoto verbonominálního predikátu, vychází telicky, protože se daleko více trvá na dokončení celé obchůzky: *Nous faisons lentement le tour de l'église et d'un coup un gardien nous a surpris, alors nous n'avons pas pu le finir. Le tour entier n'a pas été fait.*

Jak zaznělo, vazba *faire un tour* splývá v češtině s překladem *projít se* [kde] (např. *faire un tour dans les bois, au/dans le jardin, en montagne, dans le quartier, en ville; faire un tour à pied, en voiture*). Tato vazba se snese s atelickou interpretací všude tam, kde není explicitně vyjádřený cíl (za jediný telicizátor, který vyloučil předložku *pendant* sloužilo uvedení přesného počtu kilometrů, podobný, ale méně vyhraněný vliv měla předložka *jusque*). Konstrukce *faire un tour* značí pouze časové, a nikoliv telické ohraničení. Takové *un tour* přecházela neurčitá determinace. Jakmile se ovšem jedná o číselnou interpretaci, jak jsem ukázala na příkladu 80) a na dalších příkladech, rovná se věta určité determinaci s *le*.

Faire le tour se překládá jako *obejít, objet*²⁹⁹: *faire le tour du stade d'Olympie* (*oběhnout (si) stadion v Olympii*), *faire le tour du char* (*obejít tank*). Významově se jedná o vyjádření vhodné pro telickou interpretaci, viz slavná cesta kolem světa – *le tour du monde en quatre-vingts jours* (a věta 82). Při bližším rozboru se nicméně ukazuje, že atelický výklad (a přítomnost předložky *pendant*) je zrovna tak možný.

Slovesa pohybu jsem zkoušela telicizovat vyjádřením cílové destinace. Vědomí toho, kde přesně pohyb končí je ale jen jednou z možností. Další možností můž být přesné vyjádření počtu kilometrů, a to není zdaleka jediný předpokládaný telicizátor. S myšlenkou explicitního vyjádření cíle pracuji i v následující kapitole.

---

²⁹⁹ Podobný překlad bude mít věta (*En 5 minutes/pendant 5 minutes, le regard de Jeanine a fait le tour des maisons* (*obhlížela domy*). Obhlížení, jakožto pohyb očima, již však zdaleka nemá tak striktně vymezenou cestičku jako jednoznačné obejití nějaké stavby.

4. 2. 4. Tři exemplární podhodnocená jména a pokusy o jejich telické ohraničení

Následující tři VNP testuji srovnatelným způsobem, ovšem za dosazení jim vlastních způsobů ohraničení (ohraničený prostor, kilometráž, přesně známé množství hnojiva – v kilogramech i v litrech).

Začínám VNP *faire + amendement* ve významu zemědělského ošetření pole a ve významu hnojení.³⁰⁰

83) *J'ai préparé le sol avec la base de la terre d'ici, assez argileuse, j'ai fait un premier amendement général. Ensuite, selon les zones qu'on a définies³⁰¹ ensemble j'ai fait des amendements plus spéciaux pour faire varier les sols, plus ou moins drainant, plus ou moins humifère.*

84) *Un sol frais tout en étant bien drainé et assez riche est recommandé. Ensuite, si vous avez la même terre que chez le voisin, celui -ci a pu faire un amendement qui améliore le sol, ou effectuer un apport de compost qui l'enrichi.*

FrWac

Predikativní jméno *amendement* je dynamické (*la date de l'amendement, *20 minutes de l'amendement*), durativní (*l'amendement a duré une heure*), fázovatelné (*l'amendement vient de commencer*) a celkově snadno uplatnitelné ve většině lexikálně-aspektových testů (*Vous devriez vous protéger contre les substances nuisibles pendant l'amendement. L'amendement a eu lieu dans tout le cadastre. L'amendement s'est déroulé dans tout le cadastre.*). Test přerušeni vypovídá spíše o teličnosti jména. Podle testerovy reakce to vypadá, že již jméno samotné doprovází představa o tom, kdy a čím děj končí: *L'amendement a été interrompu par une tempête. → Ont-ils fait l'amendement ? - ce n'est pas terminé.*

Z následujících vět se ukazuje, že k potvrzení telické interpretace slouží sdělení množství aplikovaného hnojiva (86 a 87), takové věty sice umožňují i zapojení předložky

---

³⁰⁰ „Toute opération qui améliore le sol“ a „Substance (engrais, etc.) incorporée au sol pour en améliorer les propriétés physiques et chimiques“, zdroj: TLFi, heslo *amendement*.

³⁰¹ Oprava pravopisné chyby: *définies* místo *původního* *definit*.

pendant, ale *en* více odpovídá primárnímu sdělovanému obsahu. Naproti tomu ohraničení rozsahu polností (85) nemělo na telicnost žádný vliv.

85) *Pendant 6 heures/ en 6 heures, il a fait un amendement sur un hectare.*

86) *?Pendant 6 heures/ en 6 heures, il a fait un épandage de 200 kg d'engrais.*

87) *?Pendant 6 heures/ en 6 heures, il a fait un épandage de 100 l d'engrais.*

Za výchozí větu dalších analýz považuji následující příklad: *Cet asphaltage a été fait par des cantonniers régionaux et payé par le conseil régional*. Výraz *vsechny* (*tous les trottoirs*) zafungoval a telicizoval větu 88. Ve větě 89 podporuje telickou interpretaci číslovka *un*, *pendant* by se mohlo uplatnit, pokud by děj nebyl ukončen (*un* by pak mělo spíše hodnotu neurčitého členu a ne číslovky).

88) *Les cantonniers ont fait l'asphaltage de tous les trottoirs en trois semaines/*pendant trois semaines*

89) *Les cantonniers ont fait l'asphaltage d'un trottoir en trois semaines/ ?pendant trois semaines.*

90) *Les cantonniers ont fait un asphaltage du trottoir en trois semaines/ ??pendant trois semaines.*

91) *La mairie a fait faire un asphaltage complet de tous les trottoirs en trois semaines/*pendant trois semaines.*

Ve větě 91 jsem se obávala, že se předložky *en* a *pendant* vztahují k zadání (*faire*) a netestují tak činnost asfaltování. Mluvčí potvrdil, že obě předložky se významově pojí ke jménu *asphaltage*. Toto predikativní jméno není počitatelné a neuplatní se v plurálu s neurčitým členem: **La mairie a fait faire des asphaltages*. **La mairie a fait faire des asphaltages de trottoirs*. Tam, kde se objevuje *un asphaltage*, má význam neurčitosti, nebo je neanalyzovatelné.

K telicizaci jsem se pokusila využít kvantizovaný objekt (*asphaltage d'une entrée d'auto / d'entrées d'auto*), žádná varianta neprošla pod kritickým pohledem rodilého mluvčího.

Předmětem posledních analýz je konstrukce *faire + approvisionnement*. Věta 93 představuje výsledek děje.

92) *Ces hommes ont fait l'approvisionnement du stock en gibier *en 7 ans de guerre / pendant 7 ans de guerre.*

93) *Ce fournisseur a fait un approvisionnement complet de notre magasin en une heure/*pendant une heure.*

I přes malé množství dat, o které jsem se v této kapitole opírala, je patrné, že se na telicizaci podílí lexikální jednotky *complet* a *tous* (*un N complet* a *tous les N*), stejně jako další údaje sdělující přesný cíl děje. Pouhé ohraničení prostoru hektary naopak nestačilo.

4. 2. 5. Deadjektivní jména

Při zkoumání lexikálně-aspektových vlastností jmen jsem narazila na zajímavou skupinu predikativních jmen jako *agrandissement*, *modernisation*, *embellissement*, *séchage* a další. Je možné je rozdělit na kontradiktorická a kontrastivní jména.³⁰² Tato jména jsou odvozená od stupňovatelných adjektiv a schopnost vyjádřit míru vlastnosti či stupeň jim zůstala. Právě tato vlastnost zásadním způsobem zasahuje do testování teličnosti, neboť zmíněná jména vystupují jako dvojznačná čili podhodnocená a potřebují být za účelem jednoznačné interpretace explicitně (a)telicizována.

Tato skupina se na slovesné úrovni dostala do povědomí gramatiků i dalších jazykovědců. Marc Wilmet (*Grammaire critique*:317) poukazuje např. na dvojznačnost slovesa *jaunir*, které vyjadřuje jak žloutnutí, tak zežloutnutí, tj. buď se jedná o pouhou změnu stupně žlutosti (takový význam se chová atelicky), nebo již byl dosažen finální odstín žluté (a jméno je telické). Podobně dvojznačné je sloveso *casser*. V případě *vázy* může jít o její popraskání, což ještě není nutně výsledný stav (atelický průchod testy), nebo o kompletní rozbití, které již nemůže „pokračovat“ (teličnost). Této dvojznačnosti si všímá i Richard Huyghe: „La teliçité peut varier intrinsèquement, pour des procès consistant en des changements d'état gradables (une modernisation en/pendant deux ans)“ (2014:11).

---

³⁰² Lexikálněsémantický rozdíl mezi adjektivy označujícími protiklady a) kontradiktorické a b) kontrární. „Propozice *p* je kontradiktorický protiklad propozice *q*, jestliže obě propozice *p* a *q* nemohou být současně pravdivé nebo nepravdivé. Např.: *Tento muž je ženatý* : *Tento muž je svobodný*.) Propozice *p* je kontrární protiklad propozice *q*, jestliže obě propozice *p* a *q* nemohou být současně pravdivé (i když mohou být obě nepravdivé): *Káva je studená* : *Káva je horká*“ (G REPL, Karlík, 1998:68, poznámka pod čarou a odkaz na Sémantiku (Semantics, 1977) od Johna Lyonse).

U následujících jmen analyzuji jejich případnou dvojznačnost, zjišťuji, jak reagují na přítomnost předložek *en* a *pendant* a zda a čím jsou (a)telicizovatelná. Pro rozbor každého VNP jsem si vyhledala autentický příklad v korpusu.

Začínám VNP *faire + modernisation*. Vzorová výpověď porovnává dálniční a železniční síť – *l'autoroute (Route Centre Europe Atlantique)* versus *la ligne ferroviaire Nantes-Bordeaux*. Pisatel si stěžuje, že železniční trať není plně elektrifikovaná a potřebovala by zmodernizovat: *Mais au lieu de faire les modernisations, il a été préféré de supprimer des arrêts pour concurrencer la RCEA qui malgré cela continue à montrer sa supériorité sur le temps de parcours, pas sur les accidents ni la pollution !!!* (FrWac). Toto je výsledek:

- 94) *La SNCF a fait une modernisation de la ligne ferroviaire Nantes-Bordeaux ?en 13 mois/pendant 13 mois.*
- 95) *La SNCF a fait des modernisations de la ligne ferroviaire Nantes-Bordeaux *en 13 mois/pendant 13 mois.*
- 96) *La SNCF a fait les modernisations promises de la ligne ferroviaire Nantes-Bordeaux en 13 mois/?pendant 13 mois.*
- 97) *La SNCF a fait de la modernisation sur la ligne ferroviaire Nantes-Bordeaux *en 13 mois/pendant 13 mois.*
- 98) *La SNCF a fait une modernisation en 13 mois/pendant 13 mois.*
- 99) *La SNCF a fait des modernisations *en 13 mois/pendant 13 mois.*
- 100) *La SNCF a fait de la modernisation *en 13 mois/pendant 13 mois.*

První příklady uvádí komplement predikativního jména, poslední příklady jsou holé. Na jistou míru dvojznačnosti jsem narazila jen u příkladů 94, 96 a 98. Právě věta 98 je nejjasnějším případem podhodnoceného jména, které samo o sobě nedává možnost ani telického ani atelického výkladu. Ve větě 94 se posluchač přiklání k ateličnosti a vykládá si predikativní jméno jako „nějaké modernizování“. Tato interpretace je primární a nevyžaduje žádné interpretační úsilí. *En* by bylo možné, pokud bychom přisoudili členu *une* číselnou hodnotu, tj. „jedna modernizace“, „jedno zmodernizování“. Ve větě 96 se nabízí telický výklad: *SNCF provedla (všechny/ty/-) slíbené modernizace železniční tratě Nantes – Bordeaux*. Předložka *pendant* klade důraz na proces a o samotném závěru nic neříká, což není primární smysl této výpovědi.

Není jediný důvod, proč nepoužít imperfektum. Situace může začínat takto: *V okamžiku nehody TGV...*

- 101) a. *La SNCF faisait de la modernisation sur la ligne ferroviaire Nantes-Bordeaux.*
b. *La SNCF faisait une/des modernisation(s) de la ligne ferroviaire Nantes-Bordeaux.*

VNP *faire + séchage* je poměrně pravidelně podhodnocené. Pouze neurčitý plurál vyžaduje ateličnost. *Si votre relation est excellente avec votre perroquet, vous pouvez éventuellement utiliser une serviette éponge pour **faire un léger séchage** en toute douceur.* (FrWac)

Explicitní vyjádření komeplementu nehraje žádnou roli. VNP snesou obě interpretace, je-li predikativní jméno doprovázeno neurčitým členem v singuláru (*un séchage*, příklad 102 a 105). Naopak neurčitý plurál nesnese telický výklad. Výsledek se zdá být poměrně nekompromisní (104 a 106).

- 102) *Conformément à cette instruction, j'ai fait un léger séchage pendant trois minutes/en trois minutes.*
- 103) *Conformément à cette instruction, j'ai fait le séchage pendant trois minutes/en trois minutes.*
- 104) *Conformément à cette instruction, j'ai fait de légers séchages pendant dix minutes/*en dix minutes.*
- 105) *Conformément à cette instruction, j'ai fait un léger séchage de mon perroquet pendant trois minutes/en trois minutes.*
- 106) *Conformément à cette instruction, j'ai fait de légers séchages de mon perroquet pendant dix minutes/*en dix minutes.*

Nejproblematictější a zároveň nejpřínosnější je kontext 102. Svým významem mluvčího uvádí dovnitř procesu, proto je *pendant* ideální. Neexistuje sice žádný skálopevný argument, proč vyloučit telické *en*, *pendant* je ale vhodnější. Předpokládá, že na konci sušení nebude papoušek úplně suchý, ale jen osušený, čímž se apeluje na jakousi sdílenou znalost ohledně průběhu sušení.

VNP *faire* + *accélération* je ve všech příkladech těžkopádné.³⁰³ Plurál v těchto dvou korpusových kontextech, interpretuji odlišným způsobem: první plurál je dle mého názoru intenzitou (*accélération entre deux feux*), druhý plurál je kvantitou (*des accélérations de vingt secondes*).

(...) *il est impossible de faire de grosses accélérations entre deux feux*³⁰⁴, *sauf à pédaler comme un fou, et là on se rend bien compte de la dépense inutile d'énergie et de sa dissipation dans les freins.* (FrWac)

Si vous essayez d'augmenter votre kilométrage, consacrer une pleine séance à faire du fractionné (rozdělít na části) n'a pas de sens. A la place, faites des accélérations de vingt secondes (à l'allure d'un 5 000 mètres, par exemple) au milieu de vos courses les plus longues. (FrWac)

Věty 107, 108 vystupují atelicky. 109. věta je obouznačná, rozdíl mezi teličnost a ateličností by mohl tkvít v interpretaci determinace: *un* jako číslovka a *un* jako neurčitý člen.

107) ?*En 5 secondes/pendant 5 secondes, cette voiture a fait de grosses accélérations.*

108) **En 5 secondes/pendant 5 secondes, cette voiture a fait des accélérations record.*

109) *En 5 secondes/pendant 5 secondes, cette voiture a fait une accélération record.*

VNP *faire* + *réduction* je podhodnocené s neurčitým členem *un* (110). Zde vstupní text k posouzení: — *Cette conne était venue pour se faire faire une réduction mammaire. (Ta káča přišla, aby si dala zmenšit prsy.)* (InterCorp)

110) *Le docteur lui a fait une réduction mammaire en trente minutes/pendant trente minutes.*

111) *Le docteur a fait des réductions mammaires *en 15 ans/pendant 15 ans.*

112) *Le docteur a fait de la réduction mammaire *en 15 ans/pendant 15 ans.*

Faire + élargissement:

---

³⁰³ Užití dělivého členu: „*Citrix continue sa stratégie d'élargissement de sa gamme en achetant une société faisant de l'accélération de flux WAN.*“ (FrWac) = V kontextu není možné nahradit dělivý člen členem určitým.

³⁰⁴ Oprava na *feux* místo *feus*.

On voit combien cela a coûté à l' Europe de **faire son élargissement** sans penser à son approfondissement. (Víme, kolik Evropu stálo rozšíření, aniž by bylo vzato v potaz prohloubení;) (InterCorp)

On a donc **fait l'élargissement** (adhésion de 10 nouveaux États le premier mai) avant de **faire l'approfondissement** (adoption de nouvelles règles pour un fonctionnement plus efficace de l'Union) ce qui n'ira pas sans de grandes difficultés si cette situation perdure. (FrWac)

Kontext rozšiřování Evropské unie posloužil k vytvoření těchto příkladů. Nezáleží na determinaci predikativního jména ve větě 113. Tato věta není jako celek akceptovatelná. Fungují teprve kontexty 114 a 115, oba jsou dvojznačné s příslušným rozdílem v interpretaci.

113) **On a fait l'élargissement en dix ans/pendant dix ans.*

114) *En dix ans/pendant dix ans, on a fait l'élargissement de l'Union européenne à 10 nouveaux États.*

115) *En dix ans/pendant dix ans, on a fait un élargissement de l'Union européenne à 10 nouveaux États.*

VNP *faire* + *rafraîchissement* jakožto zástupce sémantické mikrosituace (o)chlazení teploty je klasickou ukázkou lexikálně-aspektové problematiky deadjektivních jmen. Vstupní kontext: *Quelle est la différence entre une pompe à chaleur faisant du rafraîchissement et celle faisant de la climatisation ?* (FrWac)

Věta se sice nedá ohýbat tak všestranně, jak bych chtěla (uplatnil se například pouze člen *un*, zatímco *du* i *le* je nepřípustné (118), zato věta 117 potvrzuje, že přesný teplotní údaj telicizuje větu.

116) *La pompe est très efficace, elle arrive à faire un rafraîchissement de 10 °C en 20 minutes / *pendant 20 minutes.*

117) *La pompe a fait un rafraîchissement de 10 °C en 20 minutes / *pendant 20 minutes.*

118) **La pompe a fait du/un/le rafraîchissement en 20 minutes / pendant 20 minutes.*

*Faire + embellissement*³⁰⁵ je sice v korpusu zastoupeno: *Voilà une bonne idée pour faire de beaux embellissements. Alors pour celà il vous faut : - des post-it - des ciseaux décoratifs - de l'encre, de la craie et des tampons.* (FrWac) V případě tohoto predikativního jména jsem se nakonec uchýlila k umělému příkladu. Tester zřejmě nezachytil žádnou významovou nuanci mezi zkrášlením/zkrášlováním či krášlením a věty 120 a 121 analyzuje zcela jednostranným způsobem. Dvojnáčné je opět vyjádření v singuláru *un embellissement* (věta 119).

119) *Ils ont fait un embellissement dans le parc en trois mois/ pendant trois mois.*

120) *Ils ont fait l'embellissement dans le parc en trois mois/ *pendant trois mois.*

121) *Ils ont fait des embellissements dans le parc *en trois mois/pendant trois mois.*

Výše uvedená deadjektivní jména, která prošla mými rozbory, vykazují jistou pravidelnost. Předchází-li je dělivý člen a neurčitý plurál, snesou v podstatě jen atelickou interpretaci. Zcela dvojnáčné jsou tvary *un N*, například *une modernisation*, *une réduction*. Snaha po interpretování tohoto fenoménu mě přivedla k myšlence pečlivého rozlišování mezi neurčitým členem *un* a číslovkou *un*, které ve francouzštině obě splývají pod jedním tvarem. Tato hypotéza by stála se důkladnější prozkoumání, ale v této práci se jí již nebudu více zabývat. Očekávala jsem, že se při analýzách projeví sémantický rozdíl vlastní těmto jménům a že se do opozice postaví dva odlišné významy, jeden atelický (dosažení větší, ale ne cílové míry „děje“), jeden telický (dosažení cílového „stavu“). Tento rozdíl se částečně projevil prostřednictvím onoho dvojnáčného *un*: atelické *une modernisation* znamená provést nějaké modernizování, *une réduction* určité/drobné/nějaké zmenšení. Telické *une modernisation* představuje jednorázovou a ukončenou modernizaci, *une réduction* jedno zmenšení a konkrétně jednu ukončenou operaci prsou (*un* zde bylo číslovkou). Přímou argumentaci ohledně míry vlastnosti si ovšem vyžádal pouze příklad *faire le séchage*. Domnívám se, že by bylo potřeba podrobněji prozkoumat daný fenomén, ale z prvních výsledků se mi zdá, že sémantiku jména výrazným způsobem ovlivňuje použitá determinace a právě její interpretace.

---

³⁰⁵ Tato verbonominální spojení je poměrně těžkopádné, rodilý mluvčí rozhodně upřednostňuje syntetické sloveso *embellir*. Na hranici možností je toto VNP v kombinaci s neživými předměty (*zkrášlení výrobku* apod.).

4. 3. Závěrečné shrnutí

Vyšla jsem z předpokladu přenosnosti principu sekundární telicizace na VNP. Protože ve slovesném světě, kde je definován, často reprezentuje vztah mezi slovesem a předmětem přímým, předpokládala jsem, že ve větách s VNP sehraje klíčovou roli predikativní jméno (je předmětem přímým) a komplement predikativního jména (syntetické sloveso se nominalizovalo a stalo se predikativním jménem, slovesný předmět přímý se stal komplementem predikativního jména).

Ohebnost predikativního jména, respektive jeho počitatelnost, nepočitatelnost, singulár a plurál beze sporu ovlivňují lexikálně-aspektovou interpretaci. Přínosné je sledovat tyto přechody (změnu čísla i počitatelnosti) u jednoho jediného predikativního jména (*une danse – de la danse*). Platí, že nepočitatelná jména vyžadují atelickou interpretaci věty (*faire de la caricature*). Predikativní jméno v podobě ‘*un N*’ bylo středem mé pozornosti. Teličnost a možnost telicizace takového jména do jisté míry kopíruje výklad členu *un*. Tendence k telické interpretaci se projevila v případě, že VNP s *un N* značilo vznik jednoho výsledného produktu. Jindy byla častá dvojznačnost. Domnívám se, že svou úlohu sehrává způsob, jakým interpretujeme toto *un* – jako neurčitou determinaci, nebo jako přesnou číslovku (viz *modernisation*).³⁰⁶

Vlivu komplementu predikativního jsem si všímala napříč všemi příklady, kdykoliv byl do věty vložitelný.³⁰⁷ Ze čtyř popsaných sémantických okruhů Raye Jackendoffa jsem testovala zejména VNP ze vzorce vzniku / zániku (např. *procéder à la destruction d'un paquet / de paquets*), ohraničení pohybu cílem a další možnosti, jak telicizovat děj (explicitní určení počtu kilometrů apod.).³⁰⁸ Ukázalo se, že možnosti

---

³⁰⁶ Něco podobného se logicky v angličtině nemohlo pozorovat, systém francouzské determinace je specifický a velmi komplexní.

³⁰⁷ Velice často je konstrukce s vyjádřeným jmenným komplementem vnímána jako těžkopádná: *Il a fait la révélation des squelettes dans le placard* a obtížně hledá své přirozené uplatnění. Zde připadá v úvahu zaměření pozornosti na původce děje: *C'est lui qui a fait la révélation des squelettes dans le placard*.

³⁰⁸ V abstraktní rovině je možné najít příklady s potřebným významem. Jedná se o práci na „baráku“, který je zároveň jakousi hranicí (zastřešit dům, zasklít okno, obložit tři zdi kachlíčky, vytapetovat celý pokoj), o pěstitelské práce na přesně vymezeném pozemku (osázet celý dvoumetrový záhon kedlubnami) a mnoho

jmenného komplementu ve VNP ovlivnit teličnost/ateličnost věty jsou mnohem menší, než jsem očekávala. Jakmile jméno (např. *destruction, bombardement*) vstoupilo do VNP s kategoriálním slovesem, přešla primární pozornost právě na něj, jeho jmenný komplement byl někdy sekundární informací.

Během analýz se ukázalo, že role kontextu je nesmírná. Statistiky, životní bilance a různá hodnocení výkonu jsou ideálními texty pro telická vyjádření: „*J'ai entrepris de grandes oeuvres: je me suis bâti des maisons, planté des vignes ; je me suis fait des jardins et des vergers, j'y ai planté toutes sortes d'arbres fruitiers ; je me suis fait des bassins pour arroser de leur eau une forêt de jeunes arbres*“ (FrWac). Dokonce i *futur simple*, v němž se může telický význam poněkud neutralizovat vzhledem k nejistotě budoucích událostí, je v daném kontextu vnímán telicky: „*Tu sèmeras dans les champs beaucoup de grain, mais tu ne récolteras pas grand-chose, car la sauterelle aura tout dévasté*“ (FrWac).

---

dalších (vysadit pět třešní, vypsat fixu). V praxi je ovšem těžké překlopit tyto české příklady do francouzštiny, navíc, když je podmínkou použití VNP.

Závěr

Při studiu aspektu ve verbonominálním predikátu s kategoriálním slovesem jsem vyšla z lexikogramatického přístupu kolektivu autorů vytvořeného kolem Maurice Grosse. Tito autoři popsalí především povahodějové vlastnosti kategoriálních sloves a svá data zaznamenali do tabulek, které jsem částečně využila ve svých analýzách. Protože se jejich práce orientovala pouze na malou část problematiky, rozhodla jsem se své práci přidat další rozměry. Předně bylo třeba definovat pojem aspektu tak, aby kromě povahy slovesného děje obsáhl i lexikální a gramatický aspekt. Dále bylo třeba překročit rámec slovesa a aspektově podchytit celou slovesně-jmennou konstrukci. V souladu s kritickými změnami lexikogramatické metody, tak jak je navrhl Jan Radimský (2010), jsem zvolila za výchozí bod svých analýz predikativní jméno a dále jsem sledovala veškerý aspektově relevantní kontext. Své analýzy jsem založila na excerpici dat z lingvistických korpusů a na testování ze strany frankofonních respondentů.

Směr mého výzkumu stanovovaly čtyři otázky. Tyto otázky vyplynuly z nutnosti podchytit aspektové možnosti verbonominálního predikátu:

- (1) Je predikativní jméno schopné vyjadřovat lexikální aspekt? Pokud je odvozeno od slovesa, dědí lexikální aspekt od něj? Použijeme stejné kategorie jako při popisu slovesa?
- (2) Má smysl uvažovat o predikativním jménu jako o nositeli gramatického aspektu?
- (3) Vyjadřuje sémanticky vyprázdněné sloveso lexikálně-aspektové vlastnosti?
- (4) Platí ve VNP principy sekundární telicizace? Jak je aplikovat?

Základy událostní sémantiky pro popis lexikálního aspektu byly sice položeny na slovesném lexému, ale tato zažitá představa (lexikální aspekt = sloveso) se brzy ukázala jako nedostačující a hranice slovesného lexému byla překročena ve dvojitým smyslu. Jednak se vystoupilo ze slovesného lexému do širších kontextů³⁰⁹ a stanovily se základy sekundární telicizace, jednak došlo k rozšíření zájmu na lexikálně-aspektové vlastnosti substantiv, čímž se problematika aspektu rozšířila o problematiku

---

³⁰⁹ Posuzování výskytů v kontextu je nezbytně nutným předpokladem pro desambiguaci velice často polysémných a aspektově „podhodnocených“ výrazů (pro francouzštinu to platí dvojnásob). Tento metodologický požadavek ostatně odpovídá lexikogramatickým principům, kterých se přidržuji.

počitatelnosti. Oba tyto posuny jsou pro mou práci s verbonominálním predikátem ve francouzštině velmi důležité.

Lexikálnímu aspektu jména jsem se věnovala v kapitole 2. 1. a 2. 2. Ukázalo se, že pro základní popis lexikálně-aspektových vlastností jmen je možné použít vendlerovskou klasifikaci obohacenou o pátou skupinu počitatelných atelických jmen (tzv. ohraničené procesy *une promenade, une manifestation*). Při aplikaci testů lexikálního aspektu se postupně projevovала nutnost přesněji určit, jaký vliv má konkrétní determinant predikativního jména či jeho komplement. Tyto otázky jsou dále předmětem zkoumání sekundární telicizace ve 4. části práce.

Předtím bylo na místě prověřit, zda predikativní jméno může vyjadřovat gramatický aspekt. Otázka gramatického aspektu jména není v českém jazyce ničím překvapivým, ve francouzštině je ovšem ojedinělým tématem několika málo autorů (viz kapitola 2. 3.). Motivací jejich výzkumu je snaha uspokojivě vysvětlit, proč v systému francouzských jmen existují dubleta typu *pesée – pesage, percée – perçage*. Testy navržené v této literatuře jsem aplikovala na vlastní data, ale při pokusu o interpretaci výsledků jsem nebyla úspěšná (2. 4.). V tuto chvíli nejsem přesvědčená, že by v systému dubletních francouzských jmen existovala gramaticko-aspektová opozice, kterou by průměrný rodilý mluvčí byl schopen bezpečně zachytit.

Ve třetí části práce jsem se věnovala kategoriálnímu slovesu *avoir*, ke kterému mě dovedl obecný zájem o lexikálně-aspektové možnosti sémanticky vyprázdněného kategoriálního slovesa. *Avoir* je specifické tím, že v rámci jedné jediné konstrukce může v některých případech vyjadřovat různé lexikálně-aspektové vlastnosti (odděleně, nebo souběžně). V analýzách tak převládal buď atelický, tj. nerozložitelný význam (*avoir peur* jako mít strach; *avoir une solution* jako mít řešení), nebo telický význam danešovské změny (*avoir peur* jako dostat strach; *avoir une solution* jako najít řešení). Ukázaly se jisté tendence. Je-li sloveso *avoir* konverzní vůči *donner*, vyjadřuje v *passé composé* primárně změnu (*j'ai eu une autorisation, j'ai eu des remerciements = j'ai reçu*). Je-li sloveso *avoir* v konverzním vztahu samo k sobě, zachovává si atelickou interpretaci ve všech slovesných časech (*j'ai eu du respect, vous avez eu mon respect*). Při analýzách jsem brala v úvahu sémantická kritéria, která leckdy dovysvětlila chování slovesa *avoir*: gesta a různé úšklebky není možné 'kontinuálně mít', jsou to okamžiková predikativní jména. Ve své vazbě s *avoir* jsou jednoznačná. Verbonominální predikáty s nemocemi, jako chřipka, které je možné mít, nebo chytit (*j'ai eu la grippe*), jsou dvojznačné.

Vznik čtvrté části práce podnítil zájem o sekundární telicizaci (lexikálně-aspektové hledisko) a obecně o aspektovou skladbu (všestranně aspektové hledisko). Pokud je mi známo, principy sekundární telicizace dosud nebyly v rámci VNP nikdy sledovány. V souladu s nimi jsem se zajímala o komplementy predikativního jména či příslovečná určení a o sémantický vztah, který existuje mezi nimi a predikativním jménem. Zajímala jsem se o vzorec vzniku / zániku, o způsob vyjádření cíle cesty a prověřovala jsem další možnosti prostorového ohraničení významu (*faire un amendement sur un hectare, faire un épandage de 200 kg d'engrais*). O klíčovém postavení jména v těchto rozborech svědčí VNP s *bombardement* i s *traitement*. Tato jména jsem intuitivně spojila se vzorcem vzniku / zániku a předpokládala jsem, že sekundární telicizace zaktivuje význam kompletního vybombardování (zničení města) a kompletního vyléčení (vymýcení nemoci). Ve skutečnosti se ale nepodařilo tato jména jakýmkoliv způsobem telicizovat a jména si zachovala výhradně atelické hledisko.³¹⁰

Během analýz jsem mohla pozorovat, že aspektovou interpretaci výrazně ovlivňuje (a někdy dokonce předurčuje) počitatelnost a determinace predikativního jména. K otázce počitatelnosti mě dovedly dvě stopy. Zaprvé platí, že je počitatelnost součástí sémantiky daného jména a ovlivňuje vstupní lexikálně-aspektový rozbor jména (např. ohraničený proces *une danse* versus neohraničený proces *de la danse*). Druhým důvodem je potřeba brát v úvahu počitatelnost a determinaci jména v rámci sekundární telicizace. Existují případy jako *faire une réparation*, kdy neurčité *une* vypovídá o vlastnostech virtuálního komplementu jména (*une* splývá s opravou právě jednoho předmětu).

Pokud predikativní jméno ve vazbě aktualizuje dělivý člen, jedná se o kumulativní, atelické vyjádření. Je-li v neurčitém plurálu, platí zpravidla totéž (výjimku představuje například spojení *Tu as fait des progrès*, kterou mluvčí dokázal interpretovat i telicky). Příslušnost k atelickým situacím odvozená z užití dělivého členu či neurčitého plurálu je nejpravidelnější a nejtransparentnější charakteristikou. Naopak jméno determinované určitým členem v jednotném čísle je až překvapivě zdrojem mnohým dvojnácností. Vyplývá to z početných funkcí, které tento determinant zastává:

---

³¹⁰ V případě VNP s *traitement* mluvím o teličnosti jen ve smyslu “získání léčby”, kterou vyjadřuje například kategoriální sloveso *avoir* v *passé composé*: *il a eu un traitement*.

uvádí jak nepočitatelná (*il a fait le désherbage; le déneigement est fait par le public*), tak počitatelná jména (*elle a fait le dessin*), nejčastěji předchází jméno, které rozvíjí komplement. Obecně platí, že určitý člen *le* nepředstavuje překážku pro telickou ani atelickou interpretaci.

Ve své práci jsem se podrobněji věnovala neurčitému singuláru (kapitola 4. 1. 3.). Poměrně pravidelná je interpretace takových predikativních jmen, v nichž neurčitý člen *un/une* jednoznačně označuje počet vznikajících či zanikajících předmětů (*il a fait une copie / une copie d'un livre ; il a fait un dessin*). Takové případy jsou telické. Mimo tento sémantický vzorec je zpravidla možná obojí interpretace (*faire un pansement, faire un emballage* je možné vykládat telicky i atelicky, např. *pendant 2 minutes, l'infirmière m'a fait un pansement* může znamenat, že se zdravotní sestra dvě minuty věnovala obvazování jedné rány, pak si šla pro nové náplasti apod).

Při rozborech bylo třeba kriticky uvažovat o roli předložek *en* a *pendant*. V odborné literatuře se objevila kritika jejich používání, včetně názoru, že *en* se slučuje jak s telickými situacemi, tak s kontexty, v nichž je jen atelické ohraničení. Ve svém přístupu jsem používala *en* a *pendant* vždy současně a spíše jako desambiguátor než jako test. Výhradně jejich kontrastivní použití poukáže na případy, kdy není akceptovatelná ani jedna a kdy jsou obě interpretovatelné (aspektové „podhodnocení“). I v případech, ve kterých mluvčí připustil dvojí interpretaci, zpravidla jedna varianta (s *en*, nebo *pendant*) platila za běžnější a přijatelnost té druhé (sekundární) se odvíjela čistě od fantazie rodilého mluvčího a schopnosti najít adekvátní kontext.

Problematika, kterou zatím považuji za nedořešenou, se týká fenoménu atelického ohraničení. V literatuře zatím chybí podrobnější rozpracování této problematiky a nemáme dostatečné testy k jejímu určení. Kromě ohraničených procesů (*une manifestation*) sem (alespoň částečně) zařazuji jména semelfaktivní (*une gifle, un saut*³¹¹). Tato jména jsou nejkontroverznější skupinou celé klasifikace. Nepovažuji je za telická, pokud neobsahují jasný *télos* a nejsou znázornitelná danešovským přechodem.

Ve své práci jsem opakovaně narážela na téma počitatelnosti a determinace. Toto téma (včetně zvážení existence nulového členu) bude mít výraznější roli, než jaká je mu přisuzována a zasloužilo by si podrobné zpracování.

---

³¹¹ *Un saut* – skok považuji za telický jen ve smyslu ‘přeskočení od někud někam’, tj. změna pozice.

Použitá literatura

- ALIQUOT-SUENGAS, Sophie (1997). Les suffixes -ade et -é(e) : une histoire de famille, In: Fradin, B., Marandin, J.-M. (eds.) *Mot et grammaires*, Paris, Didier Erudition, s. 49-87.
- ANSCOMBRE, Jean-Claude (2007). *Les indicateurs aspectuels de déroulement processif : en cours de, en passe de, en train de, en voie de*. Cahiers de lexicologie, 2007 – 1, n° 90, Les mots grammaticaux.
- ANSCOMBRE, Jean-Claude (1991). *La détermination zéro : quelques propriétés*. In: Langages, 25e année, n°102. Absence de déterminant et déterminant zéro, sous la direction de Jean-Claude Anscombre. s. 103-124.
- ANSCOMBRE, Jean-Claude (1986). L'article zéro en français : un imparfait du substantif?. In: *Langue française*, n°72. Déterminants et détermination, sous la direction de Lélia Picabia. s. 4-39.
- ARANEUM FRANCOGALLICUM MAIUS, Český národní korpus – Araneum. BENKO, Vladimír (2015). Srovnatelné webové korpusy Aranea. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>
- BACH, Emmon (1986), *The Algebra of Events*. Linguistics and Philosophy 9, s. 5-16.
- BACH, Emmon (1981), On Time, Tense, and Aspect: An Essay in English Metaphysics. In: Cole, Peter. *Radical pragmatics*. New York Academic Press, s. 63-81.
- BERTINETTO, Pier Marco, DELFITTO, Denis (2000), Aspect vs. Actionality: Some reasons for keeping them apart, In: Dahl, Östen (ed.), *Tense and Aspect in the Languages of Europe*, Berlin: Mouton - De Gruyter. s. 189-225.
- BERTINETTO, Pier Marco, DINI, Luca (1995) Punctual Verbs and the Linguistic Ontology of Events. In Quaderni del Laboratorio di Linguistica della Scuola Normale Superiore. Pisa: Scuola Normale Superiore, s. 123-159.
- BRINTON, Laurel J. (1998). Aspectuality and countability: A cross-categorial analogy. *English Language and Linguistics*, 2(1), s. 37-63.
- BRINTON, Laurel J. (1991), The Mass/Count Distinction and Aktionsart. The Grammar of Iteratives and Habituals. In: *Perspectives on Aspect and Aktionsart*, edited by Carl Vetters and Willy Vandeweghe, Belgian Journal of Linguistics 6, Editions de l'Université de Bruxelles, s. 47–69.
- BROWN, Keith et al. (2006) *Encyclopedia of Language and Linguistics*, 2nd edition. Elsevier Science (elsevier.com).

- BUVET, Pierre-André (2009). *Détermination prédicative et article zéro*. Synergies Tunisie, Gerflint, s.145-158.
- BYBEE, Joan L., DAHL, Östen (1989), The creation of tense and aspect systems in the languages of the world. *Studies in Languages* 13-1. s. 51-103.
- COHEN, David (1989), *L'aspect verbal*. Paris: Presses universitaires de France.
- COMRIE, Bernard, THOMPSON, Sandra A. (1985), Lexical nominalization. In: Shopen T., *Language typology and syntactic description*. Cambridge University Press, 1985, s. 349-389.
- COMRIE, Bernard (1976), *Aspect. An introduction to the study of verbal aspect and related problems*, Cambridge, Cambridge University Press.
- CONFAIS, Jean-Paul (2002), *Temps, mode, aspect. Les approches descriptives des morphèmes verbaux et leurs problèmes, à l'exemple du français et de l'allemand*. Toulouse: Presses universitaire du Mirail, 3e édition.
- COSERIU, Eugenio (1980), Aspect verbal ou aspects verbaux ? Quelques questions de théorie et de méthode. In : David Jean, Martin Robert. *La Notion d'aspect : colloque organisé par le Centre d'analyse syntaxique de l'Université de Metz, 18-20 mai 1978.*, Paris : Klincksieck. s 13-25.
- DAHL, Östen (1985), *Tense and aspect system*. Oxford: Basil Blackwell Inc.
- DANEŠ, František, HLAVSA, Zdeněk, et al. (1987), *Mluvnice češtiny (3), Skladba*. Praha: Academia.
- DANEŠ, František, HLAVSA, Zdeněk (1981), *Větné vzorce v češtině*. Praha: Academia.
- DANEŠ, František (1979), Poznámky k slovesnému vidu z hlediska sémantického. In: Safarewicz, Jan. *Opuscula Polono-Slavica*. Warszawa - Kraków 1979, s. 87-94.
- DANEŠ, František (1971), *Pokus o strukturní analýzu slovesných významu*. Slovo a slovesnost, vol. 32, s. 193-207.
- DAVID, Jean, MARTIN, Robert (1980), *La Notion d'aspect : colloque organisé par le Centre d'analyse syntaxique de l'Université de Metz, 18-20 mai 1978.*, Paris : Klincksieck.
- DE SWART, Henriëtte (2012), Verbal aspect across languages. *The Oxford Handbook of Tense and Aspect*. Dostupný z WWW: <http://www.let.uu.nl/~Henriette.deSwart/personal/Verbal%20Aspect.pdf>.
- DOČEKAL, Mojmir (2007), Mereologie českého aspektu a direkcionalní předložky. *Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity*. Studia minora Facultatis philosophicae

- Universitatis Brunensis A 55 - Linguistica Brunensia, Brno: Masarykova univerzita. s. 219-225.
- DUBOIS, Jean, DUBOIS-CHARLIER, Françoise (1999), *La dérivation suffixale en français*, Paris, Nathan.
- FERRARESI, Adriano, BERNARDINI, Silvia, PICCI, Giovanni, BARONI, Marco (2010), Web Corpora for Bilingual Lexicography: A Pilot Study of English/French Collocation Extraction and Translation, in: XIAO, R. (éd.), *Using Corpora in Contrastive and Translation Studies*. Newcastle, Cambridge Scholars Publishing.
- FERRET, Karen, VILLOING, Florence (2012), *L'aspect grammatical dans les nominalisations en français : les déverbaux en -age et -ée*. Revue française de lexicologie et de linguistique. 20. Presses universitaires du Septentrion, s. 73-127.
- FERRET, Karen, SOARE, Elena, VILLOING, Florence (2010), Les noms d'événement en -age et en -ée : une différenciation fondée sur l'aspect grammatical, In : Neveu, F., Muni-Toké V., Durand, J., Klingler, T., Mondada, L. & Prévost S. (éd.), *Actes du 2ème Congrès Mondial de Linguistique Française – CMLF 2010*, 12-15 juillet 2010, La Nouvelle Orléans, Etats-Unis, s. 945-968.
- FILIP, Hana. (2012), Lexical Aspect, In: Binnick, R. I. (ed.) *The Oxford Handbook of Tense and Aspect*. Oxford: Oxford University Press. s. 721-751.
- FILIP, Hana. (2011), Aspectual class and Aktionsart. (Ch 48) In: Maienborn, von Hausinger, Portner (eds.) *Semantics – an international Handbook of Natural Language meaning*, Volume 2. De Gruyter Mouton, s. 1186-1217.
- FILIP, Hana. (2000), *The Quantization Puzzle. Events as grammatical objects, from the combined perspectives of lexical semantics, logical semantics and syntax*, edited by Carol Tenny and James Pustejovsky. Stanford: CSLI Press. s. 39-91.
- FILIP, Hana. (1997), *Integrating Telicity, Aspect and NP Semantics: The Role of Thematic Structure*. Formal Approaches to Slavic Linguistics (FASL) III. The College Park Meeting 1994, edited by Jindřich Toman. Ann Arbor Michigan Slavic Publications. s.61-96.
- FILIP, Hana. (1996), *Quantification, Aspect and Lexicon*. Proceedings of the ESSLLI '96 Conference on Formal Grammar, edited by Geert-Jan M. Kruijff, Glynn Morrill, and Dick Oehrle. Prague: Charles University. s. 43-56.
- FLAUX, Nelly, VAN DE VELDE, Danièle (2000), *Les noms en français. Esquisse de classement*, Paris, Ophrys.

- FRADIN, Bernard (2014), La variante et le double, In : Villoing Florence, David Sophie, Leroy Sarah, *Foisonnements morphologiques. Etudes en hommage à Françoise Kerleroux*, Nanterre, Presses Universitaires de Paris Ouest, s. 111-148, <<http://www.llf.cnrs.fr/sites/llf.cnrs.fr/files/biblio/Variante%26double-20140120.pdf>>.
- FRWAC, Český národní korpus – FrWac. Ferraresi, A., Bernardini, S., Picci, G. and Baroni, M. (2010) *Web Corpora for Bilingual Lexicography: A Pilot Study of English/French Collocation Extraction and Translation*. In Xiao, R. (ed.) *Using Corpora in Contrastive and Translation Studies*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.
- GAREY, Howard B. (1957), Verbal Aspect in French. In: *Language*, Vol. 33, No. 2., s. 91-110.
- GIRY-SCHNEIDER, Jacqueline (1991), *L'article zéro dans le lexique-grammaire des noms prédicatifs*, *Langages*, 25e année, n°102, Larousse, Paris, s. 23-35.
- GIRY-SCHNEIDER, Jacqueline (1978), *Interprétation aspectuelle des constructions verbales*. *Linguisticae Investigationes*, vol. 2, n. 1, ps 23–54.
- GOSELIN, Laurent (2005), *Temporalité et modalité*. Champs linguistiques. De Boeck Supérieur.
- GOSELIN, Laurent (1996), *Sémantique de la temporalité en français: un modèle calculatoire et cognitif du temps et de l'aspect*. Louvain-la-Neuve: Duculot.
- GREPL, KARLÍK (1998). *Skladba češtiny*, Votobia.
- GREVISSE, Maurice, GOOSSE André (2008). *Le bon usage. Grammaire française*. Bruxelles, De Boeck-Duculot.
- GROSS, Gaston (2004), *Pour un Bescherelle des prédicats nominaux*. *Linguisticae Investigationes*, vol. 27, no. 2. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, s. 343-358.
- GROSS, Gaston (1996), *Prédicats nominaux et compatibilité aspectuelle*. *Langages*, 30e année, n°121. Les supports. s. 54-72.
- GROSS, Gaston (1989), *Les constructions converses du français*. Droz, Genève.
- GROSS, Maurice (1998), *La fonction sémantique des verbes supports*. *Travaux de Linguistique*, De Boeck & Larcier, Duculot, 37 (1), s. 25-46.
- GROSS, Maurice (1980), Deux remarques sur l'aspect. In : David Jean, Martin Robert. *La Notion d'aspect : colloque organisé par le Centre d'analyse syntaxique de l'Université de Metz, 18-20 mai 1978.*, Paris : Klincksieck. s. 69-81.
- GUILLAUME, Gustave (1933), *Immanence et transcendance dans la catégorie du verbe*. *Esquisse d'une théorie psychologique de l'aspect*. s. 355-372

- GUILLAUME, Gustave (1929), *Temps et verbe. Théorie des aspects, des modes et des temps*. Librairie ancienne Honoré Champion, éditeur. Paris.
- HAAS, Pauline (2011), *L'expression de l'aspect grammatical dans le domaine nominal : le cas de en plein Naction*, Travaux de linguistique, Vol. 63, No. 2, p. 85-107.
- HAAS, Pauline, HUYGHE, Richard (2010), *Les propriétés aspectuelles des noms d'activités*, Cahiers Chronos 21, s. 103-118.
- HAAS, Pauline (2009), *Comment l'aspect vient aux noms. Les propriétés aspectuelles des noms à l'épreuve des restrictions de sélection imposées par certaines prépositions*. Thèse de doctorat, Université Lille 3.
- HAAS, Pauline, HUYGHE, Richard, MARÍN, Rafael (2008), Du verbe au nom : calques et décalages aspectuels, in : Durand, J., Habert, B., Laks, B. (éd.), *Congrès mondial de Linguistique Française – CMLF 2008, 9-12 juillet 2008*, Paris, Institut de Linguistique Française, s. 2051-2065.
- HEYD, Sophie, KNITTEL, Marie-Laurence (2009), *Les noms d'activité parmi les noms abstraits : propriétés aspectuelles, distributionnelles et interprétatives*. Lingv, 31 (1), s. 124-148.
- HUYGHE, Richard (2014). *La sémantique des noms d'action: quelques repères*. Cahiers de Lexicologie, Centre National de la Recherche Scientifique.
- IBRAHIM, Amr Helmy (2000), Une classification des verbes en six classes asymétriques hiérarchisées. In: Cordier F. et al. (ed.), *Syntaxe et sémantique 2, Sémantique du lexique verbal*. Caen, Presses universitaires de Caen, s. 81-98.
- IMBS, Paul (1960), *L'emploi des temps verbaux en français moderne, Essai de grammaire descriptive*. Librairie C. Klincksieck, Paris.
- INTERCORP, Český národní korpus – InterCorp. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Cit. 2014-2018, dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.
- ISAČENKO, A. V. (1960), *Slovesný vid, slovesná akce a obecný charakter slovesného děje*. SaS 21, s. 9- 16. dostupné z WWW: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=1020>.
- JACKENDOFF, Ray (2010), *Meaning and the lexicon: The Parallel Architecture 1975–2010*. Oxford: Oxford University Press, chapter 5, s. 138-173.
- JACKENDOFF, Ray (1996), The proper treatment of measuring out, telicity, and perhaps even quantification in English. *Natural Language and Linguistic Theory*, 14, s. 305–354.
- KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana (2012-2017), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*, [online], Masarykova univerzita, Brno.

- KARLÍK, Petr (2017), Analytický predikát. In: Karlík, Petr, Nekula, Marek, Pleskalová, Jana (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*, dostupné z WWW: https://www.czechency.org/slovník/ANALYTICKÝ_PREDIKÁT (poslední stažení: 4. 1. 2018)
- KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana (2002), *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- KETTNEROVÁ, Václava (2017), Syntaktická struktura komplexních predikátů v češtině. *Slovo a slovesnost 1*: s. 3-24.
- KRIFKA, Manfred (1998), The origins of telicity. In: S. Rothstein (ed.) *Events and Grammar*, Dordrecht: Kluwer. s. 197-235.
- KRIFKA, Manfred (1992), Thematic relations as links between nominal reference and temporal constitution. In: Ivan Sag and Anna Szabolcsi (eds.), *Lexical Matters*, Stanford: CSLI. s. 29-53.
- KRIFKA, Manfred (1989), Nominal reference, temporal constitution and quantification in event semantics. In: Renate Bartsch, Johan van Benthem and Peter van Emde Boas (eds.), *Semantics and Contextual Expressions*, Dordrecht: Foris. s. 75-115.
- KUSZMIDER-BITOUN, Barbara (1998). Aspect, temporalité et modalité en polonais et en français : étude contrastive. In: *Revue des études slaves*, tome 70, fascicule 1, 1998. Communications de la délégation française au XIIe Congrès international des slavistes (Cracovie, 27 août - 2 septembre 1998). s. 271-282.
- MACHÁČKOVÁ, Eva (1979), *Analytické konstrukce typu sloveso + abstraktní substantivum (analytické vyjadřování predikátů)*, Praha, Ústav pro jazyk český ČSAV, Kandidátská práce.
- MARTIN, Fabienne (2010), The Semantics of Eventive Suffixes in French, In: ALEXIADOU Artemis, RATHERT Monika. *Nominalizations across Languages and Frameworks*, De Gruyter Mouton.
- MELLET, Sylvie (1981). L'aspect verbal chez G. Guillaume et ses disciples. In: *L'Information Grammaticale*, N. 9, s. 6-12.
- NICOLAS, David (2002), *La distinction entre noms massifs et noms comptables*, Aspect linguistiques et conceptuels. Louvain – Paris, Editions Peeters.
- NICOLAS, David. (2002), La catégorisation des noms communs : massifs et comptables. In: François, J. & Cordier. F. (eds.), *Catégorisation et langage*. Paris: Hermès Science Publications, Paris.

- NOVAKOVA, Iva (2001). Fonctionnement comparé de l'aspect verbal en français et en bulgare. In: *Revue des études slaves*, tome 73, fascicule 1, 2001. s. 7-23.
- PARTEE, Barbara H. (2008), *A-Quantification and D-Quantification: Background*. In Seth Cable's *Ling 720*, s. 1-8.
- PARTEE, Barbara H. (1999), Nominal and temporal semantic structure: Aspect and quantification. In: Eva Hajičová, Tomáš Hoskovec, Oldřich Leška, and Petr Sgall, eds., *Prague Linguistic Circle Papers*, Vol.3, 91–108.
- PELLAT, Jean-Christophe, RIEGEL, Martin, RIOUL, René (2004). *Grammaire méthodique du français*, Paris, Presses Universitaires de France – PUF.
- RADIMSKÝ, Jan (2017): Analytický predikát s kategoriálním slovesem. In: Karlík, Petr, Nekula, Marek, Pleskalová, Jana (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*.
 URL: [https://www.czechency.org/slovník/ANALYTICKÝ PREDIKÁT S KATEGORIÁLNÍM SLOVESEM](https://www.czechency.org/slovník/ANALYTICKÝ_PREDIKÁT_S_KATEGORIÁLNÍM_SLOVESEM) (poslední stažení: 4. 1. 2018)
- RADIMSKÝ, Jan (2017): Kategoriální sloveso. In: Karlík, Petr, Nekula, Marek, Pleskalová, Jana (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*.
 URL: [https://www.czechency.org/slovník/KATEGORIÁLNÍ SLOVESO](https://www.czechency.org/slovník/KATEGORIÁLNÍ_SLOVESO) (poslední stažení: 4. 1. 2018)
- RADIMSKÝ, Jan (2010), *Verbo-nominální predikát s kategoriálním slovesem*. Editio universitatis Bohemiae Meridionalis, České Budějovice.
- RADIMSKÝ, Jan (2014), Verbes supports : paramètres de variabilité et apport sémantique. In: Ignazio M. Mirto (ed.), *Le relazioni irresistibili. Scritti in onore di Nunzio La Fauci per il suo sessantesimo compleanno*, Pisa, ETS, p. 149-156.
- RADIMSKÝ, Jan (2012). Vers une description des prédicats analytiques. In: *La linguistique*, 2012/1 Vol. 48, s. 51-81.
- RADIMSKÝ, Jan (2010), Supports centraux et supports périphériques : « des maillons faibles » du Lexique-Grammaire ? In: *Écho des études romanes*. Vol. VI/Num. 1-2, České Budějovice, s. 181-194.
- ROTHSTEIN, Susan (2007). Two puzzles for a theory of lexical aspects: semelfactives and degree achievements. In: Dölling, J., Heide-Zybatow, T. and Schäfer, M. (eds.). *Event Structures in Linguistic Form and Interpretation*. Berlin: Mouton de Gruyter.

- SAGOT, Benoît (2010), The lefff, a freely available and large-coverage morphological and syntactic Lexicon for French, In: *Proceedings of the Seventh conference on International Language Resources and Evaluation (LREC'10)*, Valletta, Malta.
- SIKORA, Dorota (2013). L'adverbial en X temps, est-il vraiment un test de télicité? *Lingvisticæ Investigationes*, Volume 36, Issue 2, John Benjamins Publishing Company: Amsterdam/Philadelphia. s. 276–286.
- SIMONE, Raffaele (2003), Masdar, 'ismu al-marrati et la frontière verbe/nom. In: Giròn Alconchel J. L. (ed.), *Estudios ofrecidos al Professor José Jesús De Bustos Tovar*. Vol I., Madrid, Editorial Complutense, Facultad de Filología de la U.C.M – Instituto de Estudios Almerienses, s. 901-918.
- Smith, Carlota, S. (1997), *The parameter of aspect (Second Edition)*, Studies in Linguistics and Philosophy. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- ŠABRŠULA, Jan (1988), Le sémantisme verbal et l'aspect de l'action en tchèque et en français. In: *Revue des études slaves*, tome 60, fascicule 3, 1988. Tome 60, fascicule 60. En hommage à Yves Millet : Études linguistiques et tchèques [sous la direction d'Antoine Mares et Patrice Pognan] sous la direction de Antoine Marès et Patrice Pognan. s. 549-565.
- ŠABRŠULA, Jan (1962), *Nominálně verbální konstrukce a povaha děje ve francouzštině*. Praha, AUC Philologica – Monographia.
- TATEVOSOV, Sergej (2002), The parameter of actionality. In: *Linguistic Typology*. Volume 6, Issue 3, s. 317–401.
- TLFi : Trésor de la langue Française informatisé, <http://www.atilf.fr/tlfi>, ATILF - CNRS & Université de Lorraine.
- TRIBOUT, Delphine (2010), *Les conversions de nom à verbe et de verbe à nom en français*. Thèse de doctorat, Université Paris Diderot (Paris 7).
- VAN DE VELDE, Danièle (1995), *Le spectre nominal : Des noms de matières aux noms d'abstractions*, Peeters (Louvain).
- VENDLER, Zeno (1967), *Linguistics in philosophy*. Cornell University Press, Ithaca, New York.
- VENDLER, Zeno (1957), Verbs and times, *The Philosophical Review*, Vol. 66, No. 2. (Apr., 1957), s. 143-160.
- VIVÈS, Robert (1993). La prédication nominale et l'analyse par verbes supports. In: *L'Information Grammaticale*, N. 59. s. 8-15.

- VIVÈS, Robert (1984). *L'aspect dans les constructions nominales prédicatives : avoir, prendre, verbe support et extension aspectuelle*. *Linguisticae Investigationes VIII* :1. John Benjamins B. V., Amsterdam, s. 161-185.
- WILMET, Marc (1998), *Grammaire critique du français*. Paris, Hachette Supérieur, Duculot, 2e édition.
- WILMET, Marc (1980), Aspect grammatical, aspect sémantique, aspect lexical : un problème de limites. In : David Jean, Martin Robert. *La Notion d'aspect : colloque organisé par le Centre d'analyse syntaxique de l'Université de Metz, 18-20 mai 1978.*, Paris : Klincksieck. s. 53-68.

Résumé

Aspect dans le prédicat verbonominal à verbe support en français

Cette recherche s'intéresse aux possibilités d'expression des valeurs aspectuelles dans le prédicat verbonominal à verbe support en français. Il existe très peu de travaux analysant ce phénomène comme un tout.

Nous pouvons citer en premier lieu l'approche lexicogrammaticale de Maurice Gross et de ses collaborateurs. La construction verbonominale à verbe support (par exemple : *faire du doublage, faire une découverte, donner un conseil*) (PVS) a été l'un des sujets principaux de cette méthodologie et nous lui sommes redevable d'avoir proposé deux tests d'indentification : le test d'effacement et le test de la coréférence des arguments. De l'actualité de cette méthode témoigne l'intérêt qu'y a prêté Jan Radimský (2010), qui l'a largement approfondie et appliquée à la langue tchèque. Les tests ont été récemment révisés par Václava Kettnerová (2017). Voir plus dans le chapitre 1.2.

Cette thèse s'appuie méthodologiquement sur les principes lexicogrammaticaux et profite même des listes des noms prédicatifs (fameuses tables) qui ont été dressées avec soin par le collectif d'auteurs pendant une période de trente ans (de 1978 à 2005 environ). Conformément à ce que nous dicte le lexique-grammaire, nous donnons l'importance principale à la phrase comprise comme étant l'unité minimale. Notre méthode reflète néanmoins les critiques et les modifications apportées à cette approche lexicogrammaticale par Jan Radimský (2010), ce qui mène en conséquence à reconnaître systématiquement le nom prédicatif comme pivot des analyses et aussi à recourir aux textes authentiques tirés des corpus (InterCorp, FrWac, Araneum).

Du point de vue aspectuel, le lexique-grammaire a presque exclusivement prêté attention au mode d'action (Aktionsart – l'un de trois concepts aspectuels, voir ci-dessus) du verbe support. Il a été démontré que ce support entoure des notions telles que l'itérativité (« *Luc a seriné des avertissements à Paul* » (Gross, G., 1996:66)), l'intensité (« *Luc a asséné un coup à Paul* » (Gross, G., 1996:68)) et l'inchoativité (« *Ce texte prend de l'importance* » (Gross, M. 1998:3)).

A côté du lexique-grammaire, il existe l'effort isolé de Jan Šabršula (1962).³¹² Son approche s'inscrit dans un modèle remarquablement compatible avec le lexique-grammaire et saisit le grand potentiel du PVS de même perspective aspectuelle. Outre le mode du procès du verbe support, il exemplifie ces mêmes traits chez le nom prédicatif, par exemple la semelfactivité („Duroy fit un mouvement en arrière“ (Šabršula, 1962:79)) et l'interativité („Par degrés, il s'anima jusqu'à pousser des cris“ (Šabršula, 1962:90)).

Pour pouvoir en dire plus, nous devons revenir au niveau conceptuel et définir d'abord le terme d'aspect indépendamment du prédicat verbonominal à verbe support (chapitre 1.1.).

Depuis peu, nous disposons de nombreuses études sur la description linguistique de l'aspect. En linguistique française, cette question est toutefois délicate. Il semble qu'il n'y ait aucun consensus à propos de ce terme. D'autant plus qu'une bonne partie des auteurs français ne cherche pas à différencier l'aspect lexical (reposant sur le sens lexical du verbe et d'autres parties du discours) et l'aspect grammatical (faisant partie du paradigme des tiroirs temporels). Ce manque doit être rectifié. Les approches françaises et romanistes sont alors à élargir avec des travaux non francophones pour arriver à créer la conception de l'aspect autour de trois dimensions : l'aspect lexical, l'aspect grammatical et le mode d'action (*aktionsart*).

L'aspect lexical prend son origine dans l'opposition conceptuelle de Howard Garey (1957) entre les verbes téliques ayant un point culminant (*se noyer* dans le sens primaire de *mourir par immersion*) et les verbes atéliques (*nager*). Cette thématique est propre aux études de la sémantique événementielle, voir Zeno Vendler (1957, 1967), František Daneš, Zdeněk Hlavsa (1981) et d'autres. Par la suite, elle aboutit, en termes de référence cumulative et atomique, à la conception sémantique méréologique de Manfred Krifka (1992). Ainsi dépasse-t-elle le niveau du lexème verbal pour inclure ses compléments verbaux et d'autres parties aspectuellement pertinentes (calcul de l'aspect lexical), voir Ray Jackendoff (1996).

L'aspect grammatical est défini par Bernard Comrie (1976) en termes de perfectivité et imperfectivité. L'opposition est reprise en linguistique française

---

³¹² Malgré l'antériorité chronologique de cette publication, je la présente après l'approche de Maurice Gross dont la carrière a été plus indivisiblement liée à la notion des verbes supports.

notamment pour décrire l'opposition des temps du passé, voir Jean-Paul Confais (2002). Dans la grammaire française, cette opposition n'est pas globalement reconnue et son statut découle du traitement que l'on a envers les frontières entre la catégorie du temps et de l'aspect. Le traitement traditionnel présenté par Laurent Gosselin (2005) considère le rapport entre le moment de référence, le moment de l'énonciation et le moment de l'événement.

Le mode d'action (aktionsart) est le dernier tiers de ce trinôme terminologique et rassemble des traits tels que la quantité (semelfacitivité, itérativité), la qualité (intensité) et la phase (inchoativité, terminativité). Ce n'est que ce troisième concept qui a été jusqu'ici pris en considération quant à l'aspect dans le PVS.

L'établissement des études aspectuelles s'attache principalement au verbe, une catégorie jugée basique dans ce domaine. Cependant, dans le cas de la construction verbonominale, le niveau verbal n'est pas suffisant. À la différence du verbe synthétique (*sauter*), cette construction verbonominale (*faire un saut*) contient un nom prédicatif et un verbe support entre lesquels se répartit l'expression de l'aspect. Le nom prédicatif présente indispensablement le point de départ des analyses aspectuelles à cause de son poids sémantique. Par conséquent, il est inévitable de répondre à plusieurs questions connexes, à savoir : (a) quel est l'apport aspectuel de noms prédicatifs et, concrètement, sont-ils porteurs de l'aspect lexical et grammatical ? ; (b) la transmission des acquis aspectuels propres aux verbes est-elle adéquate (héritage supposé entre le verbe et sa nominalisation) et quelles sont les éventuelles adaptations à faire ?

Ces derniers temps, les recherches portant sur l'aspectualité des noms se sont multipliées. Les études les plus abondantes concernent l'aspect lexical (2. 1.). Grâce aux études de Pauline Haas et Richard Huyghe (2008, 2010), nous sommes alors en mesure de répondre à la première partie des questions. Ces auteurs démontrent que les noms déverbaux héritent fréquemment l'aspect lexical de sa base verbale (verbe d'activité → nom d'activité : *patiner* → *patinage*) mais aussi que le système nominal connaît ses spécificités et des écarts (verbe d'activité → 'nom d'occurrence durative non culminantes' ou bien processus limité par la comptabilité (une classe à part, propre aux substantifs) : *discuter* → *discussion*). Lors du passage au domaine nominal, la classification verbale est influencée par la comptabilité des substantifs. Cette approche est soutenue par les tests classificatoires proposés que nous appliquons lors de nos analyses dans le chapitre 2. 2.

Quant à l'aspect grammatical, sa recherche auprès du nom français semble pour le moins inhabituelle. Pourtant, une attitude courageuse a été défendue par Ferret, Soare, Villoing (2010:16). Elles cherchent une logique grammatico-aspectuelle dans le choix de suffixes et tentent ainsi d'éclaircir la coexistence des substantifs tels que *arrivage* – *arrivée* : « Avec la même base verbale (tr., inacc. ou inerg.), les nominalisations en –age et –ée confèrent l'aspect grammatical en introduisant respectivement une valeur imperfective et perfective. » L'opposition entre perfectivité et imperfectivité y est basée sur une série de trois tests : l'usage de préposition *après*, l'usage des verbes *interrompre* et *progresser* et des verbes *surveiller* et *filmer* (ibid. 17). Cette approche n'a pas été confirmée entièrement et de façon satisfaisante dans nos analyses (chapitre 2.4.).

Le nom prédicatif a certainement le statut de noyau sémantique. L'intérêt porté au nom prédicatif et à sa capacité d'expression de valeurs aspectuelles doit indubitablement être enrichi par une perspective plus large, prenant en compte ce qui se passe en dehors du nom prédicatif en termes de calcul aspectuel fait dans toute la phrase. Ce point de vue apporte la nécessité de répondre à des questions supplémentaires : (c) comment appliquer la règle du calcul de l'aspect lexical (de M. Krifka, R. Jackendoff) dans le cas du PVS et quels critères sont pertinents ?

Dans le chapitre consacré à ces analyses (4.) nous avons examiné le rôle de la sémantique, le rôle de la comptabilité du nom prédicatif et l'influence qu'exerce le complément du nom prédicatif. Voici les principaux résultats :

(1) Du point de vue sémantique sont proposés plusieurs contextes traditionnellement reconnus pour avoir leur rôle dans la (a)télécisation. Il s'agit notamment de la création – la destruction (*subir une destruction*) et du mouvement dans une destination fixe (*faire un déménagement*). En plus, nous examinons plusieurs substantifs gradables (*faire une modernisation*). Malgré le fait que le nom appartient à l'un des paradigmes sémantiques, il reste souvent aspectuellement sous-déterminé et potentiellement employable dans des contextes téléliques et atéliques. Pour le téléciser, il faut être beaucoup plus explicite que prévu.

(2) Au contraire, la question de la comptabilité connaît certaines régularités prédictibles. Le caractère massif du nom prédicatif entraîne l'interprétation atélique. La situation est la même si le substantif prédicatif est un nom comptable accompagné du déterminant indéfini pluriel. La possibilité de le téléciser est presque nulle. Plus d'attention a été donnée au singulier *un* et nos données témoignent d'un triple usage : un

N = un résultat (*faire un dessin*), un N = un objet touché par l'action (*faire un emballage*), un N = une quantité d'action (*faire un essai*). Parmi ces exemples, nous trouvons ceux qui dépassent dans le troisième point qui suit parce qu'ils expriment un complément du nom virtuel : *faire un emballage = emballer un cadeau*.

(3) Le complément du nom peut dans certaines situations influencer l'interprétation aspectuelle. Par exemple, sa cumulativité engendre une interprétation atélitique. L'interprétation du substantif *réparation* dans les phrases suivantes se fait à partir de la détermination de son complément du nom : *Il a fait des réparations de belles voitures neuves *en 3 ans/pendant trois ans* (atélitique) ; *Il a fait la réparation d'une voiture en 5 heures/ *pendant 5 heures* (télitique). Une façon d'atélitiser ce type de phrase s'offre : *Il a fait la réparation de la voiture de ma mère pendant 5 heures*. La préposition *pendant* est à la limite d'acceptabilité et nécessite un plus grand effort interprétatif. Une telle énonciation serait interprétée comme atélitique, avec le sens où le travail sur la même voiture se poursuit encore, l'une des réparations a été faite durant 5 heures sans être nécessairement menée à bien.

La présente recherche a permis de montrer le potentiel aspectuel du PVS. Elle a adjugé un rôle majeur à la caractéristique lexico-aspectuelle du nom prédicatif tout en insistant sur son interprétation dans les contextes où le nom est obligatoirement actualisé par des déterminants etc. En ce qui concerne le calcul d'aspect lexical, nous constatons qu'il y a des divergences interprétables par la nature même du prédicat verbonominal et sa répartition de valeurs aspectuelles entre le verbe support (aspect grammatical, parfois lexical) et le nom prédicatif (le noyau de l'aspect lexical). Si d'une combinaison d'un verbe télitique et perfectif ressort que l'action a été faite entièrement et avec succès, l'équation n'est pas toujours la même dans les verbonominaux et ces derniers permettent des interprétations subtiles et parfois même surprenantes. Ce manque à l'univocité est selon nous dû à la sous-détermination fréquente du nom prédicatif et à l'ambiguïté de sa détermination (un = article indéfini et numéral ; le = générique, anaphorique, déictique). Cette remarque nécessitera une analyse ultérieure.

En dehors de nos intérêts, il s'est confirmé que les facteurs pragmatiques entrent dans le jeu. C'est à ce niveau que le locuteur planifie de prononcer une énonciation télitique à chaque fois qu'il informe des résultats et cibles fructueusement accomplis. Comme les analyses reposent sur l'usage des prépositions *en* et *pendant*, il fallait rappeler leur statut

problématique. Nous les comprenons plutôt comme des (a)télécisateurs que des tests à part entière mais ce fait ne nous empêche pas de les utiliser pendant les interprétations.